

SOPRONI FÜZETEK 2021.

Szerkesztette: Zentai László

Soproni füzetek 2021.

Művészeti antológia

A szerkesztőség tagjai:

Bősze Balázsné Kenesei Irén, ifj. Bősze Balázs, Dr. Hegyi Ferenc,
Jakabné Tóth Márta, Keresztény Richárd, Dr. Kovács András,
Dr. Ifj. Sarkady Sándor, Schey Andrásné, Szabó Miklós, T. Horváth József

Főszerkesztő: **Dr. Zentai László**

A borító Kutas László: Műteremben című domborművének felhasználásával, Berkics Miklós tervei alapján készült.

Felelős kiadó: **Dr. Hegyi Ferenc**
(Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetsége)

Tördelés, tipográfia, képszerkesztés: T. Horváth József

A kötet megjelenését támogatta: Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata
és Sopron Megyei Jogú Város Kereskedelmi és Iparkamara

Példányszám: 365 db
ISSN 0138-9963

Nyomdai munkák: FORENO Foglalkoztatási
és Rehabilitációs Nonprofit Kft.

Felelős vezető: **Major Lajos**

SOPRONI FÜZETEK
2021.

MŰVÉSZETI ANTOLÓGIA

ALKOTÓMŰHELYEK

SZABÓ ATTILA

„BELESZERETTEM AZ IMPRESSZIONISTA STÍLUSBA”

Beszélgetés Magyaréné Derszib Eti festőművésszel

Kevés olyan művészi életutat, életpályát ismerek, amelynek indulása, kiteljesedése olyan mértékben az emberi kapcsolatok hálójára épült volna, mint amilyen Magyaréné Derszib Etié. Persze a művésszé válás és az alkotómunka döntően belső folyamat, ám az ő esetében legalább annyira nélkülözhetetlenek voltak pályája során az emberi kapcsolatok, a külső támogatók, támaszok, mint a gótikus templomok esetében a falazat támpillérei és támvéi.

A négy fő támpillér Magyaréné Derszib Eti személyes életében és művészi életútján az édesanya, a „Mama”, Mende Gusztáv festőművész-rajztanár, Cziffra György zongoraművész és a férj, Magyar Balázs. Róluk természetesen többször esik szó a beszélgetésben.

A MŰVÉSZPÁLYA BÖLCSŐJE: SOPRON, AZ ÉLETRE SZÓLÓ TALÁLKOZÁS: ESZTERGOM

Soproni születésű vagy. Mit jelent számodra a Hűség Városa?

Sopronban születtem, itt jártam általános iskolába és gimnáziumba. Itt vezetett Mama Mende Gusztáv festőművész rajziskolájába. Ettől kezdve nagy szeretettel festettem Sopron utcáit. Kezdetben, mint tanítvány, később, mint festő-rajztanár tanítványaimmal együtt.

Itt éltem férjemmel, Magyar Balázssal huszonegy évet, Számítalan barátom, rokonom élt, él itt. Szeretem Sopront műemlékeivel és változatos festőtémáival.

Önarckép

Büszke vagyok Sopronra, hogy a „Hűség Városa”, hogy rendkívül gazdag történelmi múltja van. Szóval „mindent” jelentett Sopron.

Amikor gyermekkorodban rajzolgatni, festegetni kezdted, édesanyád nagy szeretettel támogatta kibontakozó szenvedélyedet. „Eleinte egyáltalán nem voltam szorgalmas a festésben” - emlékezel erre az időszakra. A „Mama” lendített túl a kezdeti nehézségeken?

Sopronban, a Hunyadi János Általános Iskolában Bolemann Magda néni, rajztanárom szakkörére jártam hatodik osztálytól. Magda néni felügyelt festői tehetségre, szólt mamának, hogy keressük fel Mende Gusztáv soproni festőművész rajziskoláját.

Csatkai Endre így emlékezett az egyik legjelentősebb soproni festő-pedagógusra: „Vezette a művészeti szabadiskolát, számos tehetséget karolt fel, el-eltűnődött tanítványainak megnyilatkozó vagy rejtett készségén, és keltegette az egyszerű ipari tanulóknak is a szunnyadó tehetséget.” A soproni festészet meghatározó alakja, Mende Gusztáv nemcsak a festés-rajzolás rejtelmébe vezetett be, példaképpé is vált.

Mama boldogan kísért el Gusztai bácsi szakkörébe. Arra is emlékszem, hogy a kis társaság a Paprétén, az Ikva patakánál már festett. Nagy izgalommal csatlakoztam a töb-

Mama

biekhez. Festői pályám kialakulását Guszti bácsi alapozta meg, mert ő plántálta belém a plein air festészet és a francia impresszionisták iránti rajongást. Tizenöt éves voltam, amikor Guszti bácsi meghalt, ezután érettségiig felesége, Guszti néni szakkörére jártam.

Teljesen természetes az, hogy a tanítvány először abban a formavilágban akar valamit csinálni, amit a mesterétől látott?

Mende Guszti bácsi, amikor az időjárás engedte, a rajzszakkört az Ikva patakánál és környékén tartotta. A Gazda utca, a Szent Mihály templom környéke, a Rózsa utca voltak a fő festőterületeink. Rossz idő esetén - késő ősszel vagy télen - műtermi munka folyt a Liszt Ferenc Kultúrházban. Ekkor csendéleteket festetünk akvarell technikával, és a portrézás került sorra. A portrékat szénrel, ceruzával, diópáccal és tussal csináltuk, és itt mindig nagyon izgultunk, mert mindannyian nagyon szerettük volna a modell arcát hűen visszaadni.

Mende Gusztáv magával állandóan elégedetlen, minduntalan új eszközöket kereső, folytonosan megújulni vágyó művész volt. Hasonlítasz-e ebben a mesteredre?

Én Mende Gusztáv festőművész rajztanáromat mindig magabiztos festőnek láttam, aki akvarellrel és olajfestékkel is remekül dolgozott. Szerette a grafikákat is: ceruza, szén, diópác, tus, mind előfordult nála. Csendes, szűkszavú ember volt, körbejárt köztünk, és kevés szóval hívta fel hibáinkra a figyelmünket vagy rajzbakunkhoz ült, és pár határozott ceruza- vagy ecsetvonással „csodát művelt”, s a hiba egyszerre eltűnt.

Később, 1990-től „festőiskolát” vezettem tíz évig a Fáy András Közgazdasági Szakközépiskolában. Ebben a pedagógiai munkámban is Mende Gusztáv volt a példaképem, miképp utána, soproni lakásunkban, majd a nagyecenki házunkban folytatott kisebb létszámú, felnőtt tanítványokkal foglalkozó tanításban is „Mende Guszti bácsi-tól átvett szellemben” dolgoztunk.

Mende Gusztáv mellett mestereidnek a francia impresszionistákat szoktad említeni...

Igen, Guszti bácsi felhívta a figyelmünket, hogy vegyünk festészeti albumokat, tanulmányozzuk és olvassuk ezeket, járjunk kiállításokra, múzeumokba.

Az albumokat olvasva, nézegetve „beleszerettem” az impresszionista stílusba. Fő kedvenceim: Claude Monet, Renoir, Pissarro, Degas és a posztimpresszionista festők közül Van Gogh napraforgó és írisz csendéletei, Gauguin tahiti női, Monet vizes képei, Etretat szikláit, Rouen katedrálisát.

Az albumokat olvasva, nézegetve „beleszerettem” az impresszionista stílusba. Fő kedvenceim: Claude Monet, Renoir, Pissarro, Degas és a posztimpresszionista festők közül Van Gogh napraforgó és írisz csendéletei, Gauguin tahiti női, Monet vizes képei, Etretat szikláit, Rouen katedrálisát.

Napraforgók Balázstól

lis sorozata bűvölt el egy életre, ahogy Renoir női- és más emberalakos lépei, Pissarro utcaképei is.

De nagy példaképeim lettek a soproni akvarellisták: Mende Gusztáv, Soproni Horváth József, Wosinski Kázmér és Mühl Aladár.

A plein air festészet, az akvarell technika mesterfogásait sajátítottad el Mende Gusztávnál, és tökéletesítetted a művésztelepeken. Aki ezt a festési módot, ezt a művészi filozófiát követi, az a közvetlen, az átélt kapcsolatot keresi és találja meg a világgal. A természetelvű festészetéhez soha nem lettél hűtlen.

A plein air festészet rabja lettem, az akvarell technika felelt meg ennek a legjobban. Példaképem, Mende Gusztáv nyomán haladtam, természetesen hozzáadta a Jóisten a saját, általam kialakított technikámat is. Olajjal is sok képet festettem, de a fényviszonyok változását akvarellrel tudtam jól követni.

Érettségi után a Képzőművészeti Főiskolára jelentkeztem egyszer, nem sikerült. Mama özvegy volt - bár nagyon támogatta festői hajlamaimat -, tanácsára Pécsre, a tanárképző főiskola matematika-fizika szakára jelentkeztem. Hozzáteszem, a matematika is kedvenc tantárgyam volt.

1972-től 2002-ig Sopronban, a Deák Téri Általános Iskolában tanítottam. Szerettem a gyerekekkel foglalkozni. Ezután elvégeztem a rajztanári szakot is, szintén Pécsen 1974-től 1976-ig.

Évente művésztelepekre jártam. Szolnok, Novákpuszta és végül Esztergom voltak az állomások. Művészettörténeti tanulmányutakon is részt vettem az NDK-ban, csodálatos volt, nagyon nagy hatással volt rám a drezdai Zwinger palota és kiállításai, illetve a város más múzeumai és tárlatai.

Később sokat fotóztam és diákat is készítettem a franciaországi tanulmányúton. Párizs és a Loire-menti kastélyok lenyűgözők voltak. Festésre csak Párizsban volt módom, két kép is készült a Szajna-partján. Sokkal később már férjemmel, Balázssal jutottunk ide, ő már fotózott és filmeket is készített.

Párizsban a Louvre-ban, az impresszionisták szentélyében, a Musée d'Orsay-ban és a Rodin Múzeumban szereztem felejthetetlen művészi élményeket. Bécsben szintén férjemmel a Kunsthistorisches Museumban, Amszterdamban Rijksmuseumban jártunk, és én természetesen mindig az impresszionistákat kerestem, figyeltem.

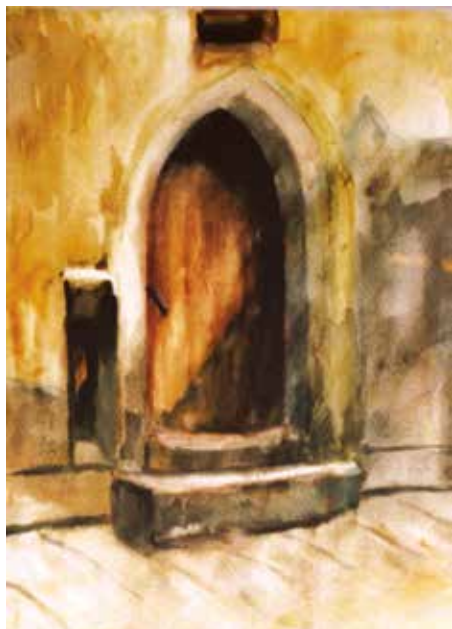
A legjelentősebb magyar festők közül Rippl-Rónai József posztimpresszionista festői világa és Szinyei Merse Pál plein air képei ragadtak meg leginkább.

Az 1977-es év hozta az első elismerést művészi pályádon. A Káptalan terem a soproni Szent Benedek Rendházban és a Gótikus kiskapu az Új utcában című akvarelljeiddel érdemelt ki az elismerést a „Sopron 700 éves” jubileumi, képzőművészeti pályázaton. A soproni alkotói díj megerősített művészi törekvéseidben?

Esztergom, Búbánat-völgye

Igen, a jubileumi képzőművészeti pályázaton elnyert alkotói díj nagy örömet szerzett, megerősített eddigi törekvéseimben, lelkesített festézetemben. A kérdésben említett két képem mellett volt egy harmadik díjazott festményem is: A soproni Eggenberg ház udvara című akvarellem. Egyébként már előtte, 1972-től évente szerepeltem képeimmel Sopronban a tavaszi és az adventi tárlatokon, illetve Győrben a pedagógus kiállításokon.

Gótikus kiskapu az Új utcában

mondhatom, hogy ez a szeretetteljes „siker” egész életemben elkísért.

Sajnos a hivatásos művészeti élet nehezen fogadott be. Talán ennek is „köszönhető”, hogy a Festőterembe sokáig nem jutottam be.

Az 1978-as kiállításomat megtekintette a Megyei Művelődési Osztály akkori vezetője, Jankovits György. Tetszett neki a tárlat, így Győrben is ajánlotta bemutatásra, mely találkozott a Rába-parti művészek egyetértésével, s a kiállítás 1984 tavaszán meg is valósult.

A soproni Bányászati Múzeumban is nyílt tárlatom harminchárom képpel, melyet Molnár László igazgató nyitott meg, s ami igazán felejthetetlené tette, hogy ez alkalommal férjem, Magyar Balázs is játszott klasszikus gitáron. Ezen időszakban közös kiállításokon is szerepeltem Sopronban és Győrben

Leendő férjeddal, Magyar Balázssal szintén ebben az évben, 1978-ban egy esztergomi tanulmányúton találkoztatok. Kapcsolatotok kezdő évét „Időszámításunk kezdetének” nevezted, lényegét így fogalmaztad meg: „Önfeláldozó munkájával szinte minden képemben benne van.”

1978-ban az Esztergomi Művésztelepre mentem festeni. Szabadidőnkben festő kolléganőimmal a Belvárosi Kávéházba ültünk be egy kicsit fagyizni. A napra természetesen emlékszem, azóta is felejthetetlen, július 27-én történt. Itt kért fel táncolni Magyar Balázs mérnök-tanár. Elárulom, Balázs akkor válófélben, nagyon elárvult volt.

Az 1978-as esztendő még bőkezűbb volt veled. Az első önálló kiállítás Sopronban és egy életre szóló találkozás Esztergomban. Előbb beszéljünk a tárlatról. Milyen élményekkel, tanulságokkal szolgált a Soproni Pedagógus Klubkönyvtárban megrendezett bemutatkozás?

Valószínűleg az 1977-es alkotói díjnak köszönhettem, hogy rá egy évre, 1978 májusában a Pedagógus Klubkönyvtárban önálló tárlatot rendezhettünk ötven akvarel és olajképpel. A Szarka Árpád által megnyitott kiállításon soproni utcarészletek, műemlékek, a Balaton, vizek és erdőrészletek, csendéletek, portrék szerepeltek. Úgy éreztem, hogy „betörtem” a soproni emberek szívébe!

Hogyan fogadott be a soproni művészeti élet?

Első kiállításomon a művészetkedvelők egycsapásra befogadtak. Ma is

Tíz nap volt még a művésztelepen, s közben Balázs randevút kért, udvarolt nekem, megszeretett... Én még bizonytalan voltam, túl gyors volt ez nekem, de tudtam, éreztem, hogy egy mély érzésű, hívő, korrekt, intelligens emberrel találkoztam. Trabantjával elvitt Esztergom csodás, festői témákban gazdag tájaira. Már akkor lelkesedett festészetemért.

Gyönyörű helyeket ismertem meg: a Duna-partot, a szigeteket és természetesen a Bazilikát. Amíg festettem, ő gitározott, klasszikus zenét játszva igazi alkotói hangulatot teremtett.

A művésztelep zárása után Balázs hazavitt, és megkérte Mamától a kezem. Egy hónap múlva eljegyzés, és 1978 októberében előbb az egyházi, majd a polgári esküvő is megtörtént. Most már EGYÜTT festettünk, s Balázs számára ez jelentette az igazi boldogságot - az én festészetem.

Több, mint húsz évet éltünk Sopronban, néhány esztendő albérlet után a Jereván lakótelepen, majd 1999-ben Nagycenkre költöztünk, egy szép, kertes házba.

Balázssal Brennbergbányán 1979-ben

Férjeddal később is élményekben gazdag festőkirándulásokot tettetek, Balázs Szigligeten egy kétszemélyes művésztelepet is létrehozott. Erről a korszakról így vallottál: „A hamisítatlanul konzerválódott magyar népi kultúra hatása alá kerültem.” Ez az élmény tematikádat is gazdagította, annál is inkább, hiszen ez az időszak, a nyári élmények még a témakeresés idejét jelentette.

Szigligetet Höfle József gimnáziumi igazgató, jóbarát ajánlotta. Tíz évig, minden nyáron oda mentünk festeni. Kovács Gy. Kálmán bácsi és Juliska néni szállást és szeretetet adott nekünk. Balázs csodálatos lelkesedéssel vitt ide is mindig. Itt szerettem meg a népi építészetet. Rengeg nagdfedeles házat festettem. Itt készültek a „Bikaistálló”, a „Földbevéajt házak” című képeim is. Természetesen a Balaton is sorra került...

Szigligeten készült az első akvarell portrém, a „Süketnéma Marci” 1979-ben. Eddig portrét csak olajjal festettem, most Balázs biztatására próbáltam meg ezzel a technikával - köszönet férjemnek!

A portréfestés gondolata mindig is foglalkoztatott, a szakmai tudás fokmérőjének tekintetted. Hozzáteszem, tudom, hogy érdekelnek a társadalmi problémák. Művészetekben erre áttételesen reagálsz. Műveidből mély humánus sugárzik - különösen a portrékat érzem emberismeret és emberszeretet dolgában hihetetlen erejűeknek.

Igen, szeretem az embereket festeni, a szakmai tudás fokmérőjének tekintem a portrét. Főleg az idős embereket, tanítványaimat, Mamát, rokonaimat és természetesen Balázst festettem. A szigligeti évektől pedig áttértem a portréfestésben is az akvarellre.

Ebben a műfajban, a portréfestés területén kaptad az első művész-kollégai elismerést Szabó Alajostól.

Ennek nagyon örültem. Szabó Alajos grafikusművész kollégámmal kölcsönösen elismertük egymást, s nem mellesleg, remek, karakteres arca volt, meg is festettem, szerintem jól sikerült! Később Sostarich András festőtársamat is megörökítettem, s aztán Horváth Pétert.

A városi és a város környéki témák Esztergom környékén kezdtek igazán érdekelni?

Öreg házak, falu- és városrészletek már tizenhárom éves koromtól érdekelnek. Ez is Mende Gusztáv öröksége, mint például Sopronban az Ikva patak és környéke vagy a gazda negyed felfedezése.

Esztergomban, a művésztelepen való tartózkodástól, illetve a Balázssal való megismerkedéstől, „időszámításunk kezdetétől” vált az egyik legfontosabb festőtémává, s lett később is a Balázs segítségével megtett országjárásunk során is.

Férjem, Magyar Balázs

SORSDÖNTŐ TALÁLKOZÁS CZIFFRA GYÖRGGYEL, FESTŐUTAK FRANCIAORSZÁGBAN, OLASZORSZÁGBAN, SVÁJCBAN

A száz éve született Cziffra György jóvoltából, a Cziffra Alapítvány ösztöndíjával először 1990-ben, majd hat évvel később még egyszer elutazhattál Franciaországba, ahol a tanulmányutak során két kiállításon is bemutatkozhattál. Nagy példaképed, Monet lányomain is jártál a La Manche csatorna partjánál. Hol és hogyan fedezte fel művészetedet a felejthetetlen zongoraművész? Mit jelentett számodra a Franciaországban eltöltött idő? Mennyire befolyásolta további munkásságodat?

A Cziffra Alapítvány ösztöndíját 1990-ban és 1996-ban nyertem el egy-egy hónapra. Részletesen olvashatunk erről a „Képek és epizódok, Magyar né Derszib Eti” című albumban, melyet férjem, Magyar Balázs írt és szerkesztett.

Ismeretségem Cziffra Györggyel 1986-ban a soproni Liszt Ferenc Kultúrházban kezdődött. A Tavaszi Fesztivál képkiallítása a Cziffra Alapítvány támogatásával valósult meg. Ott volt Cziffra György és a francia szponzorok, akik beszélgettek velem, majd a mester elkérte a névjegyemet. Ezen év karácsonyán üdvözlő lapot kaptunk Cziffráéktól. A következő évben két kicsi, levelezőlap méretű napraforgós és nádfeleles házat ábrázoló képpel köszöntem meg eddigi támogatását és kedvességüket. A mester ezután két képet is rendelt tőlem, amelyeket Budapesten, az ott rendezett

Tavaszi Fesztiválon vett át.

1978 júliusában Keszthelyen, a Festetics kastélyban tartott mesterkurzust Cziffra György. Mi épp Szigligeten festettünk, s át tudtunk menni hozzá egy mappányi kép-
pel, amely nemcsak neki, hanem a művészeti zsűrinek is nagyon tetszett. Olyannyira, hogy a következő évben már Budapesten rendezett kiállítást a képeimből, s a Hotel Intercontinentálban huszonegy alkotásomat tekinthették meg.

1990-ben, az első franciaországi tanulmányúton Senlisben és környékén festet-
tem. A rengeteg élmény mellett itt szerettem meg a gótikát. 1996-ban, a második tanul-
mányutamat Cziffra György már sajnos nem érthette meg. Ekkor jutottunk el Etretatba,
ahol a tengerparti sziklákat festettem Claude Monet nyomán. Rouenban is találtam fes-
tőtémát bőven, ezt bizonyítja mintegy harmincnégy hazahozott képem.

Etretat sziklái

*Később Olaszországban és Svájc-
ban is kalandoztatok.*

1990-ben Velencébe, négy évvel
később Firenzébe, az Iseo-tóhoz és a
Garda-tóhoz látogattunk el, rá egy évre
Svájcba a Genfi-tó partján fekvő Chillon
várához, Fribourg városába és a Svájci
Alpokba is eljutottunk. Ezeken az uta-
kon gyönyörű tájak kápráztattak el, tava-
kat, hegyeket, városokat festhettem nagy
lelkesedéssel. Természetesen ezeket a
lehetőségeket is Balázsnak köszönhet-
tem, aki ott fotókat és filmeket is készí-
tett, s később, otthon a képeimet is archi-
válta.

*Életműved talán legterjedelme-
sebb része a Sopron és környéke ihlette
festmények. Nagycenk, Fertőboz, Balf
rendszeres festőhelyeiddé váltak, ahogy
Burgenland is.*

1999-ben Széchenyi falujára esett
a választásunk, Nagycenkre költöztünk,
szép, kertés családi házba. Férjem, Balázs haláláig, 2018. december 24-ig együtt éltünk,
betegségeink ellenére boldogan, végig együtt festés, archiválás, kiállítások sora...

Ahogy korábban Sopronban, úgy Nagycenken is boldogan festek. A község
büszke, hogy itt élt Széchenyi István, a legnagyobb magyar. Kedves nagycenki témáim
a kastélypark, a templom, Széchenyi István szobra, a mauzóleum az Arany-patak és az
Ikva találkozása, a „három torony”, a régi házak és udvarok.

Nemcsak Balázssal, hanem festőtanítványaimmal, Fodorné Győrffy Gabival és
Fülöpné Farkas Gyöngyivel is rendszeresen jártuk a környék falvait, tájait. Fertőboz,
Balf, Fertőrákos, Kópháza, Nagylózs és Fertőszentmiklós gazdag festőtémákat kínált,
ugyanúgy, mint Ausztria is, ahol felkerestük Doborjánt, Liszt Ferenc szülőházát és kör-
nyékét, a salzkammerguti tóvidéket, a Mondsee és a Traunsee tavait, hegyeit, Gum-
poldskirchen szőlővidékeit, szép házait, udvarait. A Burg és környéke, a borvidék és
a borospincék sora, Fraknó vára, Ruszt mesés szép városkája szintén képeim témájává
váltak.

Képeimet sokszor bemutattuk készítésük helyszínein is, így többek között Fertőszentmiklóson, Sopronkövesden, Nagylózson nagy sikerrel.

Nagyecenk, Széchenyi-kastély

AZ ALKOTÁS FOLYAMATA

„Nekem a felszabadult alkotáshoz magával ragadó témára, megbecsülő, egészségtelen rivalizálástól mentes társadalmi háttérre, nyugodt környezetre van szükségem” - vallottad a Képek és epizódok című kötetben.

Igen, ebben segített negyven évig Balázs, és itt, Nagyecenken ezt a nyugalmat is megtaláltuk. Persze Sopronhoz sem maradtam hűtlen. A témák terén sem, illetve a barátainkat és festőkollégáimat sem hagytuk el, sem ők engem. A Soproni Képzőművészeti Társaság nagy biztonságérzetet adott Keresztény Richárd elnök és Füzi Edit titkár vezetésével. Most új elnökünk, Jakabné Tóth Márta is remekül dolgozik.

Franciaországi tanulmányutadról írod: „Rouenban töltött minden napunk azonos napirend szerint zajlott: délelőti utcai festés, ebédszünet után festés sötétedésig.” Ma már bizonyára más a menetrend, mennyi időt töltesz szabadban, festéssel? Mi jellemzi a munkafolyamatodat? Rendszeresen dolgozó, folyamatosan alkotó típus vagy?

Az a tempó, ami Franciaországban Senlis és Rouen festésénél volt, csak utazásaink során történhetett meg. Amikor harminc évig tanítottam, csak hétvégén és a tavaszi, meg a nyári szünetekben festettem sokat. 1990-től tíz évig Sopronban heti egy alkalommal festőiskolát vezettem, itt is sokat jártunk ki a szabadba, illetve hétvégén Balázssal. 1991-től félállásba mentem, hogy többet festhessek. Végre több időm lett, hiszen ekkor már heti három napot tanítottam az iskolában.

Amikor Nagycenkre költöttünk és nyugdíjasok lettünk, még több időm lett, bár kéthetente magántanítványokkal kezdtem el foglalkozni. Ekkor portrékat és a csendéletek festettem főképp.

Igaz lehet az a megállapítás, hogy kikristályosodott stílusodban, technikában alig változtál, talán a színeid lettek markánsabbak, rád inkább a tematikai gazdagodás jellemző...

Mindig is hű maradtam az impresszionista stílushoz, kedvensem a plein air festés, *alla prima* festő vagyok, ennek nagyon megfelel az akvarell. Az *alla prima* olasz kifejezés, „közvetlen festmény”-nek is nevezik, egyrétegű, elsőre festett, amíg a festék még nedves festési technika.

Kezdetől állandó témáim voltak a tájképek, a város- és faluképek, csendéletek. Később témáim a portrékkal bővültek. A Franciaországban felfedezett gótikát már említettem. A templomok és házak precíz rajzolást és határozottabb ecsetkezelést kívánnak, ugyanúgy a portréfestés is. Lágyabb ecsetkezelést, lavírozást igényelnek a tájképek, a vizek, virágok és csendéletek.

Legújabb témáim Nagycenkrehoz kötődnek: Lovak, kutyák és cicák, illetve a Széchenyi emlékhelyek, a templom a Széchenyi-szoborral, a Hársfasor és Széchenyi Béla és Erdődy Hanna síremléke.

Senlis, Chapelle Royale szentély

Dombormű Erdődy Hanna és Széchenyi Béla szarkofágján

„Ha a Széchenyi grófoknak megfelelt, mi is megélünk itt valahogy!” - mondtátok férjeddal, amikor Nagycenkre költöztetek 1999-ben, és nem csalódtatok.

Valóban nem. 1999-ben költöztünk ide, nagyon megszerettünk itt élni. Balázssal 19 évet, én már 21 éve élek boldog nyugalomban és munkában. Nagy-

cenk befogadott bennünket, és érezzük a kivételes megbecsülést, engem, mint festőt is különösen, hiszen nagyon sok kiállítást is szerveztek a műveimnek a Széchenyi kastélyban és az Alkotóházban 2003-tól 2019-ig.

Megtaláltad a csak rád jellemző képi világot. A munkáidat szeretők és értők szerint mestereidtől sokat tanulva sikerült olyan festői nyelvet teremtened, amely rögtön azonosíthatóvá teszi munkáidat. Kell-e ennél nagyobb elismerés a művész számára?

Boldog vagyok, hogy a képeimet szeretőknek ez a véleménye. Ebben is Balásznak köszönhetem a legtöbbet, mindig erősítette önbizalmamat, egyben hihetetlen ösztönrel és szeretettel nagyszerű kritikussom is volt. Persze a legtöbb erőt Istentől kaptam!

TÁRLATOK, KIÁLLÍTÁSOK

„Egy alkotó általában nemcsak a maga örömeire alkot. Szeretné, ha alkotásait minél többen látnák, hallanák” - vallottad életrajzi kötetedben. Mindig meg is tettél mindent, hogy bemutatkozási lehetőségekhez juss. Az 1980-as évekre így emlékszel: „csak szerényebben mentek a dolgok.” A korábban már említett első tárlataid után 1986-tól a Selyemgyárban, majd az Erzsébet kórházban láthatták műveidet.

Ezek a kiállítások szintén barátságból születtek, s még Mama ismeretségi köréből, persze a vásárlóim is növelték önbizalmamat, és sokszor szerveztek is kiállításokat.

1989-től már könnyebb volt kiállítási lehetőséghez jutni, amiben nagy szerepe volt Keresztény Richárdnak és a Soproni Képzőművészeti Társaságnak, amelynek te is alapító tagja vagy. A Várkerület 19. igazi festészeti-művészeti centrummá vált.

Igen, a Soproni Képzőművészeti Társaság csodálatos dolog! Segíti kiállítani a festőket és remekül össze is fogja a társaságot.

Ha a képeidet szeretőket megkérdeznénk, vajon milyen témájú alkotásokat tartanak rád jellemzőnek, azt hiszem, legtöbben a tájképeidet, város- és faluképeidet, csendéleteidet említenék.

Ebben teljesen egyetértünk!

A lovas és a kutyás témák később váltak számodra és közönségnek is nagyon kedvesekké. Hogyan váltak festőtémáiddá?

A lovak megrajzolása és festése szerintem a portrézáshoz hasonlóan - melyeket egész életemben boldogan készítettem - a festői tudás fokmérője. Lovas képeim már Sopronban is készültek, de Nagycenken ez még inkább festőtémámmá vált, miképp a kutyák és cicák festése is. Sok kedves kép készült házi kedvenceinkről, Maci és Huba kutyusainkról és cicánkról.

Nagycenki lóverseny

Számomra a portréid fejezik ki legjobban művészeted lényegét, az emberi kapcsolatok döntő szerepét életedben, s az ebből fakadó, minden alkotásodból sugárzó mély humánusmot. 1989-ben megnyílt tárlatodon kizárólag portrékkal szerepeltél. Kicsit aggódtál, hogy hogyan fogadja a soproni közönség.

Örülök, hogy így látod és elismered a portréimat, Hál' Istennek, a képeimet szeretők is így érzik. Sok-sok portrét festettem, nemegyszer megrendelésből, de mind-egyiket ugyanazzal a szeretettel. A „festőiskolámban” is mindmáig tanítom ezt. Ez is Guszti bácsi öröksége!

Az akvarell mestereinek, Soproni Horváth Józsefnek, Mende Gusztávnak, és Mühl Aladárnak a városában nem lehetett könnyű ebben a műfajban elismerést kivívni.

Valóban nem volt könnyű, és ezért hálát adok Istennek!

1992-ben négy nap alatt három kiállításod is nyílt! Sopronon kívül másutt is szívesen szerepeltél.

1992-ben valóban négy nap alatt három kiállításom nyílt: Győrben, Doborjánban (Raiding) és Sopronban, a Hotel Sopron Kisgalériában, és ebben az időszakban még Pécsset is bemutatkozhattam.

1994 is jelentős évéd volt. Először Gumpoldskirchenben mutatkoztál be, majd szeptemberben, immár itthon „Csak természet” címmel rendeztetek kiállítást. Ezt a címet Balázzsal elkeseredett daczból találtátok ki.

Igen, az ausztriai tárlat után a soproni Várkerület Galériában tematikus kiállítást rendezhettünk „Csak természet” címmel. Mindig is a természet és a természetelvű festés állt hozzám a legközelebb, így nagy örömmel mutattam be legújabb impresszionista stílusban készült festményeimet!

Még ebben az évben Locsmádon (Lutzmannsburg) tartottuk az utolsó, olyan kiállítást is, amelyen Mama ott részt vett. Aztán 1994. november 7-én örökre itt hagyott bennünket. Köszönöm, drága Mama, amit értem tettel, Nélküled nem lettem volna festő!

Kedvelted a hazai bemutatkozásokat is, szívesen állítottál ki Celldömölkön, Sárovaron, Szentendrén.

Ezek mindegyike sikeres volt, a szentendrei tárlatot nagy örömmre Hann Ferenc művészettörténész nyitotta meg. Nagycenken három kiállításom is következett 2003-tól 2016-ig, melyeket Kubinszky Mihály, Firtl Máttyás és Aczél Eszter nyitottak meg.

A soproni Festőtermet nem volt egyszerű meghódítanod...

Valóban nem, sokáig kellett várnom a lehetőségre, míg végre 2005 szeptemberében ez a pillanat is eljött! Walter Dezső polgármester nyitotta meg a tárlatot, ő volt az első soproni vezető, aki több, mint negyven éves festői pályám alatt felfedezte, becsülte művészetemet, azt, hogy Sopronhoz és a soproni hagyományokhoz szorosan kötődik. Köszönet érte! 2018 júniusában volt az utolsó kiállítás a Várkerület Galériában, ezen Balázs is részt vett, s amelynek kivételes értéket adott, hogy férjem versei is elhangzottak.

*Utolsó kiállítás Balázzsal. Várkerület Galéria 2018.
Fotó: Pluszík Tamás*

2018 karácsonya, elhunyt életed társa, Magyar Balázs. Emlékező kiállítással búcsúztunk tőle.

2018. december 24-én meghalt a férjem, Magyar Balázs. Nélküle végtelen szomorúvá és üressé vált az életem. Emlékére kiállítást szerveztünk a Széchenyi kastélyban „*Képek és epizódok - In memoriam Magyar Balázs*” címmel. Az emlékező tárlatot Tóth Éva nyitotta meg, áldást és imát Szalay Gábor atya mondott, ő temette el Balázst, Gabnai Sándor evangélikus lelkésszel.

Férjem halála után - amely nagyon megviselt - természetesen folytattam munkámat, amelyhez nagy segítséget kaptam dr. Tóth Melindától, Nagycenk alpolgármesterétől, akinek szeretete és támogatása rendkívül sokat jelentetett, hozzáteszem, ő minden közösségi és művészeti programot támogat a faluban, melyhez minden segítséget megad a község polgármestere, Csorba János.

Újabbán egy pályázati sikernek örülünk, melyet egy könyv elkészítéséhez dr. Tóth Melinda munkája nyomán nyertünk el „Fertőtáj és Alpokalja” címmel. Harminckilenc falut kell feldolgozni, festményeken bemutatni. Ebből huszonöt községet választottam én, hét-hét településről tanítványaim, Fodorné Györffy Gabi és Fülöpné Farkas Gyöngyi festettek képeket. Örömmel mondhatom, hogy a festmények elkészültek, melyekből egy kiállítássorozatot is tervezünk. Az első tárlat már meg is volt Sopronkövesden, a „Széchenyi Magtárban”, nagy sikerrel.

Fülöpné Farkas Gyöngyi festőtanítványom 2021. május 23-án hunyt el rövid ideig tartó végzetes betegségben. 48 évet élt...

Amikor kiállításaidat tervezed, milyen szempontok alapján választasz megnyitó személyt? Voltak, akik többször is megnyitották tárlataidat.

Olyan embereket kérek fel kiállításaim megnyitására, akiket nagyon becsülök: Rátermettségük, tudásuk alapján, de az is fontos nekem, hogy ezek az emberek közel álljanak Balázs és az én szívemhez.

Ilyenek Kubinszky Mihály építész, Gabnai Sándor evangélikus esperes, Szabó Attila tanár, szerkesztő, Magassy Lajos művészettörténész, Walter Dezső, Sopron volt polgármestere, Keresztény Richárd, a Soproni Képzőművészeti Társaság volt elnöke, Füzi Edit, a Soproni Képzőművészeti Társaság titkára, Tóth Éva, az Eszterháza Kulturális, Kutató- és Fesztiválközpont kommunikációs igazgatója és többen, mások is.

AZ ÉLETMŰ TOVÁBBADÁSA

Férjed nemcsak képeid keretezését végezte rendkívül szakszerűen, de kiteljesedő életműved archiválása, rendszerezése, a világhálón való elhelyezése - így a jövő számára megőrzése - is az ő fáradhatatlan munkájának gyümölcse. A 2006-ban megjelent „Képek és epizódok” című album köteted is Magyar Balázs írói-szerkesztői munkáját dicséri - hű tükrévé vált alkotói utadnak, művészetednek.

Balázs nagyszerűen megírta festői életrajzomat, amelyből az is kitűnik, milyen szeretettel és hozzáértéssel támogatta festői pályámat. Az albumot festményeim illusztrálják, ennek „epizódjaiban” írta le Balázs életünk fontos eseményeit, amelyek szorosan kapcsolódnak a képekhez.

A kötet - amely „KÉPEK ÉS EPIZÓDOK MAGYARNÉ DERSZIB ETI” címmel olvasható a Magyar Elektronikus Könyvtár honlapján - is bizonyítja, nélküle sohasem értem volna el ennyit festői pályámon. Festményeim rendszerezett gyűjteménye szintén

megtekinthető az „AKVARELL FESTMÉNY GALÉRIA - MAGYARNÉ DERSZIB ETI” honlapon, ugyancsak Balázs alapos, nagyszerű munkája.

Férjed elhunytá után gondoskodtál archivált, rendszerezett műveid soproni közgyűjteményekben és Nagycenken való elhelyezéséről.

Életművem elektronikus adathordozón való rendszerezett összegyűjtése döntően Balázs munkája volt, de sokat segített Kollár József és Czencz Sándor is. Képeim archívumát, a kiállításmegnyitók szövegeit, festőútjaink videófelveteleit, egyúttal Magyar Balázs irodalmi munkásságát is tartalmazza az adathordozó, melyeket a Soproni Múzeum, a Széchenyi István Városi Könyvtár és Nagycenk Önkormányzata vett át megőrzésre.

Képeid olyannyira népszerűek, hogy többször naptárak illusztrációjaként is megjelentek.

Ezek a naptárak nagy örömet jelentettek nemcsak nekem, hanem a képeimet szeretőknak is. Legtöbbször Magyar Balázs lelkiismeretes, igényes munkái voltak, de nagyon szépen sikerült a Bugyi Sándor és Jászberényi Klára által szerkesztett is. Mindenkinek köszönöm, aki segített ebben!

Széchenyi István szobra a templom előtt Nagycenken

Tárlataidon a zsűfolt ház jellemző. Nagyon sokan szeretik a képeidet, könnyen válsz meg tőlük?

Nagyon örülök, hogy szeretik a képeimet! Fialat koromban szomorúan váltam meg tőlük, de ahogy mennek az évek, tudom, hogy egy festő életében nemcsak a maga örömeire szóló alkotás a cél, hanem az, hogy sok embernek örömet szerezzen vele. Balázs halála után elgondolkoztam: mi lesz a festményeim sorsa? Egy öröndetes hírről már beszámolhatok: Nagycenk Önkormányzata vállalta, hogy több nagycenki

témájú képeket - amelyet végrendeletileg a falura hagyományozok - méltó körülmények között fog elhelyezni, közkinccsé tenni.

Kubinszky Mihály az 1999-es megnyitóján a nagy soproni festők: Ágoston Ernő, Wosinski Kázmér, Soproni Horváth József, Mende Gusztáv, Mühl Aladár, Gáspárdy Sándor és Szarka Árpád neveivel fémjelzett nemzedék munkássága folytatójának, a nemes örökség egyik átláthatójának nevezett.

Büszke vagyok rá, örülök dr. Kubinszky Mihály kitüntetető dicséretének, főképp azért, mert Sopron nagyrabecsült építésztől, a város művészeti múltjának kiváló ismerőjétől és megbecsülőjétől kaptam.

IDÉZTEK KIÁLLÍTÁSMEGNYITÓK MÉLTATÁSAIBÓL

Kubinszky Mihály

Derszib Eti kiállítása elé

„Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Jártak már a Tiszatájon? Ismerik a Duna-partot Esztergomnál? Szeretik a soproni erdőket és az Erzsébet-kertet őszi lombhulláskor? Ez a kiállítás elvezeti Önöket ide is, oda is.

A képek itt is sokfélék. Láthatunk finom portrét, jellemző zsánerképet, találó állatképet: macskát és kutyát, tájképet, városképet. Télit és nyárit.”

(Elhangzott a Mühl Aladár Galériában 2002. április 4-én.)

Kubinszky Mihály

Nyitóbeszéd Magyar né Derszib Eti kiállításán

„Az aktív festőművész állandóan változik és fejlődik. A kettőt egyszerre. A fejlődés: meglátások tökéletesedése, technikai finomodás. A változás mintegy oldalirányú lépés, új témák, más színek, a korral változó hangulatok felfedezése. Ezen az újabb Derszib-kiállításán én ismét mind a két lépést felfedezni vélem. A tájképek perfekcióját mindenekelőtt a tiszai tájképben. A meglátás frissülését a falu- és városképekben. A Szent Mihály kapujából a városra vetett pillantásból.”

(Elhangzott Nagycenken, a Széchenyi István Emlékmúzeumban 2003. június 21-én.)

Orsolya tér

Gabnai Sándor

Nyitóbeszéd Magyar né Derszib Eti kiállításán

„Az én szavaim sem fogják tudni megoldani a titkot, csak arról szólhatok, hogy számomra ezek az alkotások prédikálnak. Bizony, nem tudok kivetközni papi önmagamból, pláne így vasárnap délelőtt. Úgyhogy: igen, jól értették, prédikálnak.

Prédikálnak Eti Istentől kapott belső tehetségéről és külső lehetőségeiről. Ez az, amit talán még a művész sem ért, hogyan és miért kapta készítetését és inspiráló környezetét, csak hitével érzi ezen ingyen ajándék kegyelmét. Annak csodáját, ahogy egy szerető édesanya felső sugallatra egykor kézen fogja lányát, hogy elvigye Mende Gusztávhoz. Annak csodáját, hogy felfedezik őt és ő is azt az impresszionista irányzatot, amit alkotásainak zöme sugároz. Annak csodáját, ahogy életre kelnek sorra-másra az ismert tájakról, tárgyakról készült, selyemkartonra, papírra varázsolt akvarellek. Annak csodáját, ahogyan ott áll, mint a kedvenc Ikvás képén is, mellette egy szerető társ, aki mindig segíti, aki felkarolja mindazt, ami a művészet megmutatásához még kell: meghívókat, képeslapokat gyárt, hírverést és internetes bemutatkozást készít, közös utakat szervez, ha kell, soförkődik, tolmácsol, szinte együtt fest. Vagy annak csodáját, hogy ez a régió megszólal a falakról; különösképpen is a megtalált otthon, Nagycenk varázshatása körvonalazódik. Igen, bár tudom, túl paposan hangzik, de akkor is, mindez isteni kegyelem.”

(Elhangzott a Várkerület Galériában 2005. június 12-én.)

Gabnai Sándor

Látásmód - Magyarné Derszib Eti kiállítása elé

„A tájképei, hegyei, utcái, épületei, vizei, a helyi levegő- és fényvilága a már sokszor megcsodált és általa sokszor átélt, megértett szépségének, jelentésének képi továbbmondásából nyerik a „soproniságukat”. Jelzésrendszere e területen nem borítja fel a konvencionális felfogást, közérthető és nemesen egyszerű. Etinek mély kapcsolata van a tájjal, számára ezek a témák nem alkalmi motívumok. Úgy festi le a rajzokról is ismert, szeretett témákat, mint aki már belülről látja ezeket a vonalakat, fényeket. Látszik, hogy Eti és a megörökített soproni és cenki témák már jól ismerik egymást. Látásmód. Ime, Eti örök.”

(Elhangzott a Széchenyi István Városi Könyvtárban 2010. június 17-én.)

Magassy Lajos

Magyarné Derszib Eti jubileumi kiállítása elé

„Derszib Eti a stúdió munkák alatt és a kísérletezések közt is megtartotta azt a művészeti technikát, amely elsősorban sajátjává vált: az akvarellfestészetet. Ez állt közel gyors festői modorához és az akvarell technikának számos olyan jellemzője, értéke van, mely ideálisan szolgálja az impresszionista festőiséget.”

„Nagycenk új motívumokat hozott a festészetébe. A nagycenki táj, a falu, a cenki Széchenyi-örökség emlékei mind-mind ecsetje elé került, a kilencvenes évek második felében megjelenő állatfestészetben újra megerősödtek a ló- és lovasábrázolások, új festészeti kihívásokkal mérte meg erejét, a Széchenyi Béla és felesége síremlékén levő bronz domborművek megfestése ennek kiemelkedő példája.”

„Deszib Eti hűséges, elveit fel nem adó művész, élete során soha nem nézte, hogy festészete mennyire felel meg az éppen kurrens áramlatoknak, egyes személyeknek, csoportoknak, az elismeréseket és a sikert méltósággal fogadta.”

(Elhangzott a soproni Várkerület Galériában 2018. június 10-én.)

A SOPRONI FOTÓKLUB BEMUTATKOZÁSA

Világszerte virágzott a műkedvelő fényképezés a millennium idején. Sopronban 1902-ben létrehozták a Klub közvetlen elődjét, mint a Képzőművészeti Kör csoportját. 1905-ben képzőművészeti kiállítás keretén belül mutatkoztak be műveikkel a soproni közönségnek. A következő évben, 1906. június 5-én pedig megalakult a Soproni Fotóklub (Soproni Photo Club). Tagsága csatlakozott az 1905-ben alakult Magyar Amatőr fényképezők Országos Szövetségéhez (MAOSZ), mint annak soproni csoportja. Az egyesület már az alapítás évében – elsők között Magyarországon – Országos Fotókiállítást rendezett. A Klubnak már komoly felkészültségű kiállítói voltak, mint: Roth Gusztáv, Rötting Odó, Heim Ferenc és Heinrich Román.

Az I. világháború rányomta bélyegét a soproni fotóséletra is. Dr. Csatkai Endre nevéhez fűződik annak újjászervezése. Ország-világ szerte ismert alkotók vezették, és vettek részt tevékenyen a csoport életében, mint Diebold Károly, Angyalfi Andor, Csík Ferenc. Az eredményes hazai és nemzetközi kapcsolatok révén, a tizenhat kiállítót nyilvántartó Klub az elsők közé emelkedett. Ezen időszakban (1930-1947) hét nemzetközi kiállítást rendeztek Sopronban, s több vándordíj kerül végleg a Soproni Photo Club birtokába. Ismét sokáig kiváló alkotók indulása esett erre az időszakra, mint: Kovács Károly, Szászvárosi József, Finta Béla.

A II. világháború eseményei is csak csökkenteni tudták a Klub tevékenységét. Az élgárda még aktív tagjai mellett újabb kiváló alkotók álltak csatasorba. Őrszigety Frigyes, Beskó József, Váraljai József, Németh Béla, Fodor Ferenc nevével találkozhattunk leggyakrabban a kiállítások katalógusaiban. Az 1956-ban alakult Magyar Fotóművészek Szövetsége nyolc alapító tagot számlált, köztük az 50 éves jubileumát ünneplő „Soproni Fotoclubot”.

A központi intézkedésekkel nehezített, a sok szervezőmunkát igénylő időszakot a Klub a jól teljesítő vezetés révén vészelte át. Meg kell említeni Torma József, Edöcs László, Csupor József, Varga József és Váraljai József munkásságát. Az 1964-es esztendő szomorú dátum a Klub történetében. A Művelődési Ház átépítése miatt helység nélkül maradt az Egyesület. A következő évek működése az egyéni szereplésekre korlátozódott, a közös tevékenységek ez idő alatt szüneteltek. A város üzemi- és intézményi szakkörei adtak helyet a Klub tagjainak, s a baráti találkozóknak.

1973-ban a Művelődési Központ ismételten helyet tudott biztosítani a Klubnak, bár hiányzik a korábban megszokott könyvtár, laboratórium és műterem. A fotótechnika fejlődése, az országszerte alakuló Fotóklubok tevékenysége, a fotómozgalom újjáéledése szemléleti-működési változásokat tett szükségessé. A választott vezetőség – Fodor Ferenc, Prunner László, Sipos Ferenc, Szendrő Béla, Vác Ferenc – alkalmazkodott a megnövekedett követelményekhez, s megszervezték az önálló, önfenntartó művészeti csoport fennmaradásának szükségleteit. A Klub anyagi támogatás nélkül, saját eszközeire támaszkodva, saját laboratórium nélkül működött tovább. Lelkes odaadó munka nyomán, az évente megrendezésre kerülő helyi kiállítások szervezésével, az országos kiállításokon, pályázatokon való sikeres szereplések révén a Klub újból az elsők közé emelkedett. Az 1978-ban létrehozott I. Pannónia Fotószalonnal vándorszerűlegén elsőként a Soproni Fotóklub neve áll. A sikerekhez, az említett neveken kívül munká-

jukkal nagy-mértékben hozzájárultak még: Horváth József, Karner Károly, Erdős Imre, Holnthoner Rita, Kiss Balázs, Pethő Zoltán, és még sorolhatnánk... A klub munkája a város környékének fotóséletére is kihatott. Az intézményekben, a járás falvaiban bemutató kiállítások rendezésére, sok helyen fotótanfolyamok tartására is sor került. 1980-ban a II. Pannónia Fotószalon már a Klub rendezte, melyet egy nagy sikerű alkotótábor követett. 1981-ben a 75 éves jubileumát egyedülálló rendezvényt, a Soproni Fotóklub jelenlegi és volt tagjainak gyűjteményes kiállításával ünnepelték, ahol 1908 és 1981 között készült alkotások kerültek bemutatásra. A jubileumi évben adott helyet a város – a Klub segítségével – a Népművelődési Intézet Felsőfokú Fotótanfolyamának.

A felsorolt tevékenységekért a Soproni Fotóklub a “Szocialista Kultúráért” kitüntetést kapta a Művelődési Minisztertől, valamint az egyéni, és kollektív szereplésekért a Népművelődési Intézet Nívódíját is kiérdemelte.

1982-ben ismét alkotótelepet rendezett a Klub, melynek vezetője Wágner Ferenc. 1983-ban megalakult a Magyar Fotóklubok és Szakkörök Szövetsége (MAFOSZ – jelenleg: Magyar Fotóművészeti Alkotócsoporthok Országos Szövetsége), melynek egyik alapító tagja a Soproni Fotóklub volt.

A szövetség által évente rendezett Szalon serlegén is szerepelt győztesként a Klub neve. Az 1983-84-es év kezdete a külföldi, Burgenlandi fotóskapcsolatoknak. Vösendorf, Mattersburg, Traiskirchen és Eisenstadt voltak az állomásai a cserekiállításoknak, baráti találkozóknak.

A nyolcvanas évek második fele újabb sikeres alkotókat vonultatott fel. A Klub által rendezett 9. Pannónia Fotószalon egyik díját G. Nagy László, Horváth Endre és Újvári Gábor képeit tartalmazó kollekciónak. A klubtagság egyéni és kollektív eredményei, az Országos Szövetség kitüntető plakettjét hozta négy alkalommal, melyben orozslánrésze volt ezen időszak legeredményesebb kiállítójának Fodor Ferencnek is.

A kilencvenes évek kezdetén többen abbahagyták az aktív fotózást, a tagság eredményessége azonban változatlan. Újabb, és egyre fiatalabb alkotók szerepeltek kiállításokon: Aszódi András, Németh Péter. Az 1996-ban megrendezett Országos Fotószalon képanyagában is újabb neveket találhattunk: Bán Lajos, Garay Mihály, Griechisch Tamás, Folcz Tóbiás, Hajdú Edit, Hauszner Sándor, Dr. Nagy Attila.

1998-ban “Városunk Sopron” címmel kiállítást rendeztek a Magyar Művelődés Házában.

2000-ben indult útjára a Kisalföldi Fotószalon, mely a megyénkben működő fotóklubok közös vándorkiállítása lett. 2002 tavaszán ismét országos fotópályázat került megrendezésre Városaink az Ezredfordulón címmel. Augusztusban kamara kiállításon mutatták be városunkat a német testvérváros, Kempten lakóinak. Összel került bemutatásra a II. Kisalföldi Fotószalon képanyaga, majd a 2003-as év elején ismételten a Testvérvárosi együttműködéseknek köszönhetően közös bemutató kiállítás volt látható Eisenstadtban.

A 20 évig elnöki tisztet betöltő Prunner Lászlótól 2001-ben Folcz Tóbiás vette át a klub vezetését. Ifjonti lendülettel látott neki a klubélet fellendítésének. Ettől az évtől tagjaink között évente házi pályázatot rendezünk “Az év szerzője” címmel. A nemzetközi és hazai pályázatokon is sikerrel szerepelnek a tagok. Országos fotópályázatot rendeztek Városaink az ezredfordulón címmel. A fotóklub képeit bemutatták Sopron testvérvárosában is, a németországi Kempten és az ausztriai Eisenstadt városokban. Kapcsolatfelvétel a németországi Thurnau város fotóklubjával. Ezt kölcsönös kiállítások és látogatások követték.

A Liszt Ferenc Kulturális Központ átépítése miatt adódó helységproblémákat az aktív tagság már zökkenőmentesen átvészelte. Köszönet illeti a Szent György templom plébánosát, Bindes Ferencet és az irodavezetőt, Gaál Máriát, hogy befogadták a Klubot a Wrenkh Ede Közösségi Házba. A 2003. évi 14. Pannónia Fotószalon, és a hozzá kapcsolódó Fotóművészeti Fórum megrendezését is a Soproni Fotóklub vállalta fel (a Fotóklub kollekcióját a zsűri díjjal jutalmazta). 2004-ben először rendeztünk fotópályázatot minden Sopron és vonzaskörzetében élő alkotók számára, melyre 60 szerző 271 képe érkezett be. Ennek kiállítása augusztus 29-én a Fő téren, majd szeptemberben a Wrenkh Ede Közösségi Ház galériájában volt látható. 2005 tavaszán bemutatkozási lehetőséget kaptunk A Liszt Ferenc Kulturális és Konferencia Központban. A nyár folyamán ismét pályázatot és kiállítást rendeztünk a Sopron és környékén élők számára.

2006-ban a klub centenáriumiát ünnepelte. „100 év 100 alkotó 100 kép” címmel könyvet adtak ki, melynek anyagát jubileumi kiállításokon, a Festőteremben, a Hotel Fagusban és a Wrenkh Ede Közösségi Házban is bemutatták. A várostól „Sopron Kultúrájáért Díj”-ban részesült az alkotó közösség. Ebben az évben, hosszú idő után, ismét ők rendezték a Fotóművészeti Nyári Egyetemet változatos programokkal, előadásokkal.

A következő évben – az országban első fotós csoportként, a kulturális egyesületek számára adható, egyik legmagasabb állami kitüntetésben –, Csokonai Vitéz Mihály Közösségi díjban részesült a Klub.

2008-ban ismét költözni kényszerült a klub. A GYIK adott otthont az egyesületnek, akik időközben elnyerték „Az Év Fotóművészeti Alkotócsoportja” címet, mely mögött komoly alkotó és szakmai munka folyt. A 2009-es ausztriai Trierenberg Super Circuit pályázaton a „Best Digital File” kategória aranyérmét kapta a klub. A következő évben megrendezett pályázaton a „Best Mixed Klub” díjat érdemelték ki. Felvették a kapcsolatot a csehországi Český Krumlov és az ausztriai Horn városok fotóklubjaival. Közös fotós hétvégék, közös kiállítások jellemezték ezeket a kapcsolatokat. 2011-ben ismét költözni kényszerült a klub – a Liszt Ferenc Konferencia és Kulturális Központ adott helyet –, de a lelkesedés maradt. Nemzetközi Soproni Hűségnap Fotópályázatot szerveztek 2012-ben, mellyel az országban elsők között volt a klub.

Kapcsolat létesült a Soproni Petőfi Színházzal, melyet a jelmezes főpróbákon készült képek kiállítása követett. Sopron, Fertőszentmiklós, Veszprém, Bruck adott otthont ebben az évben kiállításainak. A klub új elnökének Hipságh Gyöngyit választották.

2014-ben „Múlt és jelen” címmel hazai pályázatot írtak ki. Egynapos fotós túrákat, majd a győri és veszprémi fotósokkal közös fotós hétvégéket szerveztek. Két kiállítása volt a klubnak a színházban. A következő év sem múlt el kiállítás nélkül. „AKTuális” címmel az egyetem Alkalmazott Művészeti Intézete adott otthont a tagok kiállításának. Emellett természetesen az önálló kiállítások sem maradhattak el. Nagy veszteség érte az alkotó csoportot: a Klub örökös tagja, a MAFOSZ aranydiplomás fotóművésze, az Életműdíjjal kitüntetett Prunner László eltávozott, égi fényekkel fotózik tovább. A 2016-os év sem kímélte a közösséget: az év elején ifj. Szűcs Szabó Sándor, a szürrealista alkotó, majd év végén Stinner István a mindig segítőkész klubtárs hagyta itt a Klubot, felcserélve a földi fényeket égiekre. A Pannónia Galériában és a Petőfi Színházban volt a tagoknak kiállítása. Sikerral rendezte meg a Klub a Fotóművészeti Nyári Egyetemet. Közel 70 fotós ismerkedett meg városunkkal és a környékkel.

A győri és a veszprémi klubok mellett felvették a kapcsolatot a biatorbágyi és a nagykanizsai klubokkal is. A 111. évet egy kiállítással (a Festőteremben) és a „Nekünk mindEgy c. könyv kiadásával ünnepelte a Klub.

Az elkövetkező években folytatódtak a klub által kiírt nemzetközi és hazai pályázatok. A klubtagok közül többen sikeresen szerepeltek hazai és nemzetközi pályázatokon. Ennek eredményeképpen a tagok közül tíz fő rendelkezik nemzetközi alapdiplomával, 4 fő nemzetközi kiválósági diplomával. A MAFOSZ által létrehozott fotóművészeti diplomákat 13 tag érdemelte ki. 2019-ben Hipságh Gyöngyi művészi alkotómunkája elismeréseként a MAFOSZ kiváló művésze platina fokozatát vehette át harmadikként – első nőként – az országban. 2020-ban Báthory Tibor társunkat veszítettük el.

Közel hat évig a GYSEV adott otthont a klubnak, s az ottani felújítások miatt ismét költözni kényszerültünk. Az elmúlt évben a város vezetősége biztosított a klubnak helyet a Széchenyi palotában. A pandémia árnya rányomta bélyegét a klub életére is. Az egyéni alkotómunka azonban nem lankadt, továbbra is részt vesznek nemzetközi és hazai pályázatokon. Éledni kezd a klubélet, és reményeik szerint hamarosan visszatérhetnek a korábbi közös fotózásokhoz.

Angyalfi Andor: Séta (1954)

Csik Ferenc: A padláslépcsőn (1934)

Hauszner Sándor: Újságolvasó (1957)

Diebold Károly: Gyerekszoba

Hipságh Gyöngyi: Angelina-4 (2020)

Kránitz Roland: Pontos találát (2019)

Lágh Gábor: Félénkség (2020)

Prunner László: Mo '92 (1992)

SZALAI FERENC (1925 – 2005) FAFARAGÓ, EMLÉKEZETE

Szalai Ferenc alkotásai a 80-as évektől rendszeresen szerepeltek a Soproni Füzetekben. A 2005-ös Soproni Füzetekben-ben, halála évében jelent meg őt és művészetét bemutató emlékező írás Füzi Edit tollából.

„Szalai Ferenc nem választott könnyű és népszerű utat. Fafaragásai nem az élévülhetetlen népi motívumokat, szimbólumokat hordozó használati- és dísz tárgyak körébe tartoztak, nem voltak besorolhatók sem a népművészeti, sem az iparművészeti kategóriákba. Szalai Ferenc szobrokat faragott és a szó legigazabb értelmében, naiv művész volt.”

Halálának 15 éves évfordulóján unokájának, Tanay Zsófiának rá emlékező írását közöljük.

TANAY ZSÓFIA

„AZ ALKOTÁS ÖRÖME”, AVAGY MIT TANULTAM A NAGYPAPÁMTÓL?

A cím első fele nagypapámtól („Papitól”), Szalai Ferenctől származik, akire sokat gondoltam az utóbbi időben.

Nagypapám egy kis rábaközi faluban, Páliban született félig gazdálkodó, félig iparos családba. Később pincértanulóként Hegyeshalomra került. Az 1950-es évek elején, már családjával, Sopronban telepedett le és a vendéglátásban dolgozott. Sopronban, a kályhájuk előtt ülve kezdett el fából szobrokat faragni, valamikor az 1970-es évek közepén.

Az utóbbi hónapokban nagyon sokat gondolkoztam azon, hogy mit jelent az önmegvalósítás és mit jelent teljes életet élni? Erről eszembe jutott a nagypapám, aki 15 éve hunyt el. Ahogy visszaemlékeztem rá, és édesanyám segítségével újra megnéztem a vele készült interjút és elolvastam a róla készült újságcikkeket arra jutottam, hogy az ő élete bizony teljes lehetett.

Megpróbálom a nagypapám életútja alapján elmagyarázni, hogy miért gondolom ezt és hogy én mit tanultam tőle.

Elmondása alapján gyermekkorában pásztorkodás közben egyszerű eszközökkel kezdett el díszes botokat faragni. Felnőtt korában erre emlékezett, amikor teljesen intuitív módon megpróbálkozott az első szobrok megformálásával. Az alkotások egyre gyarapodtak és egyre szebbek, letisztultabbak lettek. A fafaragás később egy mindennapos alkotó tevékenységgé és szobrai egy sajátos, csak rá jellemző önkifejezési móddá, művészetté váltak. Élete végéig mindennap alkotott és művészete számos elismerést is kapott. Rengeteg kiállításon vett részt, illetve több újságcikk és televíziós interjú is készült róla.

Annak ellenére, hogy már egész fiatalon elkerült szülőfalujából és élete nagy részét városban élte le, lelkében mindig hű maradt a gyökereihez. Szobraiban nemcsak visszaidézte saját gyermekkorát, hanem rendkívül hitelesen meg is örökítette az 1930-as évek Magyarországnak paraszti világát.

Elmondása szerint szakmája a vendéglátás volt, a fafaragás azonban valami mást jelentett neki. Sokszor emlegette nekünk unokáinak a fafaragással kapcsolatban az „alkotás örömet”, de gyermekként még nem érthettük, hogy ez pontosan mit jelent. Mostanában, amikor saját életemben is új utakon járok, sokszor visszaemlékszem arra az öröme, amit nagypapám arcán láttam, amikor a fafaragásról beszélt és ez segít abban, hogy megtaláljam a helyes irányt.

Nagypapám élete a fafaragásban kiteljesedett, mert ösztönösen rátalált egy olyan tevékenységre, amely nemcsak örömet okozott neki, hanem amellyel értéket teremtett a társadalom számára és példát mutatott a következő generációknak is.

A fentiekén kívül mit tanultam nagypapámtól? Egyrészt, hogy bármilyen új tevékenységbe kezdünk vagy új dolgot tanulunk, legyünk türelmesek magunkhoz. Másik üzenete pedig kedvenc idézetéből származik, amelyet nagyon sokszor hallottam tőle gyermekkoromban is: „Aki egy fát elültetett, s megölt egy kígyót, már nem élt hiába.”

A LEGSZERÉNYEBB POLIHISZTOR KÖSZÖNTÉSE

Taschner Frigyes 90 éves

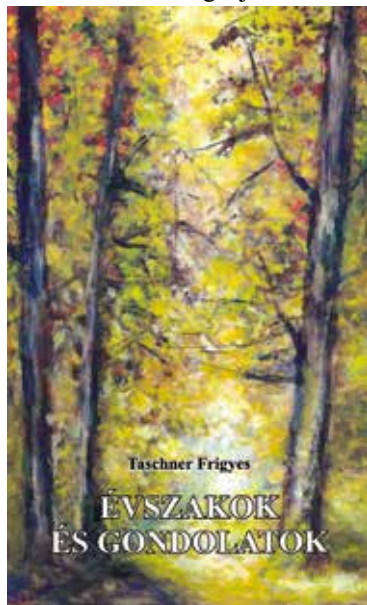
Taschner Frigyeset nem lehet csak festőnek, írónak, zenélő embernek nevezni, mert ő mindegyik művészeti ág képviselője, kreatív személyisége mindháromban alkotásra ösztönzi, és akkor még nem is említettük az életét meghatározó, különlegesnek mondható pedagógusi tevékenységét.

Mikor megkaptam a felkérést e köszöntő megírására, örömmel vállaltam, hiszen nagyon jól ismerem őt. Három – 75, 80, 85 éves születésnapjának tiszteletére a Soproni Képzőművészeti Társaság Várkerület Galériájában rendezett – jubileumi kiállításainak megnyitására engem kért fel. Ez természetesen azzal járt, hogy sokat beszélgettem vele és be kell vallanom alkotásait ismerve, nagyon szívesen tettem. Ráadásul Taschner Frigyes jó mesélő, élvezetes előadásában szinte megelevenedett a téma, a múlt idézése, életének meghatározó, színes eseménysora és ezzel karöltve életfilozófiája.

1992-től, szinte a kezdetektől, azaz 30 éve tagja a Soproni Képzőművészeti Társaságnak, meghozza Roisz Vilmos festőművész ajánlására, ami óriási megtiszteltetés és öröm volt számára. Az alkotók, a festőművészek közössége, az egyesület lehetőségei olyan inspirációt jelentettek számára, amely az 1974-ben kezdődő kép- és versalkotási vágyát és tevékenységét minden szempontból kibontakoztatta. Az 1992-es dátum arról is nevezetes, hogy a Soproni Füzetek művészeti antológiában ettől kezdve rendszeresen megjelennek képei és versei.

Az első, 2006-os kiállításának megnyitójára irtakból idézek:

Taschner Frigyes 75 évesen vállalkozott először önálló, átfogó bemutatkozásra festményeivel, a Várkerület Galériában, ami számára komoly rangot, elismerést jelentett. Alkotásait mégis jól ismerhettük, hiszen a Társaság által szervezett hazai és kül-

földi közös tárlatok majd mindegyikén láhattuk és mind a mai napig látjuk őket. A vele született természetes szerénység, ami lényéből is sugárzik, egyszerűen nem teszi lehetővé, nem engedi, önmaga előtérbe helyezését, a hivatkozást, esetleg képességeinek túlértékelését, ami pedig, mint látjuk és tudjuk akad szép számmal.

Gondolom éppen ezért rendelt mellé, a teremtő, olyan nagyszerű társat, úgymond „menedzsert”, mint a felesége. Hédi asszony, aki mindig optimista, vidám, kapcsolatteremtő és pedagógiai érzékkel és képességgel bőven megáldott személyiség, bizonyos határozottsággal, temperamentummal, de végtelen szeretettel tudja ösztönözni férjét és rávenni, hogy néha, egy – egy jeles alkalomkor, mint például a kerek születésnapok, azért ki kell lépni a nagyobb nyilvánosság elé, és vállalni az önálló kiállítás kockázatát, amit a közönség általi megmérettetés jelent. Többek között az

ő érdeme, az is, hogy férje írásai, azaz versei megjelentek, születésnapjára meglepetésként, immár négy kötetbe fűzve. Igazi társ, nagyszerű múzsa ő, több mint hatvan éve.

AZ ERDŐKKEL ÉRZEK

Az erdőkkel érzek, fáival beszélek.
Minden örömről, minden bánatukról,
mit szelek nyelvén zúgnak,
fuvallattal súgnak,
mert ők egyenesek,
mert ők nem hazudnak.

GONDOLAT

Tavaszkok, nyarak, őszyök és telek
veletek futnak hónapok és hetek.
De minden tél után,
újra lesz kikelet.

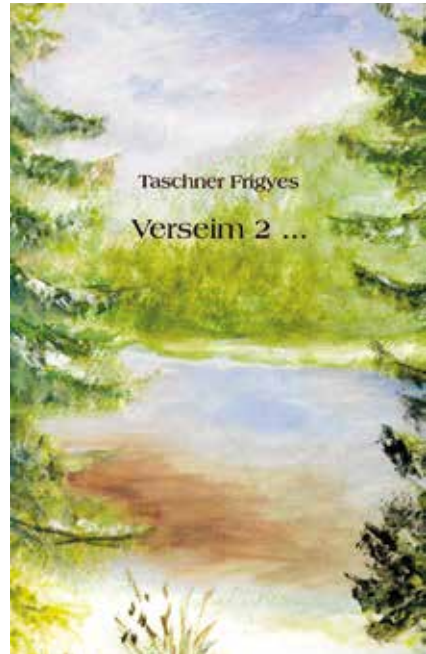
Taschner Frigyes festményeinek örök témáján elmélázva, (nem véletlenül használom ezt a kifejezést) nyugodtan elgondolkozva, szemlélődve, azt tapasztaljuk, hogy olyan mélységes és titokzatos kapcsolatban él a természettel, az Isten teremtette világgal, amely ugyancsak kevesek sajátja.

Kevesek sajátja, mert ehhez a kapcsolathoz rendkívüli kíváncsiság, különleges érzékenység, szinte önfeladás és a megismert, felfedezett dolgok maximális elfogadása, tisztelete szükségesek.

Szerintem a természet, azért mutatja meg neki a legbarátságosabb, harmonikus, gyönyörű arcát, mert ő csak megfigyel. Kíváncsisága sohasem tolaakodó, nem beavatkozó, nem akar változtatni a megfigyeltéken. Elfogadja a látványt, az észlelést, olyannak amilyen, amilyennek ő látja. Ha önök is figyelnek és hagyják hatni a képeket, észreveszik, hogy alkotásaiban soha nincs harc, nincs küzdelem, csak harmónia, eleven béke, csak a lét, a van észlelhető. Nem véletlen az sem, hogy az általa ábrázolt tájban nagy ritkán jelenik meg beazonosíthatatlan figura, nincs ember és jelenlétére, beavatkozó szándékára is csak egy-egy sejtelmes ösvény, ami viseli lábnyomát, egy magányos pad, talán az első randevű emléke, kicsi, kunyhószerű épület, egy elhagyott csónak emlékeztet.

Festményein a fák, bokrok, virágok soha nem magányosak, mindig nagy csoportokban, természetes közegükben, erdőként vagy kertként, csokorban, úgymond közösségben, egymást erősítve, egymást kiegészítve, megszépítve jelennek meg. Még a tél csendjében álló egy szál fenyő is ezt az érzést sugallja, erősíti bennünk.

Saját bevallása szerint ő mindig a természetben megjelenő, gyakran tobzódó, állandóan változó színek, a fény bűvöletében élt és él. Ezen talán nincs is mit csodálkoznunk. Ő, aki a fényt teljes pompájában kibontó, június hónap első napján született, természetesen a fény fia. Az évszakok váltakozása mindig új és új élményt jelent

számára. Nincs különbség, mindegyiket csodálja sajátos régi és mégis mindig új varázslatáért.

JÖJJ HÁT TAVASZ!

Öreg tölgyek erős karja
apró rügyét kifakasztva,
sok szín zölddel behavazva,
sűrű lombját égre dobva,
így kiállt fel, fel az égnek,
kelő napnak, meg a fénynek:
„Itt vagyok és tavaszt várok,
sugarat, fényt, kikeletet,
új életet, érző szívet,
bízó reményt, élő hitet.”

Jöjj hát tavasz...zendülő,
új májusra ébredő!

Korát meghazudtoló, életkedvének, humorának, ma is élő alkotó erejének, bölcsességének titkához tartozik ez az alkotásaiban is jelenlévő fáradhatatlan, egyszerű, tiszta, befogadó és elfogadó figyelem, az optimista életfilozófia, a megélt szeretet, amely létre hozza benne a csendet, az élet egyik nagy ajándékát. Azt a különleges csendet, amely nem csak a külvilág, hanem önmagunk megismerését teszi lehetővé, amely a természet megfigyelésével az istenit engedi megszületni az emberben.

CSEND

Hallgatom a csend dalát,
mi mindenen lobban át.
Felettem kéken fényesül,
bennem csitulva csendesül,
halkul, s elül nesztelenül.

Képeiben tükröződő és verseiben megfogalmazott életfilozófiája, ez a mindennapjait átható életérzés teszi lehetővé, hogy Taschner Frigyes nyugodt szívvel mondhatta nekem „*ő egy meglegedett, boldog ember*”.

Életének jelentős állomásai, a megélt sorsfordító események is azt bizonyítják, hogy „*Ő Isten tenyerén él*”. Ugye milyen kevesen jelentjük, vagy jelenthetjük ki ezt manapság. Talán kevesen ismerjük a „titkot”?

„Gyermeki lélekkel éld meg a mát,
boldog lesz léted, ha szíved is lát!”

Gondolatok a 2011 és a 2016-os megnyitóból:

Engedjék meg, hogy pár momentumot felidézzek életéből, azokat, amit ő is nagyon lényegesnek tart, és szívesen mesélt róluk.

Elsőként a születés, 1931. június 1-jén itt Sopronban, egy vasutas, kereskedő családban. Édesanyja, a fiatal Fekete Margit, ikerszüléséből a másodiknak világra jött fiúcska, 1,5 kilós picinyke gyermek, akiért egy lukas két fillért sem adtak volna, maradt életben. Szerintem azért, mert már akkor is olthatatlanul lobogott benne az élni akarás, és minden akadályt legyőzve volt kíváncsi a világra. Ez a világra való nyitottság, ez a tudásszomj aztán végig kísérte őt mind a mai napig. Ezzel fedezte fel, a gyermekkor izgalmával párosítva a csoda város, Sopron rejtett zugait, a Lőver erdeit, tisztásait, vizeit, kertjeit. Nem mindennapi érzékenysége lehetővé tette, hogy olyan részletekre is felfigyeljen, ami az átlag szemlélő előtt rejtve marad.

VALLOMÁS

Hívnak, kötnek,
a fák, a lombok, a levelek,
a bokrok, a padok, az utak, a kövek.

A Nap fénye, az ég kékje,
az ősz rozsdája, vöröse,
megannyi sárgája és sok színe.

Ideköt a szelek kiáltó szava,
nyárvégi szellők
elhaló sóhaja.

Vörös alkonyok lenyugvó sugara,
kéken hulló esték
ezernyi csillaga.

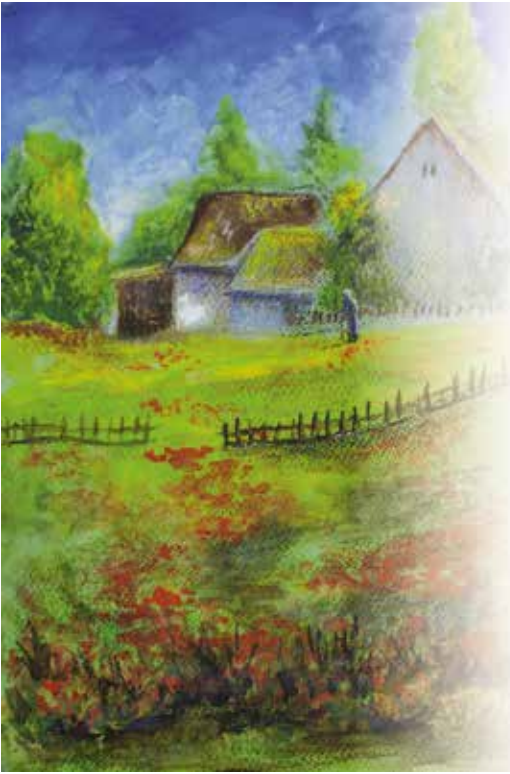
Ide köt a múltam, ide kötnek évek,
ti soproni erdők,
ti soproni hegyek.

Vallomása a kezdetekről:

„A gyermekkorom szépségeit, csodáit anyai nagyszüleimnek köszönhetem. 9 éves koromig velük éltem, ők neveltek. Vérszerinti nagyapám, Fekete János vasutas volt és elesett az első világháborúban. Akit én ismertem és szerettem, Baranyai József nagymamám második férje, szintén a vasúton dolgozott. A Vasútsoron laktunk picit házbán. Ez az utca, amely az 1944-es nagy bombázásban a házukkal együtt szinte teljesen megsemmisült. Nagyapámnak köszönhetem a természet, az erdő felfedezését. Ma is érzem, ahogy biztonságot adó, nagy kezébe vette az enyémet és napról napra jártuk az erdőt, gyűjtöttünk fát, gombát, növényeket, terméseket, mindent, amit az erdő adott. Közben hallgattam meséit és szívtam magamba az ösztönös tudást és szeretetet, amivel ő rendelkezett. Nagyanyám igazi otthon teremtő, tevékeny asszony volt. Amit tőle örököltem az az igazi hit Istenben. Szinte minden napja azzal kezdődött, hogy elment a hajnali misére a domonkosokhoz. Mikor már nagyobbacska voltam, vitt magával. Szívesen mentem. Minden imát, éneket tudtam. Gyermeki fejjel az ő inspiráló hatására akartam pap lenni. Az elemi után, (Szent Imre Petőfi téri fiúiskola) ezért jelentkeztem a bencés gimnáziumba. Az élet azonban más utat jelölt ki számomra. A matematikának, és egy pofonnak, - amelyet paptól kaptam, mert ráköszöntem egy kényes helyzetben - köszönhetem, hogy másként alakult életem. Számtamból mindig gyenge voltam és bizony kétszer is kellett pót vizsgáznom, de a bukásokat a bencéseknél nem méltányolták és a szüleim sem, főleg, mert nem hitték, hogy nekem papnak kell lennem, ezért átírtattak a fiú polgáriba. (Halász utcai iskola) Itt már nem jelentett semmilyen gondot a tanulás.

Édesanyámtól, a kreativitást, a vállalkozó, a világra nyitott szellemet és a vasakaratot, a kitartást örököltem. Erős kézzel irányította a nagycsaládot, neki köszönhetjük, hogy a háborút, embertelen körülményeit, az utána következő nehéz éveket átvészeltük. Ő döntött általában mindenben, apám, - aki szintén a Taschner Frigyes nevet viselte - csendes, nyugodt, támogató beleegyezésével, de mindig a család tagjainak javára és szeretettel. Mindketten kereskedők voltak, sok mindent próbáltak a nehéz időkben, de végül sikerült még üzletet is nyitni (kézimunka- textilbolt) és biztonságosan felnevelni három gyermeküket. Anyám, nyolc megszült gyermekéből csak mi hárman, húgommal és öcsémel maradtunk meg. Apámmal különleges, bensőséges kapcsolatom volt. Mi „férfiak” egy szemvillanásból is értettük egymást és cinkos összekacsintással teljesítettük anyám által ránk szabott feladatokat. Apám 1974-ben bekövetkezett halála nagyon megrázott, ekkor kezdtem el írni, rajzolni, festeni. Anyám hosszú életet élt, 2006-ban, 94 éves korában halt meg. Talán tőle öröklöm ezt a viszonylag magas kort, hogy megélhetem a 90. évemet.”

KÖNYÖRGÉS

Istenem!

Ha elveszed, fogd majd meg a kezét,
irgalmadban bizakodva lépjen eléd.

Ne nézd a vétkeid,
megbotló lépteid,
csak tiszta életét.
Hogy dolgozott,
hogyan nevelt, szeretett,
értünk fohászokodott,
értünk serénykedett.

Uram!

Ember volt, hű, szelíd,
ha vétkezett,
töröld el vétkeid!

A tehetségért, amit születésével kapott egész életében hálás volt. Többek között jó hallásának, szép énekhangjának is köszönhette, hogy amikor 1947-ben jelentkezett az evangélikus tanító képzőbe kántortanítónak felvették, és tanító lett belőle. Ez már tudatos pályaválasztás volt, amit soha nem bánt meg. Érdekes, hogy ez a választása egy gyermekkorban látott magyar, Páger Antal filmnek köszönhető, ahol a neves színész egy csupa lélek tanyasi tanítót alakított. Ő is ilyen, szívvel - lélekkel élő tanító szeretett volna lenni. Amikor a képző felvételi bizottságának elnöke - az akkori igazgatója Rozsondai Károly - egy lapot tett elébe azt kérve tőle, írja le, miért akar tanító lenni ő csak egy mondatot írt le: „Tiszta, ártatlan gyermekekkel, az ő lelkükkel akarok foglalkozni.”

1952-ben, az egy éves gyakorlati tanítás után, az érettségi vizsgát is letéve, kapta kézhez a képesített tanító oklevelet.

Nem csak tanított, hanem ő maga is állandóan tanult.

Sorsának fordulatai úgy hozták, hogy vidéki (Zsira, Harka, Hegykő) tanítószkola, 18 év távollét után, 1971-ben visszatérve Sopronba, amelyet 2 gyermekének tanítatása indokolt, a Kisegítő Általános Iskolában kapott nevelői állást.

Amennyiben itt is tanítani akart, meg kellett szereznie a gyógypedagógusi diplomát, a budapesti főiskolán. A munka végzés, a családi élet mellett levelező tagozaton. A rá oly jellemző akarateréje, kitartása folytán sikerült. 1977-ben negyvenöt évesen diploma munkáját a soproni iskola történetéből írta.

„A különlegesnek mondható, (kisegítő) iskolában töltött évek alatt, nagyon szerethető, emlékezetes tanítványaim voltak. Volt közöttük szinte matematika zseni és „csak” szeretetet sugárzó, nagyon nehezen kezelhető vagy agresszív imposztor, de az

utat mindegyikhez meg kellett találni és ez az út a szeretet, a lélek útja volt. Nyugdíjazásunkig itt tanítottunk, feleségemmel együtt, aki óvónő végzettségű lévén, főleg a „kicsikkel” foglalkozott.

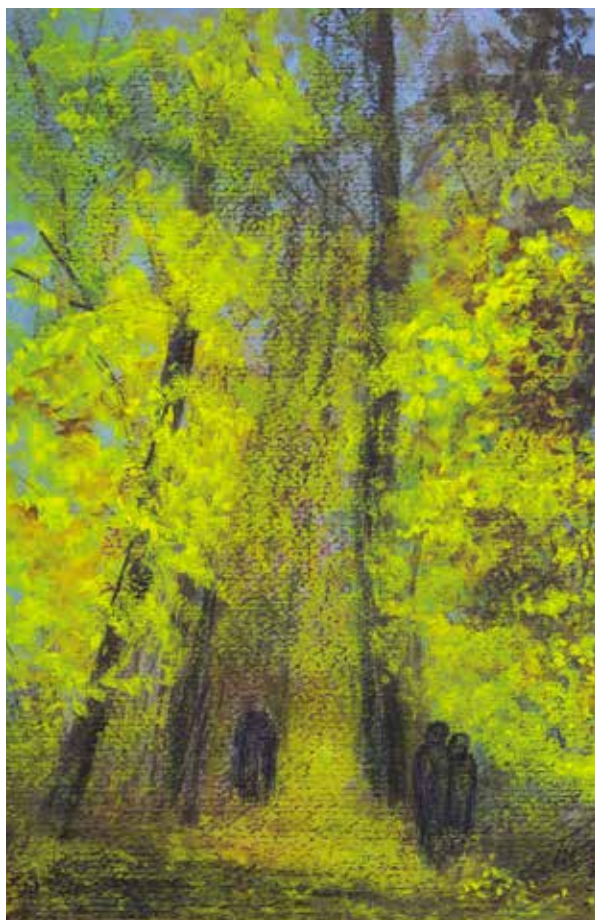
Az 1970-es évektől állandó életformája lett az önképzés. Ő soha nem szégyelt tanulni, elfogadni az útmutatást, sőt beszerezni az új ismeretekhez szükséges könyveket, például a versíráshoz a verstant és azokat minden szabad idejében forgatni, tanulmányozni, töprengeni. Számára a vers többek között azért is nagyon fontos, mert az muzsika, a rímek, a sorok ritmusa egy csodálatos dallam.

Közel ötven évesen a festészettel is elkezdett komolyan foglalkozni.

Taschner Frigyes azonban hamar megértette, hogy az önképzés kevés, a könyvekből nem lehet megtanulni festeni. A kezdeti próbálkozások hamar rádöbbenették, hogy a festészet sem egyszerű mesterség. Sok mindent meg kell tanulni a mesterségbeli fogásokból ahhoz, hogy az ember képet tudjon létrehozni, hogy alkotás szülessen a keze nyomán.

De a rá oly jellemző módon, soha nem adta fel, kereste kitől, kiktől tud tanulni. Szívesen fogadta a bírálatokat és képességei maximumát igyekezett felszínre hozni.

Jósorsa, és a szerencséje révén már ifjúkorában megismerhette Szarka Árpád festőművészt, aki tanította, igaz, akkor még matematikára, a bencés gimnáziumban.

A tanító képzőben összehozta a sors Tolcsvay Nagy Gézával, Mühl Aladárral is, akik a képzőben tanították és jóval később felnőttfejjel Roisz Vilmos festőművésszel, aki kitarító kérése után fogadta tanítványának.

Mindegyiküktől tanult sokszor számukra is észrevétlenül. Tolcsvay Nagy Gézától fiatalon a képzőben leshette el, (ott volt a műterme) hogyan készül egy festmény, hogyan kerülnek a színek a vászonra és milyen csoda, amikor ennek segítségével egy kompozíció kibomlik. Sokszor segített neki a festményei hazaszállításában és nagyszerű, felejthetetlen beszélgetések jellemezték a löveri házához vezető utat.

Mühl Aladárt már felnőttfejjel kísérhette el festeni, az ő által kedvelt helyekre, ahol az akvarell titkaiba kapott beavatást.

Ennek az intenzív, minden módon tanuló időszaknak Szarka Árpád lett a meghatározó alakja, aki igazi, szigorú, pedagógusi figyelemmel fordult felé. Kemény kritikus volt, de rendkívül sokat, az alapokat tanulta tőle a festészetről. Ő jelentette ki, hogy Taschner Frigyes megtalálta végre a témát, ami az övé és ez a természet. Szarka Árpádnak is nagyon szívesen segített hozni, vinni, szállítani képeit, az alkotáshoz szükséges eszközeit. Haláláig barátságban voltak. És egyszer csak azt vette észre, hogy Roisz Vilmos is, kitartó kéréseire felvette őt a tanítványai sorába és legnagyobb kritikusanak ajánlására a Soproni Képzőművészeti társaság tagja lett. Nagy szerencséének tartja mind a mai napig.

Közösségi ember ő a javából, sok barátság született a társaság tagjaival és szakmai szempontból is nagyon fontos volt számára az útmutatás, a felé áramló szeretet.

A belőle áradó igazi emberszeretet, lelkiemelő, kitartás vitte őt az élete során, különböző, távolabbi tájak megismerésére, felfedezésére is, sok utazásra, kirándulásra, amelyek megszámlálhatatlan baráti kapcsolat létrejöttét eredményezték. Azonban a gyakran magányosan tett mindennapos sétái voltak a leglényegesebbek, amelyek alkalmasak voltak az elmélyült figyelemre, töprengésre, és közben gondolatban megszülettek a versek, a képek.

„Amit nem tudok leírni azt megfestem és amit nem tudok megfesteni azt leírom.”

ÖRÜLJ A PILLANATNAK

...a hasadó hajnaloknak, gyöngyöt szóró harmatának,
felkelő nap sugarának, lebukó nap bíborának,
késő estek csillagának.

Örülj a pillanatnak:

a susogó szélnek, szitáló esőnek,
a megcsillanó fénynek, a zöldelő rétnek.

Rétek pipacsának, azúrkék égének.

Örülj őszök rozsdájának, a telek havának,
a zúzmarás ágnak, a csillogó dérnak.

Lásd meg a felemelőt, mit adott az élet,
becsüld a pillanatot...s boldog lesz a léted!

A közeli múltban történt „sztorit” mesélte el nekem Taschner Frigyes:

„A mindennapi sétáim egyikén, amely már csak a ház körül lehetséges, megálltam és szemlélődtem. Egyszer csak odalépett egy idősebb férfi mellém és megkérdezte: azt mondja meg nekem, mi a csudát tud ennyi ideig ezen a kis tócsán nézni? Egy mondatban feleltem neki: „Isten csodáját nézem.”

Taschner Frigyes tehát olyan titkok tudója, amire jól felfogott érdekünk, hogy odafigyeljünk. Arra biztatom Önöket, mindannyiunkat, hogy kövessük példáját. Bártran tekintsünk mi is önmagunkba, a figyelmünk és szemlélődésünk által megszülető békés belső csendbe, ahol a Teremtő szól hozzánk a szívünkön át. Ha ezt megengedjük magunknak, megtalálhatjuk a kérdéseinkre a választ, sebeinkre a gyógyírt, ahogy ezt Taschner Frigyes töretlen hittel tanítja nekünk.

Frici bácsi köszönjük, hogy mindennek az élménynek részesei lehetünk általad és enged meg, hogy mindannyiunk nevében egy ősi áldással kívánjunk további boldog éveket.

ŐSI ÁLDÁS

„Legyen előtted mindig út,
Fújjon mindig hátad mögül a szél,
Az eső puhán essen földjeidre,
A nap melegen süsse arcodat,
S míg újra találkozunk,
Hordozzon Téged tenyerén az Isten.”

KÉRDÉS ÉS FELELET

Mondd: mi vagy te élet?

Bánat? Szépség? Keserűség?
Titokzatos rejtélyesség?
Aminek van: eredése, fakadása,
születése, kibomlása?
Tavasza, nyara, ősze és tele?
Ideje, mi múlik...s az ember vele?

A földi lét a mindenségből
csupán néhány pillanat.
A pillanattól hányat kaphatsz?
Tízet, huszat...nyolcvanot?

Amíg vagy, mondd: mit tettél?
Életedben mit szerettél?
Adtál szépet? tettél jót?
Életed után maradót?
Vagy elillant, semmivé lett...
csak elégett az a néhány pillanat?

Elszánt tett és akarat:
motorja legyen a gondolat!
Az építő, a tetterő,
mi megtanít élni, hinni,
bízni és remélni.
Kell, hogy legyen: célod,
célodban hited,
hitedben reményed!
Amiért teszel, amiért követed,
és értelmes lesz az életed.

Tegyél mindent: mi felemel,
mi a megnyugvást hozza el.
Higgyél, bízzál, remélj, hogy Élj.

TÖRÖK BERNADETT

A TERMÉSZET CSENDJÉBEN...

Bemutakozásomat rendhagyó módon egy kedves, személyes hangú levéllel kezdem, melyet egykori évfolyamtársamtól, Tari Endrétől kaptam, aki Németh László díjjal kitüntetett pedagógus, földrajztanár és író.

Kedves Betti!

Olvasva életpályádat bemutató írásodat, eszembe jutnak a szegedi alsóvárosi rajz tanszék termei, ahol álltunk a festőállvány előtt, és első bátortalan ecsetvonásainkat tettük. Emlékszem festőművész tanárainkra, akik tenyerükkel az állukat simogatva néhány szóval eligazítottak bennünket, hogy érzékelnünk tudjuk a körülöttünk létező szépségeket, és mindezt a vászonra tudjuk varázsolni.

Az utunk onnantól kezdve kettévált. Te rajztanár lettél, és a Szegeden megismert csodavilág-látást kitartó szorgalommal fejlesztetted tovább. Tetszik, ahogy uralni tudod a papíron szétterülő vízfolt színvilágát, és néhány rásegítő ecsetvonással megjeleníted a táj lelkét, hogy szinte beszél hozzánk, halljuk a panaszait, és a boldog idők örömeit is.

Kiállításaidon a képeid csendje megnyugtató az ember. Elénk varázsolod és bemutatod azt a világot, amit te ecsettel, krétával a kezeden megéltél. A nyakamban lógó fényképezőgép mindig elszegeyelli magát, mert ő ezt nem tudja visszaadni, bármekkora pixellel is dolgozik.

Igazán szép lírai életpályád megismerését ajánlom mindenki figyelmébe!

Endre

A gyermekkorom, ifjúkorom formáló évei

A múlt, az anyagi világ eltűnhet, megsemmisülhet, mintha nem is lett volna. De lelkünk őrzi a lenyomatát a látvány élményeknek. A soproni, a hansági, az őrségi erdők megjelenítik a gyermek és ifjúkor belém égett helyszíneit. Gyönyörű gyermekkorom volt, gyönyörű helyszíneken: Fertőd (Süttör).

A vidéki élet természetközelsége, a barokk-rokokó kastély pompája, a körülötte lévő angolkert különleges fái mind hatással voltak a gyermeki fejlődésemre. Napi élmény volt iskolába menet áthaladni a Tócsa-dűlőn, a hatalmas lombú hársfák árnyékában továbbhaladni az Eszterházi-kastély felé.

A soproni József Attila Gimnázium kiváló tanárai meghatározóak voltak fejlődésemre. Apám elvitt Mende Gusztáv festőművészhez, majd felesége, M. Lándori Angéla, Guszti néni elvállalt tanítványnak. Azt hiszem, akkor kezdődött. Az a milió, a festékek illata, a vasárnap délelőtti múzeumlátogatások. Ő készítette fel a szegedi felvételire. Az irodalmat mindig szerettem, hála Dr. Grész Szilveszternének, a magyar-tanáromnak.

Metsző hideg

A főiskolai évek

1967-ben sikeresen felvételiztem a szegedi Juhász Gyula Főiskola magyar-rajz szakára.

A főiskola nagy tanár egyéniségei közül jó szívvel emlékszem Lelkes Istvánra, akinek a művészettörténet órái hatalmas élménnyel szolgáltak minden alkalommal. A tanár úr elvitt minket a hagyományos Vásárhelyi Őszi Tárlatokra. Emlékezetes a Szépművészeti Múzeumban és a Nemzeti Galériában tett látogatásunk, ahol mély átéléssel beszélt a műalkotásokról.

Cs. Pataj Mihály biztatott az akvarell festészetre. A csoportvezető tanárom Fischer Ernő volt. Tőle egyfajta szemléletet lehetett megtanulni, a művészetről való gondolkodást, filozofálást. A korrigálásokat gyakran váltották fel a beszélgetések. Szerinte a művészet igazi lényege az, hogy az ember számára harmóniát, rendet, vigasztalást, berendeződést teremtsen a létbe magába. Ebben a világban az erkölcs, az emberi humánus lesz mindenkoron az, ami meg fogja szabni a mindenkori állapotát egy közösségnek, az embernek magának.

A rajzpedagógia esztétika, mely a világ látása felé irányít. Ugyanakkor minden rácsodálkozás. E nélkül nincs művészet és pedagógia. Aki ezt nem tudja, akinek a világ nem intenzív élményként jelenik meg, az veszít.

Jó alapokat kaptunk a hivatásunk beteljesítéséért.

A tanulás mellett minden művelődési lehetőséget kihasználtam. Kiállítások, hangversenyek, mozi látogatások. Nagyon szerettem az egyetemen a vetítéssel egybekötött film esztétika előadásokat.

A hatalmas alkotókat mindig tisztelettel csodáltam. A legmeghatározóbbat, Mednyánszky Lászlót emelem ki közülük. Az első mély hatást ő tette rám. Gyakran jártam Szegeden a Móra Ferenc Múzeum könyvtárában. Az aulában láttam meg A Virágzó mandulafa című, 2x2,5 méter nagyságú festményét. Kezdtém tanulmányozni tájfestészetét. Nála éreztem meg először, hogy nem a látványt ábrázolja epikusan, hanem általa akar kifejezni valami belső, titkos világot. Természetszemlélete nagy hatással volt rám. A műteremben készültek alkotásai, amelyeket megelőzött a látvány magába szívása, rengeteg tanulmány. A vászonra az került, amit hangsúlyozni akart, a visszafogott atmoszféra, az arany fényű ragyogások, a fényben rezgő formák.

Múlt idő

Tavaszi pompában

Pedagógus pályám állomásai

Szentes, Petőfi Sándor ének-zenei Általános Iskola
Sopron, Lackner Kristóf Általános Iskola
Sopron, Széchenyi István Gimnázium

Minden életszakasznak megvannak a feladatai. A felkészülés, a pályakezdés, a család, gyermeknevelés. Mindig máson van a hangsúly. Közben érik az ember, gyűjti a világ megismerésének morzsáit, szépségeit. És gondolatban mindig elraktároz, sőt fest is. Nagyon szép hivatást választottam, mert a tanítás örömet adott. A szeretet, amit adtam, visszasugárzott rám. A tanulók engem is inspiráltak. Ez egy érdekes szimbiózis volt.

Gileád Vigasztalás könyvének egy gondolata volt az egyik kiállításom mottója is: „Vajon egy évig él-e az ember a földön – nem mindegy végre is? Hiszen eltűnik, mintha sohasem lett volna – csak mit szelleme alkotott, annak van maradása. Csak a jó híre, amit szerzett, annak van állandósága. Csak a szeretet, amit vetett, az múlhatatlan.” (Kiss Arnold: *Gileád. Vigasztalás könyve. Budapest, 1906.*)

Úgy gondolom, a pedagógus hivatásom egyensúlyban volt az alkotói munkásságommal.

Tagja vagyok a Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének.
Konferenciákon, művészettörténeti kirándulásokon vettem részt.
A Soproni Képzőművészeti Társaságnak 1994 óta vagyok tagja.

2001-től 2004-ig vezetőségi tagként, 2004-től 2012-ig alelnökként vettem részt a társaság munkájában.

Kiállítás megnyitókat tartottam, segítettem a Nemzetközi barokk tábor munkáját, művészettörténeti előadásokat tartottam különböző civil szervezeteknél.

Alkotó tábori tevékenységeim

Első tábori élményeim, tapasztalataim a Sarródi Ferenczi József alkotó művész-táborhoz kötnek, ahol 1998-2001-ig voltam művészeti vezető.

A Ferenczi család szerető támogatása segítette a tevékenységünket.

A tanítás folyamán elengedhetetlen az érzéki tapasztalás, a művészeti alapismeretek megtanítása. A középiskolások, a rajz szakos főiskolások és sok felnőtt tag esetében lehetett erre alapozni. A rajzolás technikák alkalmazása, a tónusérzékenység, színérzékenység, térbeli látásmód, komponálás elárulta, ki hol tart a tanulási folyamatban.

A Széchenyi István Gimnázium tanulói részére 2003-2007-ig szerveztem ifjú-

Eső után

sági alkotótábor Nagycenken. A tanórai és a szakköri munka nem biztosított olyan lehetőségeket, mint amelyekkel a táborban lehetett dolgozni. A Széchenyi kastély inspiráló környezete, a szabadban való rajzolás, festés nagy élmény volt a diákoknak. Mivel ismerem tanulóim képességeit, lehetőség nyílt a kreatív feladatok kitérésére is. A különböző technikák megismertetése mellett a művészi átírások lehetőségeit szolgálták a vászos batik, a selyem festés, a linómetszés és a grafikai megoldások.

Nagy örömmre szolgált, hogy sok tanítványom lett építész, rajztanár, néprajzos, művészettörténész, régész.

Az én alkotóműhelyem

A gyerekkorból hozott természetszeretet és a főiskolai felkészítés indított el az alkotói tevékenység felé. Az Alföldön töltött tíz évemet is a táj élmények határozták meg: a Tisza árterében nyíló margaréta mezők, a megbújó, enyészetre ítélt tanyák. A telek hófödte mezői mindig Ady verseit idézték bennem.

Felnőtt éveim során már rajzeszközökkel jártam az erdőt.

Alkotásaimban a motívum megkomponálása, a fény színekre gyakorolt hatása foglalkoztat. Akár akvarellel, akár pasztellel dolgozok, arra törekszem, hogy a látványban vissza tudjam adni azt az érzelmi viszonyt, amely a tájhoz köt. A természet tükrözését nem naturalista másolásnak tekintem. A táj misztikumának felfedezését meditatív szemlélődés előzi meg.

A figura, az embernélküliség abból fakad, hogy az erdő csendjében liturgikus erőt érzek. A majki kamalduli remetétől ered az a gondolat, hogy mielőtt megszólalsz, gondold végig, mondanivalód van-e olyan szép, mint a csend, amit megtörni készülsz. Átvitt értelemben én is megszólalok az alkotásaimmal.

Az erdők csendjét sokszor felidézem, amikor ülök a teraszon. A nap fénye már kezd áthatolni a lombok közt. A madarak halkán csivitelnek, néhányan köröznek a fák lombja felett. Tekintetem örömmel jár az ébredező virágaimon. Kiemelik egymás színét a rózsaszín muskátli, a sárga dália, bíbor petúnia. Verbénáim lila színe felragyogtatja a bársonyvirág narancsát, a tátika fehér színét. A mézvirág illata terjeng a levegőben. Halkan zizegő lombú nyírfák és méltóságtejes fenyőfák keretezik a látványt. Menedéket adnak egy gerlepárnak, kis cinegéknek. Egy cserregő ökörszem zenéjére komótosan keresnek eledelt az árnyékban kapirgáló feketeterigók. Mellettem az asztalon az erdőben szedett harangvirág, rátekintve érzem a kitarulkozó hegyek hús levegőjét. Idehozzák nekem a természet csodáját. Megelégedettséget érzek, hogy lakóhelyem ilyen ihletet adó, gyönyörű szeglete a nagyvilágnak.

Minden évszakban meg kell néznom a titkos helyeimet: a tisztásokat, vadlesek, a fenyveseket, bükkösöket, a gyertyánerdőket, a csordogáló patakokat. A Kis-Tómalomnál, a Nádas soron figyelem az élet sarjadását, a tónál a tükröződések, a horgásztégek csalogató panorámáját.

A Virágvölgy felfedezése óta új élmények kínálóztak.

A Fertő tó közelségéről gyermekkoromban nem győződhettünk meg, zárt világ volt az. De a hangulatát elhozták ősszel a „v” alakban vonuló vadlibák, messziről hallatva vijjogásukat. Legjobban szeretem a Hegykő mögötti réteket, a táj eseménytelenségét, melyben néha felröppen egy-egy szitakötő. A látványt nyárfák elhalványodó sora zárja, no meg a Schneeberg sziluettje.

A nyugdíjas évek

A nyugdíjas években végtelen szabadság tört rám. Gyermekeim felnőttek, nem nehezedett rám a mindennapok feszültsége a munkámat illetően. A tanítás ugyanis folyamatos készenléti állapotot jelentett. Rutinból nem lehet tanítani, művészeti tantárgyat

Urak asztala

jelent meg bennem az az igény, hogy felülemelkedjek a megélt életeseményeken. Elkezdődött egy tudatosabb alkotói periódus, megtalálni önmagam az alkotás folyamatában. A lelki megújulás állapotát a természetben érem el. A tájélményt hordozom magamban, átszövi a gondolataimat nap mint nap.

A szemlélődésből, rácsodálkozásból lassan kialakul a belső kép. Ezt megalkotni egyéb is szükségeset. A technika teljes uralása.

Technikai fogásokat meg lehet tanulni mesterektől. Az egyediséget a saját élmény feldolgozása adja. Mi a témám, hogyan komponálok? Milyen színharmonióban szeretném megoldani a látványt, milyen kontrasztokat, kiemeléseket szeretnék létrehozni? Mire szeretnék fókuszálni, mi a mondanivalóm? A puha pasztellkréta szinte csak a pigment port tartalmazza. Szeretem a finom, leheletnyi átfedéseket, az így történő színkeverést, a lágy, hamvas felületek létrehozásának megjelenítését, mélységeket.

biztosan nem. Tizenkilenc osztályban tanítottam. A felkészülés nem maradhatott el.

Ez az időszak termékeny alkotómunkára ad lehetőséget. Kezdetben naphosszat rajzoltam beállítások után. Élveztem, hogy türelemmel dolgozhatok. A természetben ekkor kezdte az akvarellt felváltani a pasztell ceruza, a szén, a pitt kréta, a viasz kréta, a tus. Majd következett a pasztell, amelyben meg kellett tapasztalnom, melyik fajtával szeretek jobban dolgozni. A puha porpasztell lett a kedvencem, amelyből megtaláltam a legkíválóbbat. Mert alkotni csak jó minőségű papírra, jó minőségű eszközökkel szabad.

Életkorom előrehaladtával ösztönösen

Árnyas égererdő

A saját hang megtalálása hosszú út.

Jelenleg visszatértem az akvarell technikához. Természetesen itt is a természet az inspiráló. Erdők, rétek, virágos kertek. Ám a látvány ábrázolásán túl töreksem gondolati tartalmak kifejezésére, átírásokra, ahol a látvány ürügy csupán.

Technikám változó. Függs a motívumtól, a pillanatnyi hangulattól. Az akvarell akkor sikeres, ha a tanult képességek kereteit át tudom törni. Mint technika, kissé kiszámíthatatlan, autonóm. A részletekben elveszés megöli az akvarell legnagyobb érdemét, a spontaneitást és a frissességet.

A következő kiállításon ezekkel az alkotásokkal szeretném megörvendeztetni a kedves érdeklődőket, látogatókat.

Bemutakozásaim

Önálló kiállításaim:

- 1998. Sarród
- 2000. Sopron
- 2000. Kapuvár
- 2000. Szombathely
- 2003. Budapest
- 2006. Sopron
- 2010. Sopron
- 2011. Fertőhomok
- 2012. Szentés
- 2019. Sopron

Csoportos kiállítások
Sopron, Győr, Pozsony, Bécs, Graz, Döbling, Bamberg, Kulmbach, Budapest,
Fertőd, Bécsújhely, Kőszeg, Meggyes

Díjak: 2002. Megyei őszi tárlat
2019. A Fertő-táj művész szemmel

Pár éve visszatértem fiatal felnőtt életem helyszínére, Szentesre. A Tisza partján néztem a vízben meg-megcsillanó köveket, kisebb kavicsokat. Ott fogalmazódtak meg bennem a következő gondolatok:

Éltem, mint magányos kődarab, melyet el-elsodort a víz. Néha védett öbölbe tévedtem az árral, sokadmagammal. Mind idegen volt, de egy hozzám szegődött, aki-ről azt hittem, együtt csiszolódhatunk tovább. A nap sugarai átszöttek a víz hullámain, falevelek hullottak mellém. De a szökevény víz hamar elsodorta őket. A belőlem kivált kőmorzsák is tovatűntek, járván a maguk útját.

A víz ringatott, görgetett, néha elandalított. Kutattam magamban, mi végre is vagyok a világon. Feladatom az élet hordozása, a létezés mámorának megélése. Tovább kell mennem az úton, ismeretlen tájakra, amíg fel nem morzsolódom apró homokszemékké, melyeket talán a szél fog tovaröpíteni, és már csak álmukban sejlik fel egykori létezésük, a kemény, ámde sérülékeny kődarab.

Aranyló ősz

BALOGH ESZTER - AZ ÜVEGFESTŐ ÉS ÓLMOZOTT ÜVEGABLAK KÉSZÍTŐ

Üvegékszerek, pillangók, Tiffany lámpa, ólmozott üveglakok: mind-mind a soproni Balogh Eszter üvegfestő és ólmozott üveglak készítő védjegyei. Négy alkalommal érdemelte ki a Magyar Kézműves Remek elismerést, restaurálási munkájáért Sopronért Emlékérmeket vehetett át a Hűség napján. Sopronban született, üvegfestő és ólomüveglak-készítőként Győrben végzett 1999-ben Hefter László tanítványaként. Munkái során fontosnak tartja a funkcionalitást a díszítő művészet mellett. Szeretné a mai enteriőrbe becsempészni az ólomüvegezés és tradicionális üvegfestés technikáját. Klasszikus és hagyományos motívum felhasználással, a design elemeket kerülve készíti üvegeit. Nagyon fontosnak tartja a templomok üvegezését, ám azt szeretné, ha munkái a mindennapi életünk részese is lennének, akár egy ékszer formájában is. Alkotásait rendszeresen zsűrizteti, kiemelten fontos számára a folyamatos fejlődés. Termékeit teljesen egyedi ötlet és saját tervezés alapján dolgozza ki. Rendszeresen tart gyermeknek foglalkozásokat, nyári táborokat, hiszen az anyagismereten túl műhelye célja az új nemzedék kinevelése is, és a céltudatos újrahasznosítás megtanítása.

Nagy munkái közé tartoznak a Szent Mihály-templom szentélye ólomüveglakainak elkészítése, a Soproni Zettl-Langer Gyűjtemény ablakainak restaurálása, a vámoszabadi katolikus templom ablakainak restaurálása, a vásárosfalusi templom ajtajának és ablakának, a sopronhorpácsi katolikus templom és a beledi református templom két ablakának elkészítése, az agyagosszergényi katolikus templom ablakainak restaurálása, a mogyoródi katolikus templom két új ablakának kivitelezése, a csapodi katolikus templom restaurálása, a Szent János templom két ablaka és sekrestyéje restaurálása, a Soproni Evangélikus Gyülekezeti Ház ajtaja felülvilágítójának és a Pápa Református Gyülekezeti Ház üveglakainak elkészítése, valamint a tapolcai katolikus templom restaurálása. Októbertől ő tölti be a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara kézműves elnöke posztját.

KÖTETLEN BESZÉLGETÉS „ÜVEGES ESZTERREL”

Az Üveges Eszter elnevezés védjegy, fogalom a finom kézműves portékákat kedvelők számára. Szeme csillog, amikor találkozásunkkor mutatja a műhelyében frissen beszerzett „kincseit”. A kívülálló csupán színes, törekeny tömböket lát bennük, ő üvegbe álmodott könnyed pillangókat, repkedő szitakötőket, az ablak fényében életre kelt rózsás, angyalos vagy éppen boldogságmadaras képeket. Elnézve törekeny alkátát, szinte hihetetlen, hogy már több mint húsz éve nap mint nap az üvegesek kemény, nehéz munkáját űzi. Miközben beszélgetünk is folyamatosan gesztikulál, nagyokat kacag, árad belőle az energia. A beszélgetés tegeződő hangneme is arról árulkodik: e

sorok írója hosszú évek óta nyomon követi az alkotó tevékenységét, már-már barát-ként tekint rá.

– Eszter! Valami azt súgja nekem, hogy áradó fantáziájú kislány lehettél, aki nem éppen a reál tantárgyak bűvöletében élt.

Az igazság az, hogy a szüleim sok-sok nehéz pillanatot éltek át, amikor általános iskolába jártam. Rendszeresen kaptam beírásokat, mert a matematikai példák helyett a füzetemben rajzok sorakoztak. Szertelen, álmodozó kislány voltam. Az Orsolyába jártam általános iskolába, remek helyen feküdt az osztályunk, mert amikor kibámultam az ablakon, sok-sok szépet láttam, amit aztán papírra vettem. A pályaválasztásnál egyértelmű volt, hogy művészeti iskolába megyek, ám eredetileg a tűzzománcozás és a fazekasság érdekelt. Mivel a felvételi rajzom annyira jól sikerült, felajánlották, hogy a kísérleti jelleggel induló üvegeképzésben vegyek részt, amit aztán el is végeztem.

– Ma már bátran kijelenthetjük: egy életre szóló szerelemmé vált számodra az üvegezés. Mit ad neked a hivatásod?

Sohasem munkaként tekintettem az üvegezésre. Minden darab más-és más, nincs két egyforma pillangó vagy fali kép, ékszer, ahogy nincs két egyforma templomablak sem. A kísérletezésről, a folyamatos tanulásról, az újabb és újabb utak kereséséről szól számomra a szakmám. El sem tudom mondani, hogy mit ad számomra az alkotás. Bízom abban, hogy az a szeretet, elkötelezettség, amellyel formálok a munkáimat, visszahat arra a környezetre, ahova kerülnek.

– Hogyan alakult ki az évek alatt a rád jellemző „Üveges Eszter”-es stílus, amely védjeggyé vált? Munkáid összetéveszthetetlenek, egyediak, mindig magas nívót képviselnek.

A pályám elején magánlakások üvegezését végeztem, és kézműves vásárokba jártam, hogy termékeimet népszerűsítsem. Ezek csak a kezdeti lépéseket, a tapasztalatszerzést jelentették számomra. Jó tíz évvel ezelőtt találtam magamra. Rengeteget dolgoztam, különböző üvegművészeti kurzusokra jártam, fejlesztettem magam szakmailag. Ezután jött a templomablakok restaurálása, ékszerek készítése, a pillangók megálmodása. Munkáim során nemcsak a díszítő technikákat tartom fontosnak, hanem a funkcionalitást is. Szeretem, ha egy általam született tárgynak jelentése, mondanivalója és használhatósága is van egyben. Üvegeimben hangsúlyozom az üvegfestést, ami már elfeledett technikának számít sajnos; így nem csak a templomok üvegeiről szól ez a szakma, hanem közelebb kerülhet mindenkihez, megfizethető áron.

– Csodaszép alkotó munkát végezel, ami egyben komoly fizikai megterhelést is jelent. Számodra mi a legnehezebb a szakmádban?

Egyáltalán nem az alkotáshoz kötődik, hiszen a legnehezebb számomra az, hogy a művészi tevékenység mellett egyben vállalkozó, reklámszakember, könyvelő, fotós legyek egy személyben. Ugyanakkor úgy látom 21 év vállalkozás távlatából, hogy mindent meg kell tanulni, ha érvényesülni akar az ember.

– Nagy horderejű munkáid a templomok ablakainak restaurálása. Mint a bevezetőből is kiderül: számos ilyen jellegű munkád akadt, köztük a Szent Mihály-templom ólomüvegablakainak elkészítése. Mikor köszöntött be életedbe ez a típusú csodaszép feladat?

Az egyik munka hozta a másikat. Templomos munkákkal talán 10 év után találkoztam először. Tapasztalatom nem volt akkor még, viszont bátorságom igen, hogy belekóstoljak ebbe a világba. A tapolcai katolikus templom ablakait restauráltam első munkaként. Aztán valahogy jött magától a többi. A Szent Mihály templomos történet

ezek között a legszebb és leghosszabb. Számomra meghatározó munka volt. Sok mindent megtanultam ott. Legelőször is olyan emberekkel dolgozhattam együtt, akik fiatal korom ellenére bíztak bennem, és segítettek munkám minden részletét. Itt említeném meg Dávid Ferenc művészettörténészt, Faragó János kőrestaurátort, akik mellett igazán megtanulhattam a szakmát. Talán ez volt az igazi iskola. 12 ablakot készítettem a templomban eltöltött munka alatt. Kötődöm az épület minden ablakához. Mindegyikhez van egy történet. Az ablakokkal együtt pedig a gyerekeim is megszülettek. Nem éreztem tehernek így sem a megbízást, hiszen a család mellett állt.

– Ez eddigi pályafutásod meghatározó munkája, gondolom nem volt minden pillanata felhőtlen ennek a szép feladatnak.

Élveztem minden pillanatát, ugyanakkor nehézség is akadt bőven, hiszen szakmai hozzáértésemet megkérdőjelezte a konkurencia. De azt gondolom most már az eltelt idő távlatából, hogy ezek a történések csak megerősítik az embert. 2020-ban Magyar Kézműves Remek címet nyertek el a Szent Mihály templom szentélyablakai, 2019-ben pedig Sopronért Emlékérmét is átvehettem restaurálási munkáimért.

– Nagyon sokrétű vagy: a nagy volumenű munkák mellett folyamatosan készíted a rád jellemző ékszereket, dísztárgyakat, és rendszeresen foglalkozol gyerekekkel. Hogyan sikerül mindezt a nap 24 órájába beleilleszteni?

Számomra így kerek az alkotás. Nem érzem az egyéb tevékenységeimet összeférhetetlennek a templomi munkákkal. Fontos számomra, hogy olyan vállalkozásom legyen, amely mindenkihez szól. Néha úgy tűnhet, hogy túl sok mindent csinálok, de fontosnak tartom a szakma ismertetését, gyerekkortól kezdődően és azt, hogy a tradicionális szakmát egy hétköznapi dísz tárgyban vagy használati tárgyban továbbadhaszam. Ezen gondolat alapján születtek az üvegpillangók 5 évvel ezelőtt, és fejlesztettem ki egy üvegtárgyat, amely feszegeti az üvegművészet és a szobrászat határait. Talán a mixedmedia stílusirányzatába sorolható. Megőriztem rajta a tradicionális üvegfestés technikáját, egy kül- és beltéren egyaránt használható dekoráció született. Lehet, hogy ekkor váltam csak igazán „Üveges Eszterré”.

– Említetted, hogy az önmarketing nehéz, de kötelező feladat a te szakmádban. A vírushelyzet milyen változást hozott ezen a téren?

Az online térben való hangsúlyosabb megjelenés sok mindenre megtanított, átalakított engem is. Megismerkedtem a virtuális világon keresztül olyan alkotótársakkal - pl. fotóművész, stylist, ékszertervező, sminkes, modell - akikkel közösen egy olyan

projektet raktunk össze, ami egy mesevilágba kalauzol minket az üvegpillangókon keresztül. Olyannyira jól sikerült a munka, hogy egy neves amerikai divatmagazin: a GMaro címlapjára es oldalaira kerültek a fotók. Mindez számomra hatalmas előrelépést jelent, hiszen egy magyar kézműves termékkel amerikai címlapra kerülni nagy büszkeség.

– *Ékszereid egyediek, fantáziadúsak, remekül variálhatók. Miként fedezted fel az ékszerkészítést?*

Sok-sok évvel ezelőtt az első ékszerszettjeimet azért készítettem el, mert kerestem a hulladékfelhasználás lehetséges módjait. Annyira beleszerettem ebbe a tevékenységbe, hogy azóta folyamatosan kísérletezek ezen a téren is. Számos ékszer olvasztására alkalmas üveget szereztem be: vannak köztük puhább és keményebb anyagok. A lehető legizgalmasabb folyamat a kemencében történik, hiszen egészen másként néznek ki a tervezett ékszereim a kemencében történő olvasztás előtt és után. Közben nyeri el az eredetileg szögletes üvegforma lágyabb, gömbölyített, lekerekített formáját. Nem is beszélve a színekről: ugyan én már a legelején látom lelki szemeim előtt a vágyott színek kavalkádot, de csak a legvégén derül ki: valóban elértem-e a célomat. Éppen ezért hihetetlenül izgalmas az a 24 óra, amíg felmelegszik a kellő hőfokra a kemencém, majd szobahőmérsékletűre kihűl, csak azután lehet kivenni a medálokat, gyöngyöket. Azt szoktam mondani, hogy az ékszereim öltöztetnek. Egy-egy hangsúlyosabb medál, a hozzá illő gyűrűvel, fülbevalóval, a legegyszerűbb fekete ruhát is különlegessé teszi.

– *Ha az alkotásaid közül meg kellene neveznem azt, amelyik elsöre eszembe jut, akkor az üvegpille lenne. Nem véletlen, hogy a neves amerikai magazin is beleszerelt ezekben a kecses, mégis erős, gazdag színvilágú lepkékbe. Hogyan „szálltak be” a műhelyedbe?*

Igen, valóban igazi lepkegyárosnak érzem magam: boldog lepkegyárosnak. Egy-más után röppenek ki az ólomüvegből készült ezer színű pillék a műhelyemből, és bízom abban: a szeretettel készített pillangóim új otthonukba örömet, melegséget csempésznek majd. Ha ránézek a pilléimre, a formák, színek kavalkádjára mellett érzem a tavaszi mező friss illatát, az újjászületés csodáját. Nem véletlenül annyira sokrétű a lepkék szimbólumrendszere. Különös a pillangók kifejlődése is, izgalmas átalakulás: változás, fejlődés, újjászületés. A szárnyak csapkodó rezgése miatt a lepke a lélek szimbóluma is, ezért is tárják annyira szélesre pillangóim a szárnyaikat. Ugyanakkor kecsesek, légiesek, mondhatnám, hogy törékenyek, de bizony az én pilléim nagyon erősek, bátran állják az időjárás viszontagságait is. A lepkékhez varázszerőt is társítunk, hiszen a mesékben a tündérek a pillangó szárnyaira emlékeztető szárnyakat viselnek.

– *A Hűség Évében, a népszavazás centenáriumaéhoz kapcsolódva mi jut eszedbe a Civitas Fidelissima elnevezésről?*

Sopron nekem nagyon sokat jelent. Itt születtem. Nagyszüleim vásárolták egykoron azt az Ikva parti házat, ahol a mai napig van a műhelyem, ahol szeretett hivatásomat művelhetem. Itt váltam szakmailag azzá, aki vagyok. Szent Mihály védelmezett. Védelmezte Sopront is, amikor a város lakói 100 évvel ezelőtt a Magyarországhoz tartozás mellett döntöttek. Büszke vagyok arra, hogy soproniként üvegmunkáimmal színesíthetem a várost. Megtanultam megbecsülni az értékeket, és hálás vagyok, hogy Sopron értékmegővésében is részt vehetek.

WÉBERNÉ NAGYKUTASI ERZSÉBET MŰHELYÉBEN

HAZA - SZERETET – HŰSÉG – hármas üzenete!

A 100 éve történt népszavazás emlékeit felelevenítő, ünneplőbe öltöztetett Sopron város gyöngyszemeit összegyűjtő, idei Soproni Füzetek elején megjelenő életút krónikájával, eképpen is szeretném megtisztelni, idei évünk üzenetét.

A kedves kisgyermekkorai 1956-ban készült fotó jobb oldalán látható mindenre nyitott, akaratos, vállalkozószellemű, kíváncsi kislány, Kapuváron született 1950. április 11-én és középiskolás

koráig, a hajdani Eszterházy birtok gyümölcsösén felépült családi házukban élt. Sokoldalú neveltetése során, tanult hegedülni, szólót énekelni, népi táncolni, fotószakkörbe járt és füzetei hátuljára, már akkor rajzolgatott. Leültünk beszélgetni...

– Mikor hallottál először a hazaszeretetről? – faggatom Erzsikét, miközben műterméül is szolgáló gyönyörű otthonukban, virágillatú kertjükben pergetjük vissza, az idő kerekét.

Toscana

– Hatéves voltam – kezdi válaszát. – Előttünk haladt a kis ipari vonat, amely a kapuvári Vasutálomás és a Hanság között közlekedett. Házunk előtt volt a 70. kitérő. 1956-ban, ezen a kisvonaton menekültek az emberek Nyugatra. A személyvonat tetején, lépcsőjén is ültek. November volt, este a gyerekek sírtak. Apám több liter tejet és takarót vitt nekik. Hideg éjszaka volt.

Tisztán emlékszem, reggel megkérdeztük anyámat, hogy mi volt az a hideg éjjel az ágyunkban? Kisbabalábak. Az átfagyott picikéket anyám behozta és az ágyunkba, mellénk fektette melegedni. Láttam, mindenki elmegy, csak mi maradunk. Mi mikor megyünk? Döntöttem. Maradjatok, én megyek! Bepakoltam a babaruhákat, fogtam a babám és felültem a vonatlépcsőre, ami azonnal el is indult. Nővérem ekkor rohant anyámért, hogy elmentem. Anyám kerékpárra ugrott és versenyzett a vonattal, de még szerencséire magyar területen sikerült lerántania a vonatlépcsőről. Anyám ölelő karja közt elmagyarázta nekem,

Párizs, Arc De Triomphe

tervező, statisztikus, könyvelő, áruforgalmi előadó képzettséget tanult, gyors és gépirás kíséretében... Újra indult a Nagykutasi család élete, már városi miliőben. A bátor kreatív anyja, az ügyesen rajzoló családszerető apa, jó példát mutatott, a SZERETET összetartó erejével.

Várkerület

Családias légkör volt a mentőknél, első munkahelyén. A bajtársak gyönyörű virágsokrokkal köszönték meg rendre, hogy nem hagyta, egy-egy riasztáskor tűzhelyen maradt ételüket légni.

Precizitással és gyorsan kellett dolgozni. Nagyon mozgalmas volt ott az élet, aminek hatása, festményein is követhető. Rendezett vonalak közé zárt, varázslatos színek.

Sikerrel pályázta meg, a Soproni Egyetem gazdasági igazgatói állását. Nehéz időszak következett, a sok átszervezés, integrálás miatt az egyetemen belül és a csa-

mi nem utazunk el sehova, mert mi itthon maradva szeretjük HAZÁNKAT, Magyarországot, nem távolról. A mi családuk, nem szakadhat szét, jegyezd meg jól! Ezek az emlékeim is inspiráltak arra, hogy az idei Őszi Tárlatra a Festőterembe, egy egészen új megjelenítési módon, a folytatásos akril technikát alkalmazva megfessek, a Történelmi Nagy Magyarország stilizált fekete – fehér formáját, Szétszakítva címmel.

Elérkezett a kamaszkor, a Sopronba költözés, amikor a csodálatos tettere kész anyuka, bebizonyította egyik pillanatról a másikra, hogy a Közgazdasági Technikum Kereskedelmi Tagozatára felvételt nyert kislánya – soproni nagylány lett... Erzsike és

Az a bátor 16 éves fiú, aki megszólította a barátnőjével korzózó 15 éves csinos fekete hajú lányt, ugyanúgy kézenfogva kíséri haza ma is, ahogy akkor. Kezét nem engedi el Wéber Károly, akivel 6 év udvarlás, 2 év katonaság után, azóta is boldog házasságban él.

Odaadóan nevelték fel, egy fiú és egy leány gyermeküket. Erzsike minden festményének kereteit is Karcsi, az ügyes férj készíti el.

lád életében is. Szeretettel emlékezik meg, Dr. Willfing Jánosról, aki 8 évvel az egyetemről való távozása után is első szóra engedélyezte, hogy kiállítson a Közgazdasági Karon.

– Szent Mihály védelmében című idén megfestett, a Hűséget rejtő Tűztoronyhoz, kedves őszi séta hangulatú képpel – mint egy fohász, – támogatom meg sikerüket. Jött a csoda, talán a szülők jó példája is hozzájárulhatott merész vállalkozásukhoz.

Mákvirág

Erzsike súlyos vesebeteg lett, minden egyes új életet adó nap, a család számára ünnep volt. A gyógyulás érdekében, el kellett adni a házat, ki kellett vágni a szőlőtökéket a Bécsi dombi telken és új otthont kellett teremteni!

Betegyében rajzolta meg Erzsike az új ház terveit, és mire elkezdték az alsó szinten téglából kialakítandó táncstúdiót naglyanyuknak, az emeleti gerendaház építése közben, Erzsike elvesztette látását, megvakult. Ám a tragikus események ellenére, sikeres szemműtétje és áldozatos orvosi segítségével, túlélte a kritikus 5 évet és a család új életet kezdett! Rátalált Erzsike a festőecsetre és megfestette a zeneiskolában 2011-ben legelsőként kiállított akvarell festményét, melyen ott ragyog az új élet kezdete, a

Szivárványhegy

kivágott szőlőtökékek helyett, a duzzadt szőlőszemekkel csábító kékfrankos szőlőfürt, az otthont szimbolizáló gyönyörű csipkés szélű terítővel, mely egyben a fény – árnyék megfestésének kezdeti tanulmánya is. Hálatalten emlékezik vissza Sosztarich András festőművész első intelmeire, aki látva Erzsike szorgalmát, kiemelt figyelemmel tanította a festészet alapjaira, az Alpok Képzőművészeti Kör tagjaként, 2008-tól. Legfőképpen azért, mert mindenféle előképzettség nélkül, 58 évesen, betegen elkezdett alkotói munkássága 13 éve során, több száz műve született meg, 6 önálló kiállítása, egyéb csoportos szervezésben is bemutatásra kerültek, a soproni Festőterem, Várkerület Galéria, Munkácsi terem kiállításain

Szent Mihály védelmében

Ünnepre készülve

– Lábadozásom során, nagyon sokat voltam egyedül és tudtam, hogy el kell terelni a figyelmet magamról. Eleinte művészettel kapcsolatos könyveket vettem le a könyvespolcra, színes képeket nézegettem, ösztönösen éreztem, a színterápia jótékony hatását. Ezért is szeretem alkalmazni az élénk színeket, mondhatom stílusommá is vált. Főleg a téli szürke, ködös időszakban gyógyítom magam ezen az úton és tartom fenn aktivitásomat.

Nagyon megtetszett Van Gogh Íriszek olajképe, MS Mester Vizitáció – Mária és Erzsébet találkozási olaj, Canaletto Velencéje rézkarc és Gusztav Klimt Judit képe, szintén olaj.

Marilyn Scott két tankönyvét vettem meg, Olajfestés és Akvarell címmel, és Imrekné Sebestyén Margit kétkötetes könyvéből, A képzelet világa rajz és vizuális kultúra könyvekből tanultam.

MS Mester

kívül, az ország számos városában, újságokban, helyi TV közvetítésben adott interjúban is.

Tavaly, a mindannyiunk számára sokkoló pandémia bezártsága idején, a városban végre elsőként megrendezhető és maszkban látogatható, 70 éves születésnapjubiléumi – hatodik önálló – kiállítása megnyitására készülve, már felvetődött bennem a kérdés.

– Miként is volt ez a kezdet, az önképzés? Akkor nem kérdeztem rá, de nagyon érdekelne.

Több másolatot nem is készítettem, de bevallom őszintén, amikor később, a Magyar Nemzeti Galériában ott álltam az eredeti mű előtt, boldogsággal vegyes könnybe lábadt szemmel néztem, miközben eszembe jutott, milyen sok nehézséggel küzdöttem meg minden centiméterre megfestésekor.

– Szerencsésnek mondhatom magam, hogy tudomást szereztem az Alpok Képzőművészeti Körről és tagjaként – minden hétfőn a zeneiskolában –, már oktatók által kaptam megfelelő képzést. Nagyon sajnáltam, hogy 2016-ban megszűnt, mert ott szereztem meg azt az alapot és tudást, amit aztán hat képzőművészeti táborban tovább fejlesztettem, hála nagyszerű oktatóimnak.

– Ki volt az első mestered, milyen emlékeket őrzöl róla?

– Az előzőekben említett Sosztarich András, aki önzetlenül és odaadóan tanított, idős kora ellenére, az Alpok Képzőművészeti Körben. Szigorú volt, nem tűrte a fecsegést. Minden hétfőn kiraktuk műveinket a zongora tetejére, és sorban elmondta hibáinkat. Egymás sikereinek őszintén örültünk és hibajavításainkból, rengeteget tanultunk. Soha nem nyúlt bele a képekbe, de most is hallom hangját. „Asszonyom! Honnan jön itt a fény? Hol van itt a mélység?” A következő hétfőn, kijavítva vittük a képeket. Nagyon szerettem. Amikor a Várkerület Galériában rendezett egyik önálló kiállításomon karon fogott, végigmentünk a képeket nézegetve, büszke volt rám. Halála után tisztelem jeléül, megvettem azokat az ecsetjeit, amiktől a család megvált és ma is megatottsággal veszem kezembe és szívesen használom őket.

A préda című pasztellképem drámaisága megfestésekor is rágondoltam, amikor alakítottam a kicsi ártatlan madárfiókára lecsapni készülő hatalmas ragadozómadarakat és az aggodalomtól bátorságot gyűjtő aprótermetű, védelemre felreppenő anyát.

– Kit emelnél még ki ebből az időszakból?

– Szepes Pétert, aki a kör első vezetője is volt egyben, nagyon szerethetően oktatott és Rozmán Zoltánt, aki zeneiskola tükörtermében, az alakok, arányok ábrázolásának fortélyaiiba avatott be. Még modellt is szerzett. Jókat nevtünk kezdetekkor, amikor a modell lába, már nem fért rá a papírra. Meglepető fordulatként őrzöm azt az emlékeket is, amikor mindenkinek a tükör felé kellett fordulni és önmagát megrajzolni. Első rajztáboromba

A préda

Maszkabál

is ő vitt el az Őrségbe, Oszkóra, ahol nagy területünk volt, mindenki ott és azt festett, amit akart, és este a tábortűznél jött az értékelés. Második táboromat is ő szervezte, de már Ausztriában, Maierdorfban, a Hohe Wandon. Maszkabál, tavaly készült nagyméretű akrilfestményem álljon itt, köszönetem jeléül.

Következett Sarród, Ferenczi József Nemzetközi Alkotó és Művész tábor helyszínén szervezett, kétszer háromnapos kurzus. Idén szeptemberben, művészbárátok szervezésében, az alapító születésének 100. évfordulóját ünnepelték, öröksége gondozója, lánya, Rujavec Jenőné Ferenczi Katicával karöltve és legnagyobb öröme... .

– Pár szóval avass be minket, az ott megszerzett újabb műhelytitkomba!

– Sarródon szerettem meg a pasztell használatát, és vált az egyik legkedvesebb technikámmá.

Bazsarózsa

Pósa Edét, mesteremet, úgy is emlegetik, mint pasztellkirály. Szeretem, mert kezemmel közvetlen simogatással érzem a kép megszületését. Szeretem a természetet megörökíteni. Amikor kertészkedünk férjemmel, és ha látok valami érdekességet, képre is viszem, pl. a gyökerek, fák összefonódását. Bazsarózsa pasztellképem, 2019-ben, a járvány miatt elmaradt Őszi tárlatra készült a Festő Terembe. Legyen itt köszönetem jeléül. Talán

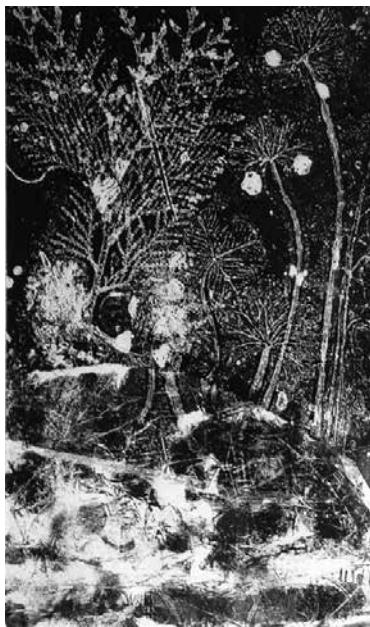
ennek a kitartó szorgalmamnak, az évente télen megfestett több tucat alkotásom változatosságának is köszönhettem, hogy két évvel később, 2017-ben, az éppen 120 éves Képzőművészeti Társaságba felvettek, ehhez Pócza Irma festőművésznőtől kaptam meg a szükséges ajánlást. Azóta már három önálló kiállításom is volt. Fenti hivatalos fotóm is erre az alkalomra készült, Horváth Endre fotóművész, társasági tagunk által.

– Még egy alkotótábor van a listámon, ahol egészen különleges technikát sajátítottál el, a monotípiát.

– Igen. Fertőszéplakon, a művelődési házban tartotta előadásait Borbély Károly, aki Győrből érkezett művész, és különleges szerkezetével ejtett ámulatba minket. Első feladatunk az volt, menjünk ki a ház udvarára, és szedjünk fel mindent, amit ott találunk és hozzuk be. Pakoljuk össze, ahogy gondoljuk, és ebből készítsünk képet, de a visszajáról. Elképedtünk. Annál nagyobb volt az örömöm, mert nyolc csodálatos képet

Hóányó szemüveggel

Éjszakai fények

készítettem, a gazok, elszórt tárgyak különleges erejével. Hóányó szemüveggel és bottal, mögötte a fergeteg, Éjszakai fények című monotípiáimat tartom a legsikeresebbeknek, miközben azt is elárulom, a szikla ott alul, egy gyűrt papír volt.

– Feltűnt számomra az az ellentmondás, hogy legkedvesebb kifejezési formádnak, a lágy, harmonikus színeket adó pasztellt tartod – ami számomra is kedvesebb – mégis az utóbbi időben, az erős, harsogó színeket adó akrilt használod, lásd Alpesi táj, ez az idei alkotásod.

– Ennek egészen egyszerű oka van. A pandémia miatt, nem tudtunk utazni, örültünk, hogy akrilt és vásznakat kaptunk, jó alaposan be is vásároltunk. Ezt tudom most felhasználni, de oly módon, hogy hajt a kíváncsi természetem, igyekszem haladni is a korrallal, így változó stílusban adom ki magamból az érzelmeimet. Az Alpesi táj, mint utazási vágy, a Virágözön színvilágával és kavalkádjával energetizáló kép. Az örömet adó Advent című képemet pedig a karácsonyi kiállításra szeretném beadni, a Festóterembe.

– Erzsike hat önálló kiállítása különleges értékeit, a róluk készült videófelvevételeknek köszönhetően, visszamenően átélhettem. Elismeréssel néztem azt a sok-sok változatos témájú hétéfélé technikával készült alkotást, amiket már csak ezek az adathordozók őriznek. Nincsenek a Wéber Galériában otthon, mert megvásárolták, vagy elajándékozta Erzsike. Változatos zenei élményként, olyan szereplők

Alpesi táj

Virágözön

dallamai csendültek fel, akik művészelkületű családtagok, és barátok. 2011. „Első kiállítás” címmel, Nyugat-Magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának Aulája, 30 alkotás, megnyitotta a kedves volt kolléga, egyetemi tanár, dr. Winkler András, Rajnai Gábor lantművész közreműködésével.

2013. „Erdők, mezők, kövek, vizek” Várkerület Galéria, 35 alkotás, legkedvesebb művésztársa – egyben barátnője –, Pócza Irma megnyitásával, Vargha Zoltán operaénekes veje, közreműködésével.

2016. „Alpok alján” Wéber Virág táncstúdiójában otthon, 50 alkotás, dr. Winkler András méltatásával, a Bécsben élő kislány unokák, Vargha Krisztina és Vargha Melinda magyarul előadott egy-

egy népdal szóló énekével és Wéber Kristóf fiú unokájuk „Péntek délután” nevű zenekara, fiatalsága hangulatával.

2017. „40 éves a Lővér Nyugdíjas Klub”, Sopron, Megyeháza díszterme, ünnepi műsor keretében Koltai Lajosné elnök szervezésében, 20 festmény, (Wéber házaspár, okleveleket nyert fellépői és aktív tagjai is a Klubnak.)

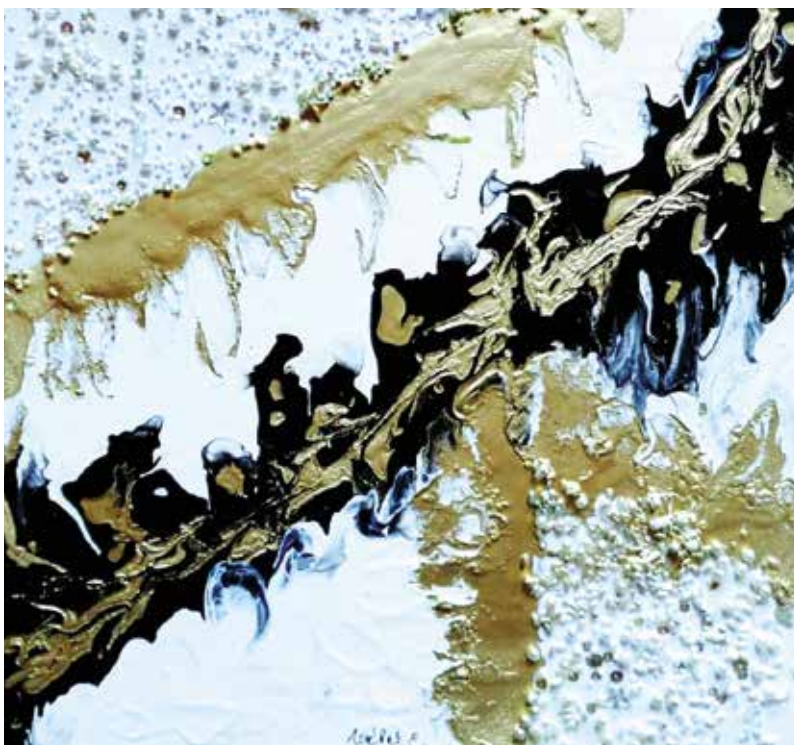
2019. „Színvarázs” Várkerület Galéria, 35 kép, Nagy Márta újságíró, több évtizedes barát, egyben segítője a Mentőállomás gondjainak publikálásában. Fellépő Vargha Melinda, legfiatalabb kislányunoka énekével.

2020 „Színes világunk” Várkerület Galéria, 36 alkotás, Raffel Pálné Kata idegenvezető, 20 évre visszavezethető kedves utazási élmények barátjaként nyitotta meg szeptemberben, az év első tárlatát Sopronban, amely szigorúan maszkban volt látogatható. Parizsek Mária kedves barátnő, tangoharmonikán biztosította olasz melódiákkal, a jóleső mediterrán hangulatot.

– Beszélj a terveidről és mivel egészítenéd ki befejezésül, alkotóműhelyed – életutad bemutatásának, gondolatiságát, Haza, Szeretet, Hűség....?

– Hálás vagyok mindenkinek, aki bármely módon részt vett életünk szebbé tételében. Úgy érzem, mindent elértem, amit szerettem volna, mégis vannak terveim, vágyaim. Szeretnék tovább alkotni, új dolgokat felfedezni, sokat utazni és szerető családom körében látni azt, ahogy unokáim felnőnek és boldogulnak az eljövendő életben!

– Mi, akik bekukkanthattunk alkotóműhelyedbe, Advent című nonfiguratív, modern alkotással búcsúzzunk misztériumodtól, amelyet bemutattál nekünk, az olvasóknak...

Advent

TÁRLATOK ÉS TÁVLTATOK

A SOPRONI FOTÓMŰVÉSZETI KÖR

A Soproni Fotóművészeti Kör (SFK) 2001-ben alakult a Soproni Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetségének tageszerveletként.

Megalakulásunk óta eltelt 20 évben sok minden történt. Az első időszak főleg az egyéni kiállításokra helyezte a hangsúlyt, így a fotóművészeti törekvések sokszínűsége nem tudott kellőképpen megmutatkozni. A 2006-ban induló Augusztusi Rondella Tárlatok már igényt fejeztek ki az iránt, hogy a tagoknak szükségük van munkáik folyamatos megmutatására.

2010-ben, amikor átvettem a Fotókör vezetését, azt tűztük ki célul, hogy a közönségre helyezük a hangsúlyt, ismerje meg a soproni közönség a Soproni Fotóművészeti Kört, mint szellemi műhelyt, és olyan közös kiállításokat hozunk létre, amelyeken mindenki bemutathatja azt az egyéni világot, amiben fotográfiáit készíti. Egyénileg nem biztos, hogy mindenki tud egyszerre egy kiállítást összehozni, akár anyagi okok miatt is, de közösen lehetőség van megmutatni mindenkit, és alkalmanként egy-egy kép nem jelent akkora anyagi megterhelést sem. Ezen cél érdekében minden évben 3-4 kiállítást rendeztünk, és minden egyes kiállítást egy-egy közös, de mindig más és más téma tartott össze, mint egy láthatatlan fonál, amely a képeket és a közösséget is összefogja. A csoportos kiállítások révén a fotográfiát, ami egyébként felettébb sokszínű, közelebb tudjuk vinni a soproni közönséghez is, meg tudjuk mutatni az aktuális fotográfiai törekvéseket a Fotókör szűrőjén keresztül. Szép lassan az idők során ezekből a csoportos tárlatokból aztán mindenkinek összegyűlhet egy olyan anyaga, amelylyel egyénileg is meg tud mutatkozni bárhol. Mindig van egy olyan téma, amelyet meg lehet beszélni, lehet róla képeket készíteni, csiszolni fotográfiai látásmódunkat. A tagok egyénileg is egyre bátrabbá válnak ahhoz, hogy országos vagy akár nemzetközi kiállításokra, pályázatokra is küldjenek képeket, ahol szép számmal jönnek az eredmények is.

A helyszínek megtalálása is kihívás elé állított minket, de szerencsére partnerre találtunk Sopron Város, a Torony-Galéria és a bánfalvi Kolostor vezetőségében, akik szívesen fogadtak bennünket. A Kolostor tárlatok a magyar költészet napja tiszteletére kerültek megrendezésre, amelyeken versek ihlette képeket láthatott a közönség. Ám itt is hűen magunkhoz, egy-egy vers, vagy költő szolgáltatta a kapcsolódási pontokat.

Aztán a jobbnál jobb helyszínek is megtaláltak minket, és így kerültünk Bécsúj-helyre, egy régi templom átalakított kiállítóterébe, a soproni Munkácsi-terembe, vagy éppen a soproni Zsinagógába. A Kör munkájának méltó elismerése volt, hogy 2014-ben Pozsonyban, a Magyar Kultúra Napja alkalmából rendezett kiállításon mi képviselhettük hazánkat. Mindegyik helyszín kihívás elé állított minket, amely a Zsinagógára mondható el leginkább, ahol talán először találkozhatott a soproni közönség nagyméretű fotográfikkal. Itt a helyszín is inspiráló volt, és bátran a térbe helyezve a képeket mutattuk meg egy újabb arcunkat. Azt a sok témát már fel sem tudom sorolni, amelyek terítékre kerültek az évek során, csak néhányat megemlítenék: Jel, Fény-tér, Konzumterror, Minimal, Szelfi, Törölt fájl, Tabu, Fikció, stb...

A fotográfiai felé pedig azt az elvárást tűztük ki magunk elé, hogy mindenki igyekezzen egy egyéni látásmódot kialakítani. A fotográfusok ne csak az önmagáért szép és idilli pillanatokat keressék, és örökítsék meg a képeiken, hanem elsősorban saját érzéseiket, gondolataikat vetítsék ki egyedi képi világot kialakítva, vállalva azt is,

hogy egy jó fotó nem kizárólag a közönségsikerre épít. Tehát ne hatásvadász képekre törekedjünk, hanem olyanokra, amelyek előtt meg kell állni, elmélyülni, és felfedezést tenni benne. Ez nagyon fontos cél számunkra még akkor is, ha ez egy nehéz feladat, és valljuk be, nem is mindig sikerül. De tudjuk azt, hogy így fognak ránk ismerni, ezáltal tudunk üzeneteket átadni úgy, hogy ezek az üzenetek tovább is megmaradhatnak az emlékezetben, azok emlékezetében, akik ellátogatnak kiállításainkra.

Jellemez még minket a sokszínűség. Mindenki igyekszik megtalálni a maga stílusát, mindenki igyekszik a másiktól különbözőképpen megfogalmazni üzeneteit. Van, aki a város életén, az urbanizáción tartja rajta a szemét, van aki a tájban merül el, van aki a képeit képrészletekből digitálisan rakja össze, mint egy montázst, van aki vajmi keveset korrigál a képein, és van aki már a grafika határait súrolja, de talán elmondható mindenkiről az, hogy a képeink először a fejünkben születnek meg. Mindenkinek megvan az elképzelése, hogy mit is szeretne, és csak azután kerülnek a képek megvalósításra, azaz a papírra. Ez a tudatosság ismérve is, és ebben a sokféleségben megbúvó tudatosság az, ami a Soproni Fotóművészeti Kört, mint szellemi közösséget összetartja.

Ambrits Tamás – Személyes tér

G. Nagy László – Zóna

Hainer István – Három

Hajdú László – Valami

Herr József – Angyali üdvözlet

Mayer Kornél – Zóna

Molnár Zoltán – Átélni

Németh Béla – Rohanás

Németh Csaba – Poharak

Soltész Boglárka – Tavaszváró

Süveg Gábor – Szó nélkül

Tóth Tibor – Cím nélkül

Ujvári Gábor – Ásatás

Ujvári Gábor – Emlékem egy kertből

RAFFEL PÁLNÉ

WÉBERNÉ NAGYKUTASI ERZSÉBET KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁN

Tisztelt Születésnap Jubileumi Kiállításra Egybegyűlt Ünneplő Közönség, Családtagok, Művészbáratok, Érdeklődő Látogatók! Kiemelt szeretettel köszöntöm Önöket, akik napjaink nehézsége ellenére eljöttek, hogy ezt az idei első, különleges kiállítást közösen megnyissuk!

Drága Erzsike és Karcsi!

Amikor tegnap, volt szerencsém bekukkantani a már nyitásra kész kiállításra, ámulattal néztem gazdagságát, izléses elrendezését. Lélegzetem is elakadt a nagyterem ajtajánál, mintha egy szentélybe léptem volna, olyan hatást gyakorolt rám. Néma csend, tapintható kellemes atmoszféra, csak mi hárman és a képek! Felejthetetlen emlékeim között fogom megőrizni, köszönöm. A kiállítás lenyűgöző! 21 db képet alkotni 8 hónap alatt, 7 féle technikát elsajátítani csupán 12 év során, amiből egy, legalább itt megjelenik, bravúros teljesítmény! Őszinte elismeréssel gratulálok!

Kedves Vendégek!

Szeretném ma beavatni Önöket a művészcsalád életébe azokkal az emlékeimmel, ami minket, mint két végpontot köt össze. Egyik a közel húszévi ismeretségünk, másik a mai nap. Egyetlen szót kerestem – miután vendégségben jártam a Weber család otthonának melegében, szeretetében – azt, ami pontosan jellemzi a festőművészt, Weber Károlyné Nagykutasi Erzsébetet. Ez a szó a kitörés. (Legkedvesebb utasaim között gyakran találkoztam velük akár itthon, vagy külföldön, ez számomra mindig öröm volt.) Kitört az itt látható 36 kép is, köztük csak 17 idei, az előző évek festményei sokaságából. Igen! A keresett szó, a KITÖRÉS, ami ismétlődik és felbukkan bennem folyamatosan, ahogy készültem, elemezve Erzsike művésztét.

Híressé vált művészek életét megismerve, gyakran találkozunk azzal, hogy egy sorscsapás kellett ahhoz, hogy szunnyadó tehetségük kibontakozzon. Ez történt a Weber családdal is közel 20 éve, egy kilátástalannak tűnő súlyos betegség után. Kitörték, új otthonot teremteni abból a kis lakásból, szobából, ahol a gyötrelmes napok múlását, nehéz volt elfelejteni.

A számok világában, gazdasági aktív életét ledolgozó Erzsikével és kamasz koruk szerelme óta egygyéváló, egymástól elválaszthatatlan férjével, a Weber házaspárral, ezidőtájt ismerkedtem meg. Itáliát bemutató körutazásunk során, erőt meríteni jöttek, a tengerekkel körülvett művészetek sokaságával inspiráló országba. Erzsike itt látható, hat képből álló Toszkán sorozatát, közösen átélt gyönyörű élményeink is táplálták.

Hazaérkezve kaptam köszönetül ezt az ereklyeként kezemben tartott CD-t, amit azóta is rendszeresen lejátszottam olaszországi útjaimon. Szeretettel emlékezve mindig arra is, hogy ezek a dalok adtak erőt, amit kislányától Virágtól kapott, hosszantartó betegsége felvidítására.

Volt bátorsága Weberéknek felszámolni mindent, kitörni a negatív hatásból és gyönyörű panorámával kitarulkozó környezetben, új otthonot teremteni és újászületni!

12 éve – mint terápiára – talált rá Erzsike a festészetre.

Két mestere tanításával – Sosztarics András és a pasztellkirály Pósa Ede segítségével –, kitartó önképzésével érte el sokoldalúságát, úgy témaválasztásban, mint az alkotó technikák elsajátításában.

Egy csoda, hogy elzártságunk, a mostani járvány nyomasztó időszakából is Erzsike kitört és színes világával teremt örömteli élményt számunkra.

Képei, ott vannak igazán otthon, rendezett egységben, harmonikus szépségben, a burjánzó természetben, ahol minden nap születik valami, otthonukban, a szépséges gerendaházban.

A mesés kert, a táj, az állandóan változó színvarázs, a közös alkotás öröme ott ragyog, lüktet, együtt a képekben.

De itt van művészletke és szeme által országunk féltése is, olyan ezévi különleges égi jelenséggel, varázslatosan megörökítve, hogy Parlamentünk, a Dunában visszatükröződő izzó fények ölelésében ragyog, mint legszebb épületünk. Amire mi, mindannyian, nagyon büszkék vagyunk.

Aktívkorú élete, a számvitel pontosságának hatása, követhető Erzsike határozott vonalvezetésében, realitáskeresésében, azon belül izgalmasan változó, játékos, derűs színhasználatában is (!) együtt Karcsi, saját ügyeskező szép kereteiben.

Igen. Az egymásba vetett hit, remény, szeretet, nyugalom, bizalom és a győzelem, itt ragyog, együtt a képekkel! A küzdelem is, összeölelkezve a kezdeti lépésekkel, négy mester másolásával. Nem véletlen, hogy elsőként egy csodát választott Erzsike, hiszen gyógyulása, maga is egy csoda volt!

Mária és Erzsébet találkozása, 2011-ben olajjal készült. Eredetijét napjainkban Budapesten, a Magyar Nemzeti Galériában őrizzük.

Canaletto Velencéje rézkarc, amit legkedvesebb technikájával, pasztellel gyakorolt, ugyancsak 2011-ben. Van Gogh Íriszével, olajjal megfestve.

Öt évvel később Gustav Klimt Múzsája szecesszió, olaj volt az utolsó másolata. További fejlődése művésztaborok és inspiráló témák hatásával erősödött. Erzsike kitör, keres, kipróbál, tanul, utánozhatatlan szorgalommal alkot, ahogy Karcssal és családjukkal haladnak együtt, az élet állomásain át. Akvarell csendéletek, pasztell tájképek, történelmi, mitológiai, asztrológiai témák, a természet, még monotípiával is megjelenik! (De) Városok, falvak, utazási emlékek építészete, szeretett családtagok is meglevenednek, ecset, kés, és ügyes keze, újabb és újabb alkotói kihívásai nyomán.

Nem elmosódnak, elfolynak, hanem rendben, határozott vonalvezetéssel, kifejezőek, azon belül lüktetnek és élnek!

Wéber Erzsike, nem egyetlen stílus és irányzat! Mi is jellemzi? Sokoldalúság, rendezettség, harmónia, a színek merész párosítása. Legjobb bizonyíték erre, az öt tagú szakmai zsűri által kiválasztott Szívárványhegy című olajfestménye, 2015-ből.

Idén, mi mást is örökíthetett volna meg, mint az embert, forrongó világunkat, országunk és a természet féltését, szeretett városunkat! Azt, ami foglalkoztat minket is!

Erzsike, a nagyon nehéz portréfestésre is vállalkozott és itt is, látványosan követhető fejlődése, az unokák portré sorozatán. Megfigyelhető egyben, milyen más megjelenést, kifejezési módot ad a grafit, akril, pasztell, akvarell technika. Az öt gyermek visszakerül és megőrződik, szerető nagyszülei otthonában.

Idei fejlődését megkoronázza két nagy olaj képe, ahol megdöbben egy új stílus, ismét egy óriási KITÖRÉS! Megjelenik a vitalitás, a mozgás, az erotika, a szabadságvágy! A masztabál, már nem határozott vonalakkal, hanem kacéran, táncoló, lebegő kosztümmel vágyik, a társasági életre. Kitör a bezártságból, üzeni élni és nem félni kell! A Shoppingolón is lüktet az élet, érződik, még a nyári zápor illata is, a fiatalos lendület, a vagányság, a kiállítás meghívójára került kép nyomán.

2020 üzenete itt teljesedik ki, Wéber Erzsikét alkotásán! Viszlát múlt, már ott leng a fiatal lány kezében a begyűjtött sok újdonság, vibrál a kitörés a tűzpiros ruha oldalán, energikusan halad, hófehér kalapját díszítő kék szalaggal, a komor, szürke hátterű világgal szemben, és önbizalmat sugárzó lényével érezzük, hogy követnünk kell és győzünk! Örömnép ez a mai, megnyílhat végre idén elsőként, az ilyen értékeket magában hordozó és gyógyító energiákat adó kiállítás.

Kedves Erzsike és Wéber család!

További sok sikert kívánok, hogy évről–évre, újabb és újabb korszakokat átlépve gyarapodhasson a Wéber Galéria a mesés szép gerendaház falán, és kitörhessenek egyre több kiállításra, mindannyiunk örömére!

Isten éltesse Benneteket, a Soproni Képzőművészeti Társaságot, az itt jelenlévőket, népünket! Segítse megtisztulni beteggé vált világunkat és újászületését!

További jó egészséget kívánok mindenkinek!

A kellemes harmonikaszó olasz dallamai közben tekintsék meg, válasszák ki az Önöknek legkedvesebb, emlékezetes évben alkotott, eredeti Wébert!

Köszönöm, megtisztelő figyelmüket!

(Várkerület Galéria, Sopron, 2020. szept. 6.)

**FÜLÖPNÉ FARKAS GYÖNGYI ÉS GYÖRFFY GABRIELLA
KIÁLLÍTÁSA**

Szeretettel köszöntöm a megjelent tárlatlátogatókat, a Képzőművészeti Társaság vezetőségét és festőtársaimat.

Fülöpné Farkas Gyöngyi 2021. május 23-án halt meg, rövid ideig tartó végzetes betegségben. Így az ő kiállítása – emlékkiállítás. Élt 48 évet. Férje, két lánya, szülei, barátai, rokonai gyászolják.

Festőtársa Györffy Gabriella jubileumi kiállítását láthatjuk.

Magántanítványaim, Györffy Gabi 2008-tól, Fülöpné Farkas Gyöngyi 2013-tól járt hozzám festeni.

Azok kedvéért, akik még nem ismernek, röviden arról szólok, hogy mennyire volt fontos életemben a festészet és a tanári pálya:

Férjem, Magyar Balázs 40 évig, 2018. december 24-én bekövetkezett haláláig mellettem állt.

1990-ben a Cifra ösztöndíj után félállásban tanítottam, többet tudtam festeni, festőiskolát vezettem Sopronban 10 évig, Mende Gusztáv festőművész, festőtanárom szellemében.

1999-ban Nagycenkre költöztünk, ahol folytattam a festéstanítást. Kisebb létszámban, de mindig voltak magántanítványaim. Két utolsó magántanítványom Gabi és Gyöngyi volt. Jó időben ugyanúgy, mint a festőiskolásaimmal 10 évig, velük is Sopronban az Ikva patak környékét, a Szent Mihály templomot, a gazda negyedét festettük, sorra jöttek Sopron műemlékei is. Majd Nagycenk, Sopronkövesd, Fertőrákos, Fertőszéplak, Fertőboz stb. Később távolabbi témák: Cák, Velem, Gubaháza következtek.

Impresszionista stílusban festettünk. Az igazi aquarell szellemének az alla prima festésmód felel meg. Az aquarell technika követi a természetben a fényváltozásokat

legjobban. „Műtermi” munka: csendélet festés, mértani testek rajzolása, portréfestés. Technikák: aquarell, ceruza, tus, rajzszén, diófafapác. Vidéki útjainkra Balázs is örömmel velünk jött.

Gyöngyivel és Gabival is sokat portréztunk. Remek karaktereket festettünk. Pl. Balázst, Kollár József építész-barátunkat, Gabi fiait, Gyöngyi kedves arcát. Remek festődélutánok voltak ezek! Balázs halála után is folytattam tanítványaimmal a festést.

Az Alpokalja-Fertő táj egyesületénél elnyert pályázat kapcsán lehetőségünk nyílt egy festészeti album anyagának megfestésére. 39 településről 1-1 nevezetességet kellett megfestenünk. Gyöngyi és Gabi 7-7 falut, községet, én 25-öt vállaltam. Végül volt olyan község, ahol két kép is készült. Ezeket a képeket kiállították Sopronkövesden a Széchenyi magtárban, a 2020 májusi falunapokon. Sikerünk volt! Ezen festményekkel terv egy esetleges vándorkiállítás. Most kis bemutatót láthatunk Gabi és Gyöngyi ekkor készült képeiből.

Gabi 2012-től a Soproni Képzőművészeti Társaság tagja. Gyöngyi felvételi kérelmét idén februárban adta be, a koronavírus járvány miatt ez folyamatban volt, de Gyöngyi május 23-án meghalt.

Milyen kiállításokon szerepelt Gabi és Gyöngyi?

Önálló kiállításaimon 2014-től 2-2, ill. 3-3 képpel voltak jelen. 2014-ben Sopronban az Erdélyi Házban, 2016-ban Sopronban a Várkerület Galériában, 2017-ben a Nagycenki Alkotóházban, 2017-ben Fertőszentmiklóson a Szabadidő Központban, 2018-ban a soproni Várkerület Galériában rendezett Jubileumi kiállításomon. Györffy Gabi 2013-tól a Soproni Képzőművészeti Társaság közös kiállításain is részt vett.

Gyöngyi és Gabi jelentősebb kiállításai:

2015 Sopronkövesd Alkotóház - Fülöpné Farkas Gyöngyi és Györffy Gabi

2017 Hidegség Grubits Pajta – Gyöngyi Dedinszky Márta állat- és természetfestővel

2019 Lövő Kulturális Központ – hárman állítottunk ki Gabival és Gyöngyivel (Rendezte Dr. Székely Éva)

Györffy Gabinak a Jubileumi kiállításán kívánok a maga, családjá és sok-sok ember örömeire nagy alkotókedvet!

Kiállítás-megnyitóm végén szomorú szívvel, de a feltámadás reménységében bízva búcsúzunk (egy perces csenddel) Fülöpné Farkas Gyöngyitől.

Köszönöm.

(Sopron Várkerület Galéria – 2021. szeptember 12.)

VOTÍVUMOK

Beszámoló a soproni 78-as Galéria ezévi kiállításáról

A soproni 78-as Galéria huszonnyolc éve minden nyáron időszakos kiállításon mutatja be anyagát. Tavaly a járvány miatt elmaradt a szokásos június végi megnyitó, és az idén is augusztus végére csúszott.

A cím egy gyenge szójáték, tölem származik a votív és motívum szavak egymásra csúsztatásából. A motívum, mint a kompozíció meghatározó eleme, nem szorul magyarázatra. A votív- fogadalom, fogadalmi felajánlás szintén nem. A kettő együtt és a felettünk kavargó világjárvány hármasa hozza létre a kentaur szó létjogosultságát.

A fogadalom és a fogadalmi felajánlás egyidős a bajból bajba bukácsoló emberiség emlékezetével. Már Kr. e. 3000-ből találtak votív krokodil-szobrocskát egy felső-egyiptomi Ozirisz templomból. A rómaiak votív szobrocskáit fellelték Savariában (pl. a Petőfi utcai ásatásoknál) és Aquincumban is.

Nagyot ugorva az időben, egészen 1701-ig, a soproni Fő téren látható Szentháromság-szobor (más néven pestisoszlop), amelyet Löwenburg Jakab és felesége Késmárki Thököly Katalin állíttattak és ezt a feliratot hordozza latinul: „Mi soproniak fogadalomból állítottuk a Szentháromság egy Isten, Atya, Fiú, Szentléleknek”.

Zarándok helyeken, kegytemplomokban gyakran látunk kicsi kezeket, lábakat, szíveket, babákat, melleket, szemeket (a végtelenségig lehetne sorolni) ónból, ólomból, kerámiából, viaszból stb. amelyeket az emberek hálából vagy könyörgésből helyeztek el. Ugyanis ez a két dolog a fogadalmi ajándékok indoka: a túlélte veszedelem után érzett hála, vagy könyörgés, hogy az ilyen veszedelem a jövőben kerülje el a halandót. A fogadalom nem feltétlenül tárgy, lehet esemény, cselekedet is, pl. építés, mise, zarándoklat stb. A mi kiállításunk ilyen fogadalmi esemény. Nem a kiállított képek a fogadalmi ajándékok, hanem maga az esemény a felajánlás. Hála, hogy a járvány eddigi hullámain túléltek és könyörgés, hogy a jövőben ne sújtsen bennünket.

A kiállított képek nem a járvány témájával foglalkoztak. Azt sem vártuk az alkotóktól, hogy ebben a témában hozzánk hasonlóan gondolkodjanak. Csak azt kértük, hogy méltó munkákkal támogassanak bennünket a felajánlásunkban, és ebben nem csalatkoztunk. A galéria régi és néhány új fiatal művésze sokak szerint emlékezetesen színvonalas művekkel szerepelt.

A jó hangulatú megnyitó (sokan voltunk) megerősített bennünket abban, hogy folytatni kell a nyári soproni kiállítások sorát. És talán fogadalmi felajánlásunknak is lesz foganatja.

Végül a kiállítók névsora: Barta János, Bányay Anna, Berentz Péter, Csáki Róbert, Csordás Zoltán, Eszik Alajos, Felházi Ágnes, Gaál József, Germán Fatime, Giczy János+, Hankó Béla, Horváth Kinga, Kovács-Gombos Gábor, Kovács Réka Gyöngyvér, Kun Fruzsina, Lévai Ádám, Madácsy István, Magyar Mónika, Móróczi István, Nagy Gábor, Nadas Alexandra, Szabó Ábel, Szita Barnabás, Szöcs Géza, Szurcsik József, Tenk László, Ujvári Gábor, Varga Benedek, Varga Zsófi.

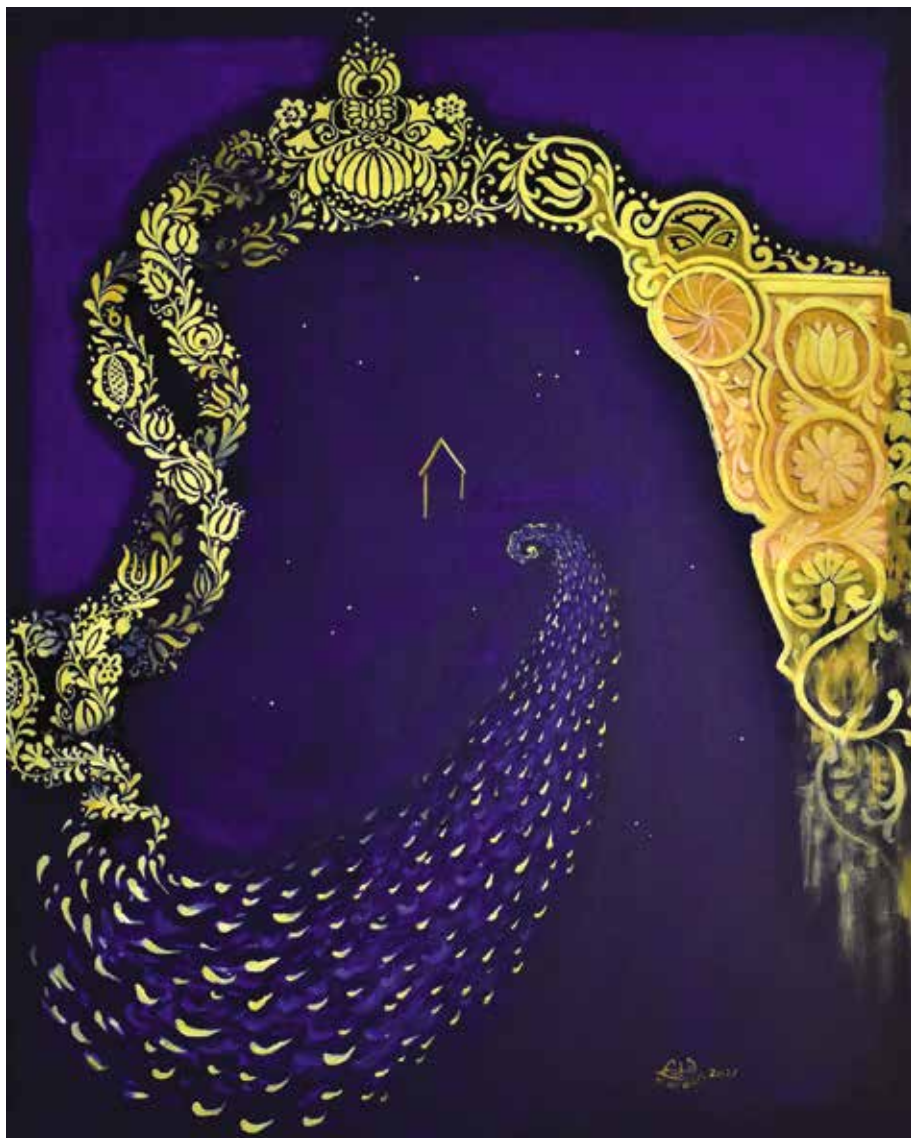
JAKABNÉ TÓTH MÁRTA

„20 ÉV, 20 KÉP”

Szabó Katalin kiállításának megnyitója elé

Nagy tisztelettel Köszöntöm Önöket, vendégeinket, tárlatlátogatókat, és alkotótársakat a Soproni Képzőművészeti Társaság nevében: Szabó Katalin 20 év, 20 kép című kiállításának megnyitóján.

Köszöntöm Sass László Urat, Önkormányzati képviselőt, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnökét. Nagy szeretettel köszöntöm az alkotót Szabó Katalint. Kati 2000 óta fest aktívan. A 20 kép, a kiállított kollekció tükrözi Kati sokszínű világát,

érdeklődését a természet iránt, valamint a mindig újat felfedező művész kíváncsiságával keresi a választ, hogy mi a lét, az élet, (halál), sors, szerelem, magány, mi az, ami mozgat bennünket.

A témák különbözősége ellenére az anyag meglehetősen egységes képet alkot. Az alkotások, a művészi út szimbiózisban van és kiegészítik egymást. Műveinek határozott mondanivalója van, mégis szabadságot hagy a befogadó számára az értelmezésben. Alkotásai finom lágy vonalvezetéssel készültek. Kati szépségeit a pasztellszerű világos színesség, hamvas derű jellemzi, ahol is a festék, amely a felületet hangulattal tölti meg, tulajdonképp a lélek számára hordoz üzenetet. A rend, a nyugalom, a letisztult képletek hatják át munkáit.

A rend és a stabilitás mellett képein a mozgás, a ritmus is fontos szerepet játszik.

Madarász Réka újságíró írta Katiról, „tökéletes példája annak, hogy ha valaki mer változtatni, teljes életet élhet. Tehát azt csinálja, amit szeret: folyamatosan alkot, miközben Sopron és Bécs között ingázik.” Így közvetít a két város, illetve teremt kapcsolatot a két kultúra között. Szervezett kiállítást a Soproni Társaságnak Bécsben és természetesen a Bécsieknek Sopronban, itt a Várkerület Galériában.

Társaságunk tagjaként mindig van konstruktív ötlete, javaslata, a dolgokról határozott véleménye. Ezek a rá jellemző attitűdök, viszik előre az alkotót magát és azokat a közösségeket, amelyekhez tartozik Magyarországon és Bécsben egyaránt.

Kati olyan kreatív, konstruktív, alkotó ember, aki nem megy el észrevétlenül a dolgok és lehetőségek mellett.

Társaságunkban is aktív szerepet vállal, ő készítette és napra készen funkcionálja a honlapunkat.

Rendhagyó kiállítást nyitunk a mai délelőtt mivel a Soproni Képzőművészeti Társaság új elnökségének égisze alatt jött létre.

Kedves Közönségünk, hálásan köszönöm, hogy ebben a nem egyszerű helyzetben vállalták, hogy Szabó Katalin, Kati kiállításának megnyitóján, velünk vannak és ünnepelnek az Alkotóval.

*(Elhangzott a Soproni Képzőművészeti Társaság Várkerület Galériájában,
2020. szeptember 20-án.)*

„HŰSÉGGEL FESTVE”

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm a kedves Vendégeket!

Bevallom, én elfogult vagyok Sopronnal. Ez mindenbe beleszól, bármire gondolok.

Nagy öröm, hogy ennyi érdeklődője van kiállításunknak, úgy látom, hűségesekek! Ez egy nagyon sok tartalmú szó, sokféleképpen megélhető: hűség – rokonhoz, barát-hoz, ünnepekhez, városhoz, országhoz, hazához – s ami áldozatot követelhet: gondolathoz, ígérethez, elhatározáshoz, eszméhez, hithez. Ezzel a nemes fogalommal szólította meg városunk az alkotókat. Komoly – és úgy látom – lelkesítő felhívás volt.

Városunk életében találtam szép példákat! Ilyen Bánfalván a KÁRPÁTI MALOM. A természettel összenőtt ház, befogadva a sziklafalat is! Nemcsak hogy nagyon igényesen helyreállított lett, hanem tartalmát a múltnak, jelennek bizonyítja a régi gondolkodást a megbecsült nemes munkáról: a kenyér – kenyérünk – okos és rituális elkészültéről. A szerszámok, a terek, ajtók, bútorok, gépek – a falakon a régi, hiteles fotók – megragadják a látogatót. Ezt nem lehet megvalósítani igazi hűség nélkül!

A másik példa a PÁL MIHÁLY II. Világháborús emlékműve a Deák téren. A legkiválóbb szobrászok egyike. Cím szerint emlékmű, de minden nagyszerű mű egyetemes és örökérvényű!

A „hűség” témáját keressük, s itt Anya és Fia olyan szépséges megjelenítésben, ahogy még nem mintázta senki. Mária Fia „szellemmé” változott – ölében tartva –, majd Mária lesz az elmúlás alakja és Fia létezése az örökké élő hit. Rendkívül szép, hogy a kő anyaga – a gondolat jegyében – átszellemül.

A Hűség Évében találkozunk és a kiállítók is érintve érezték magukat a témában. Ez nem jelenti azt, hogy konkrét motívumot kell festeni, vagy rajzolni.

Szép példa erre GÁSPÁRDY Tibor: aquarelljein az ismerős városrészek saját, költői légkörébe emelve. Mert nem a dokumentum hűség az első, hanem a festő vonzalma és - netán – emléke a városrészeiről. Bizonyítéka ennek a téli ködös kében tartott képe: szint csak a hó világít. A címe sem az utca, vagy az épület.

GRÁBNER József: a végtelékig hűségesen él és fest Sopronban. Meggyőző erővel ábrázolja az utcákat, városrészeket, szintén aquarellet, megőrizve a megbecsült festőelődök hagyományát.

MAGYAR Mónika nagyszerű rajzai felismerhető városrészek – nagyon határozott rajzi- és festői fogalmazásban. A szint – a réz barnás fényét – az ódon falak rokonaként alkalmazta.

SZŐCS Géza jobban elszabadul a fantáziájával: töredékek, nyílások városunk épületrészeiről, amelyek mind régi, ívek, falak. Meghatározó a rézkarc szigorúsága és alkotói szabadsága.

KOVÁCS GOMBOS Gábor sorozatának címe: „Stélék” – „Emlékkövek”. Átfogalmazva saját festői nyelvére: a fény színeivel, a szín fényére légies és tömör foltok találkoznak és olvadnak egymásba, és a három kép egy látomássá épül. Ő így fogalmazza: „A képzeletbeli emlékkert faragott kőlapjai megidéznek ezeknek a sorsfordító napoknak a hangulatát.”

FEJÉR Zoltán: többjelentésű emlékképet fest, színgazdagon festő lazasággal, a festőre jellemző szabadsággal.

Fejér Zoltán: Trianon vitorlás

SOPRONI SOMLAI Attila: tárgyilagos, színes táj felett az égi mezőből hozza Nagy László csodálatos idézetét – aki szinte félti a korszellem változásától az emberiség hitét, reményét.

DOROZSMAI Erzsébet: érzékeny rajza olyan, mintha valaki rajzolt vonalakkal keresgélne a múltban, az emlékekben. Ő történelemre talált. Rajza az eszmékhez való hűségre példa.

MENDE Zsolt is szép emléknymokat halmoz a várostól. Szint embléma.

A nagyszerű fotókról:

Önálló, szubjektív képek, nem pillanat-rögzítések. Nem firtatná az ember, hogy milyeneljárással készült, mert a gondolat a fontos.

ÚJVÁRI Gábor fotója kozmikus rezgés, ezüstben tartva.

AMBRITS Tamás: képein a Mindenségbe helyezett kis figurák sorsunkról szólnak.

A térben levő tárgyakról:

KOVÁCS György: esendő kis hőse tartása bátorságról árulkodik, a világ és saját sorsa történéseit várva.

BORSODI Zsuzsa: puritán, letisztult fogalmazással jelzett tárgyai. Úgy neveztem el, hogy „...a véletlen szépsége”. Ugyanakkor sokféle szimbólum lehetne. Majd a kedves látogató felfedezi, elnevezi magának.

KÓTAI József: álomszerűvé szublimált érme a Festő-közről. Ezúttal porcelánból.

BALOGH Eszter: üvegablakai alázatos, de önálló erejű munkák. Az egyik id. Storno Ferenc faragása a Szt.Mihály–templomból. Itt a fény alakítja a rajzolatot és a plasztikát.

A természetben talált szobrok örök tanulságok – számunkra –, hogy milyenek a Teremtő akaratából. Ehhez társul fantáziánk, majd címet adunk a tárgynak. Nem szándékoztam tárlatvezetést tartani, csak érdeklődést, kedvet csinálni a kiállításhoz. Remélem, így lesz.

(Elhangzott az Őszi tárlaton, a Soproni Festőteremben 2021. október 18-án.)

CENTENÁRIUMI HŰSÉG

VITÉZ SOMOGYVÁRY GYULA

A SOPRONI TÚSZOK

Lent: őrtüzek, fent: békés csillagok
és csend borult a megkínzott vidékre.
A romlott bástyán még piheg az őrség,
de kint vigad már Ottokárnak népe.
Perzselt faluk lángolnak messze, távol,
amerre csak elportyáz a tábor
s a rőt tüzeknél cseh muzsika szól...

S most mély hang kél a kapubolt alól:
– Megállj, ki vagy? Te jössz ott Dági Péter?
„Én vagyok az. Mi kell Wolfram vitéz?”
– Vigad a cseh! Tán Sopron veszti sejtí? –
„Korán vigad! Még van, ki szembenéz
e bástyafokról rabló seregével.”
– Négy hete már... az árok tele vérrel. –
„De hol bedönti bástyánkat a bak:
Ott kard fogadja, meg nyílzuhatag!”
– Csak két napig még s itt lesz a király
s tudom: a zsebrák Bécsig meg sem áll!
De ki az ott, aki most erre lépdél
a torony felől? Ismered-e Péter?
– Megállj, ki vagy? –
„Félre te ostoba,
félre a dárdát! Én vagyok: a várnagy.
Áll mint a vak itt bent a kapuba...”
– Uram... nem látunk... sötét van... bocsánat –
„Csönd! Elég a szóból. Ide azt a dárdát,
ma éjjel én magma állok itt a vártát.
Ti meg kotródjatok végre pihenőre,
ma éjjel a várnagy lesz a kapu őre!”
A két vitéz ballag, strázsán áll a várnagy,
de hogy visszanéznek, szörnyű dolgot látnak:
láncos, vén vaskapu csikorogva tárul...
„Árulás! Fegyverre!... A várnagy elárul!
Fegyverre, fegyverre, lövéri íjászok!
Fegyverre, ti szegény soproni kapások.
Fegyverre polgárok!... Vitézek a falra!
Martalóchadat önt a tárt kapualja!”

De mire szegények fegyverre kapnának,
Mire a harangok egyet kondulnának:
bent tombol a zsebrák: téren, közön, utcán

s bilincsbe a bíró: Detrefia István...
Bilincsbe a tanács... vén Turnhofer Márton...
Öreg Buller Miklós... Konrádfia Áron...
Osztoľfus esperest a templom se védi:
hideg vasat vernek a szívébe néki.
Jaj, már neked Sopron, boldogtalan fészek,
bort iszik a rabló... a vértől már részeg!
Iszonyú éjjelben... szörnyű táncot járnak,
dölyfösen jár köztük gaz Péró, a várnagy
s amikor földereng a reszkető hajnal
– s berobog a vezér fényes testőrhaddal –
elsőnek üvölti, részegen, kiáltja:
„Köszöntlek Ottokár, csehek hős királya!”
Sopronban a zsebrák megül három évig,
de a soproniak ezer évnek érzik.
Titkos panasz-szóra össze-összejárnak:
„Verjen meg az Isten, istentelen várnagy!...
verjen meg az Isten vérontó zsványok,
mikor prédalesre messze földre jártok!”
...Híre hár: Macskakőn a cseh várat épít...
odahordja kincsét, rablott fehérnépit.

„Verje meg az Isten minden kövét, tornyát,
rendüljön meg a föld, mikor összehordják!”
Híre jár: túsokat szed a zsebrák holnap...
„Jaj, hát van-e olyan kínja a pokolnak,
mint amit mivélünk szenvedtetnek itten?
Verje meg az Isten! Verje meg az Isten!”

Csak maga a bitó: Detrefia István
meg a vén Turnhofer vigasztal, csitítván:
„Türelem emberek, türelem polgárok,
mintha nem is fájna... hallgatva hordjátok
ezt az iszonyatos, szörnyű, nagy keresztet,
hisz a mi Sopronunk soha el nem veszhet!
Ez a mi Sopronunk csodahelyen épült
s fizetünk még könnyből... fizetünk még vérből!
Csak rejtve, szívekben, keserű öklökben
fájón, ami úgy fáj, fojtogat szüntelen...!”

Három évig megül Sopronban a Zsebrák,
föl is építette macskakői várát.
Sopron is dugig van nehézlovasával,
Macskakőn is fönt ül dölyfösen vagy – százzal.
Ki-kirajzik gyakran a szegény vidékre,
fosztogat, útonáll... Sohse lesz tán vége!

Egyszer csak híre jár – súgják szájról-szájra –:
indul már Budáról magyarok királya.
Árván nőtt kis király, kinek neve László,
hej, de vitézsége már előre látszó!
Magyar és kun hadak gyűlnek, sokasodnak,
no, szűk lesz a világ zsebrák farkasoknak!
Híre jár: Rudolf is, a Habsburgok grófja,
köszörüli kardját a cseh behemótra.
„Türelem emberek, soproni polgárok!
Szalad még a zsebrák, szalad, meglátjátok.”

Megszeppen a zsebrák, fut a hír Prágáig,
a porosz határtól krajnai határig.
Ottokár, sietve, hadát összevonja,
gyöngö kis őrséget hagy csupán Sopronba’.
De mielőtt onnét csapata kilépne,
iszonyatos béklyót vet Sopron szívére:
Tizenöt szép fiút, soproni legénykét,
szomorú szülőknek féltett szemefényét,
elragadja durván, dárdák között hajtja
s rimánkodó anyák szavát meg se hallja.
Nagy kemény parancsot harsog a gaz Péro:
„Hallod-e, te híres, te soproni bíró?
Tizenöt fiatalok feje a kezesség,
tizenöt fiatalok feje porba essék,
hogya Sopron várát másnak megadnátok,
magyar király előtt kaput nyitanátok!”

Felsívít szegény nép, veszett kinnal jajgat,
csak a bíró néma, csak a bíró hallgat.
Pedig két kis fia, szőszke csemetéje,
zokog a dárdák közt, nyöszörögve, kérve.
Röhög durván a cseh, Péro meg – e sátán –
tovább ordít, harsog, fújó lova hátán:
„Őrizzétek majd őket macskakői várban,
szikra hiba sem lesz a kis angyalkákban,
hajszáluk s e görbül, ha okosak lesztek
s a mi hűségünkön megmaradtok veszteg.
De hogya a várát másnak átadnátok,
a kölyök-királynak kaput nyitanátok,
akkor – tudjátok meg –: fiataloknak vége,
a kis angyalkákat felküldjük az égbe.
Mikor a harangszó Macskakőn megkondul:
Tizenöt fiatalok feje porba fordul!”
Szívszakasztó jajszó sikolt fel az égre,
de csak belefulladás a kegyetlenségbe.
Dobog a nehéz had, nyihognak a mének,

sírva botorkálnak szegény kis legények,
anyjukért kiáltó szavuk szívet szaggat,
ó jaj, mennyi kínja van e pillanatnak!
Könyörögnek, kérnek összekulcsolt kézzel,
van aki futtában mindegyre letérdel
s lovak lába előtt nyöszörög az árva
és mégis hiába, egészen hiába!
Soproni bíróné sötét haját tépi,
Turnhofer Mártonnét locsolják cselédi...
Ulrik takácsmester ott fetreng a porban,
mások meg a bírót rohanják meg sorban:
„Ne engedd, ne engedd... Detrefia István...
jaj, az én kis kölyköm... jaj, az én fiacskám!
Tégy csodát te bíró! Bölcsességgel áldott,
hiszen neked is két fiad botorkál ott!”
Áll s hallgat a bíró, búsan, tehetetlen,
szörnyű fájdalmában pillája se rebben.
Áll s hallgat a bíró. Hallgatása szikla,
jobb kézzel görcsösen a szívét szorítja.
Csak mikor elnyeli a hadat a távol,
akkor ocsúdik föl mély kábulatából
s ballag, döngve lépdel, roskadozva járván,
mintha a világot hordaná a hátán...

Sopronban akkoron könnyel feküvének,
Sopronban akkoron könnyel ébredének...

Kürt harsan odakint, nyilaz a cseh őrség,
kun lovastól hemzseg vár körül a térség.
Nyíl suhan a várba, a cseh meg se látja;
bepereg a templom nyitott ablakába,
Szent Mihály temploma sötét belsejébe
s lecsattan sziszegve az oltár elébe. Magyar Nyíl
suhant be, írás is van rajta,
futnak a bíróhoz: tüstént olvashatja.
„Hamar a tanácsot!” –...Összefutnak menten,
„Olvassad már deák, de nyelved peregjen!”

Betűzi a deák: „...Soproni bírónak!
Te soproni bíró, hallgasd meg a szómat.
László királyunknak vagyok alvezére,
itt állok, itt állok kaputok elébe.
Csornán áll serege a magyar királynak,
estére ideér, tövibe a várnak.
Megyünk Csehországba, magyar rendet vágunk,
de ma itt hál a mi jó urunk, királyunk.
Hallod-e te bíró, ugyan mire véljem,

hogy a várkaputok zárva marad nékem,
hogy ím a falakról nyílzápor zuhog ránk,
mint hogyha ellenség vára előtt volnánk?...
Azt várod, hogy kérjünk, térden könyörögvén?
Hát ez itt a hűség? Hát ez itt a törvény?...”

Elhallgat a deák, vége a levélnek,
meredt szemmel ülnek tanácsbeli vének...
Megszólal a bíró, harangszó a hangja:
„Soproni bölcs tanács még ma átaladja
hűséggel a várat igazi urának,
igazi urának, a magyar királynak!”
– De hát... a kis fiam! – jajdulnak vagy nyolcan
s keserű morgás fut végig ott a sorban.
Megroskad a bíró... szédíti az örvény...
de már újra szálfa s egy szót mond csak: törvény!

Csönd. Csönd. Árva légy zúg a komor terembe’,
valaki fölzokog a bíróval szembe...
S egyszerre – mint poklok rettentő varázsa –
fölhangzik tizenöt kis gyerek sírása...
Tizenöt kisfiú nyöszörög szünetlen
s tizennégy tanácsúr hallja dermedten.
Ó, iszonyú percek, ó, iszonyú óra,
nincs is szó ilyen nagy fájdalomra, búra!
...Nagysokára szólal Gunclin meg Hoflinger,
szavukat megtoldja az ifjabbik Binder:
„Rettentő választás... a szív belederméd...
emitt a becsület... amott meg a gyermek...
Sopronban a hűség... Macskakőn a lelkem,
jaj, uram, Istenem, mért faggatsz így engem?”
Csönd. Csak a veríték gyöngyöz, csillog, éget
s most a gyereksírás olyan mint az ének.
Mintha angyalajkak zsolozsmája szállna
tizennégy meggyötört apa vigaszára.
Csönd. Höflányi Simon végre halkán szót kér:
„Bíró! Hát a törvény... mondjad... lehet hóhér?
Lehet a becsület hóhér, meg a hűség?”
Csönd. – Az egész világ csupa keserűség.
Roskadoz a bíró, megroppan a szálfa,
de most újra fölnez, egyenesen állva:
„A törvény?... A törvény?... – kapkod szegény szóér’ –
van amikor pajzs, de van... amikor hóhér...”
Meginog, lezökken öreg karosszékbe,
csak a szeme lángol pokoltűzben égve.
Hallgatnak az urak. Végre Ulvin szólal:
„Hát akkor szavazzunk... az apai szóval.

Tizennégy tanácsúr... tizenöt fiára,
tizenöt életre vagy annyi – halálra...”
S alig, hogy kinyögi, borul az asztalra,
búgó apasírás rázza, fojtogatja.

S akkor szól a bíró – harangszó a hangja –
s a vas pecsétnyomót keze szétroppantja:
„Szavazzunk hát urak... de majd először én...
'sz én vagyok az apa... s én vagyok a törvény...
nekem két fiam van... immár a halálé,
mert Sopron... s a hűség: a magyar királyé!”
...Iszonyú szó volt ez, megfagy még a vér is,
kimondta s mégis áll, inog, de áll mégis!
„Szavazzunk... beszélj hát vén Turnhofer Márton,
unokád Macskakőn... te meg a tanácsban!”
– Veled tartok bíró... – s elcsuklik beszéde.
„Günclin? – Nem szavazok te ellened én se! –
„Hoflinger?”... Hát én is... így adom a szómat... –
„Binder?”... – Én se leszek tinálatok rosszabb! –
S így megyen ez sorba, végig a tanácson,
utolsóinak Buller szavaz haloványon.
Nincs egyetlen egy sem, ki másként szavazna,
hiszen az a bíró kettőnek apja.
Mindegyik csak roppan s nem mondja, hogy fáj-é?
Csak azt mondja: „Sopron.. a magyar királyé!”
De mikor kimennek a szörnyű tanácsból,
mind olyan, akár a pokolbajárt vándor:
görnyedő öregek mind a tizennégyen,
azaz, hogy a bíró még délcegen mégyen,
csak mikor leveszi süvegét fejtől,
látják: fehér haj lett sötét üstökébül...

Esti alkonyórán soproni polgárok
megrohanják sasként a negyven zsebrákot.
Csak úgy pusztá kézzel, meg szőlőkapával
s gyors munkát végeznek. Tiszta már a várfal.
S mikor kürtje harsan a magyar királynak,
görnyedt tanácsurak a kapuban állnak...
harangszót hoz a szél... réteken keresztül...
tizennégy tanácsúr csak épp hogy megrezdül...
csikorog a két szárny... öreg kapu tárul
s a bíró, hűséggel, ura elé járul.

Fliegendes Blatt

aus Oedenburg

Nr. 2.

Sull i Ungar bleim? Sull i reichsdeutsch wean?

(Soll ich Ungar bleiben?)
(Soll ich reichsdeutsch werden?)

Gedicht in hianzerischer Mundart

von

Alfred von Schwartz.

Oedenburg, 1921.

Alle Rechte vorbehalten!

Copyright by A. v. Schwartz, Oedenburg.

Sull i Ungar bleim? Sull i reichsdeitsch wean?

Wann i af main Ruamacker steh,
Wann i afn Markt was kaffen geh,
Wann im Wirtshaus i zwa Dezi trink,
Wann is Kaibl af die Schlachtbruck bring,
Wann i schlässn geh af d' Schützensheim
Überall tua i dej Frag nur hean:
Sulln ma Ungarn bleim?
Sulln ma reichsdeitsch wean?

A mai Wei in aller Gottasfrua
Gibt mit Fragn niamals nia ka Rua:
„Wann denn kaffst amol a andri Kua?
„Unsa oiti gibt nit Mühl gnuu,
„Wann da Anschluss kemat, wärs a leichte Wöld,
„Kenstd an Wein verkaffa und mia hättu Göld.“

Und af d' Nacht in unsan Singverein
Kimmt a Herr von Wiener-Neustadt 'rein,
Halt an Ansprach wie a sehens Gedicht,
Habs nit ganz verstanden, weil a hochdeitsch spricht:
„Oesterreich ist jetzt wol ganz am Hund,
„Übers Jahr jedoch sind wir bestimmt gesund,
„Dann erfolgt der Anschluss an das deutsche Reich,
„Dann verschwindet endlich Oesterreich,
„Dann beginnt die deutsche Einigkeit,
„Und die hört nicht auf in Ewigkeit!“

Unsan Lehra hob i d' Gschicht derzöhl,
Hat a gsagt: „i mou, dejs is leicht gröhl,
„Mit da Oanichkeit is nit weit her,
„D' oane Nuss is taub, die andari is leer.
„Kimmst dazua, dass uns Berlin beföhlt,
„Dann, mei Liaba, hamma ganz verspöhlt,
„Denn a Heischreck is a Kavalliar
„Gegn an Preissn! Der kaan nix dafiar,
„Dass a stramm und ecklich is gebuan,
„Aber unsa Helmat müasst vadurn!“

Und so gehts bei uns hiazt Tag fir Tag,
Aussas Haus i gar nit gehn mehr mag,
Sagt der anl ja, so sagt der andri nan,
Und a jeda glaubt er tät da Gscheitre san.

Und mei Hirn is wie a Müllenrad,
Und mei Gwissen is a niema stad,
's is a so, als wullt uns Gott versuacha,
Wann ma's hiazt verfüh'n, wean uns die Ahn' flnacha.

In mein Jammer bin in d' Kircha ganga,
Hab recht frumm zum betn ang'fanga,
Bin zum Helland hin völli zuhikriacht,
Hab fest auffigschaut, dass a ja mi siacht,
Hab dem Herrgott laut mei Load herklagt,
Liaba Himmülvoda, hon i gfragt:

Sull i Ungar bleim?
Sull i reichsdeitsch wean?

Und da Himmülvoda hat nit g'lacht,
Hat a furchtbar traurigs Gesicht a g'macht ...
I bin ängstli wurm, denn a Engstimm
Hon i mächtli ghert in majn Herzn drinn,
Wie a Dunnerwort hats mi auffagschreckt,
Und mei Gwissen war af amol gweckt.
Was i gmiakt hab, hon i nidagschrim,
Und da san die Wörtel so verblim:

Seids ejs Heidenkinda, dass no frag'n müasst,
Was firn rechtn Christn do so anfach ist?
Kennts ejs nimmamehr die zehn Gebot?
Habts ejs nix gelernt in Kriag und Noth?
Is das Vaterland völleleicht a Hemat,
Das, wanns zrissen is, ma gschwind an anders nemat?
Hiazt wullts Ungarn lassn, dass enk tausend Joahr
Voda, Muada und Behiata woar?
Ejs wullts Deitsche wean?! Ejs sullts Deitsche bleim!
Und dos hoasst, ejs sullts kan Spott nit treim
Mit dem hechsten, schensten, wohrsten Guat:
Das is die deitsche Treu! das is da deitsche Muat!
Treu unsan Herrgott, treu dem Vaterland,
Treu unsan Keni, treu zua jeda Hand!
Wer's anderscht sagt, der is ka deitscher Mann,
Und wann er a schen hochdeitsch reden kann ...
Aus an Ziaglstöan wiard nia a Mist,
Dank dem Herrn, dass du in Ungarn bist!

Oedenburg, 17. Septembe' 1921.

Alfred von Schwartz.

A BALFI GESZTENYEFÁ ALATT

(Tarka világ c. 1924-ben Sopronban megjelent kötetéből)

A balfi fürdő nagy gesztenyefája, a fa zöldlombos koronája sárga levéllel volt tűzdelve. S a fa alatt is nagy körben gallyáról szakadt levél, A parkból, gyümölcsösből, a dombon az erdőkoszorúból elvándorolt a dalos szárnyas. A sárga rigó huncutolta még itt-ott fatetön a bírót. Augusztus végére járt az idő.

A hírre, hogy Sopront át kell adni, ahány fürdővendég volt Balfon, annyifelé menekült. Alig páran soproniak fürdőztünk még ottan.

Föltűnt, hogy a gesztenyefa alatt a hosszú vendéglői asztalt térdnadrágos fiatalemberek csapata üli körül, élénken, halkán tanácskozva, amit ha valaki közelített, nagyhirtelen megszakítottak.

A forráskút körül pár soproni barátnóm pihent a fürdés után. Kulcsár Margit és Mollay Matild kisasszonyok az óvóiskolából, akik akkor termett irredenta dalokat dudolgattak, búsan himbálva szép szőke avagy barna fejecskéjüket a strófavégre:

Nagy-Magyarországot

Most teszik a sírba,

Így volt ez megírva...

Egyik térdnadrágos közelít és szólít meg eközben:

– Ugye kérem, ez fürdő?

– Fürdő.

– Kevés a vendége.

– Bizony, azok elszéledtek a szélrózsa minden irányában.

– Ez meg ez a budapesti egyetemi hallgató vagyok...

– Én meg ez meg ez vagyok... Mondja kérem, micsoda tanácskozás folyik ott a gesztenyefa alatt?

– Titok, - emeli föl az ujját a kérdező. – De bizalmasan megsúghatom. Az ellenállást szervezzük. Friedrich István is itt van közöttünk. Én az Alföldről való vagyok. Szüleim nem is tudják, hogy itt vagyok. Szegény anyám kétségbeesne...

– De hisz a várost kiürítettük. Pár nap múlva át is adjuk...

– Soha! – ingatta a fejét a térdnadrágos ifjú. – Nem úgy vagyunk mi megszervezve. Sopronba osztrák be nem lép...

.....

S pár napra rá lefolyt az ágfalvi csata.

SOVÁNY CÉL

(Glória a város fölött)

Tegnap meglátogatott a jegyző. Még fiatalember, hadirokkant. Azt kérdezte, akarok-e földet.

– Valamennyi hadviseltnek adnak. Egy holdat, két holdat a szerint, hogy kinek mennyi van már. Az uraságéból veszik el.

– Miért?

– Hogy csitítsák a parasztot. Meg is érdemli. Megküzdött érte.

– Szóval osztozkodunk a Krisztus köpönyegén, Azon a maroknyi földön, ami megmaradt.

A látogatással egyéb célja sem volt a jegyzőnek, mint az, hogy az asztalomon felejtsem néhány ujságot. Az édesanyám kérhette rá. Hosszu töprengés után nyulok csak utána. A betűk oszlopsorban sorakoznak a szemeim előtt.

– Sopronból kivonult a magyar katonaság... Ostenburg megesküdött, hogy élve nem hagyja el a várost... A soproni magyar lányok magyar ruhában pompáznak... A szavazás reggelén istentisztelet lesz valamennyi templomban... A soproni illetőségű, idegenben tartózkodó magyarok legszentebb kötelessége az urnák előtt...

Végigolvasok egy eldugott hírecskét:

– A fölkelők nagyobb része szétszéledt. A kisebb rész leszerelésére csendőrséget vezényelt ki a magyar kormány. A csendőrök bekerítették a felkelő csoportot, kiknek vezetője, Ács főhadnagy, hogy a vérontást elkerülje, lerakatta a fegyvert.

Szegény Ács főhadnagy. Az erdélyi havasok alján nőtt sudármagasra és a tüzek első fellobbanásakor onnan indult el magyar daccal, virágos, nemzetipántlikás kalappal, nótaszóval. Mint annyian a fajtájából hátra soha sem nézve – oroszlánként küzdött. Koplalt, szenvedett, vérzett. S mire a mások hajrás sürgetésére végre hátratekintett, már nem volt, ahol az otthonát keresse. Az erdélyi hegyeket előntötte az oláh láva és a pálinkán részegedett tömeg még a kriptákból is kiszórta a magyar csontokat.

A felkelő harcok során az egyetlen Ács főhadnagy volt az, akit hidegen hagyott a hadiélet változatossága. Nem derítette föl a dicsőség sem. Harc előtt és harc után egyforma komorsággal végezte tisztét, gépemberré vált. Egy irányba idegződött be az élete: pusztítani mindent és mindenki az ősi földről, aki nem magyar.

A velencei tárgyalások után azt mondta:

– Én még a magyar kormány kedvéért sem mondok le a nyugati végekről. A kormány nem a nemzet. A kormányt kényszeríthetik, amire kényszeríteni tudják, a nemzetet nem köti a megegyezés.

És Ács főhadnagy mégis letette a fegyvert. A gépembernek nem volt szíve magyar vért ontani.

Nem olvasok tovább, félretolom az ujságlapokat. Bennem a főhadnagyom lelke él. Nekem fájnak a vasi részek is, a mosoni részek is. Ugy vagyok az elszakításra szánt nyugati végekkel, mint az éhes gyerek a már kézbe adott, de onnan kivett kenyérkarajjal. Nekem nem egy falat kell a karajból, az egész karaj kell, mert az egész is kevés arra, hogy az éhségemet csillapítsa.

A nyitott ablakon át szél szökik a szobába és föllebbenti az egyik ujságlapot. Az így feltárt újabb oldalon vastag sorok vigyorognak felém:

– Az osztrák sajtó féktelen uszítása a burgenlandi magyarság ellen,... Az osztrákok a soproni népszavazás során döntő győzelmet várnak...

Nézem a betűket, miközben határalan keserűség forr bennem. Kiöntöm. Ökölbe szorított tenyérrel olyant vágok az ártatlan ujságra, hogy az ütéstől megreped az asztal lapja.

Később savanyu arccal mosolygok a heveségemen.

– Sopron népe nem lehet hazaáruló.

De az állítás mögül, mintha ördögi erő mozgatná, előbujik a kérdés:

– És ha mégis? Esztendőök óta egyre borusabb a magyar ég. A magyar sors egyre fájdalmasabb. Csoda lenne-e, ha a borult ég alól derültebb ég alá, ha a nehéz sors elől biztatóbb jövő elé szökne Sopron?

A kételkedés közepette egyszerre megértem, hogy hanem adják az egész karaj kenyeret, el kell fogadnunk annak egyetlen morzsáját is. Az egyetlen morzsa bennünket: fáradt, sebzett harcosokat megéltet. Az újabb morzsák megszerzésére majd újabb erőket fakaszt a magyar élet, újabb erőket mindaddig, míg ismét a kezünkben lesz az egész karaj.

A megértések világosságában forrón buggyan belőlem a szó:

– Sopron, te szentséges szent Sopron, ajándékozz meg bennünket a megélhetés első morzsájával.

Giczi Lajos: In memoriam 1921.

SARKADY SÁNDOR

A SOPRONI SZENT MIHÁLY–TEPLOMRA

Jánosy Istvánnak

Végvári templom, bástya a Szent Mihály!
Fölötte szállton szállnak a századok -
Egy ezredéve áll a dombon:
Őrzi a völgyet, az ősi tájat.
Nem székesegyház, nem fejedelmi dóm,
Katedrálisnak túl puritán e lak;
Isten hatalmas háza mégis,
Hol Kelet és Nyugat összebékül.
Árpád portyázó, barna pogányai
Ütöttek sátrat hajdan, ahol ma áll,
S talán István rendelte légyen,
Új hite temploma álljon itten.
Rakatta András, dülta vadult tatár,
Elomlott, épült, egyre emelkedett;
Fölszentelésén látta Sopron
Térdre borulni a büszke Mátyást.
Nagy főhajó és karsú haránthajó
Keresztjelével hódol az Úr előtt;
A tornya íve néma zsoltár:
Kő tedeum, faragott imádság.
A talpazat még vaskos-erős román,
De egyre karsúbb szintjeinek sora;
Fent íves ablakok röpitik -
Gótika gyöngye hegyes sisakja.
Sisakja? Inkább gyöngykoronája van!
Áttört kőcsipkés pánt ül a homlokán,
Sokágú, ékes, büszke jelvény:
Nyolc fiatornya a nyolc agancsa.
Bordáit tartják atlaszi támfalak,
S megannyi széles, kőinú váll alatt
A boltozat tonnányi terhe
Mintha csak egy pele szárnya volna.
Belépve égiszöknek a boltívek!
Az oszloperdő törzsei kétfelől
Ős bükössé sudárosulnak,
S ott jön az erdei úton Isten.
E helyt búsongott Berzsenyi Dániel,
Petőfi marsolt itt Pozsonyig gyalog,
És Jánosynk faggatta Istent,
Bönc jöklátorok új utódja.
A mindhalálíg hívek alusznak itt;

A domb tövében hős Machatsek Gyulánk,
 Thurner, Berecz, Herbszt és az agg bölcs,
 Csatkai csontjai porladoznak.
 A Szent Mihályban szól a harang szava,
 Akárha Sopron szózata hangzana:
 Te háromajkú, egyszívű táj,
 Múltadat óva teremts jövendőt!
 Békével járjon mind, aki jót akar,
 Legyen horvát vagy német, avagy magyar
 És bármelyik hit is nevelte,
 El ne feledje, hogy egy az Isten!

Kutas László: Dombormű Ágoston Ernő emlékére

CZOBOR LÁSZLÓ

HŰSÉG / TISZTESSÉG / BOLDOGSÁG – TRIPTICHON

1921-1956-2021

„Aktualizált” curriculum vitae

Civitas Fidelissima – ezt a latin kifejezést valószínűleg minden soproni ember jól ismeri, függetlenül attól, hogy tanulta-e valaha is ezt a szép klasszikus nyelvet. A leg-hűségesebb város – tudhatják meg az ide érkező turisták, hiszen ez minden Sopronról szóló ismertetőben benne kell, hogy legyen. Az a tény is közzismert, hogy éppen 100 éve, 1921. december 14-én a város és a környező nyolc község lakossága az antant által „engedélyezett” népszavazás eredményeként úgy döntött, hogy magyarok maradunk. Négy nagyszülőm is közöttük volt, ezt az akkor 11 éves édesanyám későbbi hiteles elbeszéléséből biztosan tudom. A Czobor nevet viselő apai nagyszüleim voksolása természetes volt, hiszen a négygyermekes család a főiskolával együtt jött Selmecről Sopronba. A gépész és kémikus Czobor Miklós nevű nagyapám főművezetője majd oktatója volt a főiskolának, s fontos ember lévén, még tágas, polgári lakást is kapott a „Poloskavárban”, a Széchenyi tér 14-ben. De a bánfalvi, Bécsben született és fiatalon ott is dolgozó, otthon pedig hol németül, hol magyarul beszélő ötgyermekes Schöberl nevű anyai nagyszüleim is erősen magyar érzelműek voltak, így az ő országválasztásuk sem volt kétséges. A Tűztorony lábátába az 1921-es népszavazás emlékére épített Hűségkapu fölötti Kisfaludi Stróbl Zsigmond-alkotta szoborcsoporton a Hungáriát körülvevő hűséges soproni polgárok között szimbolikusan bizonyosan ott voltak az én nagyszüleim is. A négy hűséges nagyszülőm közül én háromévesen személyesen hármat nem is ismerhettem, mert 1944-45-ben nem-természetes halállal távoztak az élők sorából – de ez sajnos már egy másik, hosszabb történet lenne.

Én már „böven” Sopronban születtem 1942-ben, így joggal tarthatom magamat „bodenständiger” (=tösgyökeres) soproninak. A Széchenyi Gimnázium falai között töltöttem el negyvenhat évet, négyet diákként, negyvenkettőt tanárként. Utóbbi talán szintén a hűség egy példája lehet, bár tudom, hogy a XXI. században ez már nem annyira erény, mint inkább a megújulás, az innováció vagy éppen a kreativitás hiánya. (Én minden esetre nem így érzem és ma sem így érzem.) De tizennégy évesen talán mégsem az, hanem a triptichonom 2. „táblája”. A naptár 1956. november 4-ét, vasárnapot mutat. Ez a magyar '56-os forradalom leverésének napja, amit én a következőképpen éltem meg. Reggel 8 órakor szentmise és ministrálás a bánfalvi templomban. Borongós délelőtt, miközben „utolsó” autóbuszok indulnak a „szabad világba”, Bécsbe az akkor az Ógabona tér elején lévő „buszvég”-ről, aztán vívódás kettesben özvegy édesanyámmal az akkor Soproni út 88., ma Ady Endre út 117. alatti lakásunkban: „menni vagy maradni?” Csomagolás és hosszas vívódás, miközben legjobb barátom (Ulrich Péter) és a hatgyermekes egész Ulrich család (mert az apa, Jóska bácsi a soproni munkástanács egyik vezetőjeként igencsak exponálta magát a forradalomban) egy az Ady E. úton haladó „utolsó „előtti” teherautóra felszállva – elment. Ez azért rendített meg engem, mert én egyke lévén szinte hetedik gyermekként ebben a családban nőhettem fel, mint testvér, nagy-nagy szeretetben. (Hogy a mi családunk miért maradt csonka – az megint egy külön történet, de az eredendője: édesapám az 1943-as Don-kanyar 200 ezer véttlen áldozatának egyike – lásd: Nemeskürty István: Requiem egy hadseregért.) De most vissza '56-hoz: dél körül, miközben a nap is kisüt, egy lépésben haladó, most

már tényleg utolsó teherautó harsogó megafonja hív a „szabad világba”, bennem, a 14 éves kamasz fiúban megszületik addigi életem legnagyobb döntése, amiben kétségkívül szerepe volt akkori magyartanárom, a memoritereket szorgalmazó dr. Machatsek Lúcia tanárnőnek is. (Az ő bátyja volt Machatsek Gyula erdómérnök-hallgató, az 1921. szept. 8-i, a Magyarország rovására hódítani akaró osztrák csendőrök ellen vívott 2. ágfalvi csata három hősi halottjának egyike, akit Lúcia néni a Csengery utcai lakásában az egyik szoba sarkában létesített házioltáron mindhalálig gyászolt.) Az 1839/40 telén Sopronban katonáskodó „zöldhajtókás, sárgapitykés közlegény”, Petőfi Sándor „Magyar vagyok” c. versének első és utolsó versszakát idéztem spontánul, könyv nélkül a két bőrönddel már az ajtóban álló édesanyámnak: „Magyar vagyok. Legszebb ország hazám./ Az öt világrész nagy területén / Egy kis világ maga. / Nincs annyi szám, / Ahány a szépség gazdag kebelén... Magyar vagyok. S arcom szégyenben ég / Szégyenlenem kell, hogy magyar vagyok. / Itt minálunk nem is hajnallik még / Holott máshol már a nap úgy ragyog. / De semmi kincsért, s hírért a világon / El nem hagynám én szülőföldemet, / Mert szeretem, hön szeretem, imádom / Gyalázatában is nemzeteimet.” Édesanyám a vers hallatán elsírja magát, megölel, szívéhez szorít és dönt: „ITT MARADUNK!” Délután 2 óra: egy hatalmas szovjet tank dübörög el félelmetesen közvetlenül a házunk mellett; könnyes szemmel újra megöleljük egymást édesanyámmal, aki bizakodva mondja „kisfiának”: ahogy a jó Isten megmentett és megóvott bennünket 1944-45-ben, biztosan most is meg fogja ezt tenni. (Megtette – mind a mai napig.)

És most a jelen, a triptichon 3. oldala, ahogy a Várkerületen, az egykori Lenin körúton, a volt szovjet hősi emlékmű helyén álló, 2003-ban Soltra E. Tamás-alkotta Hűség kútnak is három szobra van, három dátum, Sopron történelméhez kapcsolódóan: 1277. (szabad királyi városi rang IV. László királytól), 1921. (népszavazás Sopron hovatarozásáról), 1989. (határátvágás a Páneurópai Pikniken). A reneszánsz hajnalán Dante „az emberélet útjának felén”, a XX. század derekán a költő Weöres Sándor hetvenévesen („Öregek” / Kodály gyönyörű megzenésítésében / „Hetven nehéz év a békó karjukon / hetven év bűne, baja, bánata...”) – számadást készít. Életem, pedagógus-pályám egyik meghatározó személyisége Széchenyi István volt. Ő mondta: „A boldogságot csak mi magunk szerezhethjük meg munkával... Tőlünk függ minden, csak akarjunk...” Igen, ahogy Goethe Faustjának, úgy a legtöbb embernek (így nekem is) életcélja a boldogság elérése. Sokszor elmondtam gyermekeimnek, tanítványaimnak kedvenc hasonlatomat, ami akár az ars poeticám is lehet: A cipész székének nem négy, hanem három lába van, így ugyanis stabilabban áll. E három láb: az egészség, a hivatás és a család. Közhely, hogy az egészség a legfőbb kincs, ez egyáltalán nem szorul bizonyításra; sokan talán csak akkor teszik ezt az első helyre, amikor már nincs meg. A második: a hivatás. Olyan foglalkozást, életpályát válasszunk, amit egy életen át, szinte hobbiként szívesen csinálunk. S ha ezt jól tesszük („Jót, s jól – ebben áll a nagy titok” – Kazinczy), akkor ezt egy tisztességes társadalom meg is fizeti – így a pénz (a szék 4. lába) nem szükséges a suszterszékhez. És a 3. láb: a család. Szerelem, nagy-nagy öröm, nagy remények, megvalósulás, összetartás és összetartozás, majd lelki- végül fizikai támasz. Ennyi. Ami szerintem elég, ha nem minden áron mi akarjuk „megváltani” a világot.

Hűség: Kölcsey „Emléklapra” c. epigrammája így szól: „Négy szócskát üzenek, vésd jól kebeledbe s fiadnak – Hagyd örökölni, ha kihunysz: A haza minden előtt.” Ötvenegy éves, németül jól tudó fiam Sopronban él és dolgozik. Családom három generációja a Széchenyiben érettségizett (néhai, fiatalon elhunyt édesapám a selmeci magyar-szlo-

vák nyelvű iskola után túlkorosan magántanulóként, aztán jómagam, s mindkét gyermekem, sőt feleségem is itt tanított több mint harminc évig.)

Tisztesség, boldogság: megvolt, megvan, remélem, az elmondottak bizonyítják. Érettségi találkozókra szívesen térek vissza a Templom utcai alma materbe, ahol örömmel és meglelégedéssel hallgathatom egykori tanítványaim kiváló eredményeit, sikereit, boldogságát. Büszke vagyok a 2002-ben készült „A Hídember” c. nagyjátékfilm címszerepének megformálójára, a Kossuth-, Jászai- és életműdíjas színművészre, Eperjes Karcásra (kérem ne bántódjék meg senki, őt primus inter paresként „csak” Széchenyi miatt említem név szerint is), és még nagyon sok tehetséges, szorgalmas, becsületes, igen komoly eredményeket elért egykori diákomra, akik valamennyien nagyszerűen helyt álltak, és állnak a tudomány, a társadalom, a közjó, a művészetek, az oktatás, az egészségügy, az ipar, a termelés, a szolgáltatások, ill. az élet minden területén. Osztályfőnökként nyolc osztályt „vittem ki”, és első osztályom tablóján jelmondatként ez az Ibsen-idézet állt: „Gyönyörű, ha az ember célba lát / S el is éri azt tűzön-vízen át.” Hála a jó Istennek, ezt én is elérhettem.

Örökös Mária: Thurner Mihály polgármester 1921.

TÖRÖK ZOLTÁN

A HŰSÉG NAPJÁN

Tisztelt Polgármester urak, Alpolgármester urak, Országgyűlési képviselő úr, Önkormányzati képviselő testületi tagok, ünneplő közösség!

Lassan 100 esztendeje, hogy megcsonkított és feldarabolt hazánk reményvesztetten sodródott történelmünk gyászos mérföldköve felé. Ebben a kilátástalan helyzetben bátor emberek egy csoportja itt, a nyugati végeken nem adta fel, sereget toborzott és elkeseredett küzdelembe kezdett magyarságáért. Hősies helytállásuk és a magyar kormány diplomáciai erőfeszítései végül a velencei szerződés formájában elhozta a reményt, hogy aztán magyarok és német ajkúak, horvátok és más nemzetiségűek közösen, egy önrendelkezés keretében dönthessenek 257 négyzetkilométernyi magyar föld hovatarozásáról.

A küzdelem éppen ma 98 esztendeje érkezett utolsó állomásához, mikor is 3 napos népszavazás vette kezdetét.

A szavazás elsöprő eredménye felvillanyozta az egész nemzetet és gyújtotta meg a remény fáklyáit szerte a Kárpát-medencében. Sopron, az ország nyugati védőbástyája és kapuja, magyar maradt, ettől a naptól kezdve pedig a hűség szimbólumává vált.

De vajon mit is üzen nekünk, a ma emberének ez a küzdelem? Hol találjuk saját helyünk és identitásunk 100 esztendő múltán ugyanazon földön?

Úgy hiszem, hogy ma is a küzdelem a kulcsszó, melyet megmaradásunk érdekében folytatnunk kell. Ennek a küzdelemnek az egyik legdrámaibb színtere kórházunk és egészségügyi intézményeink falai között zajlik, ahol orvosaink és ápolóink éjjel és nappal, áldozatos munkával, szó szerint küzdenek egészségünkért, megmaradásunkért. Hasonlóan fontos küzdelem zajlik oktatási intézményeinkben, ahol pedagógusaink odaadásán és elhivatottságán múlik, hogy gyermekeink és unokáink, az utánunk jövő generációk életét merre kormányozzuk.

De ugyanilyen küzdelem zajlik nemzetünk építő sejtjeiben, a családok vacorasztalánál, hogy lerakjuk mobil telefonjainkat, kikapcsoljuk televízióinkat és meghallgassuk egymást. Tanácsokkal lássuk el gyermekeinket kitartóan táplálva beléjük mindazt, amit szüleinktől és nagyszüleinktől magunkba szívunk.

Ez a küzdelem folytatódik sportpályáinkon is, ahol békés formában versengünk más városok és nemzetek sportolóival. Amikor Babos Timi, újdonsült díszpolgárunk győz, vele együtt győzünk mi is. Mikor gyermekeink versenyeire verbuválódunk, vagy felnőtt csapataink mérkőzéseire töltjük meg a lelátókat, akkor újra és újra egymással azonosulhatunk és közösen élhetjük át az összetartozás mámoros élményét. Valahogy úgy, ahogy a népszavazás eredményének hírére örömittasan utcára tóduló elődeink tették.

De hol lelhetjük mai világunkban önmagunk identitását? Kérem, engedjék meg, hogy ezen ünnepi pillanatban személyes indítatásom tárjam Önök elé. Én nem e város falai között láttam meg a napvilágot és gyermekkorom sem itt telt. Soproniságom diákkoromban, a Lackner Kristóf utca, Szent György utca Bajcsy-Zsilinszky út háromszögben született. Ahol azonban kiteljesedett, az a Várhely mesebe illő világa, a Tolvaj árok hosszan elnyúló, zezgugos völgye, a Fáber rét, az Urak asztala, vagy a Hidegvíz völgye.

Itt, a soproni erdőkben, ahol a város jelentős vízkészletre, kristálytisza levegőre, változatos növény- és állatvilágra lel, valahol a Hidegvíz forráshoz közel, 200 évnél is idősebb, égbenyúló Lucfenyő anyafák tövében, hálás diákok kopjafát állítottak egy feledhetetlen emlékü soproni pedagógus tiszteletére. Dr. Jereb Ottó tanár úr diákok ezreit – köztük engem is – okított a haza szeretetére, Sopronhoz való hűségére és az erdők tiszteletére.

Odaadó, szigorú, szeretet.

Hítvallását kopjafáján hirdeti eme felirat! Ízleljük ezeknek a szavaknak a lelkületét. Számomra ez szolgál irányítúként mind a mai napig és határozza meg viszonyom közösségünkhöz, Sopron sport és kulturális életéhez.

Tisztelt megemlékezők, ünneplők!

Jó szívvel ajánlom figyelmükbe eme életfilozófiát, legnagyobb soproni ünnepünk alkalmával.

Kívánok Önöknek jó egészséget, Isten áldásával. Csak a Sopron. Mindörökké!

(Elhangzott 2019. december 14-én a soproni Hűségzászlónál.)

Grabner József: Napos külváros

DIÁKKÖLTŐK, DIÁKÍRÓK

ALPÁR NÁNDOR

VIHAR ELŐTTI CSEND

Csend van mindenfele,
Most már csak az óra ketyeg,
Lassan s halkan eleinte,
Majd, egyre, egyre erősebben
S hangosabban, eltüntetve
A visszhangzó csendességet.
Nyomasztó most a csend,
A hangos óra ketyegéssel.

SZELLEMVÁROS

Szellem lakta városban,
Egy-egy emlék, minden utcában.
Csak a gondolat jár arra már
Pedig szép város volt hajdanán.

Utcaikat hideg szél járja át,
Magával sodort egy kendő darabkát.
Az se kendő már csak rongy,
Pedig kendő volt az hajdanán.

Szétzúzott kerítés,
Min szél ki-be jár
Akár sértő szó, beszéd,
Így volt ez, hajdanán.

Nem eső, mi földjét áztatja már,
Tudod, könny az,
Az is majd csak néhanapján!
Pedig sok eső mosta hajdanán.

Nincs már e városban árva lélek,
Nem hullik könny már érte.
Pedig mennyi ember itt járt,
Mennyi könny hullott itt hajdanán!

Nincs már ifjú szerelem,
Se boldog nevetés, se szeretet
Pedig nagy volt itt a boldogság!
Az is már csak hajdanán!

HARKAY PÉTER

A DRÁGA RÓZSA

Te vagy az a virág,
akit gondoznom kell,
s gyönyörűszép,
ki csak ragyogni tud,
boldogságával vakít el.
Szeretlek, drága kis rózsza,
tövised szúr,
de nem te vagy az úr.
Mély tekinteted lelkembe bújt,
drága kis arcod rózsaszírom,
s mint hercegnőt, úgy csókolom.
Egy lett belőlünk,
kezed nyújtod kecsesen,
és én fogom,
soha el nem engedem.

A MAGÁNY

Napról napra csak halok,
s élek, ahogy tudok.
Minden nap egy harc,
de sose egy kudarc.
Lásd a jót,
mindegy mekkora,
hisz lesz a kicsiből nagyobb,
na, ez egy csoda!
Ne ülj, cselekedj,
mert az őszi levél lehull.
Te csak nézel és sodródsz,
te csak mész egyedül.
A magány gyűlik,
a depresszió gyötör,
bizakodó szíved
egyszer csak összetör...

KASOLY RÉKA

ELSŐ

Azt mondtad ez örökké tart
És soha nem engedsz el engem
Én pedig elhittem neked mindent
És sosem kételkedtem.

Azt mondtad megvédesz
Amíg csak a Föld forog
Azt mondtad ez éltet
És eltűnik minden gondod.

Azt hittem ez a valóság
De már látom,
Álom volt csupán
És már nem találok
Azt ki egykor voltam
Hova tűnt? Hova lett?
Kérdem, s nem értem,
Meghalt tán? a lány
ki régen az életét adta volna érted
De te ezt már nem kérted,
Eldobtad, s vissza se néztél,
Otthagytad és szó nélkül továbbmentél.

S most itt állok
Egyedül, és várok
De mire? Hiszen vége
Nekem tőled még mi kéne?
Fáj nagyon, a sebek még mindig mélyek
Begyógyulnak lassan de néha feltépi őket
Egy-egy emlék a múltból
Én meg csak szenvedek a fájdalomtól...

2020.07.12.

BELEFULLADOK

Belefulladok;
a tudatlanságba
a magányba
a fájdalomba
a hiányodba
a tanulnivalóba
az időbe
a rendszertelenségbe
a hiányodba
az egyedüllétbe
az internetbe
az instába
a hiányodba
a zajba
a csendbe
a zenébe.
Ja és a hiányodba.

2021.03.23.

TÁNC AZ ESŐBEN

Gyere velem
Táncoljunk az esőben
Együtt ketten
Elveszve a semmiben

Kacagva és nevetve
Bánatunkat feledve
Az idő sodrából kilépve
Vissza többé nem nézve

2021.08.26.

NYÁRON

Ülnék otthon a szobámban
A laptopom előtt
Fagyiskanállal a számban
Egy plédbe burkolózva

De helyett mászkálok
Egész nyáron
Mert vár a családom
Mindenhol

Pedig maradnék
Dolgozni
Hogy ne kelljen
Otthon se lenni

Járnám a várost
Barátokkal együtt
Végig jární minden árust
És nevetni velük

Felszabadultan
Messze minden bajtól
Elveszve a nyárban
Olvadni a napon

2021.08.05.

FELÉGETETT HÍD

Ott állok...
A hídon túl
Eddig ha akartam
Visszamehettem volna
És bár eszembe se
Jutott hogy
A túloldalt válasszam
Most más.
Eddig ha akartam
Visszanéztem
És ott volt a híd.
Igaz kicsit romosan
Helyenként már beszakadva
Elkorhadva, a férgek már
Rég megették

De még újjá
Lehetett volna építeni
Ha akarom...
De én úgy döntöttem hogy
Felégetem
Hogy többet ne tudjak
Visszamenni
Ha akarok se
Így lesz a legjobb

2021.09.13.

SZÉTNYÍLT A FÜGGÖNY

Mikor elmúlik a
rózsaszín köd
és tudod
hogy menni kell
De a lábad
nem mozdul
és a szíved is
maradni akar
De hiába
mert ha nem megy,
tovább kell állni
akkor is
ha fáj
ha éget
ha mardos
ha szétszed.

2021.06.11.

ÖSSZEZAVARSZ

I like you, but..
Mi lenne a vége
Mit jelent
Milyen értelemben
Kell életem
Ha nem ölni
Bántani akarsz
Mindig csak összezavarsz
Kiborítasz
Vonzol
Majd taszítasz
Bár utóbbi ritka

Nem tudom mi a titka
Mégfogtál
És nem engedsz
Már megint
Elejthetsz
A döntés a tiéd
Amit akarsz azt tégy

2021.08.29.

ŐSZ

Eszembe jut milyen volt régen
Még anno hetedikben
Kellemesen kavargott a kora esti szél
És nagyon-nagyon messze volt a tél

Szállingóznak a színes falevelek
Az iskolában gyerekek nevetnek
És megszólal a Tűztorony harangja
Mint egy anya óvó hangja

Az illatot mik körbelengnek
Mindenhol más
Mégis mindenhol úgy érzem
Otthon vagyok

A zeneiskola falai között
Az utcán
A Petőfiben
És akkor még az Orsolyában

Még boldogan léptem át a kapukat
Izgatottan hogy mi fogad
Barátok és ellenségek
De mind hiányoztatok

Még nem tudtam mi az igazi fájdalom
Még tudtam nevetni minden bohóságon
Még nem volt törött a szívem
Még folyton-folyton örültem...

2021.08.14.

MÁR MEGINT

Régen más volt
Még engem forgatott
Karjába zárt
Úgy búcsúzott

Hol rontottuk el végleg?
Mi történt?
Hogy jutottunk el idáig
És miért?

Talán ha máshogy mondom
Megbocsájt
És nem dob el mint egy ócska
Rongybabát

Ha azt mondom
Hogy minden ami történt
Csak kölcsönös cukkolás
Csak hülyeség

Dehát már rég mindegy
Már nem beszélünk
Már nem engem forgat
És nem nevetünk együtt

De lehet hogy
Előbb vagy utóbb
Úgyis vége lett
Volna

Akkor vajon miért?
Mi történt volna, ha...
Már nem számít, tudom jól
Csak na...

Félek soha nem találok olyat
Mint ő
Aki megérti e beteg lélek
Mitől remeg

Miért boldog
És miért sír
Néha csupa ború
De néha tiszta kedély

Néha nevet
Néha fél
Néha szeret
Néha csak remél

Várja sorsát szépen csöndben
Eltűnik a kavargó tömegben
És várja sorsát türelmesen
De talán egyszer elmegy innen

Megunja és lelép végleg
Többé lába se éri a földet
Eltűnik a felhők között
Csillog az ég feje fölött

Megszűnik a fájdalom
A földi lét nem gyötri tovább
Eltűnik minden aggodalom
És boldogan köszönti a halált

2021.08.14.

A TAVALYI ŐSZ

El akarok menekülni az őszbe
A szél zúgásába
A varjak károgasába
A sötét égbe

Ragaszkodom valamihez
Valami megfoghatatlanhoz
Egy hangulathoz
A tavalyi őszből

Kétségbeesetten keresem
Próbálom visszahozni
De nem lelem
És kezdem feladni

2021.09.01.

KOVÁCS BORBÁLA

...EZ IS A HOLD NYAKÁBA VARRVA

A hold mondhat bármit a csillagoknak,
A hold a csillagok szemébe hazudhat.
A hold mondhatja, hogy nincs szüksége a napra,
Százszor is leírhatja millió csillag által tisztára sírt lapra.

A hold feje állhat, keskeny sarlóvá zsugorodhat,
Önmaga háromszorosára dagadhat,
Végig táncolhatja az elúszó felhők minden álmát
És a csillagok elhíhetik a hold összes hazugságát.

Elbújhat hegyek, háztetők mögé a hold,
Függöny behúz, lámpa leolt,
Tudattalan, alvó gyerekfülek hallgatják
Messze síró énekét a napról, arról,
hogy nincs szüksége rá.

A hold elhitetheti magával,
Hogy a nap nem fordul felé az arcával,
A nap akár holtáig tagadhatja ha akarja,
Hogy a hold ezüstös fényét ő adja.

Elbújhat hegyek, háztetők mögé a hold.
Szemét becsukhatja, elfelejtheti, ami lesz, van és ami volt.
Hazugságát hihetik mind a csillagok.
De a hold a nap fényétől ragyog.

Reinhardtne Bugledits Natália: Az én kutyusom

MI

Szeretjük a legjobb
Pillanatainkban mondani,
Hogy most vagyunk
Igazán önmagunk.
És szeretjük azt hinni
- ami a valót átfesti-,
Hogy azok vagyunk,
Amit helyesnek gondolunk.

Egy kép él bennünk:
Kicsit torz, kicsit túlidealizált;
Keressük a helyünk,
És szeretjük
Azt mondani, hogy minden hibánk kitalált.

A tükör,
Ami a valónk mutatja
Összetört;
Millió darabját kutatja
Feldúlva a világot
Emberek tucatja,
És néha talál egy szilánkot
Egy tekintetben,
Egy szóban,
Intelemben,
Néha rosszban, és van, hogy jóban.

Haszontalan üvegdarabokból
Próbálja kirakni önmagát.
Hazugságokból, igazságokból.

Úgy tesz, mint aki lát
És közben elfeledi,
Hogy van, ami olyan képet ad át,
Ami nem a valóságot fedi.

Fordított,
Kicsinyített,
Felnagyított,
Szépített,
Megtört, karcolt,
Repedezett,
Összefércelt, agyonmarcangolt
Tükörszilánkokat
Illesztget egymáshoz;

Megvívja a harcokat,
Mindent feláldoz,
Kiabál az egekbe,
Eszét veszve sír-rí
És egyszer sem jut eszébe
Önmagába nézni.

EGÉSZEN ÉRTEM

Miért lenne hazugság,
Ha elmúlik az igazság.
Nem mondom többé,
Hogy ami van, az örök,
Mégis kérem, hogy legyünk eggyé,
Ketten az ég és föld törvénye fölött.
Nem adok semmit,
Amit nyújtok: nyers szavak,
Nem szolgálnak senkit,
Csak az igazat, mégis elkopó érfalak.

Nem gondolkozunk a halálon,
Mint a megvilágított porondon:
Én tapsolok és te röptülsz,
Pedig nem szegezlek rád pisztolyt.
Intek, te ennek örülsz,
És ez minden mást elfolyt.
Jelt adok, azt mondom vége.
Nincs benne semmi fenyegetés.
Nem akarod, mégis felnézel az égre.
Látod, ez ebben a gyönyörűség.

A cipótalpat elkoptatják a léptek,
„A gyertyák csonkig égnek”,
Az állat levágni született,
A szív: dobogjon pár múltó ütemet,
A fa: hogy hamuvá égjen el,
Te pedig értem létezel.
Jobb így gondolni rád,
Mintha úgy hinném,
Életed veszem át,
Amit te is élhetnél.

Pókként szótt téged az élet
Hálónak, hogy összekössön engem
Meg a szerelmet, hát félhetsz,
Mert ha elszakadsz tőlem,

Lehullsz a földre, és úgy maradsz,
Szerelemről foszladozva pár fűszál alatt,
Sóhajtva: a miért a lényeg,
Nem az, hogy élek,
Mert ha meghalok érted,
Többet érek, mint amit megértetek.

Súlyát, amit kérek, magam se értem,
Szeretném, hogy ne legyek ilyen önző,
Mert nem kell más: Egészen Érttem.
Önként került rád a szemellenző.
Megalkottunk egy külön világot,
De nem alkothatunk külön másvilágot.
Nem szégyellem kérni: amid van, dobjad el,
És ahogy én akarom, úgy láss,
Mert rendelkeznem se kell,
Te úgy is megbocsátasz.

Ottília Hennecke: Lenck-villa

MÓDOS VIRÁG

MINDENMENTES

A boltban mosolymentes tejet kérek,
Tudja, én mosolyérzékenyként élek,
Bemegyek, és elbújok a kedvesség elől,
Hogy könnyű lesz, kétségem sincs afelől.

Soha nem eszek szeretetben gazdag ételt,
Mert az nem is olyan, inkább gyűlöleten érlelt,
Inkább óvakodom, mindig jobb vigyázni,
Mint a baj bekövetkeztét csendben kivárni,

Nem fürdök semmiben, mi türelmet tartalmaz,
Nem kell az, leszek inkább nélküle romhalmaz,
Minek is az nekem, mi a hasznom abból,
Csak annyi, mint az étel csomagolásából.

Ezt mondja ő, és talán te is ezt mondod,
Te is direkt azokat a ruhákat hordod,
És véletlen majd te is olyan keserű leszel,
És te is boldogságmentes termékeket veszel.

Én viszont nem szeretnék így élni,
Nem akarok minden építőtől félni,
Én ezeket adni-adni akarom a világnak,
Azoknak, akik tényleg szeretni kívánnak.

2021. 08.

AZ ÚR

Semmit érzek, de nem tudom mi az igazán,
Soha nem is fogom ezt megfejteni talán,
Hogy mi is az a semmi, ami mégis minden,
Hogy a szívemben még üresség sincsen,
Csak némaság, mely kellemetlenül szúr,
Mintha a szívemen más lenne az úr,
És nem tudom, mi mérgezte meg őt,
Őt, az itt lévő, de folyton eltűnőt,
Nem tudom, hogy a semmi tud-e marni,
Belülről mindent durván szétkaparni,
Hiszen a semmi nem több magánál,
Tett nélküli, álló állapotnál,
Mégis fájdalmas, szúró, maró érzés,
Teljes nemértés, hatalmas kísértés,

HÁLAFELHŐ

A szellő táncol, a tájat táncba hívja,
Boldog a tánca, nevet az, aki látja,
Minden táncol, és minden nevet,
Csak nézd a tavat, a virágot, a felleget,
Ma valahogy egyszerre zengi minden,
Hogy legyen hála minden egyes szívben,
Hogy ami van, azt meg kell köszönni,
Nem lehet csak úgy alapvetőnek venni.

De vajon holnap is ilyen boldog leszek,
Vajon holnap is majd boldogan énekelek,
Zengem-e majd a megannyi csodának dalát,
Adok-e majd minden egyes dologért hálát,
Ugye, ami ma fontos, holnapra nem veszik el,
És továbbra is zengi a táj, hogy értékelnem kell
Minden egyes apró dologot magam körül,
Minden csodát, mindent, minek szívem örül.

2021. június

A MERENGŐ TÜNDÉR

Álmodtam egy bűvös fáról,
Koronáján tündér táncol,
Törzséből most élet fakad,
Torkomon a hang fennakad,

Csodálkozásom égis é,
Nincs, ki most a bőrömbe fér,
A fa koronáján nap sugara csillog,
A tündér rajta ülve, megszeppenve pillog,

Csodálja a körülötte épülő világot,
Nézi ámulattal, mit oly régen látott,
Elszomorodik, mikor megint körülnéz,
A gyönyörű látvány rögtön kárba vész,

Virágos rét helyett sok-sok épület,
Naplemente helyett borongós szürkület,
Minden megváltozott, nem olyan, mint régen,
Nem szánkózik gyerek a dombokon télen,

Egy varázslatos kertben varázsfán ülve,
Egy pillanatra megrendül az ember csöppnyi szíve,
A pillanat, mikor elgondolkozom
Szívemen és e múltó álmomon.

2018. márc. 18

Ferenczi József: Aratás után

SZIVÁRVÁNYOS RÉT

Tarka réten virágok,
Ilyen szépet ritkán látok,
Olyan, mint a szivárvány,
Közepében ül egy lány,
A szivárvány, mely leszállt a földre,
És rátelepedett ezen legelőre,
Tündöklő virágok sokasága,
Rásüt a Nap világossága,
Csillog-villog a sok gyönyörű virág,
Megcsodálná őket az egész világ.
Pici szemekkel bámulják az eget,
Miért teszik, nem tudom, nézhetik eleget,
Most a szép virágok színpompája ragyog,
Nem törték meg őket téli kemény fagyok,
Színes kelyhüket szépen illegetve,
Mindjárt jó lesz tőle az emberek kedve.

2018. március 14.

Hartner Vilma: Panoráma a balfi szőlődombról

NAGY DORINA

KOSZORÚCSKA

Éjfélig vártam rád,
Te esti árny.
Bezsápadt a nappal,
Ágyasod lett a hajnal.

Vágytalak, te lidérc.
Karjaid közt porladni,
Fogaid közt őrlődni.
Margarétáddá lenni.

Távolban látni arcod,
Nem hallani hangod.
Verseimre nem felelsz,
Megnyugvást nem lelsz.

Koszorúmat mellemre tűzték,
Mérgeket szívembe döfték.
Úgy táncoltam átkozva,
Nevedet kántálva.

Keringőben elveszve,
Egy lépést elvétve.
Kerestem tekinteted,
Arcok ezrében.

Tekintetünk találkozott,
Szemed messze táncolt.
Sötétbe kitekintve,
Szívemből kizökkenve.

Befagyta az éjszakába,
Nem bízta a szavában.
Eltűntél a sarkon,
Osztályrészed poézisom.

2019. november

A BÁLON

Orosz, száraz bor volt.
Nem elég jó,
Elég rossz se,
Tombolán nyerte.
Már elmentél.

Megint elmentél.
Utánad menni?
Kellett volna?
Megint én?
Ismét utánad?

Nem mentem,
Ott volt ő helyetted.
Volt nála bor,
Mosolygott,
Nem tudhatta...

Nem tudhatta,
Fejben utánad mentem.
Karjaidba bújva,
Veled beszéltem,
De valójában őt csókoltam.

Mosolyognál,
Érzem és imádom.
Ha utánad mennék,
Te teljes valódban,
Szemforgatással csókolnál.

Nem szabad ilyet,
Nem kérek bort,
Ő se kell igazán.
Téged hiányollak,
Rád szomjazom.

Borral öblítem ismét,
Újabb találkozásunk.
Nem meglepő,
Magaddal vittél mindent,
Versemet, lelkeimmel.

Még mindig érzem,
Azt a keserű bort,
A képzelt édes csókot.

De te nem érezhetted.
Elmentél.

S mennyi tükröt törjek,
Ellensúlyként érted?
Ezért balszerencsémért,
Hogy múzsára letem,
Egy ismerős idegenben?

2020. január

SZERET-E?

A hideg nyirkosság;
Erre még emlékszem.
A fagyos vízre is,
Amely kitöltötte a tudómet.

Szemünkre álmodt szőtt;
Keserű földi kényszerünk.
Fulladva zártuk
Ismét egy álmunk.

Vele kezdődik minden;
Hajnalom, éjszakám.
Vele halok meg,
S születek is újjá.

Reggel lelek rá;
Bögrémbé bújva.
Szemei köszöntenek,
Kávémbe tekintve.

Lágy hangja,
Mint falevelek nesze,
Kimért zuhanásával
Visszhangzik fejemben.

Az elhullott leveleket
Messziről szemlélem;
Taposni tudnám csak,
Kezemben elporladnának.

Nem találok itt,
Csak távoli álmunkban.
Margaréta kezében,
Hullámok köröttünk.

Nem dobja el,
Nem is élteti.
Nem tudja mit,
S hogyan érezzen.

Gyáva szeretni,
Gyáva gyűlölni is,
Gyáva értem élni,
Gyáva vagyok érte halni.

Evező kezében;
Nem haladunk semerre.
Egy ingás, egy hullám,
S fulladunk.

„Szeret-e?” – kérdezem
Választ nem lelek.
Fulladva zártuk
Ismét egy álmunk.

2021. március

Bódi Katalin: Kályhafényben

A KŐCSIPKÉS ÓDON VÁRFAL TÖRTÉNETE

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy király. Ennek a királynak nem volt nagy országa, de oly nagylelkű volt, hogy a legszegényebbeket is megajándékozta, szerette is népe nagyon. Legnagyobb kincse szép leánya volt, akit nagyon féltett és szeretett.

Legnagyobb bánata pedig az volt, hogy míg a szomszédos uralkodónak is nagy várfal vette körül a várát, bizony neki nem volt, mert folyton omladozott. Köz hírré tette országában, hogy jöjjenek a tudósok, vajákosok és nézzék meg, miért omlik le folyton a várfal. Rettegett, ha ellenség jönne, bizony nem védené meg az országát, szép leányát semmi. Jöttek is az írástudók, építők, tudósok, mind megállapították, hogy bizony, a várfal éppen egy régi varázstó kiszáradt medrében van, és bizony felkúszik a nedvesség a falakon, ezért mállik mindig le a fal, nem lehet itt mit tenni, nincs megoldás. Búsult is az öreg király, főleg, mikor híret vette, hogy távoli ország portyázó népe tart feléjük, mert el akarja foglalni a várát, és el akarja rabolni leányát, kinek szépsége messze földön ismert. Parancsba adta az építőknek, hogy éjt-nappallá téve építsenek, de hiába, amit nappal megépítettek, az reggelre leomlott, csak rogyadozó ódon várfalat látott minden reggel, mikor kinézett az ablakán.

Nem volt mit tenni köz hírré tette, hogy annak adja fele királyságát és szép leánya kezét, aki megvédi az országát az ellenségtől és bizony várfalat épít a palota köré, ha törik, ha szakad.

Jöttek is a kérők szép számmal, akadtak bátor legények, de bizony hiába forgatták jól a kardot, akkora furfang nem lakozott bennük, hogy a falat felépítsék.

Aztán egy szép nap a várba egy szegénylegény tévedt, ki hallotta a hírt. A király maga elé hívatta a legényt, kit Pálnak neveztek. Pál azt mondta a királynak, hogy adjon neki kettő napot, ő addig nem nyugszik, míg meg nem találja a fal titkát. Először is azt akarta kikutatni miként omlik le a várfal éjjel. Talpon maradt hát, hogy kilesse. Késő éjjelre járt az idő, mikor a legény kifürkészte, bizony vízzel telt meg a kiszáradt meder, gonosz vízi boszorkány rontott ki a tóból és ő bontotta le a falat, majd dolga végeztével elmenekült a föld alá. Nekibúsult a legény, hogy ő most ezzel mit tegyen, nincs neki akkora hatalma. Gondolta szégyenében elbujdosik. Ment mendegélt, míg a sűrű erdőben, egy piciny házhoz ért, ahol egy jó boszorkány lakott. Pál elpanaszolta a király baját és megoldást várt az öreganyótól. A jó boszorkány megszánta az ifjút, elmondta neki, hogy bizony a gonosz vízi boszorkány az ő unokatestvére. Régen is sokat sanyargatta a népet, ezért egy emberöltővel ezelőtt azzal büntették, hogy kiszáritták a tavat, hogy többé színét se lássák, de eszerint visszajött és bosszúból ő árasztja el vízzel a falat mindig, ezért omlik le.

– De egyet se félj szegénylegény, segítek én Neked. Elmondom, mit kell tenned. Először is itt ez a varázskard. Fogd meg és menj ki a mezőre, ott éppen napfelkeltekor találni fogsz egy háromfejű bikát. Vágd le a középső szarvát és vidd magaddal! Indulj keletnek, mire a nap lemegy, egy sárkány barlangjához jutsz. Ott bármilyen nagy tüzet is okád a szörny, fújj bele a bika szarvba, az olyan sípoló hangot fog adni, hogy a sárkány megsüketül és szörnyethal. Amint kileheli a lelkét, leesik a szárnya. Azt vedd magadhoz, tedd a hátadra, dobbants hármat és mondd, legyen az üveghegy tetején, menten odarepít. Az üveghegy tetején megtalálod a csipkefenyőt. Szedd le egy

magját tedd egy skatulyába, majd repülj vissza a királyhoz! Ott bújj el, várd meg az éjszakát, mikor a vízi boszorkány megint kitör és víz emelkedni kezd, akkor dobd a magot skatulyástól a mederbe. Kiáltsd azt, nőjj nőjj csipkefenyő, gyökered kösse meg a vizet, ne hagyd pusztulni a falat!

Azzal útjára is bocsátotta a legényt. Ment Pál mendegélt, hitte is a boszorkány szavát, meg nem is, de gondolta szerencsét próbál. Miképpen így bandukolt, hát láss csodát, meglátta a bikát, nem is volt rest odasújtott a karddal menten levágta a szarvat. Gondolta hát ezzel megvagyok, bizony a sárkánytól már jobban félt, de mivel bátor legény volt, hát tovább mendegélt. Fáradhatatlanul vándorolt egész nap, estére csakugyan a barlanghoz ért. Ott, hogy bátorságát összeszedje a szép királylányra gondolt. Majd mikor a sárkány előjött lángot szórva, hát tán nem is bátorságból, csak félelemből, de úgy fújta a szarvat, mint akinek az élete múlik rajta. A sárkány, ahogy meghalotta a fülsiketítő lármát, menten kilehelte lelkét. Pál felvette a szárnyat, dobbantott, elmormolta az igét, és szempillantás alatt a csipkefenyő mellett találta magát. Ámulva nézte az üveghegy legszebb fáját, bizony ilyen csipkés fenyőt még sosem látott. Skatulyába tette a magot, és késlekedés nélkül visszarepült a királyságba. Ott éppen akkor volt éjszaka, akkor ért oda, mikor a banya kitört a mederből és a hullámok emelkedni kezdtek. Pál utolsó erejével a vízbe dobta a dobozkát magostól, és menten elájult, mély álomba szenderült. Láss csodát, mikor reggel magához tért, egy hatalmas fa nőtt a várfal tövében, és ha hiszed, ha nem, a várfal is állt, de az ódon várfal, olyan köcsipkés díszben pompázott, hogy az ezermester ember százezer év alatt se tudta volna így kifaragni. Megörült az öreg király, mikor kinézett az ablakon, hát ennél szebb falat még sosem látott, a fenyő gyökere az összes vizet megkötötte a gonosz boszorkányt elüldözte végképp.

Na hiszen mikor a portyázó sereg meglátta ezt az erős falat, hát legott elmenekültek.

Az öreg király megtartotta szavát, Pál és a szépséges királylány héthatárra szóló lakodalmat ültek, ahova a jó boszorkányt is elhívták, azóta is velük él a palotában.

Az emberek pedig csodájára járnak azóta is a köcsipkés ódon várfalnak, ami még ma is áll valahol teljes pompájában. Itt a vége, fuss el véle.

SOÓS ANNA

SZOKOM A HIÁNYODAT

Szokom a hiányodat,
Talán nem olyan nehéz.
Hisz' kaptam barátokat,
Hiányod velük elfér.
Szokom a hiányodat,
Nem tudom, mennyi ideje?
Akár el is átkozhatsz,
De tudod, már nem érdekel.
Szokom a hiányodat,
Atdál néhány emléket
Túl lennék most már rajtad,
Tudod, mert itt a vége.

Sopron, 2019. április 14.

MENTHETETLENÜL

Hidd el, ha tehetném sem szeretnék máshogy érezni
Jó nekem így
Hallgatni
Hogy milyen tempóval dübörög a szívem, amikor
Megölellek
Picit furesa
De kellemes
És... szokatlan
Sosem éreztem még így,
Ebben az életben
Azt hiszem -
Nem is hiszem -
Már tudom.
Szeretlek.
Menthetetlenül

Sopron, 2019. október 22.

ÁTFAGYTAM

Fázik a lelkem,
Takard be a puha ölelésseddel,
Hogy ami megmaradt belőle,
Az is tőled függjen
Mentsd meg ami nem semmisült meg
Hogy ne legyek teljesen üres
Hogy ne emésszem fel saját magam
Csak takarj be
Zárj a karjaid közé
Hajtsd a fejed a fejemre
És éreztesd,
Hogy szeretsz
Hogy ne fázzon a lelkem...

Sopron, 2019. október 29.

AZ ÖLELÉSRŐL

Az ölelés a legjobb vigasz
Van valaki
Aki teljes szívéből
Őszinténc,
Szorosán,
Mintha a világ vége volna,
Úgy ölel
De hol van ez a valaki?
Létezik egyáltalán?
Minden más csak felszínes
Alá-söprés
Az ölelés az egyetlen
Igaz
Vigasz
– vigasztalatlan maradsz –

Sopron, 2019. december 12.

TEHETETLENSÉG

Egyetlenegy dolgot gyűlölök:
Tehetetlen vagyok - így ölk.
Egész nap otthon ülni, várni,
Semmit tenni – történjen bármi.
„Élvezd az életet, míg lehet”
De egy gyerek semmit sem tehet.
Tizennyolc alatt tanul folyton,

Rabszolgaként hogy legyen boldog?
Élvezni? Azt hogy a manóba?
Kötött szabadidő és kóla:
Tényleg csak ezek a jogaink?
Mik vagyunk mi, újszülött barik?
Szabadnak született mindenki,
Mégsem hallgat ránk soha, senki.
Nem vezethetsz és nem szavazhatsz,
De az ország sorsa a te sarad.
„Bezzeg az én időmben...!” – mondják,
Egyet várnak: csináljunk csodát!
De hogy a fenébe? – kérdem –
Mégkötött kézzel elég nehéz.
Gyűlölök várni más emberre.
„Az idő mindent megold” – persze!
Nyilván minden seb heggé válik,
De ettől tör rajtam ki pánik.
Ez így nem fair, hagyjanak békén!
Csak hadd táncoljunk penge élén...
Hibázni, megbánni, tanulni –
Segítségre rá nem szorulni.

Sopron, 2019. április 21.

TITÁNGYŰRŰ

Tanácsolták,
Így újra hordom
A gyűrűt
Amit tőled kaptam
Bizsereg az ujjam alatta
Miért tulajdonítok egy jelentéktelen tárgynak
Ekkora jelentőséget?
Hiányzott már nagyon
Ez a felemelő érzés:
Mintha be tudnám csapni a világot,
Hogy tartozom valakihez
Hozzád tartoznék,
Hozzád tartoztam
Beccsapom magam
De nem tud érdekelni
Olyan jó érzés
Járni a fellegek közt
És hinni
Hogy még mindig hozzád tartozom
Gyülekeznek a sötét felhők
Tudhattam volna, hogy

Ez lesz a vége
Nem esik az eső
Várom, hogy essen végre
A kósza cseppek
Végigfolyjanak arcomon
S elázzon
Az ujjamon lévő
Titányúrrú

Sopron, 2021. március 15.

A LEGELSZOMORÍTÓBB VÁLASZ

Húgom nevetett,
Oly' jóízűen,
Hogy még én,
A nagy, öreg, tapasztalt és bölcs nővér is
Megirigyeltem tőle.
Kérdeztem Anyut,
Hogy én képes lennék-e rá
Válasza kiábrándított saját magamból
Elszomorító
„Valaha tudtál”

Sopron, 2021. május 30.

A SZERETETHIÁNY KÖVETKEZMÉNYEI

Nem kellettél
Nem voltál szeretve igazán
Vagy csak nem érezted,
Nem értékelted eléggé
Hallottad másoktól,
Hogy ők kellenek
Te nem kellettél
Senkinek
Fogsz-e valaha?
Fogtál, bizony
Hittél benne,
Hogy végre valaki
Hát így lettél áldozat
Bolond voltál, de
Kérlek,
Egyedül többet,
Sehová

Sopron, 2021. augusztus 1.

TAVI IMPRESSZIONIZMUS

Ülök a stégen
Sötét van
A platánokkal körülvett Vejtey
Most kivilágítatlan
És kietlen.
Körülöttünk viharjelzők ezrei villognak
Szakad az eső
És szembever
És elázik a stég
Elázik a szemüvegem,
Elázik fedetlen fejem
És egészen begöndörödtek szőkés tincseim
Északi szél fúj
Háborogva tajtékzik a Balaton
Hullámainak hangja oly szenvedélyes,
De valahogy mégis megnyugtató
Szörnyősége ellenére gyönyörű
A víz foka mégis egészen kellemes
Még ítéletidőben is
A túlparton elvesznek a fények
Nem messze nyugalom van
Itt is
Csak másként, másképp

Balatonboglár, 2021. augusztus 26.

HOGY SZERESSEK VÉGRE

Annyira vágyom már,
Hogy szeressek végre,
Hogy képes legyek elhinni:
Lakoznak még bennem érzések,
Nem vagyok köszívű,
Sem rideg.
De most mind ez vagyok,
És leszek még darabig.
Rég volt már a legutolsó;
Miért nincs senki,
Kéért rajonghatok?
Miért nincs körülöttem
Egy árva lélek sem?
Töprengtem rajta,
Egy itt a baj:
Túl magasak az elvárásaim,
És még én is alulról ütöm

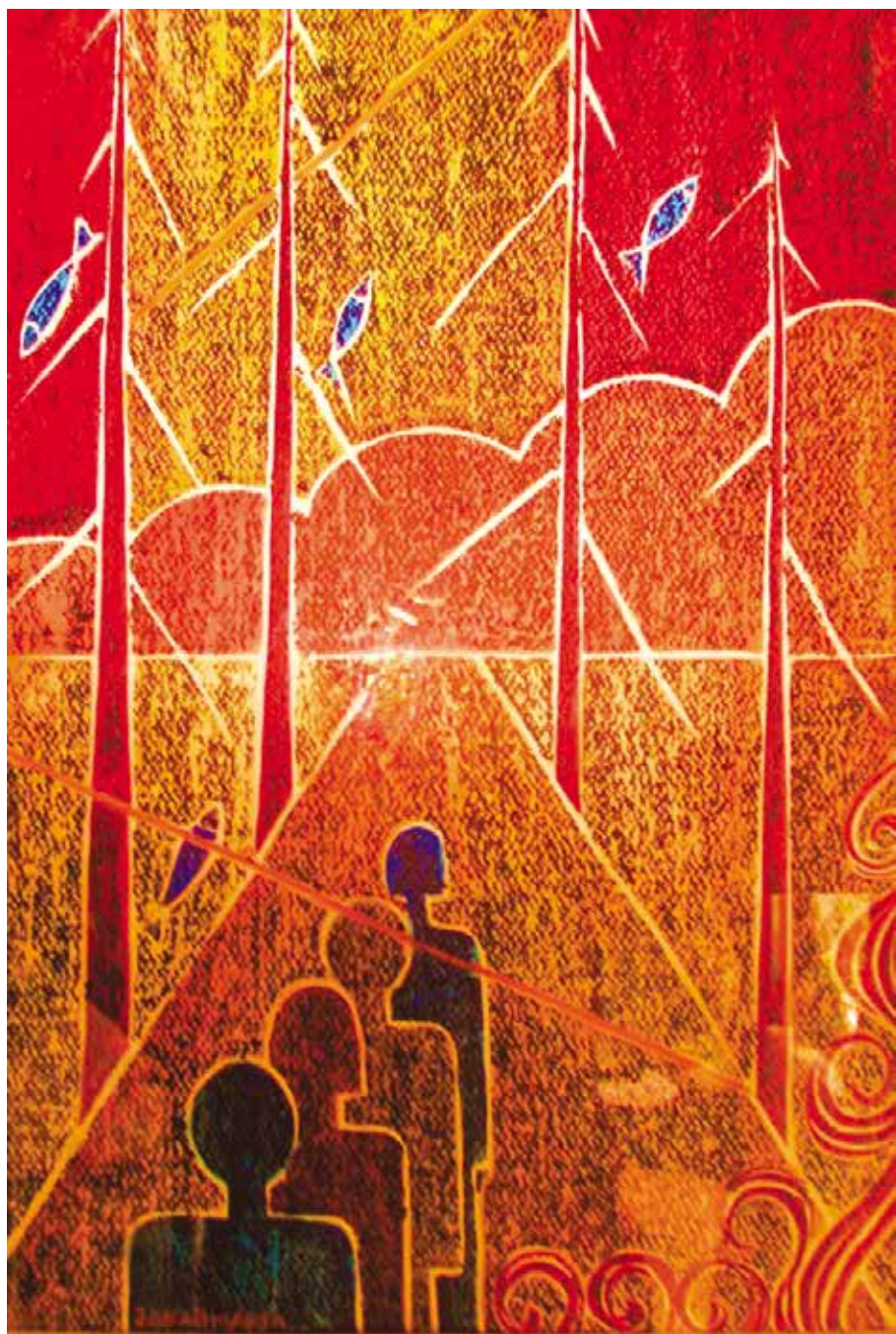
Le
A lécet.
Hát ezért volnék egyedül,
Mikor helyette szeretnem kéne.

Sopron, 2021. szeptember 2.

A MÉLTÓSÁGOM

Fáj,
Pokolian fáj,
De hová tettem a méltóságom?
Ne mutasd, hogy fáj,
Rendezd a vonásaid,
Szemed se rebbenjen!
És a legfőbb:
Mosolyogj!
- mondják a nagy szavak
Próbálom,
De nem megy
Mit tegyek?
Belenéztél a szemembe,
Szinte a lelkembe
Nincs baj,
Semmi baj,
Mert így van
Csak fáj,
Pokolian fáj
Bevisznek.
Köszönöm nekik
Egyedül nem ment volna,
Mert fáj,
Pokolian fáj,
De a méltóságom,
Elhagytam valahol félúton

Sopron, 2021. szeptember 16.

Jakabné Tóth Márta: Quo Vadis

HELYI MEMOÁROK
2021.

KISS JENŐ

EMLÉKEZÉS KOZÁK LAJOSRA, A LEGENDÁS SOPRONI TANÁRRA

Kozák Lajos (1921–2003), a Széchenyi tér és a Várkerület sarkán volt egykori fiúkollégium nevelőtanára, a Berzsényi Gimnázium latintanára, majd igazgatója munkásságával beírta nevét Sopron iskolatörténetébe. Sokan vagyunk a még élők között is, akik tanítványai voltunk, s akiknek az emlékezetébe is kitörölhetetlenül beírta nevét. Egy latin bölcsmondás tekinthető tapasztalatai által meghatározott életelvének is. Magyar fordításban: „*akinek célja van, vezeti, akinek nincs, azt vonszolja a sors*”.

1950-ben került Sopronba (kezdő pannonhalmi tanári évei után). Először a Kurucdombi Általános Iskolában tanított történelmet és földrajzot. 1954-től a Széchenyi tér sarkán levő fiúkollégium főhivatású kollégiumi nevelőtanáraként dolgozott, de óraadóként foglalkoztatta már mind a Berzsényi, mind a Széchenyi Gimnázium. Nevelőtanárként és latintanárként vált legendássá. De nem feledjük azt sem, hogy ő hozta létre és vezette 1954-től a Fáklya Diáksportkört, amely az ő vezetése idején (1960 és 1966 között) élte fénykorát. Ő tekinthető a soproni diáksport-mozgalom egyik meghatározó személyiségének is. Róla mint tanárról legtöbbet tanítványai tudtak és tudnak. Ma még számosan vagyunk, akik jól, tehát hitelesen emlékezhetünk a tanár és az ember Kozák Lajosra. Ezért elsősorban őket szólaltatom meg.

Általános tapasztalat, hogy a diákok tanáraikról csak évek múltán tudnak reális képet alkotni. Amikor bőven vannak már élettapasztalataik, s amikor az emlékezetes középiskolai események, tréfás történetek mellett egyre világosabban kirajzolódik a lényeg: melyik tanártól kapták a legtöbbet, a legfontosabbat. Szokás azt mondani, hogy annyit ér az ember, amennyit önmagából adni tud a közösségnek. Az alábbiakban elsősorban ennek értelmében hozok idézeteket volt tanítványoktól, s szólok, mint volt tanítvány magam is: hogyan látjuk Kozák tanár urat évtizedek múltával.

*

Gulyás Zoltán, volt tanítványa írta róla 1997-ben: „Több száz diák, talán ezrek kerültek ki keze alól, akiket négy éven keresztül nagy-nagy szeretettel, aggódással és mindig korrekt „apai” szigorral nevelt. Igen, a szó legnemesebb értelmében nevelőnk volt Ő. A négy kollégiumi év tíz-tíz hónapját töltötte nap mint nap, reggeltől estig második családjá, a kollégiumi diákok között [...] A felnőtté válás négy legnehezebb évében vezetgetett bennünket, csiszolta elménket, mutatott példát meberségből, tisztességből. Sok diáktársammal együtt – elődeim és utódaim közül is sokan – részben vagy egészben neki köszönhetjük, hogy megálltuk a helyünket az életben”. Volt kollégistaként az idézet minden szavával maradéktalanul egyetértek. Az évtizedek távlatából a Tanár úrra visszagondolva bizony csak megerősödik bennem a gondolat, miért olyan fontosak a jó pedagógusok a társadalom egésze szempontjából nézve is! S mennyire szükség volna arra, hogy példájuk ne váljon a felejtés áldozatává. S hogy ez ne így legyen, azért a volt tanítványok hosszú sora, leginkább azonban az alma mater tehet. Ami bennünket, tanítványait illeti, társaim nevében is mondhatom: Kozák tanár úr a mindig tevékeny, véleményében és cselekedeteiben határozott és következetes tanár és ember megszemélyesítőjeként marad meg emlékezetünkben.

Németh Gyula, aki latin tanítványa volt 1957–1961 között, így emlékezett rá 2020-ban: „több, mint hatvan esztendő távlatából úgy látom, hogy Kozák tanár

úr emberi és tanári habitusa egyazon morális meghatározottságból fakadt. Nem volt kétféle mércéje. Kiválóan tudott ösztönözni. Méltányolta a szorgalmat és a tudást. A „ketteské”-ért komplett feleletben kellett teljesíteni (szavak, fordítás, nyelvtan, házi feladat, közmondások, memoriter, római élet, stb.). Olyan volt, mint egy szigorú, de tárgyilagos „edző”, aki magas mércét állított, sokat követelt, de nem lehetetlent („sub pondere crescit palma”: súly alatt növekszik a pálma). A következetes, rendszerető tanár óráin a fegyelem magától értetődő volt. Nála minden percnak értéke és célja volt. Órái pontosan kezdődtek és fejeződtek be: ezt nagyon díjaztuk! Magyarázataiban logikus, világos és lényegre törő volt. A latin nyelv tanításával egyidejűleg megismertette velünk a kapcsolódó történelmet, a görög-római kultúrkört s – utólag így látom – egyfajta értékálló világszemléletet is közvetített. Tőle hallottam először a filozófiai rendszer és módszer viszonyáról, a filozófia és világnézet kapcsolatáról. A tagolt, áttekinthető vázlatok készítésére ő mutatott számtalan példát. Egykori „lateiner”-ként ma is hálással gondolok a tőle kapott útravalóra. Felnéztünk rá. Nekünk ő volt az ÖREG, egymás között csak így hívtuk, pedig – mint utólag kiderült – mindössze 22 évvel volt idősebb nálunk. De ebben a jelzőben benne volt a tekintély elfogadása, tudásának elismerése, s a nyilvánvaló emberi és tanári teljesítmény előtti hálás tisztelgés is. Tanár úrral töltött, négy gimnáziumi esztendőnk a bennünk és velünk élő emlékezés igen fontos és értékes része ma is, kitörölhetetlen „praeteritum imperfectum”, azaz folyamatos múlt” (levélbeli közlés).

Más szemszögből, de fontos tudni azt is, ahogy 2020-ban lánya emlékezett édesapjáról. „Nem véletlen, hogy a látott példa alapján én és öcsém is a pedagógus életet választottuk. Milyen volt családapaként? Otthon is ugyanolyan következetes és talán szigorú is volt, mint a második családjának tekintett kollégista diákokkal szemben. Ez a szigor azonban nem jelentett „vasfegyelmet”, inkább azt, hogy legyünk következetesek, vállaljuk tetteinkért a felelősséget, legyünk őszinték, bízzunk egymásban. Hogy a családban nincsenek titkok, a problémákat akkor tudjuk megoldani, ha megbeszéljük őket. Öcsémmel nem voltunk mintagyerekek, mégsem kaptunk büntetést, szobafogságot stb. Kamasz korunkban elengedtek szórakozni a barátainkkal, s mi határozhattuk meg, mikor érünk haza. De az időpontot nem volt szabad megszegnünk. Soha nem kaptunk zsebpénzt, jó érdemjegyeinkért nem járt pénzzutalom, hiszen kötelességünk volt, hogy rendszeresen tanuljunk. Ha rosszul sikerült egy-egy felelet vagy dolgozat, nem szidott össze bennünket, hanem megbeszéltük, mi volt a hiba és hogyan lehet javítani. Ennek köszönhetem, hogy megtanultam reálisan nézni önmagam. Ezért nem voltak önértékelési problémáim. A tanévek alatt kevés szabadideje volt, hiszen a kollégium és az iskola sok elfoglaltságot jelentett. De ha szükségünk volt rá, mindig mellettünk volt. A pazarlást nem szerette (gondolom, ezt gyerekkorából hozta magával). Ezért jegyzetelt iskolai füzetekbe, amelyeket tőlünk „örökölt” egy-egy tanév végén. Mi is tisztában voltunk mindig a család anyagi helyzetével, ezért nem is követelőztünk. Annak ellenére, hogy nem voltunk vagyonosak, élete végéig támogatta édesanyját. Emlékszem egy a Felvidékről kitelepített idős házaspárra, akiket szintén támogatott anyagiilag. Egyetlen szenvedélye volt csak: a könyvek. Lakásunkban több volt a könyvespolc, mint a ruhásszekrény. Fanyar humorát nagyon szerettük, a mai napig emlegetjük a csak rá jellemző szóösszetételeket. Kevesen gondolnák, hogy kemény, szigorúnak látszó apám díszítette a karácsonyfánkat, még akkor is, amikor már egyetemre jártam. Tanári pályám kezdetén, sőt később is sokszor segített tanácsaival, bölcsességé-

vel. Csak remélni tudom, hogy életemben és munkámban méltón tudom követni azt a szeretetet, bölcsességet, gerinceséget, ami örökül hagyott nekem” (levélbeli közlés).

Latintanári hírneve közismert volt Sopronban. Jellemző példaként említem, hogy 2019-ben egy főiskolai tanárrá lett volt kollégista társam írta nekem, hogy egy valamiért irigyel: hogy Kozák tanár úr latinosa voltam. Ehhez annyit: az ELTE magyar és latin szakára nyertem felvételt úgy, hogy latin írásbelim hibátlan volt. Mielőtt a nyájas Olvasó azt hinné, hogy magamat fényezem, leszögezem: pontosan tudtam és tudom, hogy ez Kozák tanár úr latin óráinak köszönhető. Osztályunkban volt még legalább 5–6 tanuló társam, akik bár nem bölcsészpályára készültek, ugyanúgy hibátlanul megírták volna a latin egyetemi felvételit. Ennek ismeretében érthető igazán a fentebbi „irigykedés”.

Patyi Gábor visszatekintése szerint – ő írta az eddigi legrészletesebb és legalaposabb életrajzot a Tanár úrról – Kozák Lajos a 20. század második felének Magyarországon egy kiváló, rendkívül nagy hatású, régi vágású, hagyományos emberideál által vezérelt és hagyományos módszerekkel nevelő-oktató, alapvetően tehát a herbarti örökségre támaszkodó pedagógus volt. Munkásságának sikerét, tanítványaira gyakorolt elementáris hatását azonban csak részben magyarázza az, hogy nevelő-oktató munkájának iránya (legalábbis a rendszerváltást megelőzően) megfelelt a korszaknak [...] Kozák Lajos sokrétű, nagy életpaszttal rendelkező, feddhetetlen erkölcsű, látszólag érdektelen, valójában azonban rendkívül izgalmas személyiség volt, és a személyéből áradó varázs tekintélyt biztosított számára életének későbbi szakaszában is, mikor már pedagógiai elvei sokak szemében elvesztették magától értetődő érvényességüket” (214–215).

Kozák Lajost 1967. október elsejétől a soproni Berzsenyi Dániel Gimnázium igazgatójának nevezték ki. Mégpedig azért, mert az iskolában többrendbeli okból kissé megglazult a fegyelem, s néhány tanár a pedagógusi hivatással össze nem egyeztethető erkölcsi elvek alapján végezte oktatói-nevelői munkáját. Magyarán szólva tehát őrá várt a rendteremtés nem éppen kellemes feladata. Nem csoda, hogy nehezen szánta el magát az igazgatói szerepkör vállalására. Már csak azért is, mert a Széchenyi tér és a Várkerület (akkor még: Lenin körút) sarkán lévő fiúkollégium, az Állami Középiszkolai Diákotthon (akkor még Entzbruder Dezső nevét viselte) nevelőtanára volt 1954-től, s bőven volt fegyelmezni valója ott is.

Sámson Klára tanárnő 2020-as visszaemlékezését idézem: Kozák Lajos „kollégám, igazgatóm, majd ismét kollégám volt. 47 évig ismerhettem, 35 éves korától haláláig. – 1956-ban november elején este kerestem fel Széchenyi téri kollégiumi otthonunkban. Mosonmagyaróvári kezdő tanárként egy korábbi kollégájától vittem üzenetet, ekkor ismertem meg őt és családját. – Két évvel később már egy tantestület tagjai voltunk a soproni Berzsenyi Gimnáziumban, kilenc évvel később másfél évtizedig igazgatóm volt, nyugdíjba menetele után óraadóként maradt az iskolában. Tanárként, igazgatóként meghatározó, tiszteletreméltó egyéniség volt a kollégák és diákok életében. Szigor, következetesség, segítőkészség, szeretet jellemezte az óriási szaktudás mellett. Példamutató, emberséges vezető és kolléga volt. Láttam tanóráját, a felkészült szaktanárt, aki minden percet kihasználta, élvezetesen magyarázott. – Iskolavezetőként is segítőkész volt, ismerte beosztottjai gondjait. Személyes példa: az egyik évben (váratlanul) három osztály érettségiztetése szakadt rám, ő a helyi Szívstanatórium kardiológus-igazgatójához fordulva kontingensen felüli beutalót kért súlyos szívbeteg édesanyám számára, mondván, hogy ez a gimnázium érdeke. Édesapám váratlan

halálakor is megjelent nálunk – már korábban is, s felajánlotta fizikai (favágási) segítségét. Ezt a tulajdonságát más kollégáknál is tapasztaltam; aki építkezett, annál rendszeresen fizikai munkát végzett. Van, akinek kölcsönt adott, hogy befizethesse az előleget a lakására. Hosszan sorolhatnám a hasonló példákat, bizonyítékul, hogy Kozák Lajos EMBER volt a szó legteljesebb értelmében. – Hosszú pályafutásom során több igazgatóm volt, egy kivételével mindegyik vezetőmmel jól lehetett együttműködni, de Kozák igazgató úr emberi, szakmai téren kiemelkedett. Őt ismertem legjobban, együtt vettünk részt egy országos pedagógiai kísérletben. Óralátogatások céljából utaztunk távoli gimnáziumokba (Budapesttől Püspökladányig), a vonaton sokat beszélgettünk szakmáról, nevelésről, értékrendszerünkéről. Sokat tanultam tőle. – 1981-ben vonult nyugdíjba. Ezután minden június 6-án elmentem hozzájuk, és felköszöntöttem egy üveg pezsgővel a születésnapján. Ilyen alkalommal ismertem meg rokonszenves leánytestvérét. Ő mesélt arról, hogy testvére a francia fogságban miként segítette sorstársain. Bányában dolgoztak, s ő újabb műszakot is vállalt beteg fogolytársa helyett, hogy az is kaphasson ételmet (!). Ez is hozzájárult látása romlásához. Élete utolsó évtizedében gyakran együtt mentünk hazafelé az iskolától a Domonkos templomig. Nemcsak unokáiról, hanem kedves régi tanítványairól, levélváltásukról is büszke örömmel számolt be. Sokat emlegette – az ő szavaival – a kiváló nyelvészprofesszorral lett tanítványát, az egykori diákot, a lelkes latinost, aki kiváló érettségi és felvételi dolgozatot írt, a fegyelmezett kollégistát, Kiss Jenőt, akihez sok évvel később is fordulhatott akár közbenjárásért is. – De gátat kell szabnom az emlékezésnek. December 30-án 17 éve, hogy már nincs velünk, jövőre lenne 100 éves. Tizenhét éve a temetésén óriási gyászoló tömeg volt, hálás tanítványok jöttek elköszönni tőle, az ország távolabbi részéről is. – Emlékezzünk! Halála évfordulóján mindig felkeresem a sírját. (Ha nem mehetnék ki sírjához, itthon fog égni emlékére a mécsesem.)” (Levélbeli közlés.)

Újra Patyi Gábor visszaemlékezéséből idézek: „Magas követelményeket támasztott a kollégákkal, beosztottjaival szemben is. Ha valaki [-nek a] munkájában kifogást talált, annak azt az értekezleten vagy az irodájában négyszemközt határozottan a tudtára adta. A tantestület tagjai is érezték azonban a szigorral párosuló szeretetet, gondoskodást. Emeltebb hangú dorgálást nála mindig valami kedves megjegyzés, biztatás követett. Tanárkollégái úgy érezték, hogy igazgatójuk törődik velük, figyel rájuk. Például minden hétfőn reggel, szertartásosan megkérdezte tőlük: „Hogy telt a hétfő?” A standard kérdéssel egy kicsit oldani tudta a hétfő reggel okozta feszültséget. A kezdő tanárokra külön odafigyelt, nem is „igazgatóként”, inkább „apaként” támogatta, segítette munkájukat. Külön gondot fordított a kisgyermekeket nevelő tanárnőkre is. Tapintatos igazgató volt: csikorgó talpú cipőben rötta az iskola folyosóit, mielőtt belépett volna egy terembe, köhintett, így a tanárok mindig tudatában voltak közeledtének. Mindezek következtében beosztott tanárai körében tisztelet övezte” (226–227).

Soha nem beszélt nekünk, tanítványainak életfilozófiájáról. De előttünk is élte azt, amit követendőnek tartott. Élete, tanári tevékenysége, családtagjai iránti szeretete, közösségi felelősségadata szavak nélkül is vallott róla. Órá gondolva a finn írónak, Juhani Aho-nak a véleménye jut eszembe: „az emberi élet hosszát nem a leélt, hanem az értelmes, hasznos munkában töltött percek hosszával kell mérni”. Miért? Mert így nézve is súlyosnak találnánk Kozák Lajost. Tudvalevő, hogy gyermekkorunk több tekintetben is befolyásolja, miként alakul egyéniségünk. Kozák Lajosra gondolva, s a lányának köszönhető információk ismeretében úgy látom, gyermekkorának nem kis részben sanyarú körülményei, a nélkülözések, a tehetős családú társakkal szemben érzékelt szociális

hátrány nemcsak a szegények iránti szimpátiáját és rokonszenvét alapozta meg, hanem szorgalmát is növelte, tettekétségét is megacélozta látván, hogy csak magára számíthat céljai elérésében. Tanulmányi eredményei egyértelművé tették számára is tehetségét. A hadifogság további szomorú tapasztalatokkal gazdagította. De időben levonta a következtetést: csak ha világos célok vezetnek, csak ha ezen az úton következetesen jár, csak akkor töltheti be eredményesen az általa választott életutat. Megvoltak világos céljai. Idővel a belső harmóniát is biztosító, anyagilag is biztos családi háttér vette körül, s élete a köz számára kivételesen hasznos és eredményes élet lett. S mondjuk ki: ennek voltunk mi, tanítványai is haszonélvezői. Fő személyiségjegyei és pedagógiai elvei – mai szemmel nézve – konzervatív és puritán vonásokat tükröztek (a szónak nem a mai, részben eltorzított politikai értelmében). Szociális érzékenységét egyértelműen gyermekkorából hozta magával. Segítőkészségét többszörösen is volt módunk megtapasztalni.

Korosztályom tagjaival 1957-ben kerültünk a „keze alá” az 1956-os forradalom leverése utáni évben és a legszigorúbb Kádár-évek elején. Csak megerősíteni tudom Patyi Gábor következő megállapítását is: „A nevelőtanári szerep adta lehetőségekkel nem élt vissza. A nevelés során politikai ideológiák helyett évezredes értékeket közvetített. Diákjai nem tudták kifürkészni ideológiai hovatartozását, az állampárthoz fűződő viszonyát. Semmilyen formában nem agitálta növendékeit sem az akkori politikai berendezkedés mellett, sem a fennálló rendszer ellen” (221).

Több rangos kitüntetést is kapott: Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1981), a Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium (Liceum) pecsétjével díszített aranygyűrű (1996), Sopron Kiváló Pedagógusa (1996), Tessedik Sámuel-díj (2001), Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje (2001). Tegyük hozzá: ez utóbbit elnyerni kivételes kitüntetés országos viszonylatban is a pedagógusok körében. Kozák tanár úrról, mint nevelőtanárnőről és latintanárnőről elmondható, hogy tanítványai közül sokan ragaszkodtak hozzá. Magas kitüntetései megérdemelte. Külön örömmel tölt el bennünket, hogy tanítványi kezdeményezésre kapta egyik kitüntetését, s hogy nyolcadik évtizedébe érve is megtapasztalhatta mind egykori diákjainak tiszteletét és szeretetét, mind a hivatalos soproni és állami megbecsülést.

*

Visszaemlékezve a vele való utolsó találkozásunkra, amely 2001-ben volt érettségi találkozónkon, örültünk mindannyian, hogy körünkben volt a Tanár úr is. De akkor már nagyon rosszul látott. Mi odamentünk hozzá, a díszasztal mellett ülő kedves tanárunkhoz, körbevettük, le sem vettük róla tekintetünket, s ittuk magunkba szavait. Próbáltuk felidézni az egykori dinamikus, kemény, életerős, mindig határozott tanárt. Szomorú volt tapasztalunk, hogy a jelen már messze került a múlttól. De ott volt mellettünk, s jó volt vele beszélgetnünk. Hiszen pusztán jelenléte mégiscsak visszaröpített bennünket messze ringó diákkorunk világába. Újra diáknak éreztük magunkat mellette — bármennyire is tudtuk azt, hogy mi is ráléptünk már az öregedés ösvényére –, mert az ő jelenlétének szinte varázsereje volt. Jó, hogy akkor nem tudhattuk: ez volt a Tanár úr és a még életben levő 4/A-s tanítványok utolsó, felejthetetlen találkozása. Két évvel érettségi találkozásunk után hunyt el.

De jól tudjuk, életünk részévé vált, sokszoros bizonyosságául annak, hogy bizony minden korban milyen fontos a felnövekvő nemzedékek számára a hiteles és igényes, az igazságos és szigorú, a szakmailag felkészült, emberséges tanár.

(Részletek a megjelenő Jeles Pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében című könyvsorozat 12., megjelenés előtt álló kötetében Kozák Lajosról írt részletes életrajzból.)

SZAKRALITÁS: ÁTRAGYOGÁS

Keller Péter Gárdonyi-értelmezéséről

Valaha közmegegyezésnek számított: „A nemzet midőn jeleseinek szobrot emel, magának állít emlékoszlopot s midőn elhunyt jeleseit tiszteli, magát teszi tiszteleltre méltóvá.” *A Magyar Örökség és Európa Egyesület* 2021. szeptember 25-én, az Akadémián, posztumusz *Magyar Örökség* Díjjal tüntette ki Gárdonyi Géza nemzetnevelő írásművészetét. A magyar reformkor legfontosabb intézményének dísztermében, „A legkülönb társaságban” hajdan egy asztalnál ült „mind, aki számos; / Az asztalfőn maga Arany János.”

A laudáció műfajának lényege tételmondatokban is dicséret, örömhír, örömmegosztás, érték- és emberfelmutatás: lélekkihívás, okulás és biztatás újraolvasására, újraértelmezésre, amelyek a korábbiaktól különböző, új és újabb élményekkel, tapasztalatokkal, felismerésekkel ajándékozzák meg az olvasót, a kutatót.

Gárdonyi Géza apai ágon a Ziegler família sarja, amelynek ősi fészke Sopron volt. Családjuk Sopronból költözött Nemeskérre. Apja Ziegler Sándor Mihály (1823–1879), szász származású, evangélikus felekezeti, gépészmérnök-feltaláló, 1848/49 magyar nemzeti hőse: „Kossuth fegyvergyárosa”. A vasműves Ziegler-család fia Nemeskéről 16 évesen gyalog ment Bécsbe. Tehetsége révén lakatos mesterség ranglétráján gyorsan emelkedett magasra. 25 évesen már 200 fős gyárat igazgatott, saját szabadalma alapján állított elő színes acélzománcot.

1848-ban teljes vagyont felajánlotta a magyar hadsereg megsegítésére. Mozgó, igen hatékony fegyvergyártó üzemével Aradig követte a kormányt. Az aradi várból – elkerülve a vértanúságot – román gúnyában menekült el. Nemeskérre visszatérve, feljelentették. Már a törvényszék előtt állt, amikor rokonai, üzlettársai aláírásukkal igazolták, hogy fatális tévedés történt: az ő Ziegler Sándoruk *csak sajnálatos névrokona Kossuth fegyvergyárosának*, és mindvégig Bécsben tartózkodott. A zavaros időkben bejött a csel. Ziegler Sándor Mihály kiszabadult. Családjával hányatott vándoréltre kényszerült. Sírja a káli temetőben, a kápolnai csata színhelyének közelében 1848-as emlék- és kultuszhely.

Keller Péter Gárdonyi dédunokája, családkutató, minőségfejlesztő mérnök, Gárdonyi József unokája, Gárdonyi Emőke fia; háromgyermekes apa, tizenkét unokás nagyapa: *Az élő Gárdonyi-arc* című könyv szerzője. (Szent István Társulat, 2015.) Megtalálta kutatásához a megszólító erejű, személyes motivációt. Érdeklődését dédapja életművének számos el- és letagadott, máig homályban hagyott téma- és problémaköre keltette fel. Gárdonyi műveit magyar gondolkodói, írói sorstükörnek látja, minőségfejlesztő mérnöki rendszerszemlélettel vizsgálja. Könyve egyénien értelmezett és tematizált Gárdonyi-breviáriumnak is felfogható.

A Szent István Társulatnál – Kindelmann Győző szerkesztésében – közreadott *Evangéliumi álmok* (2002) című novelláskötethez Keller Péter fülszöveget, az *Útra-készülés* (2007) című versválogatáshoz figyelmet érdemlő előszót írt. Tolforgató tevékenységének fontos állomását jelenti az *Ismerkedésem Dédapámmal* című írása, amely az *Agyagedénybe zárt Isten-sugár* című tanulmánykötetben jelent meg. (Bp., Hungarovoxx Kiadó, 2013.)

A választott téma-, motívum- és problémakörök kutatásával Gárdonyi munkásságát meghatározó életelvekre, az alkotópályán kiteljesedő írói *minőségelvre* figyel. A minőség misztikuma: az eszmeileg tiszta minőség (szépség, jóság, igazság, szeretet stb.) nincs anyaghoz kötve. A minőség esztétikumának elismerése nyit utat a nem-anyagi, a szellemi-lelki értékekhez. (*Kazinczy írta 1810 júliusában: „a história bizonyítja, hogy ha valahol a Jó gyökeret vert, ott mindig a Szép készítette az utat”.*) Keller könyvére jellemző: az elemzések kiindulópontja, a sikeresség kulcsa: *a vízió, misszió és célok egysége.*

Konklúziója: Gárdonyi számára az írás szívből vállalt szolgálat. A magyar embereket akarta szolgálni, de mert felfelé igazodott, minden nemzet emberéhez szóló mondanóit művészi 'példabeszédek' nyelvén fogalmazta meg. Életművének lényege saját magával leírható és magyarázható. Embersége, művészete leginkább a *Titkosnaplóból, a Földre néző szem, Égre néző lélek* írásaiból ismerhető meg. Bennük a szépíró esszéstílusban összegezi élményeiből leszűrt tapasztalatait, a felfedezés örömeivel megélt igazságait.

Gárdonyi 18 éves, amikor Szőlősgyörökön, édesanyja falujában megfogalmazza életelveit, köztük a Jézus-követést. Halála után *Tordai Ányos*, a jeles egri, ciszterci irodalomtörténész, paptanár szerint Gárdonyi *feltehetően eljutott az örök életre.* Ez a megállapítás Keller Péter számára arkhimédészi pont, amely lábra állítja az egész életmű-értelmezést. Ennek ismeretében súlyozhatók a világ sok-sok jelenségére nyitott író kijelentései. A halál felől nézve egyenes az emberi és írói életpálya.

Gárdonyi művészként apostolkodott, emberként folyamatosan tökéletesítette magát: a szeretet-parancsot igyekezett követni. A transzcendensre is nyitott kortársak: Ady, Bródy, Kosztolányi, Herczeg Ferenc, Sík Sándor, Tordai Ányos írásai is arról tanúskodnak: nem a kritikusokhoz, hanem a betlehemi csillaghoz igazodott.

Keller Péter „titokfejtő” munkájához legtöbbször dédapja mellett nagyapját, Gárdonyi Józsefet, *Az élő Gárdonyi* című, alapműnek számító dokumentum-életrajz szerzőjét hívja segítségül. Könyvének címadásával is utal nagyapja biográfiájának címére: *Az élő Gárdonyi-arc. Gyakran idézi Sík Sándor Gárdonyi, Ady, Prohászka Lélek és forma a századforduló irodalmában* (Pallas, 1929) című könyvét, és Tordai Ányos tanúságtévő írásait. Sík Sándor értékelése: „Nincs magyar író, az egyházi renden lévők között sem, akinek költészetében oly mély átérzéssel, oly bensőséges, harmatos gyöngédséggel jutna szóhoz pl. a Mária-kultusz.”

Gárdonyi vallomása *ars poetica* érvényű: „Örök művek csak azok az irodalomban, amelyek minden korú, minden műveltségi fokú emberben azonos rezgést keltenek. Tehát a nagy mélységű művek, az örök emberi érzések azon művei, amelyek a végtelenséggel érintkeznek.” Írásművészetében „Gyöngy minden szó, amely sugártörésben van elhelyezve... Némelyik szó szinte reflektor-erejűvé válik. Az ilyeneket nevezem reflektor-szavaknak. Ebben van az *épthète rare és a mot imprévu* is.”

Kovács Gábor, Gárdonyiból habilitált egyetemi tanár, bizonyítja: Gárdonyi kitűnően érzi a „részlet esztétikumát”. Prózányelvének szemantikai összefüggésrendszerét jellemezve pedig az író egyik alapelvét idézi: „rövid légy mindabban, ami nem vési a főfigurákat, és bő mindabban, ami karakterizáló, ha képekkel cselekszed”. Szépírói módszere a *Titkosnapló* szerint is rokonítható a példabeszédekkel: „az író és drámaíró nagyságának mértéke, hogy hány olyan karaktert tudott teremteni, amely a köztudatban megmarad”. Alkotásaiban a jézusi példabeszédek sugallatai érződnek. Például: „A jó

ember szívének jó kincséből jót hoz elő, a rossz ember pedig a rosszból rosszat. Mert a szív bőségéből szól a száj!” (Lk 6,43-49.)

A Gárdonyi-művek létmódja, elemzésük értelme és célja is: a jelenre vonatkoztatás. Az irodalmi műveket az olvasók, a befogadók, a kutatók elmélyült értelmezésekkel, találó idézetekkel, elemző gondolatokkal éltetik. A *Titkosnaplóban* az író a maga számára, az *Ida regényében* pedig minden olvasójának kifejti a titkot: az igazi művész legbensőbb lelki élményéről úgy akar írni, hogy azt mindenki pontosan úgy értse, ahogyan a szerző átélte. Nagy és maradandó művet csak szeretetből, lelki mélységből lehet létrehozni. A *Nagy Könyv* akcióban a népszerűségi szavazás az *Egri csillagokat* emelte az első helyre. Az író születésének 150. évfordulója is megmutatta: az olvasók jelentős része felfelé igazodik.

Az irodalom kultikus szokásrendje genetikusan kötődik a *kultusz*hoz, végső soron az *Isten-kultusz*hoz. Vörösmartynál az ember „Ég és föld fia”, Móricznál „Sárárany”. Gárdonyi emberkép-definíciója, amint emberábrázolása is szervesen kapcsolódik a transzcendenshez: „Agyagedénybe zárt Isten-sugár”.

Tisztele, kutatta, műveiben megörökítette, ébren tartotta a tradíciót. Tehetsége ígéret volt, ikerpárja a talentumnak, amelyet művekben teljesített ki. Ifjúkorában szárnyaló szavakkal szól a *Miatyánkról*: „Tudjátok-e mi a lélek szárnya? – a Miatyánk. (...) Ebben az egyszerű, rövid Miatyánkban több gondolatremek van, mint a világ összes költőinek a műveiben. Több bölcsesség, mint az ó- és újkor minden filozófusának koponyájában. (...) Boldogok, akik szeretik Istent!” Ez olyan jelentős szakrális nyom, amelyen eljuthatunk a lényeghez: az Isten-kereső író végül megtalálta, akit keresett.

A Jézus-eszmény jelenlétére, átragyogásának mikéntjére az irodalomban legszebben Ottlik Géza analógiájával lehet rávilágítani: „Ha műveinkben nincs benne Jézus, akkor semmi sincs benne (...) ha másként nem, hát, mint szomjúság, halhatatlan vágy, a szarvas kívánczossága a szép hűvös patakra – akkor nem hoztunk létre semmit.”

Bibliai inspirációjú a *Ne félj!* című Gárdonyi-vers önmagáért beszél: „Ha ránk is így szakad a fájdalom, / szerettünket látva a gyászpadon, / s kiáltjuk: nincs már aki segítsen! / Törjön át Jézus szava a bús csenden: Ne félj, csak higgy!”

Gárdonyi ismerte az *Út, az Igazság és az Élet* vezéreszavakat. Fontos volt számára, hogy az emberek megismerjék az örömhírt: *Deus caritas est – Isten a szeretet!* Hitte és hirdette: Az emberi szellem a forrása minden művészi alkotásnak és minden találmánynak.

A *Fel nézem örömré!* című, karácsonyi énekét 19 évesen írta, zenéjét is maga szerzte. A megszólító erejű *Isten rabjai* Szent Margit megszentelődésének csodálatos mélységű regénye. A *falábú ember* is evangelizál. Fő üzenete az *Efezusi levél* egyik részlete: „Buzdítás a megújhodásra...” Az *öreg tekintetes* című regénye legművészebb alkotásainak egyike: a szívtelen világban jövőlátó intelem.

Keller Péter következetesen végigjárja a dédapjához vezető utat. Amikor meggyőződésre, bizonyosságra jut, számot ad meglátásairól, felismeréseiről. Célja: gondosan válogatott, filológiai pontosságú idézetei önmagukért álljanak helyt, hogy lehetőséget biztosítsanak a verifikációra, az olvasónak pedig az értékválasztásra. Az idézet-csoporosításokból és elemzésekből újraértelmezést végez, újraértékelést vállal. (Némelyik citátum ismétlődése a benne rejlő gondolat jelentőségét hivatott tudatosítani.) Szemlélete személyes, de nem szubjektív. Tárgyilagosságra törekvő hozzáállás jellemzi. Ötletek helyett súlypontoz, fontossági sorrendet tart. Tudja, szükség van a dédapját

személyesen ismerő, vagy őt művei alapján értelmező és újraértelmező kortársak írásaiban fellelhető kontrollra, mert annak hiánya hittelenné teheti a következtetéseket.

Közel másfél évszázad alatt sokféle derivátum rakódott a Gárdonyi-képre. Az értékelési skálán a tisztelet és a szeretet mellett szerepelnek a negatív viszonyulás alapfogalmai is, egészen a degradáló bírálatokig. Nem kell a médiaelmélet és a visual studies rejtelmébe merülnünk, hogy az intermediális, kép és nyelv összjátékára építő irodalmi és képzőművészeti alkotásokat értelmezzük. Például *A Pokol-körkép met-szete és alaprajza* mutatja, hogy az írói (bibliai, dantei, Gárdonyi-) textus szemantikai szintjére ráakodik a metaszemantikai: a dogma, a konceptualitás szintje. Műveit ezért érezzük titokzatos és megfeythetetlen, szépséges és örök csodának. Emberképe szakrális dimenziót képvisel. A képek szóbeli források értelmezői, verbális rejtett ikonok, az interpretációhoz, annak preszemantikai síkjához tartoznak. (A könyv fényképmel-lékletei valódi dokumentumok, az értelmezések, konklúziók vizuális bizonyítékai.)

Dante Pál apostol és Aquinói Tamás szellemében írta: „A hitben testet ölt a fő reményünk, meglátjuk azt, mi másképp láthatatlan.” Antoine de Saint-Exupery A kis hercegben kimondja a titkot: „...jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.” Gárdonyi a „láthatatlanságot” az emberi lélek tükrére, az arca vonatkoztatja. Zéta ezzel zárja nevezetes eszmefuttatását: „Az embernek csak az arca ismerhető, de az arca nem ő. Ő az arca mögött van. Láthatatlan.”

Pál apostol szerint az emberi test a Szentlélek temploma, a szemünk pedig a test ablaka: a lélek tükre. A biológiai értelemben vett látószervünk mögötti tekintet, a lelki szem fontos, amely benső világunkból sugárzik elő, lelkünk mélységeiből küldi arcunkra impulzusait, üzeneteit. Gárdonyi azt vallotta: „A világ szemében én csak kép vagyok. Egyiknek színes, másoknak csak árnyék; mindenképp csak annyira fontos, amennyire az ő élete érdekeit szolgálom...” (Titkosnapló, 39.)

Keller Péter tudatos koncepcióval, értékkereső és értékelmutató szemlélettel, szövegazonosító erővel és hitellel gazdagítja, rajzolja meg dédapja rendkívül összetett arculatát. Szövegközpontú módszerrel vizsgálja az író egyedi, egységes, emberi és művészi, szellemi-lelki arculatának ismérveit. Összetéveszthetetlen és sajátos, külső és belső jegyek mozaikjaiból karakteres egészet: motivált arc-analízist végez, rendkívül kifejező íróportrét komponál. Megformálása a minőségfejlesztő stratégia és az elemző folyamat eredménye, tágabb értelemben egyszerre filozófia, misszió, jövőkép, kultúra, azonosság: önkép, stílus és magatartás. Hasonló munkát végzett dédapja teljesebb arculatának feltárásáért, mint amelyről Reményik Sándor beszél: „S most ásót, kapát, csákányt ragadok, / Testvéreim, jertek, segítetek, / Egy kapavágást ti is tegyetek, / Mert az az arc igazán én vagyok.”

Florenszkij szerint az ikon: ablak a transzcendensre; imára hívó kép; az Istennel való találkozási pont az e világi és a túlvilági határán. Gárdonyi emblemikus alakjaiban a *gondolati kép*, az *eidosz* a transzcendentális lényeg: Isten az öskép, az ember: a képmás. Füveskönyveinek a címével is arra tanít – *Földre néző szem, Égre néző lélek*.

A könyv szerzője iránymutató, elmenyitogató dokumentumokat vesz görcső alá. Sorjáznak a résztanulmányok: a sokoldalú író, a polihisztor emberi és művészi arcvonásai, a pedagógusarc, a Jézus-követő arc, a művészarc. A *Tükörképek* fejezetben különösen fontos kérdéseket taglal: Gárdonyi viszonya a kritikusai által festett archoz, az írot ismerők szemében megjelenő arc, a művészarc Ady, Kosztolányi, Sík Sándor írásaiban, Herczeg Ferenc nekrológja, Kosztolányi gyászbeszéde, Tordai Ányos naplójegyzetei az író utolsó napjairól, és az *Amit nem tudunk Gárdonyiról* című írása.

Gárdonyi életéből a „kopernikuszi fordulat”, a megtisztító-megújító „*mysterium passionis*”, sem hiányzik. Egerben jutott ki a „sötétlő erdőből”. Amint írja: „A pokol kapujából kerültem az Isten közelébe: az egeri sánc tetejére.” Tordai Ányos a gondviselő Istennek tulajdonítja az író Egerbe kerülését. A *mit jelent Eger Gárdonyi életében?* kérdésre ezt feleli: „A megtérést és a megérést. (...) Isten újra megérintette lelkét. (...) visszahívta (...) a templomos régi fészekbe. (...) Mellé telepítette megmaradt kis családját. Önzetlen, melegszívű embereket küldött hozzá jóbarátokul. És lassan-lassan erőssé fonódott a szál, mely egeri azilumát az égboltozattal, az Istennel, a másvilággal ezután már elszakíthatatlanul, összekötötte. (...) múzsájának szárnya Egerben nőtt meg, mesemondó fája ott termette legszebb gyümölcsseit.” Alkotásnak szentelt írói műhelyében szellemi kilátót épített. Magánya elcsendesedés, odaszánás szépírói feladataihoz, odaadás a Jézus-hithez, Mária-tisztelethez.

Rónay László egy Gárdonyi-idézettel aposztrofált, „Hadd pillantsak a lelkedbe” című Gárdonyi-tanulmányában állapítja meg: amint Arany a Margitszigeten, Gárdonyi Egerben találta meg lelki békéjét, alkotói nyugalmát, amelyet máshol hiába keresett. Egerben „közgondoktól távoli”, horatiusi *otiumot* talált: „Egy kis *független* nyugalmat, Melyben a dal megfogandhat”. Életműve nem maradt »Félbe’-szerbe«. Egeri családi és baráti körében néha már az „Uram, jó nekünk itt lenni” táborhegyi örömet is megízlelte, és élete végén valóban „félelem nélkül, kiküzdött hittel fogadta a hívást”.

Kegyelem árad ezen a szőlőtermő tájon. Bora: étel és ital, különösen a Bikavér szakrális és misztikus erőforrás is. Gárdonyi a magyarság maratoni győzelmét, Eger és a magyarság történelmi küldetését mítoszteremtő erővel örökítette meg. Visszaadta a magyarság, a vitézség méltóságát: megerősítette nemzeti öntudatát. Egerben együtt volt mindaz, ami fontos a mítoszképzéshez: a vár a magyarság szent helye, az állami-ság védelme, a várszékesegyház a szakralitás központja.

Amikor Gárdonyit az Akadémia levelező tagjává (1910) választották, azt az utcát, ahol lakott, az egeri közgyűlés határozattal *Gárdonyi Géza utcának* nevezte el. Az író akkor azt érezte: Eger olyan város, „ahol Istent tisztelik, a tudományokat kedvelik, a hősokeket megbecsülik.” Hálátelt levélben köszönte meg a Város nagylelkűségét: „Köszönöm Önöknek azt a szíves és mélyen megható figyelmét, hogy még életemben idenyújtották nekem azokat a rózsákat, amelyeket csak halotti szemfödelemre várhattam volna. Ez a nagy és nemes adomány megerősít engem lankadozó munkabírárságban és szent fogadalmakra kötelez: munkálkodok tovább az Istentől nekem osztott szerszámmal – holtomig, – a nemzet művelődéséért és Egerért! Eger, 1913. január 7.” Keller Péter szerint „Ez a levél önvallomás, művészi önmeghatározás, egy várossal való összeölekezés.”

Az *Egeri csillagok* a Balassi által definiált, „Emberségről példát, vitézségről formát” adó magyar virtus, hősiesség, a kétségbeesést legyőző hazaszeretet műve: a magyar szellemi-lelki emlékezetközösség, a közös hősi emlékezet történelmi regény-mitosza. Benne a századokat átívelő mitologikus tudat (Jan Assmann) kapcsolatot teremt a múlttal, a lelki hídépítés erőt, jövőhitet ad egyénnek és a közösségnek. A mítosz célja: egyesíti a közösség tagjait, tudatosítja az összetartozást, erősíti az identitást. A *magyar hőrosz* mitológiájában Zrínyi teremtette meg a szigeti hősoke eposzát, Gárdonyi pedig Dobót, Bornemisszát, az egeri hősokeket és a hősoke egeri nőket emelte mítoszi magasságba. Eger Tinódi jóvoltából lett Európa-hírűvé, Gárdonyi révén pedig világ-hírűvé.

Gárdonyi testét az egeri Líceumban ravatalozták föl. A székesegyház és a Líceum közötti téren hatalmas gyászoló tömeg búcsúzott az írótól. Érseke szentelte be koporsóját: „az egeri hősök vérével átitatott földbe temették el. A sírhely, az egeri várbástya, Gárdonyinak nem temetője lesz, hanem megdicsőülése.” (Gárdonyi József). Tordai Ányos írta: „Mi egriek följebb nem vihettük. De a Jóisten még magasabbra vitte”.

Keller Péternek sikerült dédapja életét és művét távlatosan nyitott horizontba, transzcendens dimenzióba állítania, annak tudatában, hogy „A lélek varázslatos gyógyítója a szép szó” (Szókratész), és Kant szerint pedig minden ítélet *ízlésítélet* – Geschmacksurteil.

Igaz, Keller mintha tudatosan kerülne az irodalmi szaktanulmányokat, inkább azokra a forrásokra figyel, amelyekben egyértelmű az íróhoz való személyes kötődés. Azokat idézi szívesen, akiknél azt tapasztalja, nemcsak a betűről beszélnek, hanem a lélekről is. Számára Sík Sándor, Ravasz László, Tordai Ányos azért is hivatkozási alap, mert ők szívvel is tudtak olvasni, képesek voltak a betűkön túl a lelket is meglátni, és olvasásélményük alapján visszaigazolták, amit Gárdonyi el szeretett volna érni a műveivel.

Meggyőződése, dédapját a lélek vezette írásművészetének, szépírói technikájának tökéletesítésében is. Ezért tartja hatalmas dolognak, hogy Ady képes volt megváltoztatni Gárdonyival kapcsolatos véleményét! Ady és Kosztolányi képesek voltak túl látni és lépni a Nyugat által behatárolt eszmei-esztétikai látókörön, meg tudták nyitni szívüket más, tőlük különböző író irányában is. Ez azt is jelenti, hogy Gárdonyi pedig képes volt műveivel olyan ajtót nyitni, amelyen át a *Nyugat* hatókörébe is behatolhattott műveivel, üzeneteivel.

Az *Egri csillagok* írója a XX. század elejétől Eger legfőbb jótévedője. (1945 után az író kis és nagy házát és nagy kertjét is, fiát, Gárdonyi Sándort kényszerítve, államosították.)

A Gárdonyi szépírói, szellemi öröksége olyan jelentős, hogy Eger csak ennek a kellő ismeretében és méltó vállalásában lehet önmagával azonos. Az írói örökséggel való sáfárkodás a mindenkori korifeusok és az értelmiség lelkiismereti vizsgálója volt és marad. Gárdonyi napjainkban is népszerű, élő klasszikus, amikor a múltba nézett, akkor is a jövőbe látott. Katolikus hitében talált vigaszt. Testamentum érvényű vallomása: „olyan könyv, amelyet többször is elolvasok, csak egy van: az Újtestamentum. Mindennap olvasok belőle (...): mindig ott van az éjjeli asztalomon. A koporsómban is ez legyen a szívemen!” Utolsó mondata testamentum érvényű zárszó: „Az Isten az én szívemben lakik.”

Keller Péter eredményeinek fő nívója: egy teljesebb, árnyaltabb íróportré felmutatása a szimplifikált és eltorzított Gárdonyi-kép ellenében. Bízom abban, hogy könyve kedvező visszhangot fog kiváltani az olvasók körében, új, tisztázó szándékú elvárásokat generál az életmű kutatói, oktatói iránt, és bekerül az irodalmi érdeklődés övezeteibe is.

A Szent István Társulat hazánk legrégebbi könyvkiadója, átélte, túlélte két világháborút, több forradalmat, rendszerváltozást, a békeévekben is számtalan gazdasági válságot, melyek sok hasonló intézményt tüntettek el a történelem süllyesztőjében. Jelentős szerepet vállalt a magyar kulturális és tudományos élet szinte minden területén. Fő profilja mindvégig a könyvkiadás volt. Erről tanúskodik az a sok ezer kiadvány, amelynek több tízmillióra tehető az összes példányszáma. A XX. század első harmadában a Szent István Társulat európai mércével mérve is a legnagyobb kiadók

közé tartozott. A Szent István Társulatot 1923-ban XI. Piusz pápa az Apostoli Szent-szék Könyvkiadója címmel tüntette ki, és a pápai címer használati jogával a kor leg-nagyobb katolikus kiadói mellé emelte.

Hetedik alkalommal tudatosítottuk a magyar humor értékeit, azt is, hogy Gárdonyi népi humora, bölcsessége mennyire rokon Arany Jánoséval. Tíz Göre-kötet látott napvilágot. 1913-tól, az első magyar filmek között, öt Göre Gábor-film készült.

A bor és a kenyér az emberiség kultúrtörténetében az égig magasztosult. Göre Gábor történetei is bizonyítják, a bor és a humor örömszerző édestestvérek: „Ez a világ mi vóna, / ha egy kis bor nem vóna! / A szép asszony mög a bor, / sejj! mögvégasztal mindönkor.” Gárdonyi szerint a bor örömszerző ajándék.: „A borban öröm, barátság, dal és boldogság van.”

Devecserben Gárdonyi Társaság alakult, Gárdonyi-emlékházat vásároltak és rendeznek be. A főút mentén – amint Kálban is, sajnos mára már eltűnt – tábla jelzi, ki által híres e föld: „Gárdonyi-település” A nagy egri város- és kultúraépítő püspökök mellett, száz év óta Eger legfőbb jótevője Gárdonyi Géza. Bizakodom: Egerben is megjelenik a táblafelirat: „Üdvözljük az *Egri csillagok* városában”.

Gárdonyi apja Ziegler Sándor Mihály (1823-1879 nemzeti hős, „Kossuth fegyvergyárosa”. Sírja a káli temetőben, a kápolnai csata színhelyének közelében 1848-as emlék- és kultuszhely. Anyja: nemes Nagy Terézia (1840-1926) az anyai szeretet, a hitvestársi türelem példaképe. Hét gyermeket szült, ebből kettő érte meg a felnőttkort, mind a hetet el is temette. Az egri Fájdalmas Anya, közismert nevén *Hatvani* temetőben nyugszik.

A Dante-fordító Gárdonyi *az emberélet útjának felén sötétlő erdőbe* jutott: „*A Pokol kapujától kerültem az Isten közelébe.*” Házat vett Egerben, amely otthona és menedéke. (Otium – asylum.) Meghívta anyját. Maga köré gyűjtötte gyerekeit. Válását egyházjogilag is rendezte. Tordai Ányos szerint. „Eger a megtérést és a megérést” jelenti: „A gondviselő Isten visszahívta (...) egri azilumát az égboltozattal, az Istennel, a másvilággal ezután már elszakíthatatlanul, összekötötte.”

Ég felé nyitott egri műhely mély csöndjében megkapta a hit világosságát, a tehetőség kegyelmét. Megélte „az erő, a szeretet és a józanság lelkét”. (2 Timóteus 1:7) Erőt, világosságot kapott. Szabadságfoka elérte a „*független* nyugalmat / Melyben a dal megfoghatnak.” A Krisztus-hívó, Mária-tisztelő írónak az övéin, barátain, a láthatókon túl fenséges társasága: az Atya, Fiú és Szentlélek – és a Szüzanya. Sokrétű tudásra, a hit kegyelméből metafizikai bölcsességre tett szert. Realista eszközökkel is tudott lelkierőt sugározni: „Amiben a lelketek nyer, az az igazi nyereség”; „csak az a jó könyv, amely tanítója a nemzetnek.” „Ne félj, csak higgy!” „... *egy ajtó bezárul itt lenn a földön, s egy ajtó kinyílik ott fenn az égen, – ez a halál.*” (Útra-készülés)

Sík Sándor minőségérzéke nem tévedett a *Gárdonyi, Ady, Prohászka* portré-trip-tichonban sem. Gárdonyinak földre néző szeme, égre néző lelke volt. A Gárdonyi-kultuszt, konferenciákat szervező Keller Péter és kutatótársai az újraolvasás, új értelmezés jegyében teljesebb és árnyaltabb Gárdonyi-kép kialakításáért munkálkodnak. Sík Sándor, Ravasz László, Tordai Ányos nyomán fényre kerül műveinek számos eltagadott, mellőzött, részint ma is homályban tartott értéke.

Az Isten rabjaiban (1908) a látszólag köznapiságon is áttűnik, átragyog az isteni valóság. A regény *hiteles művészi és lélektani erővel idézi meg Árpád-házi Szent Margit megszentelődésének történetét, önfeláldozó alázatosságát.* Margit váltáságul adta életét a magyarságért. Vállalta az engesztelő, kegyelem- és irgalomszerző

vezeklést a szenvedés, a *mysterium passionis* szellemében. Az *Isten rabjainak* ferences lelkületű, kicsike kertészlegénykéjéből Jancsi barát lesz, Shakespeare *Rómeó és Júlia* drámájának nagyszerű Lőrinc barátjához mérhető, ragyogó karakter.

A *Jancsi dáde* katartikus szépségű novella, az emberszeretet unikális, az egész világirodalomban egyedülálló, emberi és roma sorstükre. Méltó párja Puskin *Cigányok* című poémájának, Gorkij *Makar Csudrájának*.

Korunk emberéből szinte hiányzik Isten szentségének, a szakralitásnak az érzéke, a szívével mégis megérzi a szakralitás-átragyogás fénypontjait. Az öreg tekintetes Dosztojevszkij-mélységű példázat, figyelmeztetés a lélekrombolás iszonyú veszélyeire, következményeire. Tanulsága: az irgalmasság, „a jézusi szívek kellenének jobban”.

Műveinek új kiadásait gondosan javította. A *Titkosnaplóban* írja: „Javításra idődet ne sajnáld. A javítás is alkotás. Gyöngy, gyémánt, ha csak borsónyi is, értékesebb magánál a koronánál. S ha egy nap csak egy gyémántszemét alkotsz is, (...) gyűrűbe illesztettél drágakövet.” „Az író hatalma nem abban rejlik, amit mond, hanem amit az olvasó fantáziájával mondat: ahogyan az olvasó fantáziáját működteti.”

Vörösmartynál az ember metaforái: „Ég és föld fia”; „örült sár”-rá válik az „istenarcú lény!”, ha „Nincsen remény!”, „Az emberfaj sárkányfog-vetemény.” Móricznál: „Sárarany”. Gárdonyi emberképe az isteni-emberi azonosságban kifejezi a mennyei dimenziót is: „Agyagedénybe zárt isten-sugár”. „Írói főgondom: keresem az emberben az angyalt.” Emberképében, hasonlóképpen, mint az „egész a töredékben” – benne foglaltatik a teremtményi, a megváltói és a végidőre vonatkozó távlat is. Gárdonyi hőstipológiájában a szent, a hős a jellegadó, az angyalba oltott *szörnyeteggel* leszámol. Főképpen az embernemesítő lelki erő érdekelte.

A kegyelet már a római jogban mindent felülírt, a kereszténység pedig isteni parancsá tette. Az *Egri csillagok* az irgalom és emberség mintapéldája. Nyitánya tüneményes, zárása erkölcsileg is fenséges: „Mind a két anya kitért karokkal röppent a maga gyermekéhez.” „Az egyik azt kiáltotta: – Szelim! A másik azt kiáltotta: – Jancsikám! S amint a két asszony ott térdelt egymással szemben, egyszer csak összepillantottak, s kezet nyújtottak egymásnak.”

Gárdonyiról szólva Ady Dickens nevét említi: „új Dickens vagy legalább bölcs derűjében hozzá hasonló”, Kosztolányi Francis Jammes-ra hivatkozik: „egytestvér azzal, akít a mai franciák annyira olvasnak és szeretnek.”

Kosztolányi Egerben, a *Nyugat* nevében búcsúzott Gárdonyitól, a koporsóját is vitte a Liceumtól a várig, egy szakaszon a Bebek bástyán kijelölt díszsírhelyig: „Jókai és Mikszáth társaságában Hatalmas Harmadik”. Nem „hideg lángelme”. Nem „próféta”: „más volt és sokkal több volt minékünk. Ő a bájos lángelme volt.”

Mitől „bájos”? – „Oly vonzó erő, amely némi titkos, bámulandó, vagy csoda módon elbűvöl. (Czuczor–Fogarasi) *Bájos* esztétikai minőség az *Egri csillagok* nyitányának édeni pillanata: „A patakban két gyermek fürdik: egy fiú meg egy leány. Nem illik tán, hogy együtt fürödnek, de ők ezt nem tudják: a fiú alig hétesztendő, a leány két évvel fiatalabb.”

Az irodalomnak is megvan a maga szellemi rendje, de az irodalom a mai kánonok korában sem kánonokban, hanem művekben, az olvasók emlékezetében és szívében él. 2005-ben, a *Nagy Könyv* mozgalomban, az olvasók az *Egri csillagokat* választották legkedveltebb könyvüknek. A 2013-as emlékévkben a Gárdonyi-kultusz, a kutatás, a könyvkiadás is erőteljesen fellendült. A *Szent István Társulat* Gárdonyi-kiadásai a Jézus-eszményt hozzák közel az olvasókhöz. Az *Evangeliumi Álmodok* (2002, 2009), a

Tengeren járók csillaga (2005) szakrális tematikájú novelláskötetek. Gárdonyi *istenes* verseit az *Útra-készülés* (2007) gyűjti kötetbe. Keller Péter *Az élő Gárdonyi-arc* (2015) tanulmánykötete már címével is utal nagyapja, Gárdonyi József, 1934-es, több kiadást megért, *Az élő Gárdonyi* c. biográfiájára. Könyvében, és újabb publikációiban is bizonyítja: a Gárdonyi életmű gyémánttengelye a Jézus-eszmény. „Cím, rang, tagság (választmány, kaszinó, akadémia, főrendiház stb.) – s más ilyesmiért való kapaszkodás, tolakodás, tülekedés, – selyemnyakkendő csontvázon.”

Gárdonyi a Magyar Parnasszuson legnagyobb értékteremtő klasszikusaink körében foglal helyet. Regényei, novellái, színművei szerves egységet és teljességet képeznek. Műfajai egy egyetemes kifejezőkészség megnyilvánulásai. Tinódi Európa-hírűvé, Gárdonyi pedig világhírűvé tette az 1552-es, egri vári diadalt. Eger, az egri vár kedvelt turistacélpont, kitüntetett nemzeti kultusz- és zarándokhely.

Gárdonyi számára a *Biblia* „a könyvek könyve / (...) Isten szíve dobog benne.” Számára az *Újszövetség: opus magnum*. Azt kérte: „koporsómban is az legyen a szívemen.” Utolsó mondata ez volt: „Az Isten az én szívemben lakik.”

Irodalmi, szellemi-lelki hagyatéka az egyetemes valóság része. Az erkölcsi és szakmai szempontból is méltó és felemelő poszthumusz *Magyar Örökség* kitüntető cím reflektorfénybe állítja Gárdonyi életművét. Novella-remekai, regény-monumentumai sokrétű, gazdag, az irodalmon túlmutató szellemi-lelki hagyatékat képeznek. Az utókor joga és kötelessége, lelkiismereti vizsgálja, hogy jussolt tulajdonát élő-eleven örökséggé tegye.

Felülepasztázó, aki csupán egzotikumot, szublimált „népies”-t lát Gárdonyiban. Kritikusai ma is mélységes szellemi és etikai értetlenséggel állnak revelációkkal teli életművének szakrális mélységei, hitbéli és nemzeti értékei előtt. Gárdonyit már életében „egri Il Santo” titulussal illették, mert valóban izig-vérig istenadta tehetségű keresztény és magyar író volt.

Az egri vár Bebek bástyáján található Gárdonyi-sír CSAK A TESTE feliratú gerendakeresztjéről ma is ragyogón süt „a glóriás fényű napsugár”. Gárdonyi Géza istenadta remekműveivel, „könnycseppel megszentelt” magyar humorával is hozzájárult nemzeti önbecsülésünk erősítéséhez, azonosságtudatunk gazdagításához. Ő sem keseregte, hanem teremtette az emberséget és magyarságot.

EGER ÍRÓCSILLAGA MAGYAR ÖRÖKSÉG

Interjú Cs. Varga Istvánnal

Gárdonyi Géza alkotóművészetének Magyar Örökségéről –

„Csak az a jó könyv, mely tanítója a nemzetnek” – vallotta Gárdonyi Géza, akinek alkotóművészete Magyar Örökség lett. A Magyar Tudományos Akadémia dísztermében sorra kerülő díjátadóra Cs. Varga István, az ELTE ny. irodalomtörténész professzora írt laudációt.

– „*Amiben a lelketek nyer, az az igazi nyereség*” – rögzítette a remekművekkel nemzetének sok élményt ajándékozó művész. Mit nyer a magyar lelke, ha Széchenyi István nagycenki szarkofágja, Kölcsey Ferenc szatmárcsekei mauzóleuma után – vagy közben – Gárdonyi Géza egri sírhantjához is elzarándokol?

– „Az író és költő műve azzal, hogy itthagya, nem kész. Nemzete szellemében kell elkészülnie.” (Németh László) Az Akadémián, a reformkor legfontosabb intézményének dísztermében, hajdan „A legkülönb társaságban”, egy asztalnál ült „mind, aki számos; / Az asztalfőn maga Arany János.”

Kölcsey, Széchenyi és Gárdonyi és sok kiváló magyar sírja nemcsak turista-célpont, hanem nemzeti kultusz- és zarándokhely. Életük és művük példája erősíti a magyar nemzettudatot, önismeretet, növeli a hazaszeretet erejét.

Arany *Széchenyi emlékezete* című, létösszegező remekművében „a lángész csodáit” ünnepli. A Széchenyi-monumentumokból teremt poézist. Csodálatosan fogalmazza meg a nemzeti kegyelet gondolatait: „Nem hal meg az, ki milliókra költi / Dús élte kincsét, ámbár napja múl; / Hanem lerázván, ami benne földi, / Egy éltető eszmévé finomul, / Mely fennmarad, s nőttön nő tiszta fénye, / Amint időben, térben távozik. / Melyhez tekint fel az utód erénye; / Óhajt, remél, hisz és imádkozik.” Buzdítása korokon átragyog: „Te sem haltál meg népem nagy halottja! / Nem mindenestül rejt a cenki sír; (...) Egy nemzet gyásza nem csak leverő: / Nép, mely dicsőt, magasztost így magasztal, / Van élni abban hit, jog, és erő!”

Garay János intelme ma is érvényes: „Csak törpe nép felejteth ős nagyságot, / Csak elfajult kor hős elődöket; / A lelkes eljár ősei sírlakához, / S gyűjt régi fénynél szövetneket. / S ha a jelennek halványul sugára: / A régi fény ragyogjon fej honára!”

Az egri vár Bebek bástyájáról, a Gárdonyi-sír CSAK A TESTE feliratú gerendakeresztjéről ragyogón süt „a glóriás fényű napsugár”. Gárdonyi tehetségével, remekműveivel, humorával is hozzájárult nemzeti önbecsülésünk erősítéséhez. Ő sem keseregte, hanem teremtette a magyarságot.

– *Gárdonyi életében a földrajz valóban térbeli történelem, a történelem pedig időbeli földrajz: az ön- és valóságismeret iskolája? Miért?*

– Diákkoráig 12 helyen fordult meg, családjával együtt 21 települést, számos magyar borvidéket is meglakott. Hat nyelven értett szót, tudta magát kifejezni, képes volt tájékozódni. Számára az írás felelősséget, szívből vállalt szolgálatot jelentett. Hitt a Lélek, a szellem elsőbbségében, abban, hogy a szellem minden művészi alkotásnak és találmánynak a forrása, hogy ezek az alkotások teszik az életet emberhez méltóvá.

A Ziegler familia ősi fészke Sopron, ahonnan családja a Sopron megyei Nemeskérre költözött. Apja: Ziegler Sándor Mihály (1823–1879), szász származású, evangélikus felekezetű, gépészmérnök-feltaláló, 1848/49 szabadságharcának nemzeti hőse:

„Kossuth fegyvergyárosa”. A vasműves Ziegler-család fia Nemeskérrel 16 évesen gyalog ment Bécsbe. Tehetsége a lakatos mesterség ranglétráján gyorsan emelkedett. 25 évesen már 200 fős gyárat igazgatott. Saját szabadalma alapján színes acélzománcot állított elő.

1848-ban teljes vagyonát felajánlotta a magyar hadsereg megsegítésére. Mozgó, igen hatékony fegyvergyártó üzemével Aradig követte a kormányt. Az aradi várból – elkerülve az aradi vértanúságot – román földműves gúnyában menekült el. Nemeskérré visszatérve, feljelentették. Már a törvényszék előtt állt, amikor rokonai, üzlettársai aláírásukkal igazolták: fatális tévedés történt, mert az ő Ziegler Sándoruk *csak névrokona Kossuth fegyvergyárosának*, és mindvégig Bécsben tartózkodott.

A zavaros időkben bejött a csel. Ziegler Sándor Mihály kiszabadult. Családjával együtt azonban hányatott vándoréletre kényszerült. Sírja a káli temetőben, a kápolnai csata közelében, hiteles, 1848-as emlék- és kultuszhely. Anyja: nemes Nagy Terézia, hét gyerek szülője, az anyai szeretet, hitvesi türelem példaképe. Egerben a Hatvani temetőben nyugszik.

– *Gárdonyi és Eger és a kiteljesedő életmű. Hogyan ötvöződött egyé?*

– A Dantét is fordító, Babits elismerését is kivívó író *az emberélet útjának felén sötétlő erdőbe jutott*: amint írja: „A Pokol kapujától kerültem az Isten közelébe”. Egerbe hívta anyját, maga köré gyűjtötte gyerekeit. Válását jogilag is rendezte. Tordai Ányos szerint „Eger a megtérést és a megérést” jelenti számára. „A gondviselő Isten visszahívta (...) egri azilumát az égboltozattal, az Istennel, a másvilággal ezután már **elszakíthatatlanul**, összekötötte.”

Az egri Gárdonyi-ház: csend, nyugalom, sok-sok könyv, ízlés, hatalmas szép kert – *hortus conclusus* – mi kell még egy íróembernek? Írói műhelyt, szellemi kilátót épített. Elérte az Arany János-i „független nyugalmat / Melyben a dal megfoghat.”

Egri háza, kertje, könyvtára, csendje íróembernek való asylum, otium, horatiusi Tusculanum, Sabinum, catullusi Sirmione, amint Shakespeare-nek Stratford-upon-Avon, Rousseau-nak Ermenonville, Goethének Weimar, Tolsztojnak Jasznaja Poljana – Arany Jánosnak Margitsziget. Égre nyitott alkotóműhelyében beteljesítette életművét. Példaadó felelősségtudattal, mintaadó következetességgel sáfárkodott talentumaival. Szellemi kilátót épített. Megélte a „*független* nyugalmat / Melyben a dal megfoghat.”

A Jézus-eszményt valló, ferences lelkületű író és költő számára a botanikus szépségű Gárdonyi-kert: *hortus conclusus*. Amit kevesen tudnak, az egriek szinte tudni sem akarnak: Gárdonyi Sándort 1945 után presszionálták, aláírtak vele egy lemondó nyilatkozatot: a Gárdonyi kis- és nagyházat, nagy kertet államosították. Gárdonyi Sándor az egri vár alatt kapott egyszobás lakást...

A Gárdonyi-kertben Eger városa művészlakásokat épített. A Gárdonyi-család tagjai közül egy sem volt és ma sem díszpolgára Egernek. Gárdonyit Egerben legfőbb *marketingesüknek* nevezik az idegenforgalom emberei és a szőlészek, borászok, borkereskedők is. Titok, hova lett a Gárdonyi-könyvtár hajdan 10 ezer kötetesre taksált könyv állománya, amely mára nem éri el az 5 ezret sem.

A tehetség kegyelméből Gárdonyi *Földre néző szemmel, égre néző lélekkel* alkotott, lélekből lélekhez, szíven át az értelemhez tud szólni. *Ars poetica* érvényű gondolata: „csak az a jó könyv, mely tanítója a nemzetnek.” Sajnos, ma éppen erről kevés szó esik a kortárs magyar irodalomban. Hol van ma Petőfi és Vörösmarty hazaszere-tete, Ady, Babits, Juhász Gyula, József Attila hazaféltése, Radnóti, Dsida mélységes magyarságélménye, Tamási, Németh, Kodolányi, Illyés nemzeteszeménye, Pilinszky

szakrális mélysége, Weöres univerzális tágassága. Hol van Nagy László, Nagy Gáspár, Sütő András, Utassy József és sok kiválóság magyarság iránti elkötelezettsége? Szomorú látni és tapasztalni: Gárdonyi irodalomestménye, a könyv igazi értékmérője, mennyire háttérbe szorult. Ezért jó, hogy a Magyar Örökség díjátadó ünnepek is létrejöhessenek, mert erősödünk általuk.

– *Gárdonyi öröksége nemcsak életművet jelent, hanem utókort, kultuszt, befogadást, beállítódást, hatástörténetet, szöveg hagyományt, értelmezést, még legendákat, hiedelmeket, kitalációkat és hamisításokat is. Miért kell mindez ahhoz, hogy az író eleven maradjon?*

– Az irodalomértés, tradícióőrzés és -újítás ezernyi útja lehetséges. Számomra a legfontosabb: „A megismerés: megértés, a megértés: szeretet” útja, az értékkereső és értékfelmutató szemlélet. Irodalmunk kultikus szokásrendje genetikusan kötődik az *Isten-kultuszhoz*: a *szakralitáshoz*. Örvedetesen szaporodik a kultuszkutató magyar szakirodalom. Iránymutató Pál apostol igéje: „Vizsgáljatok meg mindent, a jót tartsátok meg. Mindenféle rossztól óvakodjatok. A békesség Istene szenteljen meg titeket teljesen.” (Tessz 5, 21-23)

Sokáig közmegegyezésnek számított: „A nemzet midőn jeleseinek szobrot emel, magának állít emlékoszlopot s midőn elhunyt jeleseit tiszteli, magát teszi tiszteletré méltóvá.” Az irodalmi kultusz tudatosította, hogy a magyar nép géniusza őrzi és továbbadja a nemzeti szellem őrlángját. Vörösmarty hitte és hirdette: „lesz még egyszer ünnep a világon”.

Közép-Európában a költők, írók kultusza sokszor hazafias cselekedetnek számított, mert ebben a térségben az irodalom különös nemzetépítő és nemzetnevelő szerepet töltött be, gyakran nemzeti programadó funkciója is volt. Amikor kortársak és utódok a nemzet költőit, íróit magasztalták, önmaguk hitét és erejét is ünnepelték. A művészi teljesítményhez ezért volt szükség erkölcsi kiválóságra is. Gárdonyi művésze, élete, sorsa, a személye felé irányuló tisztelet az életmű (esztétikai, társadalmi, politikai stb.) tartalma miatt is tanulságos.

Roland Barthes *A szöveg öröme* című irodalomelméleti könyvében írja: „A szöveg több írásból áll össze, különféle kultúrák termékeiből, amelyek dialógusba, (...) versengésbe kezdenek egymással; van azonban egy olyan hely, ahol e sokféleség egybegyűlik, ez pedig nem a szerző, mint mindeddig mondogatták, hanem az olvasó.”

Az analogikus gondolkodás összefüggéseiben nyílnak meg a mélységek: bennük reveláció rejlik. Gárdonyinak a *Biblia* „a könyvek könyve / (...) Isten szíve dobog benne.” Számvetést készített az általa olvasott könyvekről, hatásukról. Az *Újszövetség: opus magnum*. Leszögezi: „Ezek mellett persze, más könyvek is hatottak rám. De olyan könyv, amelyet többször is elolvasok, csak egy van: az Újtestamentum. Mindennap olvasok belőle már húsz événél: mindig ott van az éjjeli asztalomon. A koporsóban is ez legyen a szívemen!”

Koporsóját érseke szentelte be. Méltón búcsúztak. Gárdonyi az egri vár megszentelt földjében, a Bebek bástyán lelt végső nyugalomát. Kosztolányi a Nyugat nevében búcsúztatta: Gárdonyi „Jókai és Mikszáth társaságában Hatalmas Harmadik.” Tordai Ányos szerint: „Mi egriek följebb nem vihettük. De a jó Isten, hisszük, még magasabbra vitte.”

– *Remekműveiben szakralitás, átragyogás érvényesül. Ma miért fontos ez?*

– *Az öreg tekintetes* Dosztojevszkij-mélységű, jövőbe látó mestermű, példázat-regény, amely a modernkori lélekrombolás következményeire is rávilágít.

Gárdonyi *Isten rabjai* című regényében a címtől kezdve a teljes tematika is *szakrális, esztétikai minősége pedig a hitelesség minőségjele*, akinek élete és életszentsége sem érhető a misztikus *substitutio* tana nélkül. Margit a *mysterium passionis/a szenvedés titka* jegyében vállalja a magyarságért a kegyelem-, irgalomszerző megszentelődést, szenvedést. Önként és ártatlanul, érdemszerző célkitűzéssel bűnhődött Magyarországért, a magyarságért vállalja a vezeclést, hogy kiengesztelje az Ég haragját, hogy az Úr kegyelmezzen a tatár dúlta magyar nemzetnek. Jancsi fráter a *Rómeó és Júlia* rokonszenves Lőrinc barátjához mérhető, de nála is teljesebb, mélyebb és plasztikusabb karakter.

Az önfeláldozás és lemondás fenséges tana különösnek tűnhet, pedig az irgalmasságból és a második legfőbb parancsból ered: „*Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!*” Margit „Égi jegyesként” éli át Krisztus szenvedéseit, víziókban látja Mária, az „Égi Szűz” szépségét. Kolostori élete mögött a történelmi háttér, a kísértő rém: a tatárdúlás. Gárdonyi érdeme, hogy az *Isten rabjai* (1908) és Kodolányi remeke, a *Boldog Margit* (1937) valamint Harsányi Lajos, papköltő és író hagiografikus regénye, az *Égi és földi szerelem* is (1942), amint Szokolay Sándor *Margit, a hazának szentelt áldozat* című, nemrég a Margitszigeten bemutatott misztériumjátéka is hathatósan gazdagította Szent Margit kultuszát.

A *Jancsi dáde* katartikus szépségű novella. Az emberszeretet unikális, Fielding, Scott, Puskin, Hugo, Baudelaire, Lenau, Gorkij..., Marquez művei közt is egyedülálló, emberi és roma sorstükör. Gárdonyi a magyar újságírás történetében is jeles személyiség.

– *A falak ereje nem a kőben van, hanem a védők lelkében – mondatta ki az író a hős magyar várkapitánnyal leghíresebb regényében. Miért erősíti ezzel a mai magyarok lelkét is?*

– Az Egri csillagok élmény-gazdag jellem- és nemzettudat-nevelő remekmű: a legtöbbször kiadott magyar regény; filmváltozatát a legtöbb magyar néző látta. A Balassi által definiált, „Emberségről példát, vitézsről formát” magyar virtus a hősiesség, a kétségbeesést legyőző hazaszeretet műve: a magyar szellemi-lelki emlékezetközösség, a közös hősi emlékezet történelmi regénymítosza. Benne a századokat átívelő mitologikus tudat (Jan Assmann) kapcsolatot teremt a múlttal, a lelki hidépítés erőt, jövőhitet ad egyének és a közösségnek.

A mítosz célja: egyesíti a közösség tagjait, tudatosítja az összetartozást, erősíti az identitást. A *magyar hőrosz* mitológiájában Zrínyi teremtette meg a szigeti hősök eposzát, Gárdonyi Dobót, Bornemisszát, az egi hősöket, a hős egi nőket emelte mítoszi magasságba. Dobó hirdeti: „a falak ereje nem a kőben van, hanem a védők lelkében...” Esküje összecseng Széchenyi gondolatával: a nemzet ereje szellemi öntudatában, lelki erejében, „a kiművelt emberfők sokaságában” és gazdasági tehetőségében rejlik.

Az *Egri csillagok* nyitánya tüneményes, zárása fenséges, emberség és magyarság összhangját példázza: „Mind a két anya kitért karokkal röppent a maga gyermekéhez.” „Az egyik azt kiáltotta: – Szelim! A másik azt kiáltotta: – Jancsikám!” S letérdeltek a gyermekükhöz. Ölelték, csókolták.” Békejobbot nyújtanak egymásnak.

Keller Péter az *ars sacra* dimenziójában, Sík Sándor *Gárdonyi, Ady, Prohászka* triptichonjának szellemében, Ravasz László és Tordai Ányos nyomán bizonyítja: dédapja művének gyémánttengelye: a Jézus-eszmény. Számos jeles, neves kutató egy új, teljesebb, árnyaltabb és hitelesebb Gárdonyi-kép kialakításáért munkálkodik, hogy

fényre derüljön az életmű számos eltagadott, mellőzött, ma is homályban hagyott szakrális és nemzeti értéke.

Gárdonyi emberképének szakrális definíciója: „Agyagedénybe zárt Isten-sugár.” Önmeghatározás mélységesen igaz tapasztalat és életbölcselet szintézise: „A világ szemében én csak kép vagyok. Egyiknek színes, másiknak csak árnyék; mindenképp csak annyira fontos, amennyire az ő élete érdekeit szolgálom, mint a citrom vagy a szőnyeg vagy a gyertya vagy egyéb tárgyak, amelyek a boltban megvehető és használat után elvethetőek.”

– *Ma éppen a lelkeket támadja a sátáni düh. Hogyan emelhet falakat Gárdonyi életműve a pokoli agresszió ellen?*

– Gárdonyi a Jézus-eszményt, az Út, Igazság és Élet, az imádság és munka életideálját követte, amely bennünket is véd és őriz. Helyes és helytálló irodalmi kultusza is lehet a szellem diadalünnepe. A „Melyik a legnépszerűbb magyar regény?” kérdésre fényes választ adtak az olvasók a nevezetes *Nagy Könyv* pályázaton. A 2005-ös és 2006-os év folyamán a Magyar Televízió – a BBC hasonló műsorfolyamának mintájára – megrendezte a *Nagy Könyv* című vetélkedőt. Különféle fordulókon, szavazásokon derült ki, hogy az olvasók számára melyik a legnépszerűbb, legközismertebb, legkedveltebb szépirodalmi olvasmány. Az olvasók az *Egri csillagokat* választották legnépszerűbb magyar regénynek. Az olvasó ugyanazt érzi Dobó és az egri vitézek helytállásában, amit a nagy elődök, Szent István, Szent László, Hunyadi, Mátyás képviseltek: a megmaradás alapelemét – a hit és a magyarság erejét.

Sík Sándor *Gárdonyi Ady Prohászka* című könyve (1929) és Tordai Ányos állításai helytállóak és fontosak. Keller Péter Tordai nyomán felismerte Gárdonyi életében a metanoia/cursio jelentőségét. A legfontosabb felismerés: Gárdonyi műveinek szakrális dimenziójában is kincsek rejtőznek, irodalmi, esztétikai kincsek, szellemi-lelki táplálékok.

Gárdonyi az egyik legolvasottabb magyar regényíró. Emlékét szerzte a Kárpát-medencében őrzik és ápolják. Életében 7 helyen tanult, legalább 21 településen lakott, mielőtt véglegesen Eger lett az otthona. Hat nyelven beszélt, szót értett, ki tudta magát fejteni...

Műveit sokan titokzatos, szépséges és örök csodának érezzük. Gárdonyi a „láthatatlanságot” az emberi lélek tükrére, az arca vonatkoztatja. Nagy történelmi regényei „az arc a lélek tükre” szellemében íródtak: „Az embernek csak az arca ismerhető, de az arca nem ő. Ő az arca mögött van. Láthatatlan.” Antoine de Saint-Exupéry későbbi, szállóigévé lett szavai közismertek: „Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan”.

– *Gárdonyi emlékének elevenségét jelzi, hogy az egri borászok Egri Csillag néven alkotják fehérboros házasságukat. Miért lesz ettől nemesebb a palack tartalma?*

– Eger hírneve, dicsősége Dobóhoz, Gárdonyihoz, a város- és kultúraépítő nagy püspökökhöz és a borhoz kötődik. Gárdonyitól tanultuk: „A borban öröm, barátság, dal és boldogság van.” Szent Ágoston szerint: „A bor az embert sokszor segíti. Erősíti a gyenge gyomrot, frissíti a lankadó erőt, gyógyítja a test és lélek sebeit, elűz bánatot és szomorúságot, örömet szerez és barátok között kedvet éleszt a beszélgetésre.”

Gárdonyi Göre-írásaival vált népszerűvé. Tíz Göre-kötete látott napvilágot. 1913-tól öt Göre Gábor-film készült. A Gárdonyi-szereplíra boros-hangulatos versei közé tartozik a népszerű *Pintzei nóta*: „Ez a világ mi vóna, / ha egy kis bor nem vóna! / A szép asszony mög a bor, / se! mögvígasztal mindönkor. / Szapúlnak a zasszonyok, / hogy én mindönnap iszok. / Honne innék mindönnap, / se! vígasztalom magamat.”

(...) / Durbints sógor, embör kend? / sej! Ha embör, hát igyék kend. / De hogy itt ne virraggyunk, / hazafelé ballaggyunk. / Bilögggyünk és ballaggyunk, / sej! mög-mögáj-junk, itassunk!”

Gárdonyi érvelve fejt ki a bor jótékony, még az üdvösséget is elősegítő jelentőségét, és levonja a konklúziót: „Azért teremtett az Isten venyigét, / Hogy könnyebben megérthessük az igét. (...) Aki iszik, azt az Isten szereti, / Mennyországi szőlőjébe vezeti.” Nem tagadja a borivóra leleselkedő veszélyt sem: „Csakhogy ezt a feleségem nem hiszi, / Ha berugok, a szűrömet kiteszi!” Gárdonyi a saját termésű bora mellett feltehetően a tokajit szerethette a legjobban. Utolsó napjaiban már *csak egy kis húslevest és tokaji bort vett magához*.

Az egri bor mentális és fizikai erőt, lélekerősítő bátorságot adott a várvédőknek. Ettől kaptak erőre, ez vezette győzelemre őket. Szent János megmutatta, hogy az egri bor a magyar ember számára a hazájához köthető szakrális ital, szent ügyet szolgálva csodára képes.

Gárdonyi Noé példáján ismerte fel: a bor Istentől kapott ajándék, szakrális ital, földi boldogság-forrás, az örök boldogság elővételezése. Szerette, értékelte a jó bort. Eger mellett, az ostorosi határban, a Savóskúti dűlőben saját szőlőbirtokot és tanyát vett 1907-ben. Saját termésű „piros borával” mindig szívesen kínálta kedves vendégeit. Megjelent, elindult karrierje útján az egri *Bikavér* fehér párja: az *Egri csillag*. Az egri szőlészek, borászok és borkereskedők Gárdonyiban legfőbb marketingesüket tisztelik.

– *Gárdonyi szerette a bájos, finom humort. Mennyire ismerte benne a tréfát?*

– A bor és a humor édestestvérek. A bor című színmű első címváltozata: A bikavér. A 2013-as jubileumi emlékvben a Gárdonyi-kultusz, kutatás, könyvkiadás megélnéült. A szőlősgyöröki Göre-konferenciák előadói Gárdonyit Csokonai és Berzsenyi mellé helyezték a Somogyi Irodalmi Panteonban. Keller Péter „fényre bábáskodta” A *Nemzeti Szalony és más*. Válogatás a *Göre Gábor Humorkonferenciák előadásaiból* című tanulmánykötetet.

Gárdonyi humorát joggal rokonítják Arany humorával. A humor, a nevetés a fájdalom egyik leghatékonyabb ellenszere. Csökkenti a stresszhormonok szintjét, ellazítja a testet, erősíti az immunrendszert, serkenti, javítja a vérerek működését, növeli a véráramlást, oldja fel a nyomasztó érzéseket. Humorral könnyebb optimistán szemlélni a világot.

A *Titkosnapló Műfajok* fejezetében Gárdonyi ezt írja a komikumról: „A komikus mű értéke mindig problematikus. Csak az igen finom humor becses. Ha könnyecseppel van megszentelve.” A *Történetem* című verses vallomásában szelíd öniróniával szól arról, hogy az Úr a gyűróműhelyében „egy bagoly, egy tigris és egy bárány, / meg egy tücsök” megalkotásán gondolkodott, de a négy lényhez kevés volt az anyag: „És összegyúrva a négy alakot, / belőlük gyorsan engem alkotott.”

– *Nemrégiben az Eger-patak partjára szobrot emeltek a regény két gyermekszereplőjének. E bronz alaknettős miért olyan eleven?*

– Vicuska és Gergő egri szobra Szanyi Péter szobrászművész alkotása, a Végvári vitézek terén, a patakparti lépcsősoron található. Dr. Bagi István főorvos kezdeményezésére, 8 éves fáradozás után, példamutató közadakozásból és Dr. Gál Csaba főorvos, a *Kiscsillagok Barátainak Köre* elnökének és családjának nagylelkű hozzájárulásából vált valóra. Az *Eger Sikeréért Egyesület* és a *Kiscsillagok Barátainak Köre* tagságának jóvoltából, különösen akkor vált elérhető álommá, amikor Cseh Andrásné, az egri Szenátor-ház vezetője is a nemes ügy mellé állt. A szobrász elkerülte a zsánerszobrok

veszélyét: a *bájos* esztétikai minőség veszélyét: az idillt. A szobrász azt a pillanatot örökítette meg, amikor a patakban fürdőző Vicuskához lélekszakadva tér vissza Gergő: „– Bújjunk el! – mondja dideregve. – Bújjunk el! Törököt láttam.” A szoborkompozíció üzenete korjellemző intelem: lelki ébredés és ébresztés: „Legyetek éberek!” Azt üzeni, ami Kemal pasa szobrán olvasható: „Gondolkodj, török!”

– *Most, egy évvel az író égi születésnapjának centenáriuma előtt, Magyar Örökség-díjjal irányítanak fénycsóvát az életműre. Mennyire tölt ez fel bennünket?*

– A *Magyar Örökség Díjat* Farkas Balázs, Fekete György és Makovecz Imre... alapították. Elnöke volt Mádl Ferenc, Hámori József, most Böszörményi Gergely az elnöke és Juhász Judit az alelnöke. Klinghammer István, a *Magyar Örökség Díj* Bíráló Bizottság elnöke szerint a Magyar Örökség Díj „a világ magyarságának szellemi becsületrendje”, amely valóban kitüntető reflektorfénybe helyezi Gárdonyi életművét: a díj és díjazott egymás fényét erősíti.

Posztumusz díj. Mondhatják: ideje volt már. Persze igaz, késői, de jobb későn, mint soha – legalább megkapta!

– *Hogyan folytatódhat a Gárdonyi-kultusz a következő évszázadokban?*

– Babitscsal szólva, ha a „Forr a világ bús tengere” világnagyfaluban „az égi és ninivei hatalmak engedik”. Ha megőrizzük hitünket, kultúránkat, nyelvünket: jövőnk reményességét.

A fel-felparázsló vádakra, indulatokra, vitákra létfontosságú tanulságul szolgálhatnak Benjámín László megszenvedett szavai: „Elcsitulnak a szertelen indulatok, / düheinket felfalja a föld; / s az utódok lemérik: / hány grammot nyomnak mázsás pöreink.” Szerencsére az irodalom nem kánonokban, hanem művekben, az olvasók szívében és emlékezetében él.

Elsőként Szőlősgyörökön hirdette tábla: *Gárdonyi-település*. Devecserben, a *Fel nagy örömré* születésének színhelyén, *Gárdonyi Emléktársaság* alakult. A devecseriek emlékházat vettek és rendeznek be. Náluk is tábla jelzi: *Gárdonyi-település*. Kálban is út menti táblát állítottak Gárdonyi emlékezetére. Számomra is kérdés: mikor lesz Egerben főút menti tábla, talán ezzel a felirattal: „Üdvözljük *Az egri csillagok* városában.”

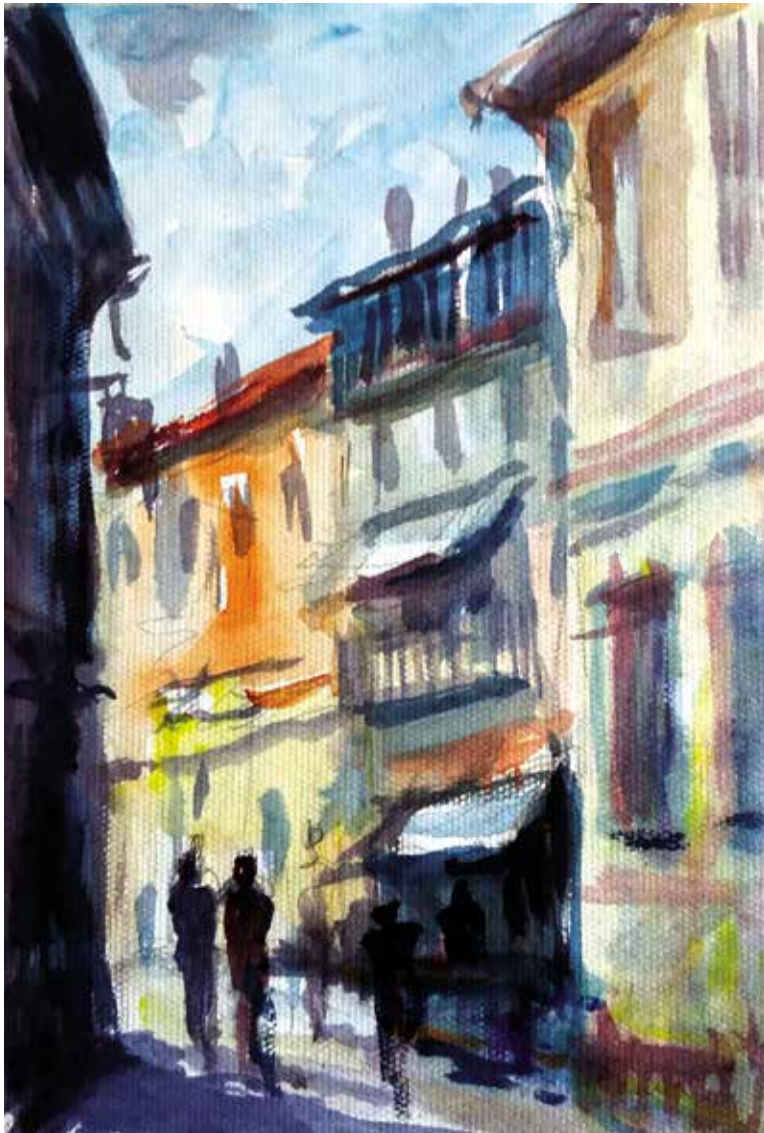
– *Ezt mennyire segíti elő, hogy már két tucat nyelvre is lefordították az Egri csillagokat?*

– A hazai Gárdonyi-kultusz mellett – planétás nemzetünk révén is, nemcsak nyelvében, hanem szívében is él a nemzet – nagyobb gondot kellene fordítanunk Gárdonyi műveinek idegen nyelvű fordításaira. Műfordítás-irodalmunk Arany János óta egyedülálló a világon. Ha a magyar művek is olyan mesterek hangján születtek volna meg angolul, németül, spanyolul, kínaiul, franciául, oroszul, mint a nagyvilág művei magyarul, akkor irodalmunk, főképpen költészetünk nem nélkülözné azt a megbecsülést, amelyet érdemel.

Gárdonyi műveinek külhoni fogadtatása is rendkívül fontos. Falusi Márton ad hírt arról, hogy Le Xuan Giang, a Budapesti Műszaki Egyetemen végzett gépészmérnök, amikor a vietnami háború miatt téltlenségre lett kárhozható, elhatározta: „eleget tesz a Gárdonyi sírjánál, Egerben tett fogadalmának: lefordítja az *Egri csillagokat*. A könyv – állítólag – hatalmas példányszámot ért el, a hazájukat védő vietkongok kézzel adogatták pislákoló bunkerben, szétrobbantott lövészárokból, hogy Dobó István és maroknyi várvédő seregének helytállása lelket öntsön beléjük.”

Gárdonyi íróként és gondolkodóként emberség és magyarság összhangját képviselte.. Jövőre, 2022. október 30-án lesz 100 éves évfordulója mennyei születésnap-

jának. Jogunk, kötelességünk, lelkiismereti vizsgánk, hogy Gárdonyi Géza, „a szív írója”, költő, próza- és drámaíró, jeles újságíró, néptanító, zeneszerző, természettudós, régész, az Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja irodalmi, szellemi-lelki hagyatékát élő-eleven örökséggé tegyük.

Helyes Jenő: Belvárosi utca

MÚLTBA TŰNŐ HÚSZ ESZTENDŐ

Szereplői, eseményei egyre jobban távolodnak. A maga idejében fogalom volt, mert új volt a magyarországi óvónőképzés világában, annak új tartalmait, lehetőségeit hordozta, gyarapította, sugározta. Most megpróbálom a majdnem lehetetlent, visszaforgatom az idő kerekét...

1982. május 12-én az Ifjú Zenebarátok (Jeunesse Musicales, a továbbiakban JM) Magyarországi Szervezetének Titkárságától Klenjanszki Tamás főtítkárról és Victor Máté a Soproni Óvónőképző Intézetbe látogatott azzal a szándékkal, hogy a JM és az óvónőképző intézet együttműködésének lehetőségeit vizsgálja. Kovács Sándortól, az ének-zene szakcsoport vezetőjétől részletes szakszerű tájékoztatást kaptak az óvónőképzés sajátosságairól, a soproni intézetben folyó zenei munkáról, a társintézetek egymás közötti kapcsolatairól, a jellemző szakmai kérdésekről, és még sok egyébéről. Arra az elhatározásra jutottak, hogy közösen kezdeményezik egy óvónőképzős zenei tábor létrehozását. A tábor elnevezése magától kínálkozott: méltó volt erre az első magyar kottás-verses óvodai gyermekkönyv (Flóri könyve, megjelent 1840-ben), szerzője Bezedéj Amália, aki Kodály Zoltán szerint is elismerésre méltó tevékenységet fejtett ki a kisgyermeknevelésben. A Kodály-centenárium évében a tiszteletadás, az emlékezés jegyében, a további céltudatos zenei nevelési, képzési tevékenység ösztönzésére született meg Sopronban a közös kezdeményezés: a Bezerédj Amália Országos Óvónőképzős Zenei Tábor.

Május 29-én a JM Titkársága megfogalmazta a soproni zenei tábor megalapítására vonatkozó „javaslatát” a társrendező és támogató intézmények részére. Mik voltak a legfőbb célkitűzések? Az óvónőképzős hallgatók, a pályakezdők, a már pályán dolgozók magasabb szintű, szakirányú továbbképzése, szakmai fejlődésének előmozdítása, zenei képzettségük, készségük finomítása, ének-zenei és módszertani ismereteik korszerűsítése, pedagógiai tapasztalatainak gyarapítása, kölcsönös kicserélése, s nem utolsósorban a kulturált, óvodapedagógushoz méltó szórakozás, önművelés neves szakemberek, művészek irányításával, közreműködésével.

A szakmai feladatok és a részletes programok kidolgozását a társintézetek zenei szakcsoportjainak bevonásával Kovács Sándor végezte, az előkészületek és lebonyolítás szervezési feladataival párhuzamosan. Hasznosították a KISZ és a JM nyári táborainak tapasztalatait, különösképpen a Kecskeméti Kórustábor eredményeit.

A soproni zenei tábor 1983 nyarán, július 4-től kezdődően nyitotta meg kapuit, éppen a Soproni Ünnepi Hetek, illetve a fertői Haydn-tábor időszakában. Ez az egybeesés szándékos szervezés eredménye volt, mert így a táborlakók előadásokat, koncerteket látogathattak szervezett formában, vagy saját programjuk részeként. A soproni képző csaknem tíz napon át adott otthont a rendezvénynek, csekély ellenszolgáltatás fejében. A támogatók között volt a JM fővárosi központja, a megyei és a városi tanács, a megyei és a városi KISZ-bizottság, az Országos Pedagógiai Intézet, és természetesen a fogadó intézmény és a társintézetek. A négy óvónőképző 10-10 főt küldött a táborba, személyenként 250 forintot fizettek itteni költségeikhez. Az útiköltséget, meg a 2000 forintos hozzájárulást az egyes intézetek fizették kulturális alapjukból. A legnagyobb összeget a JM központja és Sopron város biztosította. A társintézetek egy-egy oktatót delegáltak a tábor munkáját segítő. Ugrin Gábor, Jancsovics Antal, Dimény Judit,

Tihanyi László, Jávor Zoltán, Szarka Árpádné, Dárdai Árpád, Fodor Gábor voltak az első szekcióvezetők, illetve előadók. A napi foglalkozásokból a következőket említjük: népi játékok az óvodában, hangjáték, előadások a kortárs zenéről, házimuzsikálás, felkészülés a hangversenyekre. Ez utóbbiak a Központi Bányászati Múzeum (továbbiakban Bányászati Múzeum) kitűnő akusztikájú udvarán, meg a bánfalvi Karmelita templomban (zárdatemplomnak is mondták) hangzottak el július 7-én és 17-én. Koncertlátogatás, kirándulás is szerepelt a programban. A tábornak sikerült tökéletesen beépülnie a nyári táborok országos hálózatába.¹

Vezetését, a szervező munka nagyobb részét a következő évben Kovács Sándor átadta fiatal kollegájának, Fodor Gábornak.² Ő vezette, elsősorban Dárdai Árpádra és Halmos Erikára, a társintézetekből Kliment Pálnéra, Szilágyi Istvánnéra, Lackóné Pálfi Zsuzsára támaszkodva az 1984-es 40 fős második zenei tábort július 3-tól 1-ig, amit második alkalommal is Mascher Jenő, a művelődési osztály vezetője, a JM vezetőségi tagja nyitott meg. Nagyobb részben új hallgatók jöttek, új előadók, és természetesen a program is változott.

A kórus- és kamarazene szekciók új tartalommal telítődtek, a házimuzsikálás intenzívebbé vált. Az előadások elméleti és gyakorlati része közvetlenül vagy közvetetten most is az óvónői szak- és általános műveltséget szolgálta, a hangversenyek látogatása szintén benne volt a kötött és kötetlen programokban.

Váray László, a Győri Ütőegyüttes vezetője, a modern ütőhangszerek világából adott izelítőt, és tanácsokat a ritmushangszerek óvodai használatáról, alkalmazási lehetőségeiről.

Bence Bernadett a bábjáték és a zene kapcsolatát hozta életközelpbe, az elmélet és a gyakorlat egységében.

Törzsök Béla saját gazdag gyűjteményéről beszélt (Zenehallgatás az óvodában), Hollós Máté Honnan ered és merre tart századunk zenéje? címmel szólt a huszadik század muzsikájáról.

Nem hiányzott a közös kirándulás, a Bányászati Múzeum udvarán Július 4-én és 11-én adott hangverseny, ahol énekkari és hangversenyes művek szólaltak meg, és „három kecskeméti hallgató az egykori soproni zeneszerző, Rauch András madrigáljával köszönt el a várostól, a tábortól, a kecskeméti, szarvasi, hajdúböszörményi és a vendéglátó soproni muzsikustársaktól, művésztanároktól. Valamennyien sikeresen, jól vizsgáztak.”³

1985-ben (július 1-11.) 38 résztvevővel folyt a munka, Hajdúböszörmény, Szarvas, Sopron 9-9, Kecskemét 11 hallgatót küldött. Az énekkari szekció most is Ugrin Gábor Liszt-díjas karnagy, a kamarazene szekció Fodor Gábor és Dárdai Árpád intézeti művésztanárok irányításával készült fel a július 10-i múzeumudvarban megrendezett városi hangversenyre. A társintézeteket Szilágyi Istvánné és Kliment Pálné képviselte. Az előadók között Váray László, Földes Imre, Békés Imre szerepeltek.

1986-ban (június 27-július 7.) 47 hallgatóval dolgoztak a munkacsoportok. A társintézetek küldöttei (Szilágyi Istvánné, Istenes Istvánné), Bencsik Erzsébet, Békés Imre, Vas Katalin elismerésre méltóan jó segítők voltak Fodor Gábor tábor- és szekci-

1 Az indulás első eseményeit lásd Népszabadság, 1984. július 28. szombat, 17. Muzsikáló óvónőképzősök (Nagy Alpár)

2 1980-tól intézeti adjunktus, fuvola- és zenetanár, 1983-tól „minden évben zenei tábort szervez és vezet” – írta a Who is Who Magyarországon, Életrajzi enciklopédia 2003-as első kiadása 349. oldalán. Kápolnától (1941) Debrecenen át vezetett életútja a soproni képzőbe.

3 Lásd a Népszabadság idézett számát az 1.sz. jegyzetben!

óvezetőnek. Természetesen Ugrin Gábort mondhatjuk az egyik biztos alappillérnek. Matuz István fuvolaművész jelenléte, muzsikálása növelte a tábor rangját, művészi hitelét. Váray László most a Győri Ütőegyüttessel produkált felejthetetlen bemutatót. Július 1-én, 5-én a bánfalvi zárdatemplomban és a múzeumudvarban hallott záróhangverseny szerzett művészi élményeket.

1987-ben a támogatók anyagi segítségével bővült a zenei tábor hallgatóinak létszáma budapesti, sárospataki főiskolásokkal. Június 24–július 6. között 60 fővel munkálkodtak a csoportok Ugrin Gábor, Fodor Gábor, Dárdai Árpád irányításával. Hollós Máté Britten népzenei feldolgozásairól beszélt, Békés Imre Sopron szépségeiről tartott vetítettképes előadást. Július 3-án városi hangversenyt adtak a Bányászati Múzeum udvarán.

1988 júliusának első tíz napjában ugyancsak nagy létszámmal végezte dolgát a tábor. Az énekkari, kamarazenei csoportok mellett újabb szekció szerveződött, az Orff-módszer óvodai alkalmazásával foglalkozó szekció. Július 6-án a bánfalvi zárdatemplomban hallottuk a tábori hangversenyt. Az Orff-módszer óvodai alkalmazásának kérdéseivel ténylegesen és konkrétan a zenei tábor Orff-együttese foglalkozott. Erről Fodor Gábor¹ – mint a témakör alapos ismerője – a következőket írta: „Remélhetőleg a jövőben... az óvónőknek és a gyerekeknek egyaránt több lehetősége nyílik az önkifejezésre. Ennek elősegítésére hoztuk létre 1989-ben – a Soros Alapítvány támogatásával évről évre megrendezett – Bezerédj Amália Országos Óvóképző Zenei Táborban az énekkar mellett az un. Orff-együttest is. A tábor záróhangversenyén előadtuk az együttessel az „Egyedem, begyedem” c. mondókát hat változatban, egymás után...”

Július 1-én és 2-án nyilvános hangversenyeken mutatták be tudásukat a SZÜV-udvarban (Új u. 30.), és a Ferenczy János utcai Vas- és Villamosipari (továbbiakban Vas-Villa) középiskola díszudvarában.² Az egyhetes, céltudatos zenei foglalkozásoknak most is osztatlan sikere volt. Először vett részt a tábori szekciómunkában Kovács Imre Liszt-díjas fuvolaművész, első ízben kirándultak a táborlakók a szomszédos országba. Az Ausztriába átrándulás nagy szó volt akkoriban!

1990-ben június 30 és július 8. között tevékenykedtek 106 fővel.³ De nemcsak létszámában terebélyesedett a tábor, hanem ennek megfelelően tartalmában is. Az énekkart továbbra is Ugrin Gábor vezette, a kamarazenét Kovács Imre, az Orff-módszer óvodai alkalmazhatóságának kérdéseivel a dr. Fodor Katalin vezette szekció foglalkozott. Az óvodai kötetlen foglalkozások, valamint a Waldorf óvoda témaköre Fodorné Tóth Mariann előadásában kapott helyet. Nagy Béláné az óvodai táncos játékokról tartott bemutatót. Sári József zeneszerző Rend a zenében címmel mopndta el gondolatait. Dr. Fodor Katalin, Földes Imre előadásai ugyancsak a hallgatóság műveltségét gazdagították.

A tábor több mint 100 tagú együttese július 1-jén a Szent György templomban 10³⁰ órakor adta nyilvános hangversenyét.⁴ A következő napok egyikén pedig Ausztriába kirándult.

1 A Benedek Elek óvóképző Főiskola Sopron, 1993, 193. oldal Fodor Gábor: Ritmusérvék-fejlesztés, ritmushangszerek és ütőeszközök használata az óvóképzőben és az óvodában.

2 Az új helyszínt az időjárás alkalmatlansága miatt a Bányászati Múzeum udvara helyett választották.

3 Az énekkari szekcióban 89, a kamarazeneiben 8, a katolikus kántorképzőben 9, a kreatív zenei tevékenység szekciójában 58 fővel.

4 Soproni Hírlap, 1990. július 6., 2. A Soproni Zenei Tábor... Hárs Józsefnél (A Soproni Ünnepi Hetek története 1932-1993, Sopron, 1994., 16.) más adat szerepel: július 4-én a Szent György-templomban, 7-én a Vas-Villában hangversenyeztek.

1991-ben sem volt másképpen. 98 fővel indultak, négyféle szekcióval Ugrin Gábor, Kovács Imre, Tardy László (a fővárosi Mátyás-templom vezető karnagya), dr. Fodor Katalin vezetésével. Az előadók között Tardyné Tarkó Magdolna nevét is olvashattuk. A záróhangversenyt július 9-én, egy keddi napon hallottuk az Evangélikus templomban.¹ Az énekkar Palestrina, Mendelssohn, Schubert, Bartók, Kodály, Vikár István szerzeményeiből énekelt, szerepelt különféle felállásban a fuvolaegyüttes. „A művészeti szekciók vezetői valamennyien felléptek a műsorban. Tardy László Liszt Ferenc „Credo”-ját játszotta orgonán.”² A szervezők és a szereplők a közönség önkéntes megajánlásait a templom tatarozására adományozták.

1992-ben már 850.000 forintra rúgtak az összköltségek. A négyféle munkacsoport élén Ugrin Gábor, Kovács Imre, Kovács Sándor, dr. Fodor Katalin állt. A meghívott előadók sorában volt Czidra László, Gergely János, Gallai Attila, Berecz András, Méhes Csaba és közreműködőként Dalmay Miklós. Július 5-én záróhangversennyel búcsúztak a Vas-Villában. Nem maradt el az ausztriai kirándulás, ottani sikeres fellépéssel.

A '93-as turnusra májusban is felhívta a figyelmet a Kisalföld.³ Június 1-ig 70 fő jelentkezett. Ez csökkenő tendenciát mutatott. A kezdeti 250 forintról 3500 forintra nőtt a fejenkénti részvételi költség, a tábor több százszázalékos alapköltségét is nehezen tudták előteremteni a szervezők. A rohamosan romló gazdasági helyzetben is kimutatható viszonylagos nagy érdeklődés leginkább a rendezvény országos jó hírének, vonzerejének volt köszönhető. A tábori emlékkönyvbe 1987-től írt bejegyzések azt bizonyították, hogy a Sopronban évről évre lebonyolított nyári rendezvények a résztvevők legszebb, legemlékezetesebb élményei közé tartoztak.

Az első tíz év fénykép- és dokumentumanyagának gyűjtését a Benedek Elek Óvóképző Főiskola (ez volt a Soproni Óvóképző Intézet új neve) 1993-as névfelvételi ünnepségére Nagy Alpár tanszékvezető főiskolai docens és Békés Imre nyugalmazott intézeti tanár kapta feladatul.

Békés Imre „a tábor életéről készült fényképeket másolta, nagyította, rendszerezte. Nagy Alpár a sajtó- és másféle dokumentációs anyagot kutatta, válogatta időrendi sorrendbe”.⁴ Az évtized gazdag anyagát „erre a célra készített reprezentatív kivitelezésű albumokban” mutatták be.⁵ Július 11-én a Vas-Villa adott otthont a záróhangversenynek.

„Idén is lesz zenei tábor (N.A.) adta hírül a Kisalföld 1994. április 16-i száma (szombat, 6. oldal).

1995-ben a nevezett lap háromszor tájékoztatott a zenei táborról.⁶

1996-ban Szokolay Sándor is előadója volt a tábornak.⁷

1997-ben megint vállalt előadást. Bartók és Kodály műveket elemzett, saját kóruskompozíciójából mutatott be néhányat (Ima rontás ellen, a „Margit”-ból az Ave

1 Kisalföld, 1991. július 5. kedd, 16. Zenei Tábor. (N.A.)

Kisalföld, 1991. július 8. hétfő, 16. Pillanatképek a zenei táborból (N.A.)

Kisalföld, 1991. július 9. kedd, 16. Három hangverseny (N.A.)

2 Kisalföld, 1991. július 9. kedd, 16. Három hangverseny (N.A.)

3 Kisalföld, 1993. május 25. kedd, 6. Óvóképzős zenei tábor. Jelentkezési határidő: június 1. (N.A.)

4 A Benedek Elek Óvóképző Főiskola Sopron, 1993.13. A névfelvételi ünnepség krónikája. Nagy Alpár: Főiskolánk névfelvételi ünnepsége

5 U.o.

6 1995. május 25. csütörtök, 6. Zenei tábor a főiskolán (Nagy Alpár)

1995. június 28. szerda, 6. Megkezdte munkáját a zenei tábor (Nagy Alpár)

1995. július 3. hétfő, 6. Tartalmas heti program. A zenei tábor mindennapjai. Változatos szakmai munka.

7 Mai Sopronvármegye, 1996. június 21., 3. Zenesarok

Maria, Az elégedetlen kishangya”. Művészi hitvallásának egyik alap gondolatát is itt hallottuk tőle: „Vállalom a múltamat, szeretnék felé fordulni, érthető zenét írni.”

2000-ben, 2002-ben szintén találunk utalásokat az újságban a táborra vonatkozóan.¹

2003-ban „a Benedek Elek Pedagógiai Főiskolai Kar bő egyhetes, dús programmal fogadta június 22-29-e között a hallgatókat, gyakorló pedagógusokat.² A huszadik alkalommal megrendezett nyári zenei tábor fényesen bizonyította, hogy Kovács Sándor tanár úr annak idején jó magot vetett. Mára a tábor „értékeket teremtő, példamutató hagyománnyá vált”.³ A zenei tábor félszáz résztvevője a Vas-Villa díszudvarában⁴ adott számot felkészültségéről, magas színvonalú munkájáról. „Ez a koraeste megrendezett esemény ünnepi számadás volt. Múltat, emlékeket idézett, és – sajnos – halvány jövőképet érzékelt – tett a tábor jövőjét illetően (lásd Magyar Nemzet 2002. július 30, 14.)” – olvashatjuk a Vivat Academia idézett számában.⁵ A szorgos hétköznapokat a szekciók élén ezúttal is a szívvel-lélekkel helyt álló művésztanárok irányították, de az előadók közül sem hiányoztak ilyenek. Lássuk őket! Ugrin Gábor Liszt-díjas karnagy, egyetemi docens, Kovács Imre Liszt- és Doppler-díjas fuvolaművész, Sári László zeneszerző, Liszt-díjas, érdemes művész, akadémikus, Tas Ildikó, a Magyar Állami Operaház magánénekes, Fodor Gábor fuvolaművész, főiskolai docens, táborvezető, Róth Márton zenetanár, Stöckert Ádám zenetanár, Dárdai Árpád tanszékvezető főiskolai docens (A „Virágoskert” előadója), Halmos Erika zenetanárnő (a Milyen az én zeneóvodám” c. bemutató foglalkozás vezetője).

2003. júniusában „kerek évfordulót ünnepeltünk” – írta Ugrin Gábor karnagy, és megkérdezte, hogy „miért oly felejthetetlen évről-évre az együtt töltött tíz nap és a záróhangverseny? Mitől a lelki emelkedettség, mely az élet értékét megsokszorozza? (Kodály) A program sokszínűsége? A város varázslatos légköre és – különösen ebben az időben – világszínvonalú hangverseny-kínálata? A táborvezető, a szekcióvezetők elhivatottsága, hozzáértése és munkájuk művészi színvonala? Úgy vélem, elsősorban azért, mert a résztvevők óvónok. A kicsik gondjait felvállaló, bimbózó örömeiket szívet melengetően visszatükröző, különlegesen szép lelkű, jó emberek. Szabadságuk alatt anyagi áldozatot vállalva jönnek - az ország úgyszólván minden tájáról megtisztulni, feltöltődni a közös zenélés élményében. Éneklésük ezért is rendkívül sokszínű, megrendítő és felemelő. (Bárcsak meghallanak és okulnának belőle az iskolai zenei nevelést megnyomorító döntéshozók is!)”

„Óriási volt ez a hét!” – ezt írta valaki a tábor emlékkönyvébe.

A zárókoncert sikeréhez minden együtt volt. „Szépen szárnyalt az énekkar egyzólamúsága (népdalcsokor, gregorian, Salve Regina), mutatós, tiszta volt többszólamú hangzása. A kezdő középhaladó, haladó fuvolások tudásuknak megfelelő anyagot kaptak Kovács Imre tanár úrtól. A kisebbek előtt jó példának bizonyult, de a közönséget is fölgyújtotta Telemann Vadászát-kvartettjének kettőzött létszámmal történő megszólaltatása. A harang együttes „A” és „B” csoportját nagy érdeklődéssel figyeltük. A belső hallás fejlesztését, a közös muzsikálás újszerű formáját, módozatát láttuk, hal-

1 Ritmusfejlesztés a gyermekkorban. Bezerédj Amália Országos Zenei Tábor – Nyugati Kapu 2000. július

2 Nagy Alpár: „Óriási volt ez a hét” Szélfegyzetek a Bezerédj Amália Országos Zenei Tábor jubileumához. Vivat Academia. A Nyugat-Magyarországi Egyetem lapja, 2003. szeptember 1./2., 10. – Öt fényképpel: Mester és tanítványa (Kovács Imre basszusfuvolával duettezik tanítványával), A kórus bemutatkozása, Jókedvű tanulás (az Orff-együttes próbál, vezetőjük Fodor Gábor), Az óvónok kórusa, A tanári kar.

3 Uo.11. Lelki emelkedettség.

4 Uo.10. Szélfegyzetek... lásd a 16.sz. jegyzetben!

5 Uo.11. Lelki emelkedettség.

lottuk tőlük. (...) A magánének szekciós a Rudas Ibolya-Sümegei Szilvia páros, Pergolesi duettjeivel, majd Rudas Ibolya Puccini-áriával, ezt követően Tas Ildikó, az Operaház művésznője, szekciójának műsorát megkoronázva Schumann Asszonyszerelem, asszonysors ciklusának néhány darabjával képviselte. Nagy taps jutalmazta a Fodor Gábor vezette Orff hangszeres gyakorlat szekció egyetlen műsorszámát, a szemünk előtt megelevenedett jelmezes konyhazenét. A kreatív zenei gyakorlatok „A” és „B” csoportban a ritmusjátékok szerzői kitalálásának kimeríthetetlen világába vezették a hallgatóságot. (...) Kiemelkedő munkát végzett Szilvási Katalin kecskeméti zongoratanárnő, zongorakísérőként, illetve a kreatív zenei produkciók irányítójaként.”¹

E sorok írója bizakodva, de bátortalanul szólt a harmadik évtized kezdetéről, a 2004-ben esedékes.² zenei táborról. Reménykedett abban, hogy „az adminisztráció meg a bürokrácia nem fogja elfojtani ezt a jelentős eredményekkel rendelkező, hagyománnyá nemesedő országos nyári rendezvényt főiskolai karunk falai között, mely ezután több erkölcsi-anyagi támogatással tud majd nekivágni az újabb tíz esztendőnek, gyarapítva intézményünk, városunk jó hírnevét.”²¹ A bátortalan reménykedés meddő maradt. A „hátha”, „hátha” mécses pislákolása 2004-ben kialakult. A tábor kapui örökre zárva maradtak.

A távolodó időből még föl-fölbukkannak a mesehősök, a hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy zenei tábor...

Azután végképpen múltba tűnik a húsz esztendő.

Horváth Endre: Akt-Játék

1 Uo.11. Széljegyzetek... lásd a 16.sz. jegyzetben!

2 Uo.11.

APA – KÉP(EK) – SOPRON

Ez az írás, egy bennem élő KÉP Édesapámról. Egy emlékekből összeálló, személyes kép, ahogyan én emlékszem rá gyermekkoromból, majd a későbbi időszakból. Az emlékek egy része személyesen megélt, a másik fele családi történetekből táplálkozik.

Egyszer egy soproni belvárosi séta alkalmával mutatta meg apu a Torna utca 3. szám alatti házát, ahol született. A családi hagyomány szerint olyan hideg tavasz volt, hogy befőttes üvegekbe tett mécesekkel próbálták melegebbé tenni a szobát, amelyben újszülöttként feküdt.

Egyik első és örökre fájó gyermekkori emléke a háború alatt az volt, amikor a bombázott városból menekülve édesanyjával az erdei iskolában kaptak néhány napra szállást és ő, hogy kedves plüss maciját mentse, elásta egy nagy fa tövében, de a maci soha többé nem került elő.

Szomorú érzés az emlékezés, hiszen felerősíti a hiányt, az űrt, amit halálával maga után hagyott, bár a teret soha nem hangos szavával, sokkal inkább egyszerű jelenlétével, egy fiú számára biztosságot sugárzó lényével töltötte be. Igazságtalannak tűnik az élet, amikor azzal a ténnyel szembesülök, hogy míg én negyvenöt éven keresztül élhettem édesapámmal fizikailag közeli majd távolabbi kapcsolatban, ő négy éves korában veszítette el a sajátját a háborúban. Vesztesége csak még szorosabbá tette édesanyjához fűződő viszonyát, hiszen együtt vészelték át a háborút követő mintegy tíz évet. A későbbiekben sokat köszönhetett nevelőapjának, Gáspárdy Sándornak: ő erősítette benne a szakmai pályán való elindulást, mindenben támogatta, segítette. Édesanyjával a szoros kapcsolat mindvégig megmaradt, napi telefonokkal számolt be munkáiról – szigorúan este hat után –, mert akkor az interurbán kevésbé volt drága.

Bár nekünk – gyerekeinknek – nem beszélt róla, biztos vagyok benne, hogy Édesapjának elvesztése mélyen élt benne, gyakran foglalkoztatta. Ezért is volt nagy az öröme, amikor 2003 tavaszán az aszódi Petőfi Sándor Múzeum igazgatója, dr. Asztalos István Richly Emil születésének kilencvenedik évfordulója alkalmából emlékkiállítását szervezett, megemlékezve arról, hogy a festőművész-tanár édesapja évekig az aszódi evangélikus líceum tanára volt. Mint azt nemrég megtudtam, Aszód Város Önkormányzat Képviselő-testülete 2012. januárjában az egyik – a város tulajdonában lévő – közterületnek a „Richly Emil park” nevet adta, tisztelegésül a hajdani gimnáziumi tanár és festőművész előtt. A családban többen is nagy tehetséggel voltak megáldva a rajzolás és festés terén: egy nagybácsit – Richly Rudolfot –, a mai napig mint a bécsi zecesz-szió egyik jelentős alakját tartják számon. Apu egyik – eddig meg nem valósult – álma volt, hogy egyszer létrejön Sopronban egy kiállítás, amely a „három Richly” műveit mutatja be a nagyközönségnek.

Jellemző képként gyerekkoromból a budapesti, II. kerületi Varsányi Irén utcai lakás jut eszembe, ahol a hajdani „cselédszoba” lett apu dolgozószobája. Sok sok éven át, amikor a Pannónia Filmstúdióból hazajött, gyorsan átöltözött valami kényelmes, otthoni ruhába, s itt folytatta a munkát, jellemzően késő estig. A szoba olyan kicsi volt, hogy majdnem teljesen kitöltötte az asztal, amelyen rajzolt. Az asztal mellett egy szekrény, s vele szemben egy másik – könyves – szekrény, amelyben a National Geographic sorozat angol nyelvű példányai sorakoztak. Egy kisméretű ablaka volt a helyiségnek, amelyen kilátni ugyan nem lehetett, olyan magasan volt, de a természetes

fény azért beszűrődött. Mivel Apu mindig is szerette a növényeket, az ablakpárkányon és az asztal egyik sarkában is cserepek sorakoztak, így tette előbbé kicsiny „birodalmát”. Innen szinte csak a közös vacsora idejére jött ki egy kicsit lazítani, illetve egy-egy jó – emlékeim szerint legfőképpen – olasz és francia film kedvéért. Ekkor néztük együtt a Rocco és fivéreit, a Biciklitolvajokat vagy éppen a Szabadlábon Velencében című klasszikusokat.

A lakásban itt-ott, illetve ahol csak lehetett, cserepes növények és virágok voltak, de mivel szüleim mindketten olyan környezetből jöttek, ahol a természet közelsége magától értetődő volt, s amelyhez képest a budapesti, nagyvárosi lét és környezet erős kontrasztot jelentett, a 80-as évek elején egy telket („lucernást”) vettek. A választás talán azért esett Nagykovácsira, mert apámat Brennberegre emlékeztette és nem véletlenül, ott is szénbánya volt valamikor. A telken az évek során előbb egy pince, majd rá egy ház épült, s a kert is folyamatosan szépült, ahogy egyre több növényt ültettek. 98-ban ki is költöztünk, bár akkor én már csak féllábbal éltem otthon...

Apu sokat emlegette a gyermekkorában az Ikvahíd utcában található, nagyapja-féle Richly cukrászdában töltött időt. Talán egész életén át tartó fagyalt- és sütemény szeretetét is ott alapozta meg... ! Sajnos az államosítás során elvették a cukrászdát: dédapám kézi festésű tortakönyvén kívül talán a márványpult egy-két kisebb darabja, illetve egy fagyalt kimérő rézkanál őrzi még ezen idők emlékét.

A Lövön töltött néhány év – ahová édesanyját egy időre áthelyezték –, a falusi környezet az állatokkal hozta szorosabb kapcsolatba, de a kert, a zöld és a növények szeretete és ismerete minden bizonnyal a Lőverekben kezdődött, illetve itt gyökerezik. Néhány éves korától gyakran fordult meg apu a „Lőverben”, ahogy mindig is hívta: először nagyszüleiével – „ópapáékka” –, majd főleg édesanyjával és nagynénjével, Gréti néniével, aki korábban a családi cukrászdában dolgozott. Gyermekkoromban ahányszor Sopronban jártunk, akár csak egy hétvégére, apunak biztosan volt két útja akár velünk, akár egyedül: ha rövid időre is, de felugrott a Lőverbe, illetve mindig elment a két temetőbe. Vasárnap Nagymamával az Evangélikus Templomba mentek istentiszteletre ahol, mint minden családnak, nekünk is megvolt a „réztáblás” helyünk. Természetesen – ha az iskolai beosztás megengedte – hosszabb időre is eljöttünk Sop-

ronba, sok éven keresztül pl. karácsony másnapján felkerekedtünk és a szilvesztert is itt töltöttük nagymamáéknál.

Egészen pontosan itt, az akkor még Lenin körút 9-11. szám alatti lakásban elevenedik meg előttem gyermekkorom egy másik kedves és jellemző képe, amikor egy-egy Gáspárdy vagy Richly kiállítás megnyitója után a szűk család műértő tagjai összegyűltek Nagymama nappalijában és egy fekete kávé, illetve urambocsá! egy cigaretta mellett alaposan kivésézték-kielemezték a fontos esemény minden említésre méltó aspektusát a meghívó kiküldésétől a képek akasztásán át a megnyitó szövegének gondolataitól a megnyitóra eljöttek számáig és beazonosításáig. Mi, gyerekek – illetve később fiatalok – pedig kibiceltünk és szívtuk magunkba a „nagyok” gondolatait...

Bár 18 évesen, az érettségi után Budapestre került, mindig is nagyon szorosan kötődött a szülővárosához. Büszke soproniként mindig neheztelt Győrre, a megyeszékhely áthelyezése miatt. Egész életében érdeklődő figyelemmel kísérte a Sopront érintő eseményeket, változásokat. Gyerekkori barátai végig megmaradtak: Líviusz, „Sulyok”, Kutas.

Nagy volt az öröme, amikor úgy alakult az életem, hogy feleségemmel a családi löverén építkeztünk és láthatta, hogy unokái is igazi soproniakká válnak! Örömet jelentett neki az is, hogy kedves iskolájában, a Berzsenyiben lettem tanár.

Nem csak számára volt fontos Sopron, őt és a családot a régiek közül sokan ma is ismerik és számon tartják. Akik pedig a nagykovácsi temetőben járnak, a sírkövéről tudhatják meg, hogy szülővárosa az általa oly szeretett „Sopron”...

*(2021. március 23-án lett volna 80 éves a soproni születésű Richly Zsolt.
Emlékezés. A Líceumban tanító fia írása.)*

SZÖNYINÉ SZERZŐ KATALIN:

„...A NEMZET SORSA, AMI FÁJ”. - ISMERETLEN NÉMETH LÁSZLÓ LEVÉL 1957-BŐL

Bevezetés

2019 júliusában meghalt édesanyánk, Veress Ildikó, asszonynevéen Szerző Aladárné magyar-történelem szakos gimnáziumi tanárnő. Hagyatékából előkerült az a 3 darabos levélcsozó, mely 1957 januárjából maradt fenn, és híven megőrizte azt a mindeddig publikálatlan Németh László levelet, melyet a Balatonfüredi Szívkórházban ápolt édesanyjának, Veressné Csapó Máriának írt az író.

A levél keletkezésének kedves története van. 1956 traumája után az 1957 januárjában Balatonfüredre érkező nagymamánk értesítette a családot megérkezéséről, és elújságolta, hogy a Szívkórház betegei között nevezetes vendégként Németh László is ott van. Ez az első levél vagy levelezőlap nem maradt fenn. Anyánk nagymamánknak írt január 16-ai, Pestről írt válaszlevelében lelkendező sorokat ír Németh Lászlóról, olyan gondolkodó fiatalembert, aki jó ideje olvassa és ismeri Németh László írásait, 1956. október 20-án a Galilei ősbemutatóján is ott volt. Nagymamánk borítékba teszi ezt az eredetileg csak neki szóló levelet, és a portán keresztül eljuttatja az írónak. Németh László meghatottan olvassa az anya és leánya levélváltásából hozzá eljutó, életművére vonatkozó gondolatokat, és rövidesen válaszol a két ismeretlennek. Feltehetően ugyanazon az úton, a portán adja le két oldalas levelét, és kéri, hogy a közös terekben szólítsa majd meg őt a betegtárs, hogy személyesen is megismerkedhessenek.

A családi legendárium szerint a találkozás nagymamám és Németh László között valóban megtörtént. Egyszer vagy többször? Nem tudom. S hogy miről beszélgettek? Két Németh László mondat maradt meg az emlékezetemben. Nagymamánk megkérdezte, mivel foglalkozik az író éppen most. „Hímezem a szemfödőmet”, volt a jellegzetes válasz. Azaz régi írásait javítgatja, tette hozzá Németh László magyarázatképpen. Hisz-e a lélekvándorlásban? Az író először kitért, talán nem is akart a kérdésre válaszolni. De nagymamánk unszolta. Ha mégis lenne új létforma, mi szeretne lenni? „Tölgyfa”, mondta sokatmondóan Németh László.

A most előkerült dokumentumot a saját életében édesanyánk nem akarta nyilvánosságra hozni. 1957 októberétől felvételt nyert az ELTE BTK magyar-történelem szakára, melyet levelező tagozaton 1964-ben el is végzett. Már az egyetemen szembe-sült az irodalmi szekértáborok harcaival, s kerülni akarta, hogy tanári pályája szolgálati helyein, Biatorbágyon, vagy a Budaörsi Illyés Gyula Gimnázium tanáraként - akár rövid időre is - az irodalmi műhelyek érdeklődését magára vonja.

Édesanyánk elhunytával a Németh László levél közreadása főhajtás és tiszteletadás egyben. Ma már gyermeki kötelesség.

(SZK)

A továbbiakban az itt közreadott leveleket betűhíven közöljük, Édesanyánk leveléből csak a Németh Lászlóra vonatkozó szövegrészekkel, a privát családi vonatkozások elhagyásával.

I., Szerző Árpádné Veress Ildikó (1925-2019) levele édesanyjához, Veress Béláné Csapó Máriához (1901-1972) a Balatonfüredi Szívkórházba, Budapest, 1957. I. 16.-i dátummal. Bifolio, töltőtollal írt 4 oldalas kézirat.

„Édes Jó Anyukám!

[...] Kérdezel Németh Lászlóról. Nagyon örülnék neki, ha beszélhetnél vele. T. i. ez utóbbi pár hét alatt az Ő könyvei jelentik számomra a legnagyobb élményt.

Ott voltunk „Gallilei” (sic!) című darabja októberi bemutatóján. Rendkívül tett-szett időszerű, merész hangjával, s mesteri drámai felépítésével. [...] Felkeltette érdeklődésemet egyéb munkái iránt, különösen az „Emelkedő nemzet” c. cikke az Irod. Ujság egyetlen megjelent számában a forradalom alatt. Pontosan ugyanazt éreztem, amit ő, hogy óriási lehetőség és nagy veszély van még egy győztes forradalomban is, lehetőség arra, hogy végre belefolyhassunk műveltségünkkel, létünkkel Európa nagy folyójába, és veszély, hogy ezt az első igazi forradalmat egyesek földre siklathatják. [Fölötte egy mondatos betoldás:] 'Ebben az a nagy, hogy le is merte írni azokban a napokban.' Azóta nagy vonalakban elolvastam a „Minőség forradalma” 3 kötetét, s most olvasom a „Kisebbségben” címűt. Ez utóbbi 942-ben jelent meg, a háború alatt. Nagyon megragadott előszavában ez a pár mondat: „Gondolkoztam, kikhez intézhetném ezt az új Tanut, melyre a belső parancs megjött, de közönség nincs. Elfogadja-e a legifjabb ifjuság, melyben éppen mert láthatatlan, mégis csak hinni kell? Én, amig remélek, őrá gondolok. Ha lappang benne egy, aki hinni, s folytatni tud, ne mondhassa, hogy nem harcoltunk a lelkéért.”

Ha beszélnél vele, mondd meg neki, hogy van aki hinni, s talán láthatatlanul folytatni is tud. Én is csatlakozom ezekhez. Ezután a nagy megrázkódtatás után ő adott újra hitet belém, s erősített meg mélyen fájdalmas magyarságomban. Nehéz műveit olvasni, mert sűrűn tömör a stílusa, de óriási műveltsége, európai látóköre, puritánsága, (református) s mélységes fajszeretete, szocialista magatartása, [áthúzott mondatrész: mely határozottan elutasítja a marxista ideológiát, mint a múlt ...kinőtt, szakadt ruháját] mágnesként vonz. Felüldít, s tartalommal tölt meg. Megnyugszom, s megerősödöm általa. Kíváncsi volnék mai magatartására, bár nincs kétségem fölöle. Azt hiszem, nagyon beteg lehet. Miért, hogy a nagy lélek mindig gyöngye testbe szorul? Már 20 évvel ezelőtt is halálos betegségről ír. Röviden ennyit írok róla.[...]

Milliószor pusszillak:

Picikéd

1957. I. 16.”

II., Veress Béláné Csapó Mária keltezés nélküli levele Németh László írónak. Álló formátumú töltőtollal írt kézírás, boríték, hely és dátum nélkül.

Balatonfüred

„Bocsásson meg, hogy ismeretlenül megzavarom. Az étkezédben láttam ittlétem óta néha-néha feltűnni Önt és nagyon örültem annak, hogy megtestestítve előttem az a szellemi óriás, akit eddig csak emlegetni hallottam.

Pesten élő fiatalasszony kislányomnak levelemben megemlítettem ezt.

Ma kapott levelét eljuttatom Önhöz, azért mert bizonyos vagyok abban, hogy amint Ön munkáival megerősítette őt, és vele együtt sok ezer fájó lelkű magyart, úgy Önnek is, mint írónak, megerősödést fog jelenteni, ha látja, hogy szellemi irányítá-

sát hogyan fogadja, értékeli a mai fiatalság nagy része. Bár nem erre volt szánva, de bizonyosra veszem, hogy nem követek el ezzel indiszkréciót vagy ízléstelenséget, ha e levelet eredetiben eljuttatom, mert e tisztavonalu vallomás

[alatta áthúzott olvashatatlan másik szó] hitelességét semmiféle tolmácsolással nem tudnám érzékeltetni. Elolvasása után kérem, juttassa vissza hozzám a portán keresztül vagy az étkezdében.

Kérem, fogadja megbecsülésemet.

III., Németh László levele Veress Béláné Csapó Máriának. Címzés, dátum és hely nélkül. Bifolio: Töltőtollal írt kézírás az 1. recto-n, 2. recto-verso-n.

„Kedves Asszonyom!

Nagyon köszönöm, hogy leánya levelét átküldte nekem. Én hét évet fordításaim könyvfala mögött, nehéz robotmunkában töltöttem; azelőtt egy vidéki xxxxxiskola internátusában laktam; így el voltam zárva attól az ifjúságtól, amely a világháború óta nőtt fel. Az utolsó esztendő kellemes meglepetése volt, hogy itt-ott megfordulva köztük, mennyi tudásra szomjas, jellemes embert találtam. Nyilván leánya is ezek közé tartozik.

Az hogy ennek a fiatalságnak a szívébe, hosszú kényszer hallgatásom ellenére, én is helyet kaptam, sok bajomban egy kis vigaszt jelent. Bár ne csalódnának bennem akkor sem, ha írásaimon át jobban megismernek. Az életben sok mellőzés ért, de az a szeretet, amelyet mostanában érzek innen is onnan is felém csapni, sok mindenért kárpótol s ha őszinte akarok lenni: nincs okom sértetten távozni az életből, érdemem nem nagyobb mint megbecsülésem.

Bár a magyar nemzet helye volna olyan érdeméhez mért az emberiségben, mint amennyire az anyém a nemzetben! Ez az, a nemzet sorsa, ami fáj s amibe nem lehet, ha a magunkéval meg is békélünk, beletörödni.

Bocsássa meg, hogy a levelet kissé összegyűrten küldöm vissza; reggel a zsembembe tettem, hogy küldőjét kinyomozzam, de úgy látszik férfi vagyok, ügyetlen – mert nem tudtam felvilágosítást szerezni. Így hát én is a portán át küldöm vissza; legfőlebb [!] azt kérem, ha lát, legyen szíves megszólítani – hogy mégis megismerjem, aki ezt az örömet akarta szerezni nekem.

Lánya idézi egy mondatomat. Nem állhatom meg, hogy ki ne javítsam. Az egyik szó – amíg remélek – voltaképp így hangzott: amíg beszélék. Sajtóhibaként ragadt benn, s ragad benn mert úr alkalmasint a remélek [a remélek áthúzva, fölötte:] mindörökre. E sajtóhiba ismeretét hadd ajándékozzam egyedüli tulajdonosául a figyelemnek, amely a mondatot kiemelte. A Kisebbségben különben az a könyvem, amelynek nem minden részét szeretem s vállalom. Ha az Értelmiség hivatása a kezébe kerül, több örömet szerez vele magának s a regények: Az Iszony, a Gyász s az Égető Eszter.

Kezeit csókolja híve:

Németh László”

MI LESZ AZ ERDÉLYI MAGYAR SZÍNJÁTSZÁSSAL?

Így a nyár közepén, az új színházi évad szervezkedésének idején, Erdélyben is évről-évre felszínre kerül a magyar színjátszás problémája.

Az erdélyi kisebbségi színészegyesület felszámolásával, illetve az országos egyesületbe való beolvadásával megszűnt a korábbi kerületi színjátszási rendszer is. A kisebbségi színigazgatók azóta óriási versengést folytatnak az engedélyekért és a kellő anyagi alap és a közönség szervezetlensége miatt egymás után dőlnek ki, zárnak be a színházak és így egyre kevesebb helyen hallik a magyar lelket megmutató magyar szó. Az erdélyi magyar színészek pedig kenyér nélkül maradnak.

A legutóbbi évadban egész Erdélyben úgyszólván egyellen számottevő magyar színház működött, a Thalia. Ennek két társulata (prózai és operettegyüttese) határozottan nagy és megfeszített munkát végzett, teljesítőképessége azonban sokkal csekélyebb volt, mintsem kielégíteni tudta volna az erdélyi magyarság színházi igényét. Maga a Thalia igazgatósága írja évi beszámolójában: „A kitűzött feladatokat csak részben sikerült megvalósítani.“ Az az 599 előadás, amit a Thalia társulatai egyes városokban tartottak (277-et Kolozsváron, 132-t Váradon, 97-et Temesváron, 42-öt Brassóban, 39-et Marosvásárhelyt, 7-et Aradon, 5-öt Lúgoson), a Thaliát mégis a legnagyobb elismerésre teszi méltóvá.

Mindezzel most azért is időszerű foglalkozni, mert Erdély új művészeti vezérfelügyelőt kapott Marcus István személyében, aki – mint mondta – rendet akar teremteni az erdélyi színházak terén és nyilatkozatából ítélve, jóindulattal viseltetik a magyar művészetek iránt.

Marcus István legfontosabb kijelentése, hogy engedélyt csak megfelelő biztosíték mellett ad ki, nehogy megisméltódjene olyan esetek, mint az utóbbi években gyakorta, hogy egyes társulatok máról- holnapra felbomlottak és a színészek kereset nélkül maradtak.

– Ezzel – mondta az új vezérfelügyelő – a komoly színművészek kenyerét akarom biztosítani. Szerintem az engedély erkölcsi kötelezettségekkel jár, amelyeknek vállalása mellett nem szabad éhezni hagyni a színészeket. Kell a fedezet, hogy lássam, lesz-e miből kifizetni a színészeket, ha a társulat idő előtt feloszlik.

Az erdélyi magyarság szellemi vezetői is tudják, hogy „a sok megoldatlan belső kérdés közül a magyar színjátszás ügye a legfontosabbak egyike”, azonban még nem alakult ki köztük egységes vélemény és elhatározás.

Az egyik rész a Thaliát, mint országos magyar színházat, az egész erdélyi magyarság színházává akarja tenni, azzal a megokolással, hogy egy második nagy szintársulat fenntartásához nincs meg egyrészt a kellő anyagi lehetőség, másrészt szükség sincs rá, hiszen „az utóbbi években a magyar színjátszás tekintélye és hírneve szomorúan alászállott.” Ehhez csatlakoztak az idej marosvécsi találkozóan a helikonisták is és „élesen tiltakoztak” a kerületi rendszer visszaállítására ellen.

A másik csoport a kerületi rendszert az erdélyi magyar színjátszás : siné qua non-jának tartja és hangsúlyozza, hogy az erdélyi magyarságnak igenis szüksége van és anyagi lehetőségei is megvannak két nagy szintársulat fenntartására

– a Királyhágón innen és túl. Eszerint a történeti Erdélyben Kolozsvár, Marosvásárhely, Brassó, azon innen Szatmár, Nagyvárad, Arad és Temesvár kibír legalább

három-három hónapos színházi évadot, azonkívül van még nyolc vagy tíz kisebb város általában 6–8 hetes színházi évadra való igénnyel. A két nagy társulat a felsorolt nagy városokban játszana 2–4 hónapos évaddal, a Királyhágón innen és túl, a két területben pedig a szükséghez mérten két-három kisebb társulat a kisebb városokban teljesítene szolgálatot.

Az első terv, a Thalia „országos színházzá” való kibővítése könnyebb, kevesebb áldozatot kíván, viszont kérdés, hogy a magyarság színházi szükségletét ki tudja-e szolgálni? Nemcsak mennyiségben, hanem – mivel az időbeni túlterheltség a minőséget is megrontja – kvalitásban is.

A második, a kerületi rendszer terve, első pillanatban nagyon tetszetős és nem is látszik nehéznek. Azonban – ha el is fogadjuk azt az állítást, hogy a magyarság rendelkezik a két nagy színház fenntartására szükséges anyagi lehetőséggel – erősen meggondolandó: nincsen állandó és megszervezett színpártoló és színházlátogató közönség.

Ezt a két problémát kell elsősorban figyelembe venni és lehetőleg megoldani, mielőtt a vitát eldöntenék, mert a színház Erdélyben fokozott mértékű hivatás, magyar küldetés és szolgálat.

(Magyar Nemzet, 1939./7. 12.p.)

TAVASZI VASÁRNAP

Vasárnap délután volt és nekem olyan kedvem, hogy egy cseppet sem illett a szép tavaszi naphoz.

Mintha megmozdult hangyaboly lettek volna körülöttem a dolgok, egymásután hozták belém minden esettiséget: a szegénységet, a mások ferdeszemű nézését, gúnyos beszédét és mindent, ami eddigelé csak fölmozdult a bántásomra.

És én mentem, mentem, ki a faluból, olyanformán, mintha többé nem akarnék visszatérni. Kellott mennem, mert a keserűség meg kisöccserei: a nyomorúság és a zúgolódás igen ráültek a hátamra és erősen űztek.

Túl jártam már a házakon, a cigányok vetett viskóit is elhagytam és egyfelől a mező, másfelől a temető volt a szomszédom, amikor felélmközelítően megláttam Hermelin barátomat, aki jó ismerőse volt a falunknak nagy kosaraival és barna csuhájával.

Először megálltam kicsit, azon gondolkozva, kikerüljem-e, nehogy visszatérítsen az utamról. Erre azonban nem került sor, mert ő előbb bekanyarodott a temető alsó kapuján, belém meg befészkelte magát a kíváncsiság a barát temetői dolga iránt. Utánalopakodtam hát. Csupán annyit láttam azonban, hogy leült a nagy kőkereszt tövébe és imádkozni kezdett.

Közben egészen elborult és szemerkézni kezdett.

Már éppen indulni akartam tovább, amikor észrevettem, hogy egy ember és egy asszony fordul be a felső bejárásom. Amint közelebb értek, meg is ismertem őket: Kis Pál Dani bátyám volt meg a felesége.

Dani bá talicskát tolt maga előtt, rajta koporsót, csákányt, ásót, Ágnes néni meg dísztelen fejfát hozott az ölében.

Arra tartottak, ahol három újhantolású sír jelezte a nemrégii temetést.

Itt megálltak. Dani bá leeresztette a talicskát és közben így szólt:

– Ide a többi mellé tegyük.

Aztán sekély gödröt ástak. Dani bá' csákánnyal, Ágnes néni az ásóval dolgozott. A kis koporsó halkan

suttogott az esővel, a csákány tompán zuhogott és az ásó nyomán megszisszent a föld. Én meg csak

álltam esetben a kerítés sövénye mellett és hol a két szomorú embert néztem, hol pedig a barátot,

aki szintén dermedten létezett ott a kereszt tövében és az imádsága kiült a két szemébe, tán hogy csodálkozóbban nézhesse a temetésnek ezt az egyszerű és halálosan fájdalmas szertartását.

– No, így már a föld alatt lesz – mondta egy idő múlva Dani bá'.

Kicsit még tisztított a gödör alján, egyengetett, aztán beléhelyezte a koporsót. Míg földombolták a sírt, Ágnes néni leejtett egy-egy könnyet. Dani bá' arca azonban olyan volt, mint a kiszáradt mező. Kemény és mozdulatlan barázdája. Tán még az eső is elkerülte, annyira kemény. Hallgatagon dolgozott. Csak akkor hördült föl, mikor a fejfát is leszúrta és az asszonyból hangosan megáradt a fájdalom. A szava olyan volt a dolgok tompa csendessége mellett, mint a mennydörgés.

– Ne ríjj, az Istenedet! Nem gyárthatok papot meg doktort is a gyerekeid mellé. Az Istent kérd számon, ne engem keseríts te is!

Az asszony hüppögött még egy darabot, aztán fölvtették a szerszámokat a talicskára és indultak.

A barátot odahúzták a friss sírok, lehet, félig a kíváncsisággal, félig az imádságos készséggel. És olvasta a keresztteken lévő, késsel vésett neveket, amiket én ilyen messziről is tudtam: Pál Ágnes 16 éves – Pál József 12 éves – Pál István 10 éves – Pál Dániel 3 éves.

Ebből aztán ő is megérthette a két ember nehéz temetését. Utánuk is nézett szomorú részvételű szemekkel, biztosan, hogy jól megjegyyezze őket és legyen vigasztaló szava számukra, ha találkozik velük a faluban. Én is utánuknéztem, hogy ha mással nem, hát a két szemem látásával könnyítsék legalább a szomorúságukon.

Azok görnyedten botorkáltak a sírok között. Mintha most mind a négy koporsó súlya rajtuk nehezült

volna. Alig néhány lépésre a temető ajtajától voltak már, amikor Dani bá' hirtelen megállt. A talicska szarait leejtette a földre és maga is leült mellé bizonytalanul.

– Szédülök – mondta a tehetetlenül melléguggoló asszonynak.

Erősen zihált és a szemei annyira megnöttek, hogy a pillák egészen elhúzódtak róluk. Az arca meg-megrándult néha, a melle nagyokat esett, mintha valami fájdalmas teherrel birkózott volna.

Ágnes néni kétségbeesett aggodalommal fohászzkodott hozzá:

– Mi bajod, Dani! ? Istenem, mi van veled?

Dani bá' azonban már nem tudott felelni. Erőlködött ugyan, szó helyett azonban csak hörgés jött a torkán és utána ömleni kezdett a vére. Hátrahanyatlott erőtlenül és nézte, hogyan folyik beteg tüdejének szép piros vére, szét a sáros földön, a fűvek tövében és bizonyára nem gondolt már semmire sem. csak gyönyörködött a vérének játékában, ahogy az esővel együtt elbújt meg újra előtűnt a gyepek zöldjében. Nem, a testét nem érezhette már és lehet, a lelke sem volt már az övé, csak a vérének játéka.

És a két szeme ezt nézte látástalanul is.

(Népszava, 1939. szeptember 13. 6.p.)

PORTRÉ

A veder ki volt a kávaszélre akasztva. A hosszú kútostor nagyokat rántott rajta, amint a láncon meg-megnyikkant a szélben. Az istállóból is láncok húzódása hallatszott. A végrehajtó embere oldozta a tehenet. Roskó, az öreg, a gazda hagyta. Mintha csak álom játszott volna vele.

Kiakasztotta a vedret, a kútostort szép lassan leadogatta egyik markából a másikba, egészen a merülésig. Aztán meg föl. Most már nekidagadtak az erei is, arca is meghúzódott egy kemény vonással.

Gabó, a közhajcsár, vezette ki az istállóból a tehenet.

– Ne -e – rántotta a láncsal a fejét, igyál még a gazdádéból utoljára.

A gazda nehéz nézéssel bámult. A tehén szürcsölve nyújtotta neki nyakát a vályúnak. Hosszan ivott. Roskóból már-már kicsordult a keserűség. De aztán csak lenyelte. Először a tehén orra előtt szaladgáló habokat nézte, azután a meg-megbukó veder körül gyűrűző vizet a mélyben.

Amikor Gabó kezdte a jó szágot kifelé rángatni, ő is megindult. Szó nélkül. Egyenletes, lassú, bánatos-gondolkozó járással. Csak a kampósa lendült meg néha kérés kezében a Cidrus felé, amint az visszaböngött, az udvarnak. Ilyenkor fekete kun szemé is megriadt. Fekete gondolatokkal.

– No, üzetni vezetik, János bátyám? – kérdezett rá a szomszéd a bognártól jövet.

– Ühüm – kapta föl szavával a fejét Roskó – a főbíróhoz.

– No, üres istálló borgyúzik attul – dünnyögte rá vissza a szomszéd.

Aztán az be az udvarba a vasatlan kisafával; ők hárman meg a kisváros felé porozták az utat. Gabó mezítlábasan, a gazda poros, ganéjos csizmával, a tehén meg elnyíló nagy patáival.

Már csillagokat gyűjtött a sötétség, mire beértek a kisvárosba. Roskó is kész volt gondolataival. Gabónak úgyis a szomszéd faluba kell még mennie, hát majd maga irányítja föl a jószágot az egerszegi vásárra.

Így gondolta. És így is történt. Az urak még jó farkapénzt is ígértek hozzá.

Nagy, keménnv tenyerébe belemarkolta a lánc kampóját és megindult Egerszeg irányába. A keresztnél azonban nem egyenesen, hanem elfordult egy visszafelé kígyózó dűlőre.

Hazafelé kocogtak. Roskó nem gondolt másra, csak hogy vele a tehene és haza tartanak. Otthon fonnyadt lucernát dobott eléje a szekéroldalból, maga meg rátömött a p ipájára.

Felesége észre sem vette. Neki pedig eszébe sem jutott, hogy bemenjen. Leült a fejtőszékre és nézte a hamu alól kipislanó dohánytüzet és hallgatta a jószág kérődző rozszogását.

Különös, hogy ők ketten, a tehene meg ő, így együtt vannak. Olyan csodaváró forma érzése volt, mint délben, amikor Gabó kivezette a Cidrust. Csak akkor keserű, zúgolódó volt a gondolata, most meg mintha vádoló hangok verték volna a szívével a mellét. Még gombolt is egyet a lójbin a könnyebbüléshez, de csak hiába. Olyanformán verődtek visszhangra a fejében a belső hangok, hogy ő most csalt, lopott.

– Roskó János, jobb időkben a falu bírása, lopott. – így formulázta szavakba a lelkiismerete vádját.

A pihenésre való vágya nyugtatni próbálta.

– A magamét loptam csak vissza. Nem. Nem is loptam, csak nem hagytam magamtól elvenni. – így törte makacsul a vád ellen a gondolatait. Érezte ugyan, hogy valahol ferdén fogja meg az Igazságot, de azért jó volt ez a nyugtatózás májusfának. Teleaggatta a csúcát a megélhetés gondjának véres- verejtéke szalagjaival és közibük sáncolta háborgó lélek nyugalmát. De csak követ hányt az ágak közé a feltörő sok gondolat. Pedig mintha már megnyugodott volna.

Nagyokat tömött a pipáján és sűrűn köpött dohányleveles nyálából a kerékjászol mellé. Reggelre szemét is mélyre behúzta a sok hánykódás.

Felesége is kicsoszogott, mint szokta, a zséterrel a fejéhez. Csak akkor jutott észhez, amikor látta az emberét meg a tehenet, hogy kár volt kijönnie, mert ennek nem így kéne lennie. Aztán ráköszöntötte az urára a jóreggelt. Az visszamordult. Az asszony nem merte a szót tovább kezdeni. Megmosta tisztára a Cidrus teli tőgyét és két-két száraz, csontra aszott ujjával, a tenyere nyergéből, ütemben csurgatta a tejet.

A gazda hallgatta a tej beszédét, amint először élesen feleselt a zséter fenekével, később habjába bukva mélyült hangon verte vissza vádas gondolatainak tercét.

Hallgatta a tejet és nézte az asszonya kezét, amint rángatva húzta az édeshabú tejet. Szó akadozott a száján, de csak lefogta mély sóhajtásokkal. Egész délelőtt magában gyúrta a gondolatait!

Úgy déltájt átballagott hozzánk. Édesapámat kereste. Nem volt otthon. Künn járt valahol a határban. János bácsi sóhajtott.

– Pedig nagyon sürgős dolgom volna a tekintetes jegyző úrral – mondta.

Hívtam, várjon egy darabot. Leültem a kerti padra és magam is melléje telepedtem. Nehezen indult a szava, de csak eldöcögött. Végül elmondta az egész baját.

– Ej, fiataluram, nehéz sor ez máma - simított végig napverte kezével a homlokán.

– Amióta a fiam elbetegedett és a sok orvosság, patikaszer, doktor árát elvitte magával a sírba, ez a jószág maradt meg egyedül. Nem tudtam tőle megválni. Tán bűnül sem vétetik.

Hangja rekedt volt és kimerült. Ahogy ott ült a zöld kerti padon, rózsák, tulipánok, mézes méhek döngése között, bronzos, megrokkant alakja olyan volt, mint termésköből faragott szobor. A régi, megfogyatkozott, rögszerető magyar paraszt fekete, halálárnyékos portréja.

(Tolnay Világlapja, 1942.2. 15.p.)

SZÉNAGYŰJTÉS

Messze ködhomályos kék hegyek, mögöttük hamuszürke felhőormok állanak; várandó az eső és sietős a munka nagyon nehogy széjjelázzék a jó száraz széna.

A bíró, öreg Csűrök János bácsi is munkásokat visz a szekerén a községi rétekre. Nehéz ugyan embert találni ilyen körömrégett, hirtelen dologra, de azért összeszedett vagy tizenkét zsellért. Férfit és fehérszemélyt vegyesen. Ahogy elrobognak a házunk előtt, édesapám utánuk is jegyzi:

– Ugyancsak a szíven fekszik a bírónak a községi széna.

Aztán mi is fölcihelődünk gyorsan a kisszekérre, hogy még eső előtt összekapjuk a Fű-dülőben lévő kis rendeket.

A lónak bogaras a kedve és ha néha fölcsapja a gyeplőre a farkát, hát móríkás, csiklandós ficánkolásba kezd. Apám ilyenkor leereszti a fékszárat, hogy kicsúszszék

a ló farka alól és az ostorral készletti inkább gyorsabb szaporára. Hamar beéjtük így a bírókat.

– Munkára, munkára, bíró uram? – kérdi apám a köszönés fogadása után. És kerülünk.

– Mennék a sargyút győjteni – feleli a bíró. – Csak az idő elibe ne vágjon. – Ostorával nyugat felé

bök, ahonnan a felhők húzódnak. Elhagyjuk őket.

Én nem merek visszanézni, pedig szeretném látni erősen, hogyan igyekeznek a nyomunkban a bíró csikái. Így azonban azt hallom csupán, hogy valamelyik rekedtesen nevet:

– A jegyző is győjteni szekerez.

– Miért mondják ezt így? – szorul el a szívem. – Miért nem szeretnek bennünket a parasztok? Pedig én úgy szeretem őket! Például a Varga Laji bácsit is, aki esténként mesélni szokott a szeder alá nyújtott faderékon ülve. Meg a gyerekeket is az iskolában! Almámat, kenyéremet is megosztom mindig egyikkel-másikkal. Hiába! A múltkor is, adószedéskor, meg akartak verni, engem meg a bíró unokáját, a Kispál Jóskát. Pedig mi igazán nem tehetünk róla, hogy a szülénknak be kell szedni az adót.

A Jóska le is marházza őket, igen, a vezérüket pedig lenyomta a padra és a kinyújtott két kezére térdepelve pofozta, amíg csak nem jött a tanító úr. Először én is meglóbáltam a szatyromat, hogy közibük vágjak velem, de mikor a Jóska átnyalábolta a nagyfejű Torma Pistát, csak visszaakasztottam a vállamra, ütés nélkül, mert láttam, hogy a kettejük ereje dönti el ügyis a győzelmet. Csak otthon futottak le a könnyeim, mikor ebédnél együtt voltunk mind és édesapám az asztalra csapott.

– A fene ette volna meg ezt az adószedést! Hát honnan az Istenből hajtsam be rajtuk, ha egyszer ömaguknak sincsen!

Ezt mondta és olyan komoran, szomorúan nézett, hogy nem tudtam tovább tartani a keserűségemet. Átnyaláboltam a derekát és a hóna alá fűrődve sírtam, sírtam, igen sokáig. Most nem merek ránézni, mert félek, hogy megint lefolynak a könnyeim.

Keserű indulattal kapok bele a munkába. Könnyű rütyüke-kabátom hamar lemelegszik rólam a nagy igyekezetben. Édesapám is sűrűen törli a verejtékét, ahogy rakja szép sorjában a boglyákat.

Az idő borulása egyre szorítja a munkát. Nekikeseredve száguldozok a hatalmas gereblyével a könnyürendes réten. Ha nem teszem, biztosan elsirom magamat. A bánatos szomorúságom lassan valami irigységfélébe oszlik el a lelkem kapuja előtt. Nagyokat sandítok az alig dobásnyira fekvő községi tagra. Az emberek körülbelül olyan arányban osztódnak meg rajta, mint mi ketten az édesapámmal a kicsi kaszálón. Biztos mozdulatú hajlongással rakják a boglyákat.

Komótosak – gondolom kicsinylően és örülök, hogy az apámmal igazabbul dolgozunk náluk. Csakhamar azonban elszontyolodik ez a kedvem is. Már tizenöt boglyájuk áll és mögöttük tisztára gereblyézett a tarló, én meg az alig három petrence mögött is elmaradva. Aztán ággal se tűztük még le a kontyukat, azt is vágni kell. Meg az erőm is kezd beleveszni a lihegésembé. De azért nem akarom elismerni az elégtelenségemet a nagy, nyugodt parasztmunkával való versenyben.

Nekidőlve húzom a gereblyét. Valami tőnfekvő gaz két fogát töri. Hamar zsebre vágom őket, nehogy édesapám észrevegye; majd otthon fabrikálok helyettük. Most csak sietni!

A parasztoknak már alig gereblyehúzásnyi a gyűjtetlen, nekünk pedig jó, ha két boglyára való csupán. Aztán ágért is szaladnom kell, mert a szél így eső előtt egyszerre megbontja őket, máris berzenkednek és édesapám sürgöt:

– Mess, fiam, gyorsan néhány vesszőt tűzőnek.

Dobom le a gereblyét és futok az árokmenti bokrokhoz. Metszek vagy tizenöt jó leveles-gallyat. Az ujjamat is bevágom ugyan, de csak a vérzésről veszem észre és szaladok a batyu ággal apámhoz, mert már egészen fölénk húzódott a Kataköpanyege a felső dombok felől és csöppen is néha.

Mire visszaérek, a parasztok ott állanak valamennyien a mi kicsi tagunkon, az utolsó petrence mellett. Míg odavoltam, összetakarítottak mindent, tisztára. Nézem a barna, verítékes, nyugodt arcokat, villára, gereblyére támaszkodó inas, eres karokat és egyszerre igen szégyenlem magamat, a hiábavaló előbbi vak önhitségemet. Olyan jó nyugodtság és elpihenő erő áll itt előttem velük az összetakarított réten.

A nagybajuszú Mineke Péter bácsi veszi el tőlem a vesszőket.

– Ez a legény aztán, tekintetes úr – dicsér az apámnak. – Úgy munkálkodék, akár egy paraszt.

Aztán már kész is. A tűzés is. Éppen idején, mert már egyre sűrűbben szemetez az eső. Apám köszöni a segítséget.

– Nincs mit – hártja el Péter bácsi. – Illendő az összefogás.

– Illendő – feleli apám.

– Hát mi fognánk is – köhent Mineke Péter bácsi –, csak velünk aztán nem fog senki.

A szava végét széthasogatja a villámok után megzördült ég.

Gyorsan fölhasználódunk a szekerekre.

Édesapám csapja a lovat. A bíró is a csikait.

Mineke Péter bácsi még átkiált édesapámhoz:

– Ezt a fiát aztán csak parasztnak taníjja ám ki a tekintetes úr, mert igen erre a földre teremődött!

Édesapám nem felel vissza, mert úgy sem hallanak meg a szavát a nagy szekérgörgéstől.

A testem lúdbőrzik, ahogy a szél hirtelen szippantja el rólam az izzadságot.

Otthon édesanyám lemossa a vért a kezemről, beköti a sebet és száraz ruhába bujtat. Közben a zsebemben megleli a két gereblyefogat. Könnyet töröl ki a szeméből.

Apám is bejön, minekutána kifogta a lovat – és megsiklandozza a nyakamat és jókedvvel Mineke

Péter bácsi szavaival szól édesanyámhoz:

– Ez a derék gyerek aztán, tekintetes asszony! Ezt a fiát aztán csak parasztnak taníjja ám ki, mert igen erre a földre teremődött!

Ó, olyan jó meleg nevetéssel vidultak ők akkor ezen! És mosolyogtam én is.

Ők, mert nem hittek bizonyára Péter bácsi beszédének elkötelező erejében, én meg – apróka gyerek voltam csak és az ő nevetésüknek a csengése csupán.

(Népszava, 1940. augusztus 20. 11.p.)

(A fentebb közreadott írások a '30-as, '40-es években országos lapokban megjelent publicisztikák. melyeknek Íráskéjük a korabeli helyesírást tükrözik.)

BARTA TAMÁS

A TALÁLKOZÁS

Esett. Langyos őszi idő volt. Tudta, hogy oda kell mennie. Ezzel tartozik mindkettejüknek. Az elhatározás daccá érett. A többiek beszélgettek, pihentek. Senkinek sem szólt. Ez az Ő ügye. Neki kell elintéznie egyedül. Egy telefon. Jó volt érezni, hogy a másik érti - érzi, mit akar.

Elindult. Nem akart kérdezősködni. Előző este megnézte a térképet, merre is találja. Két mécesest vett. Esett, de nem érdekelt. A főúton ment. Majdnem kiért a városból. A ballonja kezdett átázni. Dac volt benne: –Megkeresem.

Kavarogtak az érzései. Lassan harminc, s most találkoznak először. Kerülgette a pocsolókat. Házak maradtak el. Újak, s régiek. A cseppek kopogtak az átázott kabáton. Hólyagosodtak a tócsák. Majdnem elfogytak a házak, mikor megkérdezte. Egy mellékcán kellett bemennie. A sár helyett az úton lépdelt. Várta, s kerülte volna a találkozást. Kíváncsi volt. Egy fényképet látott csak róla. Szemével már felfedezte útja célját. A boltban gyufát vett, s ennivalót.

A nevét mástól kapta. Már megszokta. Akkor örült neki, társai legalább ezzel nem tudták csúfolni. Idős bácsi szólította meg:

- Messziről jött, ugye?
- Igen. – hagyta el gyorsan.
- Keres valakit? – érte el még szava.
- Igen, – égett benne – az apámat.

Az utak, a parcellák közt csak az útmutatás alapján találta meg.

– Izes Mihály 1946 – 1977 – állt a barna fejfán.
– Csak 31 év. – nyilallt belé. Letörölgette a vizet. A hiány égett benne. Sírása oltotta a gyerekkora óta égő érzést. Lábával a földet rugdalta. Könnyei folytak. Nem törölte le őket.

– Hülye! - Hülye! – Hülye! – szakadt ki belőle.

– Miért nem várt meg?! – Miért nem?! – zakatolt benne a kérdés. Csak állt, lába önkéntelenül kapált, menekült volna. A fa érdessége, a víz hidegsége nyugtatta ujjait. Az arany betűk soha nem ismert édesapjáról szóltak. Tőle kapta az életét, magamagát.

Az eső is elállt. – vette észre. A két mécesest meggyújtotta, s a fejfa mellé tette.

Kérdései tovább zakatoltak, bár kissé nyugodtabban vett lélegzetet a hideg levegőből. Borzongott. Fázott. Reszketett, de nem csak a hidegtől.

Kérdezni akart. Válaszokat. De nem lehet.

Nehezen indult útjára. Szemével az útról is megkereste a fejfát.

Sárbogárd, 1998. április

A találkozás: Kiskőrös, 1997. november 28.

ÚJABB TALÁLKOZÁS

Majdnem 20 év telt el mikor egy kalocsai kirándulás után újra megkerestük most már a lányaimmal édesapám, Izes Mihály sírját. Az evangélikus lelkésztől tudtam, hogy megváltották a sírt és sírkövet is állítottak neki. A sír látogatás után meg-

próbáltuk elérni, meglátogatni édesapám barátját, Takács Gábort. Sajnos nem sikerült. Halottak napjára utaztunk újra Kiskőrösre.

Ebéd után sok új dolgot tudtam meg édesapám, Izes Mihály életéről. Gábor egy nagy papírdobozt hozott elő.

– Tudtam én, hogy ezt el kell tennem. Ez a te hagyatékom.

A dobozban kéziratok. Gábornak sok története volt hozzájuk.

Elkezdtem feldolgozni a tőle és róla folyóiratokban, újságokban megjelent írásokat, amelyeket digitális adatbázisokban kerestem és találtam meg. Egy érzékeny, sokoldalú, intelligens, irodalomhoz értő ember képe bontakozott ki előttem. Aki otthon volt a néprajzban, népművészetben, a színjátszásban, írt kritikát versekről, kiállításokról, de elhangzott egy általa szerkesztett rádiójáték Tömörkény István írásaiból a Kossuth rádióban. Szervezett versbemutatókat, irodalmi esteket. Pezsgett körülötte az élet: Soproni Fiatalok Művészeti Köre, alkotókör Szegeden az egyetemen, irodalmi baráti kör Székesfehérváron, irodalmi színpad támogatása Akasztón, Kiskőrösön is az irodalmi élet és a munkásművelődés motorja volt. A népművelést, a munkások művelését tekintette kulcsnak a rendszer megváltásához. Nagyon bántotta, hogy soha nem kapott lehetőséget, mint főállású népművelő, vagy könyvtáros.¹ Bár a regulákat, a szabályokat sokszor nem tudta, akarta betartani és ez sok konfliktushoz vezetett.² Költői életében az első törést patrónusa, Váci Mihály halála jelentette. Fontosnak tartotta irodalomelméleti és irodalomtörténeti munkáit.

Sajnos az ital és a cigaretta elválaszthatatlan volt tőle,³ így párja sem bírta vele.⁴ Ő pedig nem bírta az újra ráboruló egyedülséget, a magányt.

A rendszer tette volna tönkre? Nem gondolom.⁵ Az igazságot kereste, hasonlóan, mint Kohlhaas Mihály. Ma is azt keresné. Az igazság keresésbe bele lehet halni. Lobogott, égett, de égni csak elégve lehet. Kiválasztottnak érezte magát, felelősen és kritikusan látta a világot.

1 Takács Gábor közlése: Kiskőrösre azzal az ígérettel érkezett, hogy a könyvtárban vagy a művelődési házban lesz számára állás.

2 1964-ben Weöres Sándor: Antik ekloga című verse melletti kiállítás az MSZMP támadásaival szemben – a művészeti szabadság mellett – a Jövendő 1964. márciusi számában (a KISZ Győr-Sopron Megyei tájékoztatója). – Standeisky Éva: Öt év – Egy barbár esete a lenini türelempolitikával „2000” folyóirat 2004 különszám a kultúra finanszírozásáról – 64-65. p. 1967-ben a Szegei Egyetemről azért maradt ki, mert az egyik tanárral összeveszett. – Kalmár Istvánné közlése. Kiskőrösön az általa dramaturgként is jegyzett József Attila bemutató esten a városi párttitkár jelenlétében káromkodott és kiabált be az egyik szereplőnek, hogy nem tartja be az utasításait. – Takács Gábor közlése

3 Huszár László: Levél a halott költőnek (VÁRhely 1996. 2. évf. 3. sz. 15.p.) „a közös nagy ivászatok, bulik-, mindez egyre inkább életformává vált, s ezzel együtt egyre inkább ránehézedett a tehetetlenség és kilátástalanság érzése.”

4 Izes Mihály: Vallomás a költészetéről 1977. Kiskőrös – kézirat „megint csak éveket, erőt és kedvet mulasztó - kapcsolat után újra társtanalul.”

5 Büki Attila ezzel nem ért egyet, szerinte a rendszer felelőssége nagyobb, mint az egyéné. (Pósa Zoltán: Büki Attila Universuma VÁRhely 2004. 10. évf. 2. szám 83.p.) „Neki nem sikerült legyőznie az önsorsrontás démonát, amelyért a kor-, és sajnos, megváltozott díszletek között, ma is élünk-, amelyben élünk akkor is elsődlegesen vádolható, ha tudjuk: saját egyéni tragédiájáért, bukásáért mindenki személyesen is felelős.”

Sajnos mérgezte magát és környezetét. Talán ha Assisi Szent Ferenc tanítását magáévá teszi, és elfogadja azt, amin nem tud változtatni; akkor én is megismerhettem volna.

Székesfehérvár, 2021. augusztus 1.

Köszönettel tartozom Saitos Lajosnak, aki segítette a Soproni Füzetek szerkesztőjéhez (Dr. Zentai Lászlóhoz) kapcsolatot találni.

A versek megjelenésének összeírásában és a kéziratok digitalizálásában lányaim segítettek: Barta Eszter és Barta Nóra.

Összeszerkesztette: Barta Eszter; Barta Tamás

Magamról: Szabad Föld 1977. 12. 25. 52.sz. 16.p.

(Izes Mihály Bemutatkozik –ellenmondás, hogy 1977 november közepén halt meg)

Önéletrajz: Hadművelési idő versek: 1961-1975 kézirat

Te

Léted, lényed, létezésed.
Ne félj a létezésed, létezésed.
Aki vagy: se több, se kevesebb.
A lét, megfűtődés értelmesebb
Élned kell hial - dirstan, éjjel.
A jóval az egész. Hogy mindent ki kerül
ami a fű,
követ, a embered ellen valló.
Élned kell dirstan, vallatón.
Hallhatóakunk. Hallhatóakunk

Izes Mihály

KÉT ÖNÉLETRAJZ EGYBEN

1946-ban születtem Sopronban. Édesapám dél-tiroli indulású oskolamesterek, pékek munkásutódként, Édesanyám mohácsi parasztnak, zsellérnek, postakocsisnak varró- és cselédlány leszármazottjaként talált itt véglegesen egymásra.

Anyám halott; parasztnak sorból cselédnek, onnan a családba szökött megszülni bátyámat s engem, túl negyven évén, hogy parasztnak és cseléd legyen újra, hogy tanulhassunk. Esmélésem – Petőfi, Ady, József Attila versei előtt – hozzá köt: meséihez, népdaljaihoz. Apám gyárimunkás volt, csodálatosan fényképezett, most öregkori agyérelmeszesedése önkívületében létezést jelentő ige. Apám gyári munkája, meg kishaszonbérleti szőlőnk, amiben a konyhára való is megtermett, s ami Anyámnak okot-lehetőséget adott a városból-szabadulásra, határozta meg gyermekkoromat. Meg a velünk-egy-szegénységű szomszédok élete. Az egymásraultaltság. Ezek készítettek tízévesen már versírásra. És tanulásra is: lettem hát itt még közgazdasági technikus. S rögtön utána — egy évre csak — egyetemista Szegeden, József Attila egyetemén.

Voltam utána fűtő, buszkalauz, napszámos, újságíró, dolgoztam farostlemezgárban és galvanizáltam fénylőre rozsdától, kosztól megtisztított fémeket, majd gyárimunkás — gyárban, munka- és védőruhák, üzemi könyvtár, s hasonló gondja közt dolgozom ma is.

Az első folyóiratbéli vers apámról szólt és a Tiszatájban jelent meg 1966 nyarán. 1971-ben verseim könyvalakban a fiatal költők „A magunk kenyerén” című antológiájában is megjelentek. Költői indulásomat Illyés Gyula és Váci Mihály segítette sokakkal együtt. „A nép szolgálatának vágya” — írta verseim elé Juhász Ferenc.

Négy évem arra is jutott, hogy földrajzilag, meg társadalmi rétegei szerint is, bejárjam Magyarországot (a tatabányai és a kecskeméti) Forrásban, Napjainkban, Tiszatájban, Új írásban, napi-, heti-, meg egyetemi lapokban. Riportok, kritikák tartítják „irodalmi múltamat” — és tanulmányok. Utóbbiak József Attiláról, a mozgásművészetről, a képzőművészet némely dolgáról. József Attila tudatos-gyönyörűségű költészete és szépre tervezett, de kortársak okán hamar szomorúra vált élete tovább foglalkoztat, révükön, és Bartók megfontoltan és fájdalmasan szép zenéje, mindentudású elméleti munkái révén jutottam ösköltészetünk töredékeinek írott emlékek mellett elsősorban népköltésünkben (gyermekdalok, mesék, balladák, apokrif imák) máig lélegző elő- meg eltűnéseinek kutatásáig.

Van — tőlem távol — egy kisfiam, van — tanító, versíró — társam, kenyerem s borom is, ha rászomjazom. Kiskőrösön, - Petőfi szülővárosában — élünk albérlésben. Dolgozom, mert megszoktam a munkát, akkor is, ha olykor értelmetlennek és haszontalanoknak tűnik, amit csinállok. Az írásra, még a gépelésre is, rendszerint csak az éjszakák maradnak, gyöngítve amúgysem túlzott egészségemet.

A segíteni akarás őszinte indulata szüli írásaimat/tanulmányok, gyerekversek, műfordítások, drámák, stb./, szabja tetteimet. Legalábbis remélem. Hogy a költői mesterségből mit tanultam meg — mérjék le verseimen. Szándékaimról is legtisztábban ők vallanak. Láthatatlan szövetség-köt országszerte tevékenykedő, szándékainkban hasonló barátainkhoz, munkájuk, de pusztán létezésük is megvigasztal szomorúságaim idején.

Nagy Béla: Virág vázában

VERSEK, VERSFORDÍTÁSOK
ÉS SZÉPPRÓZÁK

BARNA ISTVÁN

COGITO, ERGO SUM

Cogito, ergo sum – mondotta Descartes
Jó negyedszázad éve. Sokan idézik
Napjainkban is. Ámbár, akik nézik
A sugárzott sajtót, nem érzik: mély kárt

Karistol lelkükbe mocskos műsora.
Való Világ, Big Brother és hasonlók:
Gondolkodásgátlók, lélekrombolók!
Élvezetházaszók szennyes vigyora.

Céljuk csak egy: semmi szabad szellem!
Csak semmi erkölcs és semmi jellem!
Fogyasztóvá döngölt bamba massa!

S hogy ezt elérjék, mindent megtesznek.
A descartes-i mondatból kivesszük
Egy g-t! Csak természetes: az elsőt!

(2003. március 14.)

EZ LELKI SZTRIPTÍZ

Hogyan merhettem verset írni én,
Elárvult vándor agg cseléd-legény.
Azért, mert volt akit nagyon szerettem,
Verset írni én hogyan merhettem?

Petőfi, Ady, Babits, Kosztolányi
Árnyékában a magam parányi
Létének gyötrő jajdulásait
Papírra vetve bárki lássa itt?

Ez lelki sztriptíz, exhibíció!
Akad-e ebben egy pici jó
is? Ugyan már! Hiszen magamnak írok.

Rejtve, titkoltan, visszafojtva sírok
S könnyem csepjei, bár nem akarom:
Foltokat hagynak a papírlapon.

(2005. május 10.)

KÖRÜLÖLELNEK AZ ÁLOMKAROK

Szúrós szemekkel pillant rám az este:
mondd, sosem múlik már lelked vágya,
hisz' hatod éve üres az ágya,
és nem lélegzik melletted a teste.

Csodás bronzhaja nem köríti arcát.
Fehér teste csak álmaidban él.
Halk lélegzete is csak ott zenél.
Miért nem adod fel vágyaidnak harcát?

Hiszen, ha tudnám! De lásd, nem akarom.
Szép álmoképét öleli karom.
s mi ezt letépje: nincs oly' hatalom!

És így van ez jól, ha boldog így vagyok.
kitörni ebből nem is akarok.
Körülölelnek az álmokkarok.

(Lelle, 2006. április 30.)

Bokán Csilla: Brennbergi hangulat

BIBOR ISTVÁN

BÖJT

Piros ász oszt, nem oszt. Nemsokára
abbahagyjuk, négy-öt parti még.
Számvetés? Csakis a veszteségről:
hisz a téllal szemben ugyan ki nyerhet?
Csak egy nyarat még, óh, ti Hatalmasok...!

*

A test és a szemek szomjúsága -
ritka adomány erre a délibáb.
Sáskával tart életben a pusztaság,
dermedt éjszaka jön a hőség után.
Körülvéve léted nehéz szagával
itt talán majd meglátod magad,
E félig istent, félig állatot.

*

A parton ül, s ahogy körülveszi
a fény, akár a tűz fénye is lehetne.
Vár a parton a tűz fénykörében
némán, és bort, halat nyújt majd neked.
Épp ideje volna már kikötni,
mind durvább a part felől a szél.

BOTH BALÁZS.

KÉT OROSZ PASZTELL

ALCÍM

A TAVASZ MÁSODIK...

A tavasz második napja volt,
de a fény tüze havon égett.
Nádszálon apró sármány dalolt
elveszett szerelmének.
Napjaim sora, tovatűntél,
nem lesz rám erdőn, holtágon.
Hajam havára tűz most a fény.
Ragyogj fel ifjúságom.
Hirdesd egy percre, te makacs tél,
hogy éltető melegre vártam,
akár a nárcisz, mely fenn virít
a domb selymes hajlatában.

ALCÍM

MADÁR, NYÍRESBEN

Kigyúlt az ág, fagy tüzében.
Estelig hívlak, nincs válasz.
Hóba hulltál-e, kicsi társam,
hogy soha már nem kiáltasz?

Hideg fehérség lett a sírod,
az alkony lopva leszáll.
Nem dalol már a nyíresben
az aranytorkú madár.

ŐSZI HATÁR, 1950

Nyirkos fűben lapul az ősz.
Utak és temetők áznak.
Lúdbőrözik ráncos képe
egy ágon maradt almának.

Rothadás vette birtokba
gazdájaként a kertet.
Esők cseppjein november
rózsafüzért szemezget.

Álomba most dermed a táj,
tócsára üveg fagy lassan.
Héja híz, hangtalan vadászgép
a légritka magasban.

Keze a szeszélyes időnek
a tájat síkokra bontja.
Satnya törpefák nőnek
töltényre, szuvas csontra.

Nagy Béla: A fény útján

BÖRÖNDI LAJOS

SOPRON

A Várkerületen kiállított bálnádra emlékszem
a hatvanas évek elejéről.
Büdös volt,
de ekkora halat még nem láttunk mi
répceszemerei iskolások.

Majd később az egyre szebb város
csillogása fogott meg.

De igazán fiad nem lehettem,
hiába a 11-es csemegebolt,
a titokban elszívott cigaretták,
s a szőnyeggyár, ahol
tanultam munkássá lenni.

Egyoldalú szerelem volt ez is,
ahogyan a felnövő siheder bolyong
a számára ismeretlen díszletek között.

Azóta ötven év pergett le a homokórán,
s anyám apám sírja is e városhoz köt,
s néhány kitörölhetetlen emlék.

De a kérdés még mindig kínoz:
én lettem hűtlen vagy a hűség
ennél nagyobb dolog?

JANUÁR

hófehér csík a napsütésben:
a messzeségben záporlik a hó
január van hideg tél a télben
bezárva minden mi bezárni való

egy kő hever az időtlen időben
kívül hideg de belül meleget sugárzik
varjú száll a csöndes délelőttben
fehéren fekete feketén fehér virágozik

CSEKE SZABOLCS

TELIHOLD

arcodat látom a teliholdban
érezem, a szívem odadobban
oda, hol a szerelem táncát járja
mosolyokat rajzol az álom szádra

mandala-szemmel nézel az égre
válladon dúdol csillagok fénye
megpördültek velünk a világok
szívemen járod a tündértáncot

szédül a város, szellő hegedül
illatod átfon, nem vagyok egyedül
tenyeredet érzem, hátamon átjár
imákat mormol, himnuszt kántál

mennyei dallamot, monoton zsolnárt
ezer év telt el, lelkem rád várt
vagy csak a pillanat ünnepe éppen
tűzijátékkal, méltón, szépen

villan a végtelen, múlik a félsz
olvad a bánat, kézben a kéz
most van a mindig, el szabad hinnem
akarni késő, itt van a minden

AMIKOR

amikor lelked lélegzete tudóm zugaiban fészkel
amikor a csend szavait nem lehet felfogni ésszel
amikor a rothadó avar illata ugyanazt a dalt dúdolja
mint a napfény íze, mint a rebbenő pacsirta

amikor egy kórusban döngi himnuszt a nyár
a kikelet, a sárguló táj, és a fagyos február
amikor a csikorgó kő, és a szédítő élvezet
ugyanarra a kis fényes ösvényre vezet

amikor a tomboló vágy a gyengédség oltárán áldoz
amikor a kényes rend tenyerén táncol a káosz
amikor a rettegés derekát elkapja az egekből érkező vihar
megforgatja százszor, mosollyá öleli karjaival

amikor a szerelem tavában úsznál a hajnali fényben
de nem leled sehol, csak édes cseppei gördülnek
arcodon éppen
ahogy a víz fölött szállsz, lelkeinkből összegyúrt felhő
s könnyeidben ott van a minden, az életet jelentő eső

akkor itt vagy bennem, ereimben száguld sóhajod
világokat rejtő szemedben éltető tavunk víztükre ragyog
hiszen itt van, látom, nem is tó, hegyeket elmosó óceán
fényes csillag eggyé ölelt szívünk homlokán

NEVED

mikor hiányodat lélegzem
tüdőm zugaiba
mikor hangodon szólal
hegedű, fuvola

mikor minden sóhaj
szád illatát ontja
szemed tüzével táncol
vad patakok sodra

mikor fogaid nyomát és
remegő térdedet
idéző égzengés
a dörgő felelet

mikor reményt adsz annak, ki
mindenről rég letett
mikor édes mosolyoddal
varázsolsz életet

halottnak hitt száraz ágba
felperzselt mezőbe
elhervadt virágok
kapnak új erőre

akkor minden mondatba
beleszövöm neved
mely minden kérdésre
méltó válasz lehet

Csendes Csaba: Szívem vágya

AZ AJÁNDÉKFOTÓ

Drágáim!

Igazán kedves töletek, hogy elküldtetek ezeket a képeket, bár némelyikről nem tudom, hogy ki van rajta: vagy a kép homályos, vagy az emlékezetem, de ha a testvéreim eljönnek, biztosan megtudok ezt-azt, a nővéremnek mindenképpen többre kell emlékeznie.

A lánygyerek a nagy fűrészszel mintha valóban én lennék, s hogy őszinte legyek, ezt nem is bánám, szükségem van egy ilyen képre. Pontosan egy ilyenre, amit elnézethettek, és azt gondolhatom, hogy ez az én nagyapám, és engedi, hogy a hosszú fűrész másik végét fogjam, és úgy tűnik, hogy szeret, látszik az arcán, és aki fényképez, az is biztosan szeret, mert különben miért vacakolna egy ilyen beállítással.

Ezen a képen rendben van minden: gyerek, nagyapa, kapu, ereszcsonna, a kövekből kirakott járda, a járdára kirakott asztal, a kerítésen belüli lombok, a gondosan megmunkált nagykapu, amibe kiskaput is tettek, a bevokolt kerítés pontosan illeszkedik a kapuoszlophoz, a kapuoszlop meg a kapufélfához, a kapu egyik szárnyához meg a levelesláda. Itt tudtak mindenről és mindenkiről: hogy hányas már a kisgyerek lába, mi volt az első szó, amit kimondott, hány évgyűrűje van a fűrészelt fának, hány darab raklap van a sarokban felstószolva, és ahogy nézem, bennem is tudás támad, hogy miképp voltak lerakva a járdai kövek, tudom az egymás utáni szabálytalanságokat, tudom a topogást, bicegést, botlásokat. Számon tartották, hogy hány bibi van a térden, az orron, a könyéken. Ebháj, kutyamáj, holnapra már nem is fáj. Nem is fáj, már aznap sem fáj, meg különben is kele-kele fűzfa, bodogai nyárfa, azt hiszem, énekelni mindnyájan tudtunk, énekeltünk az udvart betöltő kalácsszagban, tejbepapi szagban, a nagyapapák paprikás ebédszagában meg a vörösboros fröccs buborékos fröcskölése fölött. Jó volt a buborékokba beleénekelni. A hangok pukkasztották szét a buborékokat.

Azért a ti gyerekkorotok boldog volt, mondta anyánk, és nem tudtuk, hogy miért mondja, hogy mire gondol egyáltalán, de ez a kép itt kiségit. Anyánk emlékezete az időt megállította, mint egy fotómasina, anyánk tudatában boldogan mosolyogtunk, mint ez a gyerek és ez az ember a képen.

Jól jön nekem ez a fotó. Felvállalom. Mert az egyik ajtó mögött, a kacskaköveken túl ott lehet az egészséges, fiatal anyám, és nevetve nézi a fényképezkedést, az egész mulatságos beállítást, igazából mi ketten is azért nevetünk, mert ő nevet az ajtó mögött.

Lehetséges, hogy később, hatéves koromban is azért kívántam rá annyira a fűrészszelésre, mert a kezemben még élt a nagy fűrész megmarkolásának emléke? S vele együtt felidéződött mindnyájunk nevetése, főleg anyámé, mert hiszen ő volt a világ tengelye: tőle működött minden: jókedv, öröm, biztonság, jóllakás és séta.

Lassan fordult ki a világtengely, időnként meg-meglódult, vagy visszafelé forgott: anyánk nagyon beteg lett. A betegség nemcsak az ő testét és lelkét zilálta szét, hanem az egész világot: fölborult a rend, mindent evett a rozsda, a kapuk tárva nyikorogtak, a raklapokat fölégették, a kövezett járdákat kikezdte a fagy, ha énekeltünk is, csak úgy bolondul összevissza és magunknak, senki nem tudta, hogy hányas a lábunk, mert minnek: mire cipőt vehetünk, már úgyse akkora lesz. A tetőcserepeket még a légnyomás vitte le.

A tárva lengő kapukon át jöttünk-mentünk, szomszédoltunk egymásnál az utca gyerekeivel, s amikor Tecáék udvarában megláttam a nagy halom hulladékfát, amit Smercsák néni hozatott, és a bútortörmelékeket, bombától szétvágott ablaktokokat, ajtókereteket egy mosópadon próbálta szétarabolni, leküzdhetetlen vágyat éreztem, hogy a fűrész a kezembe vegyem, hiába csikordultak a fában maradt szegek, csavarok. Smercsák néni azt mondta, ez nem gyereknek való, és nem adta a fűrész, hiába kérleltem hosszasan. De tudtam, hogy az idő nekem dolgozik, nem mentem el az udvarból sehová, s amikor Smercsák néni bement, hogy valamit ebédeljen, a fűrész megragadtam - meghittén jó volt a fogása -, s a szikkadt, szálkás lomok közül felkaptam egy csodás holmit, ami szintén poros volt és földszínű, de a szürkéségen színek derengtek át: mintába kanyarított tompa színek. Láttam, hogy ez egy gyönyörű fotel karfája lehetett: egy kipárnázott, a végén ívben hajló karfa, simulékonyan feküdt a padra, az íves vége kínálta magát. A bal kezemmel a karfát szorítottam, a jobbal markoltam a fűrész - ő, én akkor már nagyon sok mindent kifigyeltem -, és izmaimban, zsigereimben, és most már tudom: az emlékeket tároló valamennyi zugomban ismerős boldogságot éreztem. Most nevetni kéne, most anyám is nevetne, ha látna, de azért izgultam, hogy meglát a Smercsák néni, és a fűrész elveszi, hát gyorsan rátettem a vasfogakat a karfára, és tolni, majd húzni akartam, de a fogak a textilen megugrottak, egyenesen a szorító hüvelykujjam begyének, azon is végigugrattak, hosszú, súroló-roncsoló sorozatban. Nem vágásból folyt a vér, hanem egy márványos, színjátékos mintázatból, ami tűrhetetlenül csipett, égett, lüktetett. A fűrész gyorsan visszatettem. Szégyenemben nem szóltam senkinek. Azaz anyámnak szóltam volna, de láttam, hogy a fájdalomtól megint szinte nincs magánál, láttam, hogy a rendből réges-rég kibillent konyhánkban a kifeszített szárítórótba kapaszkodik.

Az ujjam még nagyon sokáig fájt, főleg amikor mosakodtam vagy a harisnyámat húztam, de aztán már azért nézegettem suttyomban, mert a feldagadt ujjbegyemmel és a mintába kanyargó fűrészfog-nyomokkal sokatmondóan hasonlított az ívben meghajló, kipárnázott fotelkarfára.

Kell nekem ez a kép. Szükségem van rá. Köszönöm, hogy elküldtél, csókolak mindnyájukat:

Sára

DRESCHER J. ATTILA

AMBIVALENS

állok szemben a Földdel
még félig háttal az Égnek
köröttem csillagok
vibra fényei égnek
szentjánosbogárkák
világítják nekem
a rám váró sztrádát
visszhangtalan sötétben
nem érezhetek hálát
hisz búcsúznom kell - végleg
búcsú a múlttól a tájtól
(a múlt majd elévül-
a táj tán megmarad
s a szerzett sebek sem fájnak)
emlékképek vágtnak
utolérhetetlenül
aztán majd felülök
arra a szellemvasútra
mindent már dobva sutba
s arctalan angyalok várnak
náluk is lesz ki szeret majd
és lesznek kik utálnak
Szívemben miért reszket
elmondhatatlan bánat?

FURCSA IDŐKET ÉLÜNK

és romokban az élet
rongálja napi kétely
e lélekfaló métely
a napi rettenet
Ovid antik korát
legföljebb Covid idézi
ma minden felborult
ki így ki úgy bevégzi
s bár fejre állt az élet
közelít a remény
s találkozhatunk majd:
veled velük meg én
Most furcsa éveket élünk -
közben esőktől duzzadt

fekete fellegek
robognak fenn az égen
s tünődni intenek:
mily parányi az ember
s oly kiszolgáltatott
a jónál lehet rosszabb
a rossznak meg nincs alja
egy belső hangtól hallja
s ki-ki lassan bevallja

A HIT KITART

a hit kitart - csak a hit -
megéltél sok vihart
s a vihar is kitart
a hit talán segít -
hogyan feledtesse veled
amit ma még lehet
A ránk mért szenvedéssel
megválthatók vajon
az ő- s magánbűnök?
Amit bizton tudok:
nem élhet örökké
koldusaként a létnek
ki királynak született
s uralkodni tudok-
Leginkább magamon

ÚJ ÉNEK KÉNE MÁR

mit veled dalol a Föld
s a rajta élő sok milliárd
mily jó volna hinni
hogyan változhat az ember -

szerető figyelemmel
a megoldást ne várd:
míg nincsen áldozat
nincsen feloldozás
és nincsen pirkadat

DILEMMA

örökös harc és sarc
néma téblábolás
a kétlábúak között
ez lenne hát az élet?
ettől én mit remélek?

PÜNKÖSD TÁJÁN

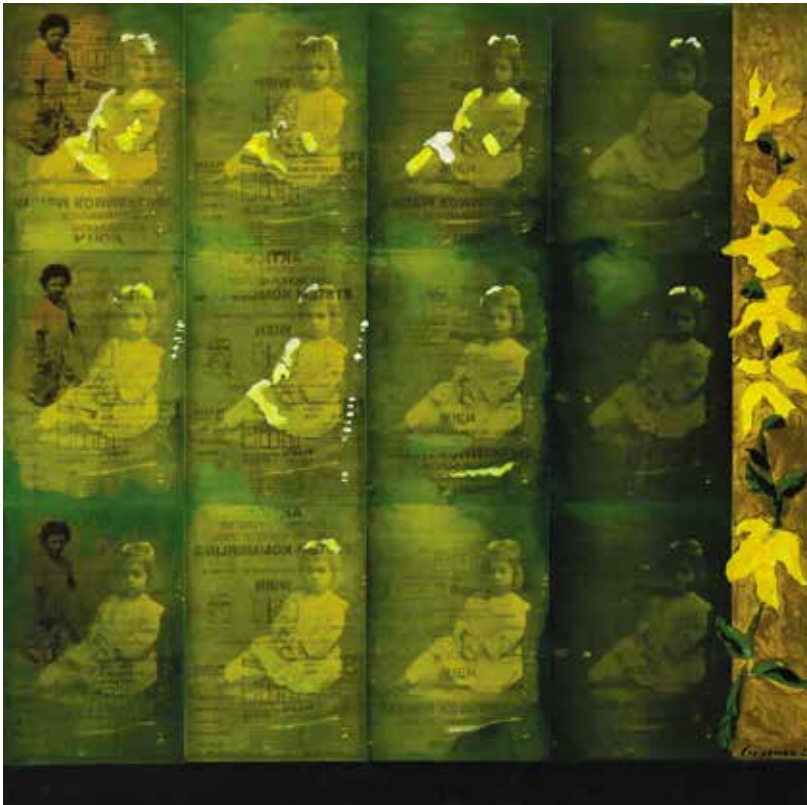
a Szentlélek rózsái
éppen kinyílanak
honnan tudod virág
hogyan ez a rendelt nap?
ha szél fúj s eső ver
gömbjeid nagyra nőnek
jelezve dátumát
a megszentelt időnek
A lírikus naív s tán duplán örül
piros kedv árad szét
immár köröskörül

A DÖNTÉS

nehéz eldönteni
mi kell /értsd: mennyi program/
a tisztes megélhetéshez
ha kérdik: ugye jól van?
és nemcsak tengeted
lepergő napjaid
élhetnél jól vagy jobban
vagyva s költve csodákra
megrendelt boldogságra-
reményed nagyon földi
festett kárpit alatt
az élet meg elszalad
az ember ötre néha hatra tesz
s a fogást keresi
cserélné szapora halra
mit hajdan Isten fia
halászoknak teremtett
Halász tanítvány leszek
már döntöttem róla

RÁDÖBBEN/T/ÉS

Jót írsz és jól Barátom
de sajnós a felséges
piac dönt műértékről
és kiürült bödönöd
mégiscsak az tölti föl
Sors bona nihil aliud-
írta a költő Zrínyi
ám azt is ki kell vívni-
azaz a jószerencsét
te meg csak ámulsz
honnan tudhatta ezt
s míg jó szerencséd űződ
lencsével az újabb évet
azért aggályod nem ereszt:
kítartón építéd tán
hú balszerencsédet

Gerhard Cervenka: Az olló

A KERT

A kert magasra nőtt ezüstfenyői gyér árnyékot vetnek a járólapokra. Körben deszkalapos padok hasálnak, nem betonlábakon, hanem igazi facölöpökön, így simulva bele a kert egységes hangulatába, szinte várva bátortalan szerelmesekre, akik majd oda rejtik érzelmeiket vagy a pusztá megkívánást bokrok és fák rokonszenvező álcájába, mert bizonyára kellemesebb úgy az együttlét, s bámész-kíváncsi tekintetek sem lopják el titkukat. A kertre olyankor adventi csönd borul, amit csak pár jókedvű feketeterigó koraesti füttye vagy elszerelmesedett, brukkoló gerlék éneke zavar meg a lombsátorban, amikor párjukat csalogatják közelebb, bár ez nem is zavaró igazán. Ami a kertet különösképp idillivé teszi, az egy kőszobor-torzó, melyhez szintén kijárogatnak olykor romantikus vagy békés órákra vágyó lelkek.

Most azonban szomorú a kert, egészen pontosan azóta, hogy G. elment. Üres a pad is, ahol G. ült, ölelt, ahol nagy, okos szemével arcomat vizslatta, néha elmosolyodva, s rövid, fiús hajával és kék mellénykéjével hozzám simul, bele-beletúrva hajamba, felmelegítve testet, lelket. Aki meglátott bennünket, bizonytal boldogságot vélt abban a helyzetben és pillanatban.

mikor elmentél dehogy mentél még el minden megváltozott annyira rámtört a hiányod és a magány hogy érzékeltetni sem tudnám s csillogását veszítette mindaz ami addig ragyogni tűnt mert amikor leültél mellém szorosan mellém a mi padunkra kiszökve a társaságtól s a vacsorákról is rámhajolt fiús fejed s illatos bőrdöd elbódította érzéseimet mély hangod pedig a gerlék bűgását idézte visszahozhatatlan emléket hagyva egy nyugtalan életre

Amikor évekkkel később ismét arra vetődtem, s G. már nem volt nekem, újra felkerestem a kertet, egykor volt rövid boldogságom színhelyét... Ott alig változott valami, ám szokatlan volt mégis valahogy. Ő hiányzott belőle, alakja és illata, felejtetetlen ölelése és a fülembé suttogott halk szavak, minden, amit ő jelentett. Megvolt a kőszobor is, s amikor óvatosan azt tudakoltam a helyiektől, hogy nem emlékeznek-e egy bájos, jó alakú, feltűnő jelenségre, aki évekkkel azelőtt pár hetes rendezvény egyik vendége volt s amúgy művészettel foglalkozott, egy idősebb hölgy pár információval szolgált... Azokból megtudtam, hogy G. messze költözött, más feladat hívta, s nem is járt azóta ezen a tájon.

kicsit de nem azt hiszem nagyon rosszul esett hogy nem kerestél sem ott sem másutt korunk adta korszerű lehetőségek ellenére sem talán családi életed alakult úgy hogy nem tehetted talán csak elfelejtettél pedig sokáig vártam rád reméltem hogy megtalállak megpillantalak valahol elrohant az idő s közben én is elengedtem emlékedet bár sokáig kísértett a megélt álom máig sem tudom miért is nem voltam erőszakosabb a folytatás biztonságát illetően miért nem kerestelek nyomban bár mintha visszatartottál volna ettől valamiért aztán mindketten belemerültünk saját munkánkba s addigi életünkbe hiba s tévedés volt azt hiszem

Újabb évek elteltével olyasmiről értesültem, ami mélyen megrázott: áttételesen megtudtam, hogy G. megbetegedett abban az ismert és többféle változatú kórban, ami sok nőtársa sorsa a mai napig. Lehet, hogy már akkor is tudta vagy sejtette, s ajándékot akart adni mindkettőnknek, mielőtt -? Ma már nem tudom megmondani, hogy melyik fájt jobban: akkor elveszíteni, vagy örökre, s ma sem tudom, hol kéne keresnem megözvegyült múltamat s G. emlékét.

Mert néma a kert. Nem kérdez, nem válaszol. Csak megnőtt növényei suttogják egykori szemtanúként nagy idők titkait. A nagyobb, magasra szökött fákat kivágták, a sokat látott padokat kevés kivétellel leszerelték. Múlt idők esője áztatja a kertet, vizek az ezüstfenyők vastag, puha tuskéi is, akárcsak az elvirágzott bokrok, a gondozatlan gyeper az elfutó ösvények, az elárvult pad is, amit a jóindulatú gazda vagy az idő ott felejtett. Talán csak véletlenül, talán örök mementóként friss szerelmeseknek.

Szomorú a kert. Szomorú s nem ereszt.

AZ A DRÁGA EMBER

A faluban csak keménymellű Ancsának hívták a lányt, aki mindig frissen mosott és keményített, olykor a szél által ravaszul meglebbentett fehér gyolcsingével a falu összes férfiemberét ingerelte, elbolondította, a zsémbes és féltékeny feleségek meglegszívesebben kitekérték volna szegény pára nyakát, pedig jámbor lélek volt, ellentétben falusi báj kínálta-provokálta külsejével. Ancsa igazán nem sokat tett a kanvagyak felkeltése és olcsó tróféák gyűjtése érdekében, persze a férfiúi felhozatal sem lett volna túlzottan ínyére való, nem szólva a fehérmépek dühéről és bosszújáról. A még mindig eladó sorban lévő kedves teremtest egyik oldalon kívánta, a másikon gyűlölte a falu népe.

Idős szüleit ő látta el otthoni szorgos munkával, s pénzszüke okán eljárógatt ahhoz a kevés módosabb családhoz hasonló házimunkákat olcsón elvégezni, akik nem törődtek sem a pletykával, sem Ancsa vonzerejével. Azért a legtöbb asszony olyankor szigorúan otthon maradt.

Volt a tehetősebb gazdák között egy rámenős, bár már pocakosodó paraszt is - a faluban megszokottan elhízott feleséggel, s ez időnként már rátette durva kezét Ancsa domború farára s keblére is, bár a lány megfenyegette, hogy többet nem jön, ha nem hagyja abba a molesztálást. Igaz, nagyon nem tiltakozhatott, mert így is, meg úgy is elveszíthette volna kis jövedelmük forrását. Esván gazda tehát ritkán s nagy rövidséggel csenhetett a gyémántalmák kínálta gyönyörökből, ha éppen nem figyelt az asszony, s Ancsa is belefáradt a csaknem hiába való riadt tiltakozásba.

Hanem egyszer csak, viharos gyorsasággal és váratlansággal, megváltozott a helyzet, mert új férfiember költözött a falujukba, aki nem hozott családot magával. Sokat később sem tudtak meg róla a kíváncsi helybeliek, azon a tényen kívül, hogy egyedül él, s megvett egy kisebb házat az alvégen, tehát maradni készül-, súgtak össze a közeli szomszédok és a mindig jól értesült felvégiek, várván, hogy mit hoz a holnap az új ember meg a szintén magányos, bár szüleiivel élő dolgos Ancsa között. Esván gazda zsarolása s erőszakos közeledése mindenestre veszélybe került attól a naptól, aminek Ancsa kimondottan örült. Indok persze nem volt a közbeszéd keltette várakozásra, hiszen a jövevény és Ancsa nem ismerték egymást, Esván meg úgysem merte volna nyilvánosan megvallani, hogy féltékeny a lányra, még agyonütötte volna saját asszonya.

Aztán eljött az aratóbál ideje, ami falun rendesen a közösség legnagyobb rendezvénye, a vallásos alkalmakat nem tekintve. Nyilvánvalónak látszott, hogy Ancsa – ha odamegy – nem kerülheti el a férfiak sóvár tekintetét és a táncra való folyamatos felkéréseket. Hát elment mégis, hiszen ő sem maradhatott örökös pártában, kívánatos s egészséges állapotában végképp nem. S persze hogy felkérték, szünet nélkül forgatták, mígnem az új ember is odajárult a kipirult arcú menyecske elé, s táncra kérte. Pillanatokig tartott csak Ancsa habozása, aztán elsodorta a forgatag a férfival együtt, akinek az arcát csak akkor nézte meg először jobban, s amitől a szíve kicsit beleremegett.

2.

Pitymallatkor hagyták abba a falusiak a mulatozást, akkor kísérte haza Jani a falu legszebb Ancsáját a szülők házáig, bár tisztos távolban elbúcsúzva tőle. Amit a szemek elmondhattak, elmondták, egy elcsúszott csók úgyszintén, ekként kezdődött Ancsa életének új, de nem kevésbé veszélyes szakasza.

A lány innentől, merthogy idővel minden kitudódik, a féltékeny feleségek számára is némi meglepetésre csaknem rokonszenvenné vált-, hja, megszűnt a régi kihívás, így támadt sóvár lelkükben még halovány drukks is Ancsa iránt, noha változatlanul semmit nem tudtak a férfiről. Ha róla esett szó társaságban s Ancsa jelenlétében, meg-megkérdezték, hová tűnik el időnként a jövevény, 'ó, régi ügyeket intéz még', válaszolta. A lány láthatóan elfogadta ezt a helyzetet, mert megkedvelte Janit, s végre állt mellette is valaki. Hát hadd menjen az a drága ember intézkedni, biztos oka van rá. Szüleit is, akik szerették a tiszta dolgokat, olykor azzal nyugtatta meg, hogy Jani rendes ember, aki a falu előtt is vállalta őt, s Esván gazdát is kiszorította a maga önkényes birodalmából.

Aztán egyszer – tán a kisördög súgott neki vagy a balsejtelem – utánament a városba, nehezen derítve ki, hogy hol találhatja meg az emberét. Izgult is kegyetlenül, hogy ha nem leli, miként fogja majd kimagyarázni saját félnapos eltűnését. Azt azért erősen remélte, hogy nem egy kocsmában fog ráakadni, a hivatalokat meg nem ismerte. Végül talált valakit, aki Ancsa kicsit naiv leírása alapján felismerni vélte Janit, s elmagyarázta neki, merre keresse az emberét. Az éppen egy, Janinál idősebbnek tetsző városi nő karjaiban hevert, a faluban megismert arcához nagyon nem hasonlító veres pírban, s láthatóan nem tudott kiszakadni az ölelésből.

Ancsa – a hosszú döbbenettől villámsújtotta szívvel – hazament, senkinek nem szólván úti élményéről, de megfogadta, hogy soha többé nem áll szóba férfiakkal, bármi legyen is sorsa ezen a földön, mert mind gazember, még az ő drága Janija is, az a drága ember.

KIRAKAT

Hogy ne lásson, úgy figyeltem azt a bárgyú alakot...

Kuncogásom majd megölt már; ezt a borjú balekot!

Toporog csak, zsebóráját minden fél perc unja...

Szedelőzködj, ó, te öszvér, otthon vár a dunyha!

Meg se mozdul, szeme kapkod, ideges, de még kitart.

Látszik rajta: gyenge csontú, de kibírna hét vihart...

Rossz zakóját hol kibontja, hol meg újra gombol...

Isten úgyse, égve vágyom tudni, vajh, mit gondol..?

No de lásd csak! Orrom fújom, s ő is törli az övét!

Kapualjba takarózom, s őt is rejti a sötét!

Ugrik, ásít, felköhög, pont úgy, ahogyan én is!

Jaj, miféle borzadályos átok őrijt mégis?!

Hogy kerültem bátran aztán cimboránkhöz - kimaradt,

Orrközeltől vettem észre, hogy az úr csak kirakat!

Az a birka, aki rózsát szorongatva béget:

én vagyok csak az üvegben, ahogy várlak Téged...

ROMÁNC

Kis patakunknál készül az este,
mintha sietne aludni a víz;
gyermeteg illat csüccsen a lesre,
omlik a szívben a májusi íz.

Halkul a nappal, csillan a gáton,
képtelen írni kopott ceruzám...
Szikraszivárvány rebben az ágon,
gyurgyalag izgul a párja után,

Landol a hím és vágyja a nőjét,
bújik a rőt feje hölgye elé,
zöld vízipásztor verdesi csőrét,
hív csere-csókkal nyújtja felé.

Méz aranyából festi a szépet,
úgy dob a vízre vidám ragyogást,
s míg tovahordja az alkonyi kéket
mímeli vígan a lány csobogást.

Szurokné Strassner Klára: Alkonyat

SOMMA

Rázattak szekéren.
Ültem csak fehéren,
túrtem, hogy reményem
gyeplővel keményen
fecnikké csapkodják,
rongy kezek kapkodják.

Ringattak hajóban.
Azt hittem, valóban
úsztatnak a jóban,
bíztam a csalóban,
pedig csak vízre tolt,
s többé már ott se volt.

Volt úgy, hogy repültem.
Felhőket kerültem,
Egy-kettőn megültem
Mindenkin derültem
- rájöttem, balgaság,
kínzó rabszolgaság.

Ma már csak pihenek.
Karodban pihegek.
Tanultam - tietek.
Tartsa meg szívetek
ezt a pár buta szót:
Út formál utazót...

TOLDI MIKLÓS: ARANYNAK

Kandallómban lassan elnyugszik az izzás.
Künn, a tornác úgy nyög, mint a csósz, ha sírt ás,
s legkedvesebb korcsát készül eltemetni.
Múlhatna a tél már. Szeretném feledni,
s tavaszt átugorva, még egy füledt estén,
tücsökzajban, s pipám paraszába lesvén
hold veresét nézni, mint ki sosem álmos...
Azt az egyet még tán megérhetjük, János!

Isten aki tudja, mi lesz végül vélünk.
Annyi biztos csak, hogy holtunkig, ha félünk,
nem ember kezétől, s fegyver villámától
remeg meg a szívünk. Nem tartunk a mától,
a tegnap már nincsen, a holnap meg úgyis
eljö, hogyha rettegsz, minek még a súly is?
Szemem pernye-pillét követ, ahogy szálldos...
Egy dolog rémiszt: Ha... elfelednek, János.

Nem engem, vagy Téged. Az a jussunk. Nem kár.
Örök emlékezet ezen földön nem vár
semmi ember-féle átkozott fiára.
De mégis... Hazudd, hogy nem éltünk hiába!
Tudom, hogy ajkam az ritkán és halkán szólt,
de volt sok háborúm, s azt írtad hajdan volt,
duzzadó erőmről: csodákkal határos!
Tudják majd ki voltam? Vagy már csak ma, János..?

Neked könnyebb, s főképp: sokkal szebb a dolgod.
Fáradtság, s vég nélkül mindegyre csak hordod
rengeteg hősöd és történeted nekünk.
Temiattad hisszük: lassú, magyar vérünk
lesz még vad patakja legigazabb gögnek,
s hogy idegen barmok mindhiába bögnek,
magyar fejek alatt magyar szó lesz vánkos!
Annyit adsz, hogy nem hullsz múlt ködébe, János!

Gyenge karom korhadt, mellém vénült szolga.
Könyvet hogyha elbír, de... csípje a bolha,
tégedet olvasva új erőre szökken,
s hiszem: nem felednek! Sőt, majd egyre többen
falják soraidat évszázadok múlva!
Minden betűd mag lesz, s magyar szívbe hullva
megindul és nő még friss hajtása számos!
Mi meg fentről nézzük, s megnyugosunk, János...

EIGER LEVENTE

KÖZÉPKOR

Ahol a papok gyilkosok lettek
És a gyilkosokat szentté avatták
Elsötétült az ég és az eszme
Az emberek hittek remegve

Nem ilyen vallás kell a világnak
Nem ezért hordta a rabbi
A keresztet
És átdöfött
Szívéből kicsordult a vér
Hogy meggyalázva az áldozat
Kelyhébe hányjon a világ
Nem ezért jött és nem ezt akarta

Üres templomok megdermedt képek
Szentek néznek a semmibe
Ahol az öreg test vonszolja magát
Fogatlan szájával imádkozik
Ha ez az élet semmit sem adott
A következőkben van rá még remény
A sírhalom

HATALMAS

Hatalmas Isten
A mosolyod a gyermek
Tele reménnyel
Mert megálmodtad
Az életet és csalódtál benne.

Árulókat szülnek az anyák
Majd később gyilkosokat
Teremt a méhük
Ez a remény, hogy egyszer
Az ismeretlenbe
Visszatérünk

Nehéz lehet neked
De nekünk se könnyű
Imádunk te ismeretlen
Aki lelkünkben lélek nélkül él

Mert megölsz, és újra éltetsz
Mert minden a tiéd
És milliárdok ezt teszik
A semmiért

MESÉLD EL

Meséld el kérlek
Merre jártál
Milyen volt a
Társas magány
Mit éreztél
Ha átöleltek
A kiégett vágyak
Hálósobáin
Milyen is volt
Nélkülem?

WITTNER MARIÁHOZ

Hazám
Te legszebb álmod egyike
Az élet borzalmain
Vezetett engem a sors
Idegen szláv bandák
Erőszakolták
Meg, ártatlan testedet
A csöcselék uralma megalázott
És elveszett benned
Ami neked az élet értelmét adta
A büszkeség.
A megalkuvók és a gyávák
Születnek, majd sírba szállnak
Az árulónak az élet duplán fizet
Te összevagdalt várandós leány
A lelkedet
Ne add el többé senkinek

Töröld le végre a múlt porát
Tántorogva, de menj tovább
Mert az út végén meglátod
Egyszer
Akkor, ha már majdnem feladtad
Várni fog a halál jutalma
A feltámadás

LELKEM

Lelkem Isten kezében
Testem a föld porában
Ne nézd a bűnöket Uram
Már nem lázadok
És nem kérdezem miért?
Fogd meg kezemet és vezess

Elmúlik minden
A sötétség és a fény
Az érthetetlen elé
A szívemet rakom
Mielőtt a végtelen útjára lépek
És veled találkozom

Szepes Péter: Teremtés, a hatodik nap

HADARITS VILMOS

A VIRÁG DALA

Kinőttem ... néztem, hol vagyok
determináltak végtelen párhuzamosok
talpfák, kövek közt vertem gyökeret
elzúgtak fölöttem roppant mágneshegyek

Hullt rám hideg eső, langyos vizelet
költő és színész vére lett humuszommá
mégsem váltam azokká, nem lettem naggyá
ágaskodnom kellett, hogy lássam
mezők liliomát, tölgyesben virágszőnyeget,
ringó búzatáblát, hol összefogódzott
millió élet, hímes rétet, testvéri kerteket

Nem rágott bamba birka,
erőm nem szívta inda és aranka,
nem taposott sárba iromba kerék,
nem tépett szűz kéz, nem fertőzött penész
sem mérges szömörce,
nem lettem mellékoltár dísze,
sem sírodnál szomorú koszorú.

Időm mégis letelt, s most
gazként sodornak pusztító szelek,
de magjaim jó földbe hullva
virágzanak áldott májusokban

HÉT SZAVAM HÚSVÉT ELŐTT

legjobb barátom sírban rothad
és nem támadt fel, hiába szólítottam:
Zoli, jöjj ki!
bár voltak arra utaló jelek,
hogy ez az év sokkal nehezebb,
arra nem is mert gondolni senki,
hogy már csodát sem tudok tenni
hiszen óriási volt
a tapasztalatom,
közel negyven éve
van munkaviszonyom,
s azóta hurcolom
a vállamon, a lelkemen

mások bűnét, piszkát,
hogy tovább járhasa az útját,
most már megtisztulva,
míg engem megfertőz a lepra,
és beleütközöm a bűnbe,
újra és újra

utam kísérték
- mint jelzőkarók -
az eldobott mankók
és az üres ágyak ...
ám mára elmaradt
a béna és az inaszakadt
és nem ujjong Kána
kong a lakoma háza
nem vár senki a boromra
bezzeg a drogokra ...
s mert tiltakoztak
a halsütők
és a pécek,
lépett
az élelmiszerfelügyelet
korlátozásom végett
így ma sem laknak jól
a szegények

elhagytak mind az asszonyok
- anyám az égbe távozott ... -
nincs ki a lábam mossa,
nem kerül ritkuló hajamra
illatos kenet,
nem mehetek
húsvéti vacsorára,
mert zajlik az intifáda,
s hiába jogerős
a területfoglalás,
ugyanezen okból elmaradt
a virágvasárnapi bevonulás
s mert a kos a lábam törte,
nem tölthetem az éjszakát
a getszemáni kertben,
hiába kötelez a múltam
csak ha felgyógyultam ...

megtagodott gyáván
a szeretett tanítvány,
pedig megdólt

az ellenem emelt
hamis vád,
az államrend elleni
izgatás
eltolódtak az arányok
fiúk! rosszul jártok,
ha Júdásnak álltok
tizenegy besúgó esik
egy apostolra,
harminc ezüst osztva ...

persze, a keresztre-
feszítésemre,
erre a kihagyhatatlan
alkalomra
összegyűlnek a régóta
neheztelő barátok,
képmutató rokonok,
kicsinyhitű társak,
eljönnek mind
a tévtanítók,
a kiugrott papok
és a hú farizeusok
ott tolongnak
a pénztől megszállott
média munkások,
a reklámokból ismert
vérfolyásos leányok
és az ugyanott
megbélyegzett asszonyok

mire a lelkem kilehelem
nem marad velem
közülük senki,
sem családtag
sem pártfüggő lator,
elsietnek, mert már égne
a szombat esti fények
és hiányoznak ó
a családi pogromok
hétfőtől meg ismét jönnek
a vértelen hétköznapok

nem várja ki
közülük senki
míg mellkasomban
Isten szíve

újra dobban
és bár belegabalyodtam
a halotti gyolcsba
és sírom elől a követ
sem gördítik el
feledékeny angyalok,
azért harmadnapra
- vagy később
de feltámadok

EGY KÖLTŐRE

„Indián: ez egyfajta életmód és lelkiállapot.”
/George Horse Capture/

perceg benne a szó,
akár a szú,
talán indián?
leginkább sziú

van benne gyermek,
játszik a lámpafényben,
kamasz, ébredő péniszével,
fegyelmezett férfi,
övé lett a préri,
most már öreg ember
önarckép kinzócölöppel

kiskorában félénk volt és árva,
kutyája kísérte iskolába,
felnőttként hajlott az ámulásra
- ez nem jellemző a mohikánra -,
szóval gyáva volt és hiú,
ezért tippünk szerint: sziú

kopog benne a lélektelen szó,
már nem vátesz, nem is varázsló,
csak a család
rezervátumába zárt
volt bölényvadász

tolldíszes fejével
főnök az írószövetségben
ergo: irokéz,
azaz kopogóbogár,
kopog tollal, írógépen,

klaviatúrán

költőnk persze halhatatlan,
ha meg is hal,
tovább kopog a koporsóban

Völgyi János: Őszi táj

A NAPKELETI BÖLCSEK LÁTOGATÁSA

A karaván elején lovagló vezető megtorpant, a mögötte feltorlódó utazók hamarosan megértették az okát: úticéljuk, Jeruzsálem mészkőből épült falai szemkápráztató fényben ott ragyogtak előttük a napsütésben, hívogatóan integettek az Antónia erőd és Heródes palotájának tornyai. Mintha a lábuknál terült volna el az egész, pedig még sokat kellett menniük, míg elértek a kapuig.

Átjutva az őrségen, ahogy előre megbeszélték, Gáspár, Menyhárt és Boldizsár kíséretükkel egyetemben elváltak a többiektől. Jófajta lovaik, a falakon belül feltett különleges süvegük, a magukra kanyarított díszes köpenyük hamarosan a bámeszködők tucatjait vonzotta köréjük. Mikor már nagyon sokan tolongtak körülöttük, megálltak, és Gáspár nagy hangon, görögül üdvözölte a sokaságot, majd így folytatta: – Az ég titkait fürkészsze bizonyos különleges jelekből arra a következtetésre jutottunk: hatalmas, majdan a világ sorsát befolyásoló királya született a zsidóknak, ezért odahagyva távoli földön lévő otthonunkat, útra keltünk köszönteni őt! Ezért kérünk benneteket, vezessetek minket a színe elé!

Meglepetésükre, a szónoklatot követően a tömeg éljenzés helyett hátat fordított nekik és gyorsan szétszéledt a környező utcákban. Zavartan egymásra néztek. Ekkor tarka fejkendős férfi sietett oda hozzájuk.

– Legyetek üdvözölve Jeruzsálemben idegenek! – köszöntötte őket. – Én szívesen elvezetlek titeket oda, ahol minden bizonynal tudnak segíteni nektek!

– Mutasd az utat, s mi követünk – mondta Gáspár.

A fejkendős férfi szaporán elindult, a három díszes öltözötű lovas, kilenc kísérelőjüktől körbevéve utána léptetett. Nyugati irányba haladtak, új, pompás épületek között, s egyszer csak feltűnt előttük egy hatalmas palota, amelyről vezetőjük azt mondta: Heródesé. Három tornya közül az egyik szinte az eget súrolta. Az ő fia lenne az, akit keresnek? – tűnődtek magukban.

A tarka fejkendős a bejáratot őrző katonához sietett, aztán visszaloholt hozzájuk. – Várjatok itt, mindjárt jövök, és akkor együtt bemegyünk! – kiáltotta, s befutott a kapun. Hamarosan szakasznyi katona jött ki ugyanott, s felsorakoztak a bejárat két oldalán.

– Nem tetszik ez nekem – morogta Boldizsár. – Fura fogadtatás – sziszegte Menyhárt. – Nyugalom – intette őket Gáspár. Ahogy ezt kimondta, útikalauzok feltűnt a kapuban, s intett: jöjjenek be!

A palota udvarán újabb várakozás következett, miközben kísérelőjük felszívódott. Süvegük, köpenyegük alatt kezdett róluk csorogni a verejték. Végre a palotából előjött egy elegáns úr, aki Heródes király nevében köszöntötte őket, és elvezette a csapatot oda, ahol megszabadulhattak az út porától, és felfrissíthették magukat.

– Tudjuk, mi járatban vagytok, és, hogy hosszú út áll mögöttetek – mondta aztán nekik az uralkodó megbízottja odabent. – Ezért szedjétek rendbe magatokat, pihenjétek kicsit, majd küldök ételt, könnyű italokat, legyetek vendégeink embereitekkel együtt! Később bizonyára látni kíván hármatokat nagy királyunk! – hajolt meg, s elsietett.

A palota díszes tanácstermében főemberei helyett Heródest most írástudók és papok vették körül, akiknek a légkondícionált falak adta hűvösség, és a felszolgált frissítők

ellenére gyöngyözött a homlokuk, pedig a hatalomféltésből saját fiait is kivégeztető uralkodó nyájasan szolt hozzájuk, és arra volt kíváncsi, hogy hasonlóan a napkeletről jött idegenekhez, ők is tudnak-e egy olyan világra szóló jelentőségű királyról, akinek zsidóként, és most kell megszületnie?

Szavait hosszú kínos csönd követte, amit végül az egyik tekintélyes farizeus tört meg.

– Nagy király, egyetlen ilyen személyről tudnak az íráskok, akit népünk régóta vár, az pedig a Messiás!

– Mikor kell születnie, és hol? – dörrent rá Heródes.

– Az időpontról nincs tudomásunk, bármikor a világra jöhet! – válaszolta reszkető hangon az írástudó.

– Mikeás próféta szerint Juda Betlehemében kell születnie – vetette közbe a terem jobb szélén ülő főpap. – A Messiásról való tudnivalók egyébként több helyen megtalálhatók az írásainkban – folytatta, de Heródes durván félbeszakította.

– Amit tudtok, abból az engem érdeklő lényegét elmondjátok! A többit remélem, megtudom az idegen csillagjósoktól!

A csillagjós szóra a zsidókból feltörő tiltakozó morajra dühösen felnevetett. – Engem nem köt a ti vallásotoknak a tilalma, én nyugodtan meghallgathatom őket! Ti pedig menjetek békében! – bocsátotta el őket, kettőt tapsolva. Távoztukkal maga elé kérte a napkeletről érkezettek.

A tanácssterem – ahová bevezették Gáspárt, Menyhértet és Boldizsárt – tobzózott az aranyban, márványban, padlózatát gyönyörű mozaikok borították, és az egész helyiséget uralta az a pompázatosan faragott szék, amelyben, díszes palástjában ott ült Heródes.

Hazájuk szokása szerint mindhárman leborultak előtte. A király felpattant trónusáról, hozzájuk sietett, felsegítette és helyetl kínálta őket, végül maga is a közelükben telepedett le. Kijelentette, hogy nagy tisztelettel viseltetik a csillagászat, a csillagjósítás tudománya iránt, ezért kíváncsian várja tőlük annak megmagyarázását, mik voltak, s mikor tűntek fel azok az égi jelek, amiből a zsidók jövendő uralkodójának születésére következtettek?

Megállapodásuknak megfelelően, Gáspár válaszolt a nevükben.

– Fenséges király, mi Babilonban élő csillagász-papok évezredek óta figyeljük a csillagok járását. Ebben az évben a Jupiter, Marduk bolygója, a királyi hatalom jelképe, öt hónapon belül háromszor is találkozott, együtt állt a zsidók csillagjával, a Szaturnusszal, a születés és Izrael csillagképében, a Halakban! Ebből számunkra egyértelművé vált, hogy megszületett a zsidók királya, a különleges körülményekre tekintettel (nyolcszázötven éve nem történt hasonló) pedig arra következtettünk, hatalmas uralkodó jött közénk! Születése idejét az asztrológia szabályai szerint a Jupiter heliakus keltének napjára, azaz Adaru hónap 13. napjára tettük. Hetekig utaztunk megpillantásának örömeért, kérjük tehát, segíts nekünk megtalálni őt!

– Nos, megtisztelő az érdeklődésetek királyságunk iránt, ezért megosztom veletek, amit tudok – mondta Heródes szakállát babrálva. – A zsidóknak szent irataik azt ígérnek, hogy egyszer megszületik az őket nagyvá tevő Messiás, méghozzá pont a hozzánk kétórányi járőföldre eső Betlehemben! Ha a jelek rá vonatkoznak, akkor ott találjátok meg! Mivel magam is szeretnék hódolni neki, menjetek, szerezzetek pontos értesülést a gyermek felől, s a visszaúton térjete be hozzám, és tájékoztassatok róla!

Megtudva, amit akartak, Gáspárnak, Menyhértnek, Boldizsárnak – hiába kezdett beesteledni – nem volt tovább maradása, hiszen minél előbb találkozni akartak azzal, aki miatt a tengernyi veszedelmet, fáradságot vállalták! S lám, ahogy délnyugat felé fordult velük az országút, a sötétlő égbolton egymás közelében ott ragyogott előttük a Jupiter és a Szaturnusz! Mindkét bolygó a ritka természeti jelenség, az állatövi fényhegy csúcán látszott csücsülni, mely fényhegynek a tengelye rövid útjuk során mindvégig Betlehem felé mutatott, sőt, amint beértek a városkába, az mintha pontosan az egyik házra irányult volna!

Kiszáradt torokkal zörgettek be az épület aljában lévő kapun, s Boldizsár megtántorodott, amint az ajtót nyitó férfi mögött a barlangszerű helyiségben megláthatták a gyermeket szépséges anyja ölén! A csillagok nem hazudnak annak, aki érti a nyelvüket! Hangosan hálálkodva leborultak a kisdéd, és a meglepett asszony elé, majd kísérröikkel behozták az ajándéknak szánt aranyat, tömjént és mirhát, és a megszeppent szülők, Mária és József előtt a zsidók jövőbeli nagy királyának, az Ég kegyeltjének nevezték fiukat.

Boldogan, diadaluktól csillogó szemekkel térdeltek a gyermek előtt, miközben a belőle áradó különös erő átjárta, megindította lelküket. Anélkül, hogy beszéltek volna róla, tudták, hogy nem térnek vissza Heródeshez felfedni előtte a kisdéd kilétét.

METSZÉSPONTOK

A pince alma és krumpli illata utána libbent az udvar szintjéig, ott elvegyült a vasalt ruha kigőzölésével. Ez utóbbi annak a nagy helyiségnek az ajtaján át áramlott ki, ahol anyja, Hermina néni társaságában lankadatlanul vasalt. Darabig nézte őket, aztán nekiiramodott az emeletre vivő meredek lépcsőnek, el-elkapva annak díszes vaskorlátját.

Szuszogva ért a tetejére. Bent az előszobában megkocogtatta a baloldali fehér ajtót. Kicsit várt, aztán lenyomta a kilincset, és bevakodott arra a helyre, amelyet a zegzugos házban a legjobban szeretett. A tágas szobában félhomály uralkodott, csak a háztetőkre néző két ablak előterében volt világos, amelyek előtt kedvenc fotelje terpeszkedett. A másik hatalmas karosszék a helyiség közepén volt a holmiktól zsúfolt asztal mellett, ebben ült rendszerint Hermina néni apukája, a papa, miként most is. A falak mellett tömött könyves szekrények álldogáltak, a falakon aranyozott keretekben képek, melyek közül egyik Hermina nénit ábrázolta fürtös hajú kislány korában, egy másíkról komoly tekintetű fiúcska tekintett rá. Ő az a Józsi – tudta meg, mikor egyszer a képekről érdeklődött – akit még mindig visszavárnak a háborúból. „Ugye Imike, a Józsink biztos él, és a bátyám egyszer hazatér Oroszországból?” – kérdezte ma megint Hermina néni. Ő pedig szokás szerint megnyugtatta: Józsi él és jön. Hogyne tette volna, amikor ezért az asszony olyan hálásan mosolygott rá.

A papa finoman hortyogni kezdett. Imi lábujjhegyen odament a könyvekhez. Kissé csalódottan vette tudomásul, hogy ismét csak a szokott szekrényt tudja kinyitni, a többiekben tárolt vastag köteteket csupán azok üveges ajtóin át nézegetheti. Rövid válogatás után kiemelte az egyik különleges kötésű könyvet. Uz Bence, olvasta a címét.

Elterpeszkedett a foteljében, s mielőtt belekezdett volna a regénybe, pillantása rásiklott a két testvér arcképére. Megcsóválta fejét. Tizenkét éve vége a háborúnak, az

felfoghatatlanul sok idő! Az a születése előtt történt, az már történelem! Ilyen okos, művelt asszony, miképpen hihet még annak a fiúnak a visszatérésében? Erről eszébe jutottak osztálytársai, barátai, akik tavaly, '56 novemberében tűntek el az életéből, és némelyikük nagyon hiányzott. Vajon őket sem látják többet, mint a Józsit? Elszontyolodott. Szórakozottan nyitotta fel a könyvet, de az emlékek nem hagyták olvasni. Újra ott állt azon a novemberi vasárnap délután az utcán, amikor eldübörögtek előttük az orosz páncélosok az őket követő, katonákkal megrakott teherautókkal együtt, és megint átérezte a forradalom eltiprói iránti torokszorító dühöt. Ráadásul a katonák vidáman integettek nekik a járműveikről! Aztán alig csörömpöltek el előttük a macskaköveken a tankok, a szomszéd vasutas képes volt azt mondani: „látjátok, kis ország ne ugráljon!”

Abban a szörnyű hangulatában meg tudta volna ezért ölni! Később kezdett el azon gondolkodni, vajon Magyarország tényleg kis ország? Az olvasott történelmi könyvek alapján benne az a kép élt, hogy mi bátor, hatalmas nép vagyunk, három tenger mosta határainkat! Apja keserűen nevetett, mikor kételyeivel hozzá fordult. „Trianon óta minden más” – válaszolta. „Oda lett az ország kétharmada!” Hallgatva őt, olyan csalódottságot érzett, mint mikor rájött, nem a Jézuska hozza az ajándékokat – gondolta, belekezdve végre a könyvbe.

Saját horkantására ébredt. Nappal van, vagy éjjel? – bizonytalankodott egy pillanattig. A karosszékében ül, plédjével letakarva, akkor nappal – döntötte el. Észrevette az ablak előtti fotelben a srácot. Elmosolyodott. Kéthetente onnan őrzi az álmát. Imád olvasni, itt megteheti, ő meg addig sincs egyedül. Lánya ügyesen intézi a dolgokat! Szükséges is – sóhajtott – szegény kis Herminának, rengeteg teher van a vállán. Mióta a papír és írószer boltjukat elvették a komcsik, neki kell eltartania magukat, és ápolnia őt. Szerencsére ügyesen átállt a zongorista ujjáival menyasszonyi koszorúk, elsóáldozói kellékek készítésére, az ismerős papok meg szívesen ajánlják azokat a házassalándóknak, és a gyerekek szüleinek, mivel cserében néhányuk fehérneműjét itt mossa, vasalja a földszinten, a kis Imike anyukájának segedelmével.

Újra a gyerekre nézett, akinek eltűnt a feje a halinaposztó borítójú könyv mögött. Valamilyik erdélyi író művét emelhette ki a szekrényből. Vajon érti, amiről szól? A sorok között a keservüket? A keservit! – szisszent fel, mert belenyilallt a fájdalom. Be kell vennie a tablettáit!

Lánya észben tarthatta ezt, mert berobbant a szobába, elsegítette a toalettre, beadta a gyógyszereit, és máris a fiúcskával foglalkozott.

– Ugye jól elvagytok a papával? Rendes gyerek vagy! Mit olvasol? Az Uz Benecét? Való az neked? – zúdította a kérdések sorát a kölyökre.

– Való az neki?

Kisimítva plédje redőit, ezt már tőle kérdezte. – Persze, hadd tanuljon a világról – reagálta le a gyerek könyörgő tekintetét. – Erdély csodálatos. Azért ott harcolni kevésbé volt az!

– Jaj, papa, nehogy háborús történeteket kezdj el mesélni! – sikkantotta Hermina. – Elég volt, amit nemrég a második világégésben átéltünk! Ugye Imike, nem lesz harmadik? Ugye bízhatunk az „Angyali” pápában, XII. Piusban? Ő küzd, imádkozik a békéért! Majd ha lejössz hozzánk, beszélgetünk ezekről!

Hermina kirobogott, a fiú szótlanul, nagy szemekkel bámult rá. – Bizony egykor az első háborúban ott jártam azon a hegyes tájon, ahol te most képzeletben – mondta neki. Képek kezdtek felvillanni szeme előtt – mint újabban egyre gyakrabban – a ten-

gelyig érő sárban haladó lovas kocsikról, az útszélien kimerülten heverő emberekről, lövészárkokról, a lövedékek nyomán szétrepülő rögökről, emberi végtagokról. Nagyot nyelt. – Harcoltam, harcoltunk magunkat nem kímélve számos helyén annak a vidéknek, és miként a soproniak közül oly sokan negyven éve, az Ojtozi szorosban is!

Hirtelen – ahogy jött – elment a kedve a beszédtről. Igaza van Herminának, mit érhetne meg ez a szegény gyerek azokból az átélt szörnyűségekből, a halál tapintható közelségéből, s a legrosszabból: legyengülve hazatérni arra, hogy minden áldozatuk hiábavaló volt? Csak megzavarodna. Idáig jutva, ködként ölelte körbe a rosszkedv.

Imi becsukva a könyvet várta a folytatást. A papa azonban elnémult. Talán megint elaludt? Merje megszólítani? – Nagyapám állítólag Doberdónál halt meg – suttogetta. Az öregúr moccanatlan ült tovább. – Ha olyan hősieen küzdöttek, miért lett a vége mindennek Trianon? – kérdezte dacosan. Bár ne tette volna! Papa felhördült, éretlen tacsónak, buta kölyöknek nevezte, és addig ordított vele, mígnem lánya feljött a földszintről, és őt kiküldve le nem csillapította.

Odalent a vasalt és vasalatlan ruhanemük között szipogva számolt be az asszonyoknak beszélgetésükről. Anyja szidni kezdte a szemtelensége miatt, Hermina néni azonban leintette.

– Semmi baj, csak apámat az ojtozi csata kerek évfordulója teljesen kiforgatta magából, folyton az elesett bajtársait, a sebesülését, és küzdelmük kudarcát emlegeti. Bántja a tehetetlensége, hazánk, önmaga és a Józsi sorsa... Ezért reagált olyan érzékenyen Imike megjegyzésére. Majd mindketten kapnak egy habos kakaót, és szent lesz a béke!

A kakaó kilátása megbékítette. – Az édesapja sebesülten jött haza a háborúból? – nézett fel Hermina néniére.

Az asszony arcán árnyék suhant át. – Amire hazaért a hadifogságból, arra nagyjából meggyógyult. Szerencsénkre, hiszen el kellett tartania a családot az ínséges időkben – válaszolta. – Közben szülővárosa, Kismarton az osztrákoké lett, a háborús szövetségeseinké! Akkor ez nagyon fájt neki, de tudta, ettől azért a rokonait nyugodtan meglátogathatja. Nem voltunk szögesdróttal körbezárva, mint most, amikor szegény annyira szeretné még egyszer látni a gyerekkora helyszíneit! Azt mondja ez az egyetlen kívánsága! Tavaly ősszel azt hittük sikerül kivinnünk, azonban túl gyorsan lezárultak ismét a határok. Drága apámnak – az asszony hangja elcsuklott – nincs sok hátra! A Józsink odaveszett... mi lesz velem egyedül? Kővér könnyecskéket pottyantott a vasalt ruhára.

Imi riadtan nézte, aztán odaugrott hozzá és szorosán megölelte.

HUSZÁR LÁSZLÓ

ÜZENET SZENT – GYÖRGYI ALBERTNEK

szégyen –

az eltört csontok megalkuvók
mert összefornak

szégyen –

virító sárga a holnap
mosolyogva lesheted
amíg
gázok
füstök
mérgek
halántékodra tipornak

szégyen –

meddő marad Ázsia
gyermekszerető öle
halott pisztrángok
pettyes mosolya úszik
a semmibe

szégyen –

én szégyellem a tártkarú
egyetemben fajtámat
hogy kénytelen csókkal
megfojtani
szerelmét

szégyen –

a múlt zsiros házikabát
foltozást már nem tűr el
a magyar múlt ígérete
örök áltejekben pihen
s éretlen szabadságot legel

szégyen –

hogy itt a költőserég
s szelektálni szinte tiltott
az egymás között
szövevényei
téphetetlen liánok
tartják az irodalmat
a hatalmat

szégyen –

roncsolt földek és
repedő halovány egék
a traktorok termelő

zörejében
a gyomirtószer
alkotójukba lopódnak

szégyen –
az álarccá vált arc

(1970)

PIHENŐ

világunk – bokor
mely alatt megszületni
képtelen álmaink
selyemhernyó – reménybe
gubódnak
és patakok mossák be
a homokba
egyszer – egyszer
meglátott arcainkat

FÖLDRE RAJZOLT PORVIRÁG

marad belőlem cifraság
a földre rajzolt porvirág
szemek sarkában vak közöny
a koporsónak öltözöm

a felhők testén rajz vagyok
szájából kibukó szótagok
arasznyi lángok heve óv
megölnek mai fáraók

IZES MIHÁLY

ÉDES HAZÁM

te szomorító
Édes hazám, te megtörtető!
dérverte mező tavaszodván,
költőtemető, dalok szülője,
apám homloka-ránca,
süppeteg sírja anyámnak,
szerelmeim rozssuhogása,
gondjaim molyhostölgy-erdeje,
Szeretlek.

NÉGYSOROS FOHÁSZ

A parasztnak megszokott,
kirándulóknak észrevétlen
madárijesztők, kőkrisztusok,
– ti védjétek meg!

TÖREDÉK

Szavak, hírek, reklámok özönében
nyújtózó ország. – Fölbred?
Fákban a nedvek,
távvezetékek
árama,
vér az ereken
Sűrűbben s gyorsabban kering. –
Zászló rajtam az ing.
Parázslík. Ellobog.
Szólnom kellene. –
Hallgatok.

A KIS FŰRÉSZELOGÉP

A kis fűrészelőgép
hazabiciklizik a gyárból
éjszakai műszak után,

szép ez a kora reggel!
azt gondolja a kis fűrészelőgép
szép ez az ősz!
azután beindítja magát,
hogy szép és fiatal felesége ne fázzon.
Gyúlik a fa, pattog a tűzben, nő a meleg.

/A gép neve izesmihály

Gyártási éve:1946.

Típusa: munkásköltő

Selejtezési éve: ismeretlen/

Gyúlik a fa, pattog a tűzben, nő a meleg;
s a kis fűrészelőgép
embernek képzelet néhanap magát.

BUDAPEST, NAGYKÖRÚT

Siető léptek. Aktatáskák. Esernyők.
Valaki meglők: Jó napot. Hogy vagy? és siet tovább
Csak ne lennétek ilyen esendők,
S ily szánnivalóan ostobák.

CSILLAGMUZSIKA V.

Fák hajolnak le körben,
Nézik magukat tóban:
Tündér-kék tükörben
Csillag sugara csobban

SZÉCHENYI SOPRONI SZOBRÁRA

*A Soproni Fiatalok - 15 éve alakult -
Művészeti Kollégiuma mai tagjainak*

Kint kamasz- fák. S olyan új most
a régi házsor: - szinte félek.
Boroshordók. Pálinkásbutykos.
Poharaink is dülöngélnék.
Hej, szegénység! be lassan gyógyulsz:
apánk – anyánk templomi mennybe baktat
s jövőnk helyett a poharakba kotyogósan a szesz
kicsordul.

De kinn
kamasz – fák s Széchenyi szoborbronza int,
hogy „... nem volt, hanem lesz!”:
s gyümölcsfák, szőlők vetése,
gyárak gyümölcse érik.
Térdig csillagcirpelésben.
Kamillák illatában térdig.
De jó lenne már hazaérni!
Hazaérni, s asztalra téve
elébb
– jövőnk kenyérként venni kézbe,
s ingujjat gyűrve készülődni ünnepi kenyérszégésre!

TE

Léted, hiányod tükre csak.
Ne fáraszd, s ne kíméld magad.
Aki vagy: se több, se kevesebb.
A lét, mégis csak tetőled értelmesebb
Élned kell hát – tisztán, egyszerűn.
A jóért csupán. Hogy mindent kikerülj
ami a fű,
kövek, s emberek ellen valló.
Élned kell tisztán vallatón.
Halhatatlanul. Hallhatón.

*(A költő hagyatékából előkerült
és részben publikálatlan versek.)*

BOROSÁN-VÖLGY

A természet temploma
Hol a bükkfák égig érnek,
nem hajolnak meg a szélnek,
levelek közt napfény csillan,
táncot lejtve tovaillan,

a ciklámen lehelete
utat mutat, erre gyere,
itt leled meg a templomot,
mit a természet alkotott.

Lombkorona a kupola,
hangja, akár lágy fuvola.
Nincs itt freskó, tornya sincsen,
mégis jelen van az Isten.

Dombok óvó ölelése
forrást vigyáz sok-sok éve,
mely mindenkit megvendégel
kristálytisza, hűs vizével,

nem számít, ahogy kinézel,
egyenlő vagy, nincs kivétel.
Szeretetet hirdess, adjál,
s legyél hálás, hogyha kaptál!

Hívó lelkek összegyűltek,
Szűzanyáról szólt az ünnep.
Hozzá szállt az ima, ének,
visszhangozták dombvidékek.

Hálát adva érte, s kérve,
ne felejtse el e népet,
Boldogasszony, égi anyánk,
Tiéd vagyunk mi s a hazánk.

KIKELETKOR

Elbotorkál az éj, még alig pitymallik,
madárkórus dala messzire hallatszik.
Ibolyaillatot lehel a zöld pázsit,
léleksimogató, kirándulni csábít.

Lágy szellő finoman sárga nárciszt ringat,
mókusfi` odvából vidáman kacsintgat.
Kockásliliomok tavaszt harangoznak,
előtte boldogan majd földig hajolnak.

Ünnepelni készül gyümölcsfa és bokor,
szívderítő látvány, csipke, tüll és fodor.
Menyasszonyruhában díszlik a vajkörte,
álomszép ruháját régről örökölte.

Barackrózsaszínben a koszorúslánya,
igézőn tündököl, ő is nászra várva.
Széllolvasként repül a dicső vőlegény,
hártvás szárnya fénylő, apró, szorgos legény.

Aráját kedvesen százszor körbe zsongja,
édes virággal folyvást púderozza.
Azúrkék égboltot átszeli egy gólya,
áhított tavaszunk híres hírmondója.

LABDARÓZSA

Kerti bokron több száz labda,
csillagokból összerakva,
harmatcseppek gyöngye rajta,
hajladozik fényre, napra.

Porcelánarc, elbűvölő,
már messziről oly feltűnő,
mosolyog az istenadta,
tekinteted odacsalja.

Szellő hogyha táncra kéri,
a szépsége megigézi,
lány dallamot bűg fülébe,
s együtt ringanak a napfénybe.

KASSAI RÓBERT MŰFORDÍTÁSAI

**JOHANN WOLFGANG VON GOETHE VERSEI
MAILIED / MÁJUSI DAL**

Wie herrlich leuchtet Mir die Natur! Wie glänzt die Sonne! Wie lacht die Flur!	Hív a természet, Ragyog nekem! Fürdik a napfény. A réteken.
Es dringen Blüten Aus jedem Zweig Und tausend Stimmen Aus dem Gesträuch	Fakad a sok rügy, Sarjad az ág, Madártól hangos Már a határ.
Und Freud' und Wonne Aus jeder Brust. O Erd', o Sonne! O Glück, o Lust!	Ezeryi szívből öröm fakad. Boldogság, jókedv! Ó Föld, ó Nap!
O Lieb', o Liebe! So golden schön, Wie Morgenwolken Auf jenen Höhn!	Tiszta szerelem! Hogy mosolyogsz, - Hajnali felhő, Reám ragyogsz.
Du segnest herrlich Das frische Feld, Im Blütendampfe Die volle Welt.	Híven megáldod Friss földedet, Mezőt belengi Illatlepled.
O Mädchen, Mädchen, Wie lieb' ich dich! Wie blickt dein Auge! Wie liebst du mich!	Ó lányka, lányka, Szeretlek én! Hogy csillog szemed? Nevet felém.
So liebt die Lerche Gesang und Luft, Und Morgenblumen Den Himmelsduft,	Miként pacsirta Szép dalt szeret S virágillatos Reggeleket,
Wie ich dich liebe Mit warmem Blut, Die du mir Jugend Und Freud' und Mut	Én úgy szeretlek. Forró szívvel. Hisz' megifjítasz, Vidám kedvvel

Zu neuen Liedern
Und Tänzen gibst.
Sei ewig glücklich,
Wie du mich liebst!

Újabb dalokhoz,
Táncba viszel.
Szeress, örökké
Boldog leszel!

LEBENSREGEL

Willst du dir ein hübsch Leben zimmern,
Mußt dich ums Vergangne nicht bekümmern,
Das Wenigste muß dich verdrießen;
Mußt stets die Gegenwart genießen,
Besonders keinen Menschen hassen
Und die Zukunft Gott überlassen.

ÉLETELV

Ha szép életet akarsz élni,
Nem kell akkor hátra, múltba nézni.
Ne bosszankodj folyton mindenem.
A jelent élvezd csak szüntelen.
Ne légy kész' soha gyűlöltre,
A sorsodat bízd az Istenre.

ERINNERUNG

Willst du immer weiter schweifen
Sieh, das Gute liegt so nah.
Lerne nur das Glück ergreifen:
Denn das Glück ist immer da.

INTELEM

Meddig tart még vándorlásod?
Készítsd Jóra szívedet.
Keress itt a boldogságot,
És rád talál, megleled.

NÄHE DES GELIEBTEN

Ich denke dein, wenn mir der Sonne Schimmer
vom Meere strahlt;
Ich denke dein, wenn sich des Mondes Flimmer
in Quellen malt.

Ich sehe dich, wenn auf dem fernen Wege
der Staub sich hebt;
In tiefer Nacht, wenn auf dem schmalen Stege
der Wanderer bebt.

Ich höre dich, wenn dort mit dumpfem Rauschen
die Welle steigt.
Im stillen Haine geh ich oft zu lauschen,
wenn alles schweigt.

Ich bin bei dir, du seist auch noch so ferne,
du bist mir nah!
Die Sonne sinkt, bald leuchten mir die Sterne.
O wärst du da!

A KEDVES KÖZELLÉTE

Rád gondolok, ha tengerben csillan meg
a napsugár.
Rád gondolok, ha forrásban fürdik meg
a holdsugár.

Téged látlok, ha távoli utakon
a por kereng.
Ha sötét éjszakában keskeny pallón
vándor remeg.

Téged hallak, ha tompán morajlik lent
tenger árja.
Ha árnyas fák alatt szívemet liget
csendje várja.

Veled vagyok, távol vagy tőlem, - érzem
mégis közel.
A nap kihuny, csillag pislog az égen
s velem leszel.

HEINRICH HEINE VERSEK

ANFANGS WOLLT ICH FAST VERZAGEN

Anfangs wollt ich fast verzagen,
Und ich glaubt, ich trüg es nie;
Und ich hab es doch getragen -
Aber fragt mich nur nicht, wie?

NE KÉRDEZD...

Elvesztettem kire vágytam,
- Szinte összeomlottam.
Aztán mégis talpra álltam,
Csak azt ne kérdezd: hogyan ?

EIN FICHTENBAUM STEHT EINSAM

Ein Fichtenbaum steht einsam
Im Norden auf kahler Höh.
Ihn schläfert; mit weißer Decke
Umhüllen ihn Eis und Schnee.

Er träumt von einer Palme,
Die, fern im Morgenland,
Einsam und schweigend trauert
Auf brennender Felsenwand.

A MAGÁNYOS FENYŐ

Zord észak kies táján
Egy fenyőfa éldegél.
Elszenderül, jégbe zárja,
Hóval lepi be a tél.

Álma szép , karcsú pálma.
Vágyódik Délre ő.
Szomorkodik magában
Égő sziklán a fenyő.

LORELEY

Ich weiß nicht, was soll es bedeuten,
Daß ich so traurig bin;
Ein Märchen aus alten Zeiten,
Das kommt mir nicht aus dem Sinn.
Die Luft ist kühl und es dunkelt,
Und ruhig fließt der Rhein;
Der Gipfel des Berges funkelt
Im Abendsonnenschein.
Die schönste Jungfrau sitzet
Dort oben wunderbar,
Ihr goldnes Geschmeide blitzet,
Sie kämmt ihr goldnes Haar.
Sie kämmt es mit goldnem Kamme,
Und singt ein Lied dabei;
Das hat eine wundersame,
Gewaltige Melodey
Den Schiffer, im kleinen Schiffe,
Ergreift es mit wildem Weh;
Er schaut nicht die Felsenriffe,
Er schaut nur hinauf in die Höh'.
Ich glaube, die Wellen verschlingen
Am Ende Schiffer und Kahn;
Und das hat mit ihrem Singen
Die Loreley getan.

LORELEY

Lelkemet mi dülja föl egyre,
A bánat súlya nyom.
Rege hív a múlt időkbe,
Tőle nem nyugodhatom.

Hideg szél fú, sötétedik,
Folydogál a Rajna,
A hegyorom ég, szikrázik
Tűnő alkonyatba'.

A vidék legszebb szüze
Fent ragyog, - mily talány.
Fénylik ékszere, fésűje
Csillog aranyhaján.

Arany fésűje járja át.
Ajkáról lágy dal kél.
A gyönyörű melódiát
Felkapja, viszi a szél.

A hajóst a kis hajóban
Sodorja vadul az ár.
Zátonyt nem lát a folyóban,
Csak fölfele tekintget már.

A hajós küzd a hullámokkal,
Ám elnyelik a hajót.
Loreley bűvös dalával
A szívébe hatolt.

ICH HAB DICH GELIEBT UND LIEBE DICH NOCH!

Ich hab dich geliebt und liebe dich noch!
Und fiele die Welt zusammen,
Aus ihren Trümmern stiegen doch
Hervor meiner Liebe Flammen.

SZERETTELEK S LÁNGOL SZÍVEM ÉRTED!

Szerettelek s lángol szívem érted!
Mégis összedőlt a világ.
Romjaiból, - áldva lényed,
Fellobbant hű szerelmi láng.

ES LIEGT DER HEISSE SOMMER

Es liegt der heiße Sommer
Auf deinen Wänglein;
Es liegt der Winter, der kalte,
In deinem Herzchen klein.

Das wird sich bei dir ändern,
Du Vielgeliebte mein!
Der Winter wird auf den Wangen,
Der Sommer im Herzen sein.

ORCÁDAT PÍR LEPTÉ EL

Orcádat pír lepte el,
Megjelent rajt' a nyár.
De engem a kis szívedben
A tél hidege vár.

Megváltozik még nálad
Te nagyon szeretett!
Tél futja be szép orcádat,
S szíved áraszt meleget.

DAS FRÄULEIN STAND AM MEERE

Das Fräulein stand am Meere
Und seufzte lang und bang,
Es rührte sie so sehre
Der Sonnenuntergang.

Mein Fräulein! Sein Sie munter,
Das ist ein altes Stück;
Hier vorne geht sie unter
Und kehrt von hinten zurück.

A LÁNY A TENGERT NÉZTE...

A lány a tengert nézte,
Csak úgy sóhajtozott.
A lelkét megigézte
A naplemente ott.

Kisasszony! Legyen vidám,
Hisz' ez régi darab:
Itt elől alászáll, ám
Hátul visszatér a Nap.

LEISE ZIEHT DURCH MEIN GEMÜT

Leise zieht durch mein Gemüt
Liebliches Geläute.
Klinge, kleines Frühlingslied,
Kling hinaus ins Weite.

Zieh hinaus, bis an das Haus,
Wo die Veilchen sprießen.
Wenn du eine Rose schaust,
Sag, ich lass' sie grüßen.

LELKEMET SIMOGATJA

Lelkemet simogatja
Tavaszi lány zenéje,
Röppenj fel, szállj dalocska,
Ki a messzeségbe.

Ott egy házra rátalálsz,
- Ibolyák a kertben.
Egy kis rózsát, ha meglátsz,
Köszöntséd nevében.

LIEB LIEBCHEN

Lieb Liebchen, legs Händchen aufs Herze mein; -
Ach, hörst du, wies pochet im Kämmerlein?
Da hauset ein Zimmermann schlimm und arg,
Der zimmert mir einen Totensarg.

Es hämmert und klopft bei Tag und bei Nacht;
Es hat mich schon längst um den Schlaf gebracht.
Ach! sputet Euch, Meister Zimmermann,
Damit ich balde schlafen kann.

SZERESS KEDVESEM!

Szeress Kedvesem! Tedd a szívemre
Kezed! Hallod ahogyan lüktetve,
Mint egy feldühödött ács szüntelen
Csapkod, koporsót ácsol nekem?

Éjjel nappal üt, kopácsol zajongva.
Erőmből rég' nem telik álmokra.
Ah, be siet serény mesterem,
Hamar elkészül nyughelyem.

BERTOLD BRECHT

DER PFLAUMENBAUM

Im Hofe steht ein Pflaumenbaum,
Der ist so klein, man glaubt es kaum.
Er hat ein Gitter drum,
So tritt ihn keiner um.
Der Kleine kann nicht größer wer'n,
Ja - größer wer'n, das möcht' er gern!
's ist keine Red davon:
Er hat zu wenig Sonn'.

Dem Pflaumenbaum, man glaubt ihm kaum,
Weil er nie eine Pflaume hat.
Doch er ist ein Pflaumenbaum:
Man kennt es an dem Blatt.

A SZILVÁFA

Szilvafa áll az udvaron,
Gyengécske még, kicsi nagyon.
Törzsét rács vigyázza,
Hogy senkise bántsa.

Nem tud nőni gyenge ága,
Pedig ez a szíve vágya.
Míg biztatásra vár,
Nem éri napsugár.

Szilvafa ez? No aligha,
Szilvát még nem érlelt kékre.
Talán mégis szilvafa:
- Nézz a levelére !

RAINER MARIA RILKE :

HERBSTTAG

Herr: es ist Zeit. Der Sommer war sehr gross.
Leg deinen Schatten auf die Sonnenuhren,
und auf den Fluren lass die Winde los.

Befiehl den letzten Früchten voll zu sein;
gib ihnen noch zwei südlichere Tage,
dränge sie zur Vollendung hin und jage
die letzte Süsse in den schweren Wein.

Wer jetzt kein Haus hat, baut sich keines mehr.
Wer jetzt allein ist, wird es lange bleiben,
wird wachen, lesen, lange Briefe schreiben
und wird in den Alleen hin und her
unruhig wandern, wenn die Blätter treiben.

ŐSZI NAP

Véget ért Uram. Hosszú volt a nyár,
A napórákra vessed árnyékodat,
a vad szeleket várja a határ.

Szólj: a gyümölcsök teljesedjenek,
adj nekik még jó két délies napot,
a teljesség csak általad adatott,
szőlőfürtjeid édesedjenek.

Nem épít már, akinek nincs háza.
Magára marad, várja egyedüllét,
éjen virraszt, olvas, írja levelét,
sétányon bolyong mindhiába,
a levelek tánca is bántja szívét.

Olasz költők

SANDRO PENNA

IL MARE È TUTTO AZZURRO

Il mare è tutto azzurro.
Il mare è tutto calmo.
Nel cuore è quasi un urlo
di gioia. E tutto è calmo.

AZÚRKÉK A TENGER VIZE...

Azúrkék a tenger vize, már
nem zúg morajjal a hullám.
Örömköltés kél, támad bár
szívemben, mégis csend borul rám.

GIUSEPPE UNGARETTI

SOLDATI

Si sta come
d'autunno
sugli alberi
le foglie

Bosco di Courton luglio 1918

KATONÁK

Úgy állnak mint,
hervadó
ősz levelek
a fákon.

Bosco di Courton 1918 július

SALVATORE QUASIMODO

ED E' SUBITO SERA

Ognuno sta solo sul cuor della terra
trafitto da un raggio di sole:
ed è subito sera.

ÉS BEKÖSZÖNT AZ ESTE

Mindenki maga áll a Föld szívéen esdve,
Ím egy napsugár keresztüldöfi:
és beköszönt az este.

Orosz költők

НИКОЛАЙ НЕКРАСОВ

«МУЗЕ»

О муза! наша песня спета.
Приди, закрой глаза поэта
На вечный сон небытия,
Сестра народа - и моя!

NYIKOLÁJ NYEKRASZOV

A MÚZSÁHOZ...

Ó Múza! Dalnak immár vége.
Hintsd hát a poéta szemére
A nemlét örök álmát! Ma
Te vagy nép s költő hú társa.

A. SZ. PUSKIN

KRASAVIЦA ПЕРЕД ЗЕРКАЛОМ

Vzгляни на милую, когда свое чело
Она пред зеркалом цветами окружает,
Играет локоном – и верное стекло
Улыбку, хитрый взор и гордость отражает.

SZÉPSÉGES LÁNYKA A TÜKÖR ELŐTT

Nézd e bájos lánykát, amint a homlokát,
Fényes tükre előtt virággal ékesíti.
Játszik hajával s a hű üveg mosolyát,
S a büszke, ravasz szemsugarát reáhinti.

Я ВАС ЛЮБИЛ: ЛЮБОВЬ ЕЩЕ, БЫТЬ МОЖЕТ

Я вас любил: любовь еще, быть может,
В душе моей угасла не совсем;
Но пусть она вас больше не тревожит;
Я не хочу печалить вас ничем.
Я вас любил безмолвно, безнадежно,
То робостью, то ревностью томим;
Я вас любил так искренно, так нежно,
Как дай вам бог любимой быть другим.

1829.

SZERETTEM ÖNT...

Szerettem Önt, a szerelem varázsa
Tán' még betölti lelkem egészét.
De Önt ne zavarja hű ragyogása.
Bánatom se rongos el kedélyét.
Szerettem Önt szótlánul, reménytelen,
Félőn, féltőn, - gyötört kín keserve.
Szerettem Önt oly' őszintén, gyengéden.
Adja Isten, más is így szeresse.

ЭКСПРОМТ НА ОГАРЕВУ

В молчанье пред тобой сижу.
Напрасно чувствую мученье,
Напрасно на тебя гляжу:
Того уж верно не скажу,
Что говорит воображенье.

RÖGTÖNZÉS

Mély csendben ülök előtted.
Hiába űz a kín, a bánat.
Hiába nézlek én Téged,
Úgysem mondhatom el Néked,
Mit eléd képzeletem tárhat.

Grabner József: Esős Rózsa utca

KERÉK IMRE

ÖRMÉNY DAL

Emésztő bánat mardossa szívem,
Életem sorvad, mért vagyok árva?
Könnyeim árja tengerré duzzad,
Csak bánatomat anyám ne lássa.

Ó a hegyekbe elfutok innét,
Testem szakadék sziklája zúzza,
Szívem hadd lenne farkasok étke,
Csak halálomról anyám ne tudna.

ŐSZI RÉZKARC

Aranylik, őszi már a nyíres... Sárga
levél billeg kék tükrén a Rinyának.
Hűvös hajnalok ezüst ragyogása –
Leng a tájon a jeszenyini bánat.

Tündér nyaraink varázsa mivé lesz?
Mivé a víg örömök lepketánca? –
Egy láthatatlan kard mindent bevérez,
Ahogy belemélyed a táj húsába.

Merő vér-lucok a dohányszín dombhát,
a bordóvörös vadszőlőlevélre
fagyott dongó szárnylemeze, a pompát
öltött kecskerágók süveg füzére.

Állig zörgő páncélban csikorogván,
szál bogáncskóró posztol a fenyéren,
s Borszűrő Szent Mihály vacogó szobrán
ösztvér varjú cikákol serényen.

SZÉTTÖR HITET, LÁTSZATOT

Kifényesedik a világ:
letörölt ablaküveg.
Lándzsalevelű kardvirág
tündököl fejünk felett.

Vödörben szilvaszínű ég,
rózsa kettőzi magát.
Beissza a mézsűrű kék
hajad fenyőillatát.

Marék rézpénzt csörget a szél.
Pocakos dinnye hasad.
Szememtől szívemig elér
a nyújtózó ámulat.

Madártalan, fekete fák:
kegyetlen szénvázlatok.-
A terpeszkedő pusztulás
széttör hitet, látszatot.

Álmodunk forró köveken,
Lassan álmunk se marad.
Karoljuk egymást védtelen
mérgezett felhők alatt.

ŐSZI CSOKOR ILONÁNAK

Ciklámen, csarab, őszi gerebcsin, csormolya, tárnics,
berkenye, som pirosa, sziklai benge, fagyal
éjszín csillagait csillantó ág: lila, kék, rőt
színei pompáját küldi szemednek az ősz.
Benne parázslík a soproni erdők tiszta derűje,
pisztráng-villantó, csergedező patakot,
őz dobaját, szarvasbögést bűvölve szobánkba,
szajkórikkantást és fakopáncs-neszeket,
s vén tölgyek mohacsendje, nyírligetek susogása
ringat álomba, hogyha szemed behunyod.

L. BURDA ZSUZSANNA

A LEPKESZÁRNYÚ IDŐ

Emlékszem arra az ősze
a Duna parton, amikor
ránk hullott egy szilvafa levél,
a túl érett gyümölcs illatára,
az egymásba fonódó
tenyerünk melegére,
a kapaszkodásra,
hogy ne legyen ennek az ősznek vége:
Ne legyen még! Ne legyen vége!

Jó volt ragyogni egymás szemében,
érezni a gyönyörű varázst,
az őszi pillangókat,
s a lepkeszárnyú időben
az egymásba olvadást.

Azután mégis vége lett az ősznek,
eljött a tél, a hó az olvadás...
jöttek új tavaszok, s a gyümölcsök
értek...
Minden ősszel nélkülöd...
rád emlékezem.

ÖNARCKÉP

Az vagyok, amivé lettem.
Sodrásban sodródás,
csókban: olvadás.
Elfordult arc,
néma sikoly.
Eszeveszett tánc!
Ékszer:
ragyogás!
Villanó remény!
Kétely,
kapaszkodás,
forró vágy!
Kihűlt hamu,
néma varázs.
Sóhajok himnusza!
Megsemmisülés,

végelkeseredés,
könnyek fájdalma,
csókok könyörgése:
Zuhanás!
Vagy öröm?
Lobogás!
Én vagyok.

TÁNCOLNAK MIND A FOLYÓK!

A tavasz szűz illatát hozza a hajnal.
A házak között apró csecsemők
olyanok, mint az ima.
Más emberek, más a mosoly,
mégis ismerjük egymást.
Mindenki fogja a másik kezét.
Táncolnak mind a folyók,
sikoltó hullámon forog a szél!
Mi tudjuk, mindig tudtuk,
egyszer majd partot ér!

Sántha Katalin: Kolostor utca

LOCSMÁNDI LÁSZLÓ

...VADVIRÁGOK...

– Kócnak –

a kialvatlan fák alatt
sárga levelek: mind halott...
ősz-hideg éj volt: vártalak...
elvéreztek a csillagok...

*

mi történt ma: elmesélem:
ősz levél hullt: este lett...
felhő könnyezett az égen...
mi történt ma: szerettelek...

*

csak az első csillagig
kísérjen el zöld szemed...
zörren az égi csalit:
és elviszem könnyedet...

*

szeretlek: mint József
szerette Máriát:
sápadt álmodó seb:
két kifosztott virág...

*

virradat vagy tán este lesz:
szemedben álom lengedez...
csönd lesz: fogjuk egymás kezét:
és Isten elmond egy mesét...

*

isten-szeme látta csak
ágyba bújó hársfaszag...
lelőtt párját sírta vad
könyveiből nyílt patak...

*

amiről hallani akarsz:
azt mondd el egyszer kedvesem..
amit zöld szemeddel takarsz
álomból –riadt lelkemen...

*

kinyíltak a pipitérek:
mindegyik egy pici fészek...
fészükben álmok zöngenek:
az álmok őrzik zöld szemed...

*

egy kicsit sírtam
és útra keltem...
csillag-csalitban
csatangol lelkem...

*

alszanak a vadvirágok
szuszogásuk szent-szép ima:
így emlékszünk majd mi rátok:
ez sárga volt: ez meg lila...

*

kakukk ébreszti a fákat
csillag hajnalodik: várlak...
kakukk: érzem lépted nesztét:
szemed-szép: mint egy szentbeszéd...

:

és a fák csillagok voltak:
lelkünk mélyén kakukkoltak...

*

mélázva baktat az este
rigófütty fészkel szemedbe...
ágyát bontja az estike:
szeretlek: ahogy senki se...

*

már felébredt az estike
és megmosdatta egy kakukk...
szép lett: szemed-szép szentmise:
boldog: mert lelkünkben aludt...

*

a könnyektől betört égen
szél-szántott sötét madarak...
a hajnal vérző csöndjében
hiányod harmata szakad...

*

lelkeden az ég kék inge..
szemedből vadvirág-magot
eszik egy fáradt széncinke...
szeretlek: vadvirág vagyok...
*

arcodba bújt egy kis lepke
este van: számon ring a szád..
könnyeit ejtik szívembe
a szilvát-őrző szilvafák...
*

szétfoszló székemben ülök
harmatot sír a cinkeszem..
szád partján ciripel egy tücsök
szeretlek: ahogy senki sem...
*

hiányod templomában
örökmécs lett zöld szemed...
a hajléktalan nyárban
kialvatlan könny remeg...
*

lombodból néz egy rigó rám
szeretlek öreg diófám..
árnyadban vártam Kócomat:
nem voltam soha boldogabb...
*

harang kondul:lepke-sárga
szellő árnya száll a szádra...
*

az éj mély-kopár csöndje
megölt minden csillagot...
szentjánosbogár zöldje
sír-ragyog: és sír: ragyog...
*

este lesz már: sápadt-néma:
számhoz ér a szád árnyéka...
csillag nincsen: eső cseppen
hallgatok csak zöld szemedben...
*

nagyon szeretlek: esteledik
szemedben alvó virágcsokrok...
hiányod harmat-csendje esik:
csillag-könny csordul: imát mondok...

*

alkonyul már a fák árnya
árva színtelen virágok...
fáradt az Isten báránya:
én Uram: hozzád kiáltok...

Zsombolyai Mária: Ahol az ima az égig ér

MADARAK

Természetesen, az eddig már bemutatott libák és a kacsák is, rendszertanilag a madarak csoportjába tartoznak. Eddig, semmilyen rendszerhez nem tartottam magam. Csak egyszerűen leírtam, ahogy jutottak eszembe az állatok és a történetek. Időrendi sorrendtől is függetlenül. Egyik történetben már felnőtt vagyok, a másikban még gyerek. Azért, hogy valami rendszer mégiscsak legyen a történetekben, a következő fejezetekben egy darabig, csak madarokról fogok írni. Ebben a külön fejezetben felsorolok jó néhány madarat. Inkább csak jelzem, hogy többféle madárral volt kapcsolatom. Volt, amelyiket csak néhány napig ápoltam, másokat, mint árvaakat felneveltem. Amikor már nem szorultak gondozásra, szabadon engedtem. Mások, évekig voltak társbérelőim a lakásban. Ez utóbbiak főleg papagájok voltak. Itt, most csak általánosságban említettem a madarakat. Később néhányról majd részletesen írok. Persze, mindegyik kapott önálló nevet is. Kivéve a papagájaimat. Mindegyik papagáj a Pittyos nevet kapta. De mindegyik kapott egy azonosító jelzőt a neve mellé. Például: ha kakas volt, akkor Öreg Pittyos. Ha tojó, akkor Pittyosné, fiókájuk (csak egyke volt) Kis Pittyos... Nem, mintha annyira fantáziátlan lettem volna, hogy nem tudtam volna mindegyiknek más nevet kitalálni, mint: Pityu, Gyuri, Csöpi, Flóri, stb. Inkább, így találtam bohókásnak. Fióka korától felnevelt verebem neve, ezért: Trottyos, ápolásra szoruló postagalambomé pedig Bruku. A felnevelt kiscsecském pedig, már árva fióka korában a Fecseke nevet kapta. A fecske név hangutánzó jellegét, egy e hanggal tovább fokozva.

Trottyosról, a verébről majd még később mesélek a papagájokról szóló fejezetben. Azonban már itt megjegyzem, hogy verebet kalitkában, egyedül tartani, szinte reménytelen vállalkozás. Annyira génjeikben van a szabad élet, hogy képesek a kalitkában halálra zúzni magukat a szabadulás reményében. Számtalan verebet gyógyítottam meg, neveltem fel, de mindegyiknek ez lett a vége, ha nem engedtem szabadon optimális időben, a gyógyulásuk után. Hacsak nem, mégiscsak a sérülésük, vagy betegségük szövődménye végzett velük. Nem mesélek róluk itt. Mint, ahogy a törött lábú gólyáról és a törött szárnyú vetési varjúról, a nagyfeszültségű távvezeték által áramütést szenvedett héjáról sem. Ezeket, elsősegélynyújtás után néhány órával, a madárkórháznak adtam át. Így nem alakulhatott ki közöttünk mélyebb „szellemi kapcsolat”. Azért mégis! Itt írok le egy tapasztalatot a héjáról. Amit már korábban is általánosítani mertem a madarakra. Nekem bejött, de senki ne próbálja ki! Akkor sem, ha már biztosnak érzi magát, hogy szuggesztíve is tud hatni az állatokra. A már szelíd madaraimnál, melyek már menekülés hajlama nélkül is, nyugodtan megültek ujjamon, karomon stb. Tehát sikerült bennük kiépíteni a bizalmat. Megfigyeltem, hogy szememre nem támadnak, holott azelőtt csíptek, haraptak, böktek csőrükkel, Mindenütt máshol, ahol értek. Némelyik még a karmait is használta, támadásra. A gólya például, hosszú csőrét lándzsaként használva is próbálkozott. Persze, fel voltam készülve, hogy szememet védjem, de érdekes módon a szememre támadni egyik madár sem próbálkozott. Legalább is azok közül, amelyikkel én találkoztam. Mintha halálos, megbocsáthatatlan vétekek tartanak. Még a rózsafejű papagájaim sem támadtak soha a szememre. Pedig, még tenyésztőik is csodálkoztak, hogy kesztyű nélkül fogom meg ezeket az agresszívnek tartott madarakat. Eleinte tényleg bebizonyították, milyen mélyre képesek vájni erős, horgas, hegyes csőrüket az ujjamba, de miután megbarátkoztunk, már csak gyengéden

birizgálták a feljűk nyújtott ujjamat. Vagy éppen egy elegáns duplalábás ugrással rá is ültek. Ilyenkor már, akár lágyan a szemgödörbe is temethettem fejüket (persze becsukott szemmel) Eszük ágában sem volt a szemhéjamba csípni. A szoba került héját, a három hónapos Huba kutyám fogta meg az udvarunkon. Azért tudta megfogni, mert a héja lába és szárnycsúcsa égési sérült volt. Nyilván a közeli magas feszültségű távvezeték okozhatta a sérülést, és az áramütéstől még kótyagos madár az udvarunkon landolt. Egy reggel arra lettem figyelmes, hogy Huba egy jókora madárral birkózik az udvaron. A madár hatalmas szárnyait kiterítve hanyatt feküdt a fűben, és nagy erős karmaival, csőrével vagdalkozva igyekezett a Labrador kölyök támadását visszaverni. Érdekes, hogy a kutya sem csaholt. Csendben, de derekasan küzdöttek. Még pizsamában szaladtam ki, hogy szétválasszam a harcoló feleket. Ez, bizony véráldozattal járt a részemről. Egyrészt, mert Huba, akkor még hegyes fogai, másrészt pedig, a héja erős csőre és karmai véresre marták kézfejemet, a "békefenntartó hadművelet" folytán. Későbbi vizsgálataim során megállapíthattam, hogy se Huba, sem a madár nem sérült meg a küzdelemben. A héjának, valószínűleg egy elektromos kisülés magas hőmérsékletű íve pörkölte meg lábát és szárnycsúcsát. Mint „Simonyi óbester” a keblemben, pizsamám alá rejtettem tehát a héját, a kutya elől és beszaladtam vele a házba. Persze, a kiskutya közben csípte a bokámat és húzta volna le a pizsamanadrágomat. Adjam neki vissza a madarat! Hiszen az, az ő zsákmánya! Bent a házban, a héja már sokkal barátságosabban nézett körül. Még gajmós csőrével vagdalkozott, amíg óvatosan hajtogattam össze szárnyait úgy, hogy azok evezőtollait a lábaival együtt is a faroktollaihoz fogva tarthatam a madarat, mint egy virágcsokrot. Mire ezzel a művelettel végeztem, a héja már egészen nyugodtnak látszott. Egy tudós bagolyhoz hasonlított így, ahogy fejét forgatva, nagy szemével, értelmesen nézett körül. – Szevasz haver! Ne félj, jó helyre kerültél! – dörgöltem fejéhez finoman a fejem, homlokom és fejbúbom közötti részét. Igaz, hogy a macskák barátkoznak így, de a madár is megértette ezt a mozdulatot. Közben, sunyin figyeltem, hogy nem akar-e, csőrével támadni. Nem csípett! Óvatosan, felkészülve arra is, hogy esetleg a szememre vágthatna, lassan távolodtam fejemmel, el tőle. Nem ellenségeskedett! Mikor lehajtott fejem felemeltem előtte, csőrével a szakállam után kapott. De nem durván! Inkább, csak kíváncsiságból: „Hát ez a kóc, mifene?” Barátságos gesztusnak is felfoghattam. Úgy is vettem. Egy darabig figyelmesen szemléltük egymást. Egyenesen és látható érdeklődéssel, nézett a szemembe. Mintha ez a madár felfogta volna, hogy megmentője vagyok. Nem akarom bántani. Még egy kis vizet is elfogadott tőlem. Miközben még a markomban volt, ivott egy kis tálkából, melyet feje elé tartottam. „Még a vad, ragadozó madár sem támad az ember szemére.” Persze, ha nincs pánikban! Ezt fontos tapasztalatnak tartom. Ezért írtam le itt, a madarak általános fejezetében, a héja történetét. Ez azonban, csak egy egyedi tapasztalat. Nem általánosítható! Senki ne próbálja meg! Az egyedek toleranciája, agressziójának mértéke kiszámíthatatlan. Akár az embereknél is!

FECSCKE

Azért került ide a héja után, mert szintén vadon él, bár sokszor az ember közelében. Számára azonban, ez manapság már nem túl előnyös. Emiatt választottam előszónak ide, a fecskéről szóló kis versemet.

Ne legyen utolsó fecske! Hosszú, hideg tél után, örömet hoz az enyhe tavaszi délután. Csak egy öröm hiányzik még, Mielőtt leszállna az este. Érkezne meg már az első fecske! Egy fecske ugyan, még nem csinál nyarat, De hírért hozza, ahogy eresz alatt, tapasztja a sarat. Ahogy a nyár, megjött a cikázó fecskeraj is eddig. Örülhetünk nekik, de ki tudja még meddig?

Az érkező fecskehadak egyre csak ritkulnak. Ha nem figyelünk oda, tán még kipusztulnak! Nem győzünk majd irtani szúnyogot, sok rovar, Ha fecskebarátja is elhagyja a magyart! A fecske hasznunkra van, nem csak lélekvidítónak! Jóisten adta mellénk, természetes rovarirtónak. Irthatnánk a rovar sokféle vegyszerrel. Már annyi lesz a méreg, hogy végez az emberrel! Sajnos sok gonosz riasztgatja, még pusztítja is a fecskét. Elköveti ezzel, a környezetkárosítás rémtettét. Ha már kedvtelésből tartunk görényt, patkányt, még kecskét is, Vegyük pártfogásba rovarirtó barátunkat, a fecskét is!

Az én pártfogolt kisfecském, még teljesen sárga csőrű, kis fióka volt mikor gyerekek hozták azzal, hogy kiesett a fészekből. Még teljesen kopasz, gyámoltalan, reszkető, roskadozó, kis jószág volt. Nem is tudom, hogy élhette túl az esést. Látható baja azonban nem esett. Egy fillért nem adtak volna a gyerekek az életéért. A macskának akarták adni. Én, viccesen elkezdtem nyávogni. Ez annyira tetszett nekik, hogy vonakodás nélkül átadták nekem a gyámoltalan, kicsit. „Meglátjátok, majd én felnevelem!” tettem az ingem mellzsebébe, hogy ne fázzon szegény. Senki sem hitte! Aznap különösen siettem haza, hogy a kisfecskét mihamarább gondozásba vehessem. Nem kell ennek kalitka! Egy használaton kívüli, kerámia leveses csészéből, amilyeneket főleg vendéglőkben használnak, hevenyésztem neki „fészket”. Kibéleltem vattával és a hűtőszekrény tetején helyeztem el, albérletünk konyhájában. Szerencsére találtam az orvosságos fiókban egy szemcseppentőt. Azzal gond nélkül meg tudtam itatni. Nem is kellett szétfeszítenem a csőrét, mert igencsak tátogott ki a vatta közül, ahogy felé közelítettem a szemcseppentővel. Az első csepp a feje búbjára sikerült. Így, hát mindjárt megtartottuk a „keresztelőt” is. A „Fecseke” nevet kapta. Mohón nyelte a további három vízcseppet, melyek, már célba találtak.

A konyha ablaküvegén legyek sütkéreztek. Nekiláttam tehát, összefogdosni ezeket egy gyufás dobozba. A kismadarak gyorsan fejlődnek, ezért rendkívül gyors az anyagcseréjük. Gyakran kell nekik enni. Sejtettem, hogy nem győzök majd annyi legyet fogni napközben, amennyire ennek a picinek szüksége lesz, ezért betankoltam legyekből. Aznap délután még, úgy negyedóránként ellenőriztem a kisfecskét, és ha ilyenkor tátogatta a csőrét, kapott egy legyet. Mire az este közelgett úgy tűnt jóllakott a kis madár. Mert nem tátogatott már, ha közeledésemet érezte. Kapott megint három csepp vizet a szemcseppentőből, majd hagytam aludni. Nem zavarta a villanyfény, de alatta a hűtőszekrény kompresszorának időnként ki-be kapcsolódásának hangja sem. Kapott még egy egész laza vattacsomó-takarót. Ne hiányozzon neki a megszokott családi fészek melege annyira! Eszik, iszik, alszik is, talán megmarad élve!

Reggel, mikor megnéztem a „fészket”, már élénk mozgás volt a vattacsomó alatt. Hja! A madarak korán kelnek! És a pici, már milyen éhes volt! Követelődzve

nyújtogatta felém, sárgaszegélyű csőröcskéjét. Szerencsére, maradt még a gyufás skatulyában három légy. Hogyan fogtam volna olyan gyorsan egymásután a legyeket, ahogy ökelme azokat bekebelezte. Meg is ijedtem, hogy túl nagy feladatot vállaltam. Hogyan fogok én majd annyi legyet, amennyire ennek a kis kópénak szüksége lesz, amíg felnő? Mikor pecázni jártam rengeteget fogtam. Kampányszerűen, de nem nap, mint nap! És akkor még gyerek voltam. Az időm is több volt rá. Szerencsére, a ház udvarában, hátul, voltak tyúkok. A tyúkólnál sűrűbben fordultak elő legyek. Oda jártam ki kezdetben, legyet fogni a kisfecskémnek. Abban bíztam, hogy hamar csepereedik majd. Nem kell akkor már olyan puha rovarral etetni, mint a légy. Mindenesetre, egy jó darabig, mindig volt üres gyufásdoboz a zsebembe. Ahol értem, vadásztam a legyekre, szúnyogokra, hernyókra. Lényeg, hogy ne legyen kitin páncélja. Fehérjében minél dúsabb, táplálóbb legyen.

Ez a számomra nehezebb, rovarvadászó idő, tényleg nem tartott túl soká. Ahogy egyre teltek, múltak a napok, Fecske gyorsan gyarapodott. Előbb egyre pelyhesebb lett, majd apró tolltokok alakultak ki a testén. Ahogy nőn nőtt, már a szárnyán is kezdtek tollak kialakulni. Már nem csak tátogatott, utána is kapott az odatartott rovarnak. Egyre mozgékonyabb lett, de a fészket soha nem próbálta meg elhagyni. Már mikor, a fekete tollazata és jellegzetes, fehér dolmánya is kialakult, kimászott a leveses csésze (fészke) szélére. A csésze szélét azonban nem hagyta el. Ott várta, mikor érek már haza, a neki való falatokkal. Farka mindig befelé állt a csészébe. Ezért nem volt nagy gond a takarításnál. Csészeöblítés, a bélelő széna cseréje, és kész. Mert idővel a bélelő vattát illatos, száraz szénára cseréltem. Tollazata, már elég védelmet nyújtott a kihűlés ellen.

A hangja is megjött. Fecseregve köszöntött, amikor már hallotta, hogy jövök be, a bejárati ajtón. Mikor már a konyha ajtajában meglátott, szárnyverdesés közben, lábain föl, le- rugózva üdvözölt. Ezzel félreérthetetlenül, örömét fejezte ki. Úgy tűnt, hogy teljesen elfogadott gondviselő szülőnek. A nagy öröm persze, szólhatott a tömött gyufásdoboznyi szöcskeadagnak is. Ekkor ugyanis már annyit evett, hogy tényleg nem győztem legyekkel. Hazafelé tartva, mindig megálltam egy közeli kaszáló mellett, amin népes szöcskenyáj legelészett. Elég volt néhány tíz métert csoszognom a sarjában, rengeteg szöcske ugrott szanaszét. Pillanatok alatt összekapkodhattam egy gyufaskatulyányit. Ennyi, nagyjából elég is volt egynapi táplálékadagnak. Kiegészítve azokkal a szemtelen legyekkel, amiket amúgy is agyon kellett csapnunk a konyhán. No meg desszertnek egy kis csirkemáj-cafat, főtt tojás darabkák, stb, stb.

Ez utóbbiak egyre gyakrabban kerültek be, Fecske étrendjébe. Felfedeztem ugyanis, hogy néha véres a kismadár széklete. Ennek okáról, azonnal árulkodtak a széklettel együtt kiürült, fűrészfogas szöcskeláb darabkák. No, ennek szomorú kihatása lett a szöcské sorsára! Ez után, ugrólábuktól megfosztva kerültek felszolgálasra. Persze a madár begyében, amúgy sem végezheték vidámabban. Sajnáltam a szöcskéket, de még szerencse, hogy nem vették túl tragikusan a csonkolást. Ugrólábaik nélkül is mászkáltak az ujjamon. A kismadár nevelése szempontjából, erre is nagy szükség volt. Ideje volt Fecskének is megtanulnia, hogy „A sült galamb nem repül magától a szájába!” Ezt a közmondást, szándékosan alkalmaztam itt, mintegy többszörösen áttételes allegóriaként, az ember analógiájára. Mert e közhely lényegét, az embergyerekeknek is meg kell tanulnia még időben. Később, már egyre keservesebben tanulja meg.

De térjünk vissza, a kisfecskére és a mászkáló szöcskére! Eljött az ideje, hogy tanuljon már kicsit vadászni. Egyre messzebről mutogattam neki a szöcskét. Hiába

követelte, nem tettem a csőrébe. Vártam, hogy kapkodjon utána. Egyébként, csőrének sárga szegélye már egyre vékonyodott. Hamarosan felnőtt lesz, majd tanulhat repülni. Az ugrólábától megfosztott szöcskét, vagy elbódított legyet az ujjamon másztatva egyre távolabb vittem a fecskétől. Így incselkedtem vele. Reméltem, hogy majd egyszer csak utána ugrik. Meg is történt! Ettől kezdve, már ha csak közeledtem feléje, mindig átrebbent a fejem tetejére. Ilyenkor, ha óvatosan felnyúltam érte, ellenállás nélkül meg is tudtam fogni. A markomba fogva itattam továbbra is a szemcseppentővel. Tálkából nem akart inni. Próbálkoztam megvizesített, nagy falevelekről cseppentve is itatni, de félt a nagy levéltől. Így maradt a szemcseppentővel való itatás módszere.

Ahogy teltek, múltak a napok, egyre messzebből volt képes a fejem tetejére átugrani. Nem volt neki túl nehéz, mert a fészke elég magasan, nekem szemmagasságban volt elhelyezve. Közben, a szárnyait is egyre ügyesebben használta. Ha a szöcskét kis ívben eldobtam, már úgy is el tudta kapni a levegőben, de a konyhában repkedő legyekre, látszólag ügyet sem vetett még. Ám lehet, hogy próbálkozott légyvadászattal is, amikor nem voltam otthon. Mert előfordult, hogy hazatérvén, a konyha padlójáról kellett felszednem. Olyan alacsonyról, talán még nem tudott felrepülni.

Egyszer azután, nagy meglepetés ért, mikor hazaérkeztem. Mire a konyhaajtó küszöbére értem, kisfecské landolt a fejem búbján! Olyan csendesen, szárnyverdesés nélkül vitorlázott oda, hogy észre sem vettem, csak mikor a fejemre ült. Önkéntelen mozdulattal lekaptam onnan. A markomban fészkelődve keresett kényelmes pozíciót, és már nyújtogatta is ki csőrét, a hüvelyk és mutató ujjam között képződött kerek lyukon, ahogy markomban tartottam. Aznapra járó szöcskeadagját követelte. Szokásom szerint, fejceskékjét a szemgödörbe bújtatva nyugtattam meg, amíg másik kezemmel előhalásztam zsebemből a szöcskékkal megtömött gyufaskatulyát. Ha már úgyis a markomban volt, néhány csepp vízzel meg is itattam a szemcseppentőből, miután jóllakott.

Mikor hazafelé jöttem, láttam, hogy az égen köröze, kezdenek gyülekezni a fecskerajok. Közeledik már az ideje a fecskék elköltözésének. Ideje hát, hogy az én kisfecském is komolyabb repülő edzéseket tartson. Hosszabb távon is. És tudjon a földről is felrepülni. Az edzéseket, már az udvaron tartottam vele. Először, a magasított veranda legfelső lépcsőjéről a fejemre szállt. Én az udvar szintjén álltam, így a fejem teteje már nem jelentett neki olyan nagy szintkülönbséget. Mindig a fejem tetejére repült a lépcsőről, soha nem a vállamra. Egyre alacsonyabb lépcsőfokra tettem, így növeltem a szintkülönbséget, amit le kellett küzdenie. Kellő gyakorlás után már elléptem előle, mikor közeledett. Így kénytelen volt a mögöttem lévő orgonabokron landolni. Onnan megint a fejemre szállt. Ez volt a búcsúja? Mert egyszer csak, mikor egy fecskeraj éppen felettünk kavargott, huss felszállt, és megkülönböztethetetlenül elvegyült fajtársai között. Többé nem láttam. Reménykedtem, hogy tavasszal visszajön, de hiába. Még fecskével sem nagyon találkoztam azóta. Később, miután Nagycenkre költöztünk, pár évig még láttam ott fecskéket körözni. De volt ott akkor még gyurgyalag élőhely is. A vasútállomás közelében egy löszdomb alacsony szakadékos oldalába fúrtak maguknak barlangfészket. Minden tavasszal ott költöttek, és ősszel ugyan úgy elköltöztek, mint a fecskék. A gyurgyalagok, a fecskék pompás, szivárványos színű tollazatú, közeli rokonai. Mostanra, már a gyurgyalagok bizony eltűntek. Hasonlóan, mint a fecskék is. Reménykedjünk, hogy nem örökre!

VÖRÖS ÁKOS

NYELVÉBEN ÉL A NEMZET

A magyar őstörténetől a rendszerváltozáson át egészen napjainkig sok minden nyomon követhető újszerű megközelítésben. Az alábbi történet erről szól. Hihetetlen egy kissé, de igaz. Lássuk:

Csaba királyfi ekképpen szólt a kalandozások közepette, gyanús elemekre felfigyelve:

CS. KERES: ELNYOMÓ!

Árpád apánk néhány évszázad múltán, a hét törzs mellett a nyolcadikat is összefogta:

Ó! KERESSEM? NYOLC!

A magyarok bejövetelét (ld. Feszty Körkép) követően az erdőkben a magyarság nyel-szerű orsókra lelt, és sót is találtak vadászat közben.

E NYOMRÓL KECSÉS
NYELECSKE-ORSÓM
CSERKEL, E SÓ NYOM!

Csinos leánykák szívesen vigadoztak a magyar vitézekkel évszázadokon át: Megszerezni a magyar legényeket, az volt ám a hódítás:

MENYEK! OLCSÓ SER
MOCSKOS! ELNYER-E
SOK MENY CSELRE? Ó!

Nem akármilyen szépasszonyok mulatoztak, volt olyan, aki rolót is hordott mindig magánál, hátha nagyon besüt a nap oda, ahova nem kéne. Néhány állat (disznó tudniillik: emse, nyeles tüskésbőrű) is a tett színhelyén volt:

ROLÓS MENYECSKE
NYER, CSÓKOL! EMSE,
MORCOS NYELESEK!

Kenyérsütés gyakorta zajlott a magyarok háza táján, ez örvendetes!

KENYEREM OLCSÓ S
CSEKERNE MOSOLY!

Molyok próbálkoztak (hárman vannak: A,B,C) néhány morzsát megszerezni a finom magyar kenyérből:

Ó SORS! MELY KENCE
OLY KEMENCE-SORS?
Ó NE KERESS C-MOLY!

Bánatosan imígyen szólt a moly, hiszen csak ilyesmit talál:

CSERESNYE, LOMOK!

Tisztességtelen eszközhöz folyamodott aztán az egyik, kiváltva ezzel a többiek kétkedő tetszését:

CSEN: KÓSER E MOLY?

Ám Kenese, a híres magyar, résen van.

Feltűnik a történetben Kocs község, ahol a kocsit feltalálták. Kenese móresre tanítja a szörnyű molyokat! Kocs, a kevés nemzetközileg ismert magyar szavunk egyike, (kocsi) ím, itt is előjön. Történetesen a disznó (emse) társaságában:

MOLY CSÓR. KENESE
NYELE MÓRES. KOCS,
EMSE NYER. (OLCSÓK)!

A nők s a kenyér meghatározók voltak a magyarság élete során. IV. (Kun) László nem mindig volt elégedett a kenyér minőségével. Tudnivaló, hogy királyunk (legyen csak L.) udvari papja, Kézai Simon örököltte meg a Csaba-mondát. (Lásd történetünk eleje!)

Ó MENY-SORS: LECKE
MENYEKRE! OLCSÓ S
CSOMÓS L. KENYERE!

Cudar idők is jártak a magyarra, már a környezetszennyezés kezdetei is fellelhetők:

KORCS ELME NYES! Ó!
ÓNOS CSERMELYEK.

A jövőendő selyem-nyakkendő s léhűtői is előkerültek immár:

SELYEM-CSOKOR? NE!!!

A kétfelé ágazó Y, (Jó vagy rossz utat válasszunk? Össze tudunk-e fogni?) vissza térő motívum sorsunkban. A mai soproni erdőmérnök-képzés Selmezbányán indult, nem sokkal Mária Terézia után. 1808-ra nyúlik vissza a honi erdészeti oktatás. A Kárpátok egyetemi polgárai vidám szakestélyeken jóízűeket söröznek, Selmecen is, Sopronban is:

Y: NEMES E KORCS LÓ!
SELMECEN Y-KORSÓ!
Ó, SELMEC: NYERS OK.

A ló és patáinak nyoma szintúgy visszatérő motívum:

LÓNYOM: KECSESRE,
MELYEN CSÓK E SOR!

Hiszen az utóbbi sor olyan jó, csókot is érdemel.

Ki nem maradhat történetünkben a zene és az irodalom. Jelesül, a mai Orsy és Krém zenekar, Nemecek Ernő, na meg persze a ló: A kitűnő, finom anyag nyesése után selymet is árulnak (Lásd léhűtők):

NEMECSEK, LÓ, ORSY
NYES. REMEK, OLCSÓ
E RONCSOK SELYME!

A Szabad Európa rádió régi, népszerű műsorvezetője Cseke László a magyar hegyeket versenyezteti. Balatonfelvidék előnyben:

CSEKE: SOMLÓ NYER!

A rendszerváltozáskor az orosz katonák italozása és tevékenysége végéhez érkezik:

SER S MELÓ: KONYEC!

Jövönk, múltunk lehet a japán néphez is fűződik:

SONY: MECSEKRE LÓ!
REMEK LECSÓ SONY!

Mit nekünk dollár vagy euró. A yen lesz a jövő igazi pénze:

YEN? OLCSÓ, S REMEK!

Történetünknek itt vége szakad.

Mindez mit jelent? Csak egyet, mindebben ott van ősi jelképünk, a Turul, avagy a

KERECSENSÓLYOM,

illetve, annak valamennyi betűje, minden egyes sorban.

Utóirat: Van-e még nyelv a világon, mely erre a szójátékra alkalmas?

ROSS KÁROLY

AZ ÍRNOK

A nemrégiben megnyílt trendi kávéház tükörfényes kirakatüvegében pillantotta meg, úgy jó másfél méterrel mögötte, srégen. Már a sziluettjéből biztos volt benne, hogy ő az, ezt a fejtartást, ezt az arcot nem lehetett elfelejteni, a durván megvastagodott alsó szájszélről nem is beszélve. Még akkor sem, ha közben negyven év telt el.

Katonai sorozáson voltak, a hatalmas terem – talán tornacsarnok – távolabbik sarkában üldögélt egyedül, mellére bukó fejjel, előre hulló gombafrizurával, homlokát épp csak annyira emelve fel, hogy látósávjának felső pereme ne emelkedjék a teremben nyüzsgő sokaság feje fölé. Mint aki nem kíváncsi semmi másra, csak az egymást kerügető, zavartan ide-oda pislogó kortársaira, akiknek életében ez volt első olyan pillanat, amit nem vártak sosem. Mások is felfigyeltek rá, néhányan még meg is mosolyogták, s valaki félhangosan megjegyezte: Na, ez is jól bebaszott! Valóban, tekintete kifejezetten bambának tűnt, mint aki részeg, de aki közelebről szemügyre vette, annak kicsit alamuszinak is, bár túl fiatalok voltak ahhoz, hogy a kettő között különbséget tegyenek. Mindenesetre ő volt az egyedüli a teremben, akin sem idegesség, sem zavartság nem látszott, mint aki ezeket a lelki állapotokat egyáltalán nem is ismeri. Irigyelte érte. Arra gondolt, de jó is lehet tompának lenni, nem érzéklni semmit a körülöttünk zajló dolgokból, eltemetkezni önnön egyszerűségünkben.

Aztán a seregben találkozott vele ismét, először mint közlegénnyel, nem sokkal később mint besúgóval. Egy jó hónappal később pedig, mikor az első kimenőjére jelentkezhetett, mint századírnokkal. Mindenki tudta, nem az írkokok között keresik a besúgókat, épp fordítva: a besúgókat jutalmazták eme kiváltságokra jogosító beosztással.

Nem tudta, hogy lesz valakiből besúgó. Ő maga ajánlkozik fel? Vagy úgy választják ki, megfigyelés alapján? De mit figyelnek meg rajta? Mitől volt más az írkok, mint ők? Vagy már eleve úgy érkeznek ide? Hogy valakik valahol felkészítik és előnyöket kínálnak neki? De kik, mikor és hol? Képtelenségnek tartotta az egészet.

Rádadásul rábizonyítani sem tudták soha, hogy jelent róluk.

Írnokként semmi bajuk nem volt vele, sőt, néha úgy érezték, hálaival tartoznak neki, amiért kijárt nekik egy-egy extra eltávozást, hosszabb kimenőt. Ilyenkor egy percre még azt is elfelejtették, hogy jelent róluk. Még arról is, akiről pedig semmi jelentenivaló nem volt. A legszürkébb, a legjelentéktelenebb kisegerekről is. Persze, gondolták, ez úgyszólván a kötelessége.

Kispályás labdarúgó bajnokság volt, megfogadták, hogy lerúgják. Nem csak ők, a századból verbuválódott mind a nyolc csapat tagjai. Le is rúgták, már mindjárt az első mérkőzésen. Pedig nem kellett volna, lassú halált szántak neki. De aki lerúgta, azt mondta, nem tudta visszafogni a lábát. Akarta, de nem ment. Így csak bokatorést szenvedett.

Egyszer vele utazott a vonaton, eltávozást kapott. Benyitott egy fülkébe, üres volt, csak az írkok üldögélt az ablak melletti sarokban, nem tehetett úgy, mint aki nem veszi észre. Ugyanabba a magába roskadt, bamba pózba merevedett, amiben először látta, a sorozáson. Alig hallotta a vastag alsó ajka fölött ábuggyanó szavakat. Valami olyasmiről beszélt, hogy az anyjához utazik, aki egyedül él egy többek által lakott közös udvarban, segítenie kell neki ezt-azt – behordani a télire rendelt szenet, felrakni

a spalettákat, ilyesmiket. Nem hangzottak túl őszintének a szavai, de elhitte neki. Ennyi esélyt még ő is megérdemel, gondolta.

A leszerelés mámorában, de főleg utána az írnok hosszú időre kiesett a gondolat-köréből, bár néha azért gondolt rá. Ott folytatja-e vajon, ahol a seregben abbahagyta? Mire vitte? A felnőtt élet, esetleg család megváltoztatta-e? Meg tudta-e változtatni?

Aztán a rendszerváltás évében, mikor egy ellenzéki csoportosulás tagjaként lelkesen kaszálta a gatz az ötvenhatos forradalom egyik elfeledett mártírjának sírján, ismét találkozott vele – csak egy rövid pillanatra, egy még rövidebb kézfogásra. Szakállt viselt és más néven mutatkozott be – a vezetéknevében lévő két a betűt e-re cserélte –, de meg mert volna esküdni, hogy ő volt. Tekintete most is csak úgy két méter magasságig fogta be a teret, mint aki az ég felé sosem néz, vastag alsó szája széle kontrolálhatatlanul esett előre. A hálózat fővárosi vezetőségének x-edik embere volt, nevééről már korábban is hallott, de akkor nem figyelt fel rá. Itt, a vakondtúrásos sírdomb tetején a leghalványabb jele sem ült ki az arcára annak, hogy a felismerés kölcsönös lett volna. Olvasott róla később is a hírekben, de pártja a soron következő választásokon felmorzsolódott, eltűnt, vele együtt ő is.

Mikor eltávolodtak a kirakattól, messziről a nyomába szegődött. Nem élt már benne a bosszúvágy, nem akart a képébe mászni, nem akarta felöklelni, apró darabokra transzírozni, ahogy valamikor tervezte. Nem az idő, a közöny gyógyította be a sebeket. Hogy amit az írnok annak idején művelt velük, az megismétlődött még néhányszor az életükben, még ha szofisztikáltabb formában is. Egy azon tüskék közül, amire nem készítik fel az embert. Nem is lehet.

Mégis azon kapta magát, hogy követi. Nem akarta, nem akart megtudni róla semmit, már bánta, hogy egyáltalán észrevette. Talán csak szórakozásból követem, gondolta, hisz nem is erre van dolgom. A papírboltba szeretett volna benézni, aztán meg a pékségbe. De az írnok egészen másfele ment, amerre már nem voltak boltok, a gazdanegyed irányába, a város legősibb, legszegényebb része felé. Lepattogzott vakolatú házak sűrűsödtek itt egymás mellett, sarokpántjaikon hintázó deszkakapukkal, melyek alatt akkora volt a hasadék, hogy a kutyák ki-bejárhattak, s a vállnyi széles réseken benézve látni lehetett az egymás után sorjázó hajdani cselédlakásokat, ablakaikon lógó spalettákkal, kifordult muskátlis ládákkal. Itt élt az írnok, valószínűleg az anyjától megörökölt házban, amiről a vonaton mesélt. Talán egyedül, talán a feleségével. De inkább csak egyedül.

Megsajnálta. Ő maga a város egyik felkapott negyedében lakott, háromszobás, erkélyes lakásban. Egyhangú, sikerekben nem túl gazdag munkát végzett egész életében, de legalább tisztességes bért kapott érte. A felesége szintúgy. Spóroltak, ahol tudtak. Mindenben, csak a gyerekek taníttatásán nem. Két egyetemi diplomás fiúk volt.

Megpróbált belesni a kapun, amely mögött az írnok eltűnt. Nem esett nehezőre, minden második deszkalap tetejét leharapdálta az idő. Ott lépkedett az írnok az udvar közepére összefutó macskakövön, nem sokkal előtte, egy nyitott ajtóban, egy idős asszony várta. Az írnok lehajolt hozzá, amint odaért, mintha meg is csókolta volna, bár ezt nem látta, majd előre engedve az asszonyt behúzta maga mögött az ajtót.

Észre sem vette, hogy lecövekelt a ház előtt, s percek óta meg sem mozdul. Miért is állok itt? Várok talán valamire? Még azt hiszik, hogy...

Valamit nem értett, és nem tudta, mi az. Várt, hogy talán majd rájön, de minden elszállt, és úgy érezte, nincs miért tovább várakoznia, elindult a szanaszét töredezett járdán. A papírboltról és a pékről teljesen elfeledkezett.

SURBÁN FRANG ZOLTÁN

A MEGLELT NYUGALOM ÁGÁN

A meglelt nyugalom ágán
vidám madarak csicseregnek
s hangjuk piros élén
a fény csobogása elárasztja
a mezőket –

A tenyerek öbléből elindult
simogatások vitorlásai
a gyermekek orcáinak
tisztá tükrén tovasuhannak
és a remények zöld erdői felé
repítik a szívünket –

Ősök és testvérek, utódok
szerződését a boldogság kútja előtt
íme megkötöttük
és a fény poharát
a magasba emeljük.

A MEGTÉRŐKRŐL

Ők majd kibeszélik magukat,
sunnyin, ravasz alázkodással,
hogy eltévesztették az utat,
s szórnak fejükre port, és sással
kötik be nemkapott sebeiket.
S bűnbánatuk puha párnáin
ők lesznek majd újra kedvesek,
és a nép, aki ellen Káin
s Ábel is egyformán vétkesek,
konok tempóban dolgozik tovább.
Én, mint eddig, itt lenn maradok,
ahol a kézben vas, gép, szerszám,
az ajkakon egyszerű dalok,
és a szívekből nyíltan nyit rám
a gondok változó indulatja.
A megtérők csak beszéljenek –
mi dolgozunk, hogy legyen kenyér,
karunkon dagadnak az erek,
s munka közben keveset beszél
az ember, – ők meg hadd beszéljenek.

A MÉHÉSZ

Szép idő lesz – gondolja a méhész,
és kinyitja a kaptárt.
A sarokig kitárt
ablakokon a házak szigorú szögleteibe
víg rigók füttyén karikázik be a fény
és a tavaszi remény bimbói
az üres vázák sötét öbléből is
tarkán kifakadnak.

Szép idő lesz – gondolja a méhész,
és szívének piros lombja között
mézszínű fényt szűr a nap,
s míg sorban kitipegnek
s röppenek fel a méhek,
úgy nézi őket,
mint apa nézi útra kelő gyermekeit,
várva máris az időt,
amikor majd hazatérnek.

ARANYBOTÚ NYÁR

Aranybotú nyár lépdél a porban,
titokban utána megyek:
virágok futnak elébe
s hajlonganak útján búzafejek.

Pacsirta dalolja messze jöttét,
a szöcskék lába megfeszül,
a fák halkán integetnek,
s villan a réten ezer lepke-tüll.

Mint lányok mellén nylon-ing az ég,
nyakék helyett a nap ragyog –
Az aranybotú nyár csak lép,
s kezét megtöltik fényes asztagok.

AZ ÖREG KASZÁS

Ott ül keskeny földje végén:
kaszát kalapál.
Tűz a nap. S az erdő felől
kakukk kiabál.

A szomszédos közös-táblán
már kombájn arat:
búg, vág, el is csépel s végez,
míg lemegy a nap.

Az öreg néha felnéz, hogy
mi van odaát.
– Haj, könnyű annak – dörmögi
s törli homlokát.

AZ ÓSZHÖZ

Ősz,
te mindig szomorúbb,
búd barna fátyola
áfonya
kora harapását
felidézi.

Ősz,
te tarka színt öltő,
nő rajtad már az árny,
sárga szárny
repked ágaidon
s réted felett.

Ősz,
Te dért hozó, neked
meg nem bocsátanak,
bárha vak
szemed árkaiban
ül a jóság.

Ősz,
te mégis adsz hitet:
vet ím a vén paraszt
és fakaszt
magja új csírát majd
lágý öledben.

SZÜLŐFÖLDEM

Porod s nedveid rakták
össze a testem apró porcikáit.
Szám itt ízlelte először
a csókok édes ízét,
s két kicsi lában első nyomait
itt őrzik hűen az utak.

Nálad van minden mozdulatomnak az ereje,
s eszméletemnek gyökere
milliárdnyi karokkal itt fogódzik,
itt lombosodtak el,
mint erdőidben a büszke fák,
agyam koronás gondolatai,
s nyelvem itt mondta ki
gügyögve első szép szavát...

Te vagy a forrás, a televény, a mag,
belőled újítom mindig fel magamat,
te vagy a hús, a kenyér s a gyümölcs,
meg a bölcs tehenek csöcseiből
csészémbe csurgó tej zuhataga
is belőled árad.

Szülőföldem,
mint gyermek az anyaölbén,
úgy érzem magamat nálad,
itthon.

Titkom nincsen előtted:
minden kincsemet tőled kaptam.
S rajtam semmi idegen holmi nem lafog.

Te vagy mindenem, nem győzném felsorolni –
és ahogy lépek, ballagok,
hozzád visz minden létrafok.

A GÉP

A fodrászatba menni gyermekkoromban maga volt az ünnep. Az illatok már az utcára kiáradtak. A női és a férfifodrászat egymás mellett foglalt helyet egy sarokház két oldalán. A női oldal bejárata volt az elegánsabb. Oda a sarokról vezetett fel a lépcső. Tükrök, fény, üvegek mindenfelé. Hajszárító burák sokasága, amiről gyerekként egy ideig elképzelni sem tudtuk, hogy valójában micsoda. Csattogó ollók, gőzfelhőt árasztó törülközők, emberek mindenfelé. Mosolygó asszonyok, újságot lapozgató nők, még gyerekszemmel is vonzó esztétikai élményt nyújtottak. Az illat leírhatatlanul bevésődött. A férfirészleg élményszintje ettől mértékegységekkel elmaradt. Tompa fény, épp csak a három fodrász székkal szemközti tükrök. Egy-két szék, hogy ne sokan várokozzanak. Itt a célszerűség játszotta a főszerepet. A sorrendre már nem emlékszem. Engem, vagy apámat vették-e előre, nem tudom. Mindenesetre amíg ő volt soron, nem igazán álltak rendelkezésre színes újságok, hogy az ember elfoglalhassa magát, mint odaát. Az összes farostlemez falvédőelemet, repedést, koszoltot, lelógó virágfűzért, fekete műanyag nonfiguratív fali díszítőelemet - a kor stílusában - számba vettem már. A legizgalmasabb az volt, hogy a két részleg között volt egy ablak, így át lehetett látni a másik, a női részlegbe. Ott zajlott az élet. És amíg vártam a soromra, vagy apámra, addig ezt a pezsgő életet figyeltem. A Május 1. tér felől közelítve már az Erzsébet utca közepétől érezni lehetett a fodrászat illatát. A városba menet, vagy csak úgy, ha bár-mikor elmentünk a sarokház mellett jóézés futott át bennem, hogy tudom, mi történik odabent és néha én is részese lehetek annak.

Apu egyetemi előadóként, gyakorlatokat, kutatásokat, kísérleteket vezető-, valamint rengeteget publikáló tanárként sokat utazott. Itthon is, külföldön is. Ilyenkor mindig hozott magával ajándékokat. Az egy szertartás volt, ahogy ezek az ajándékok eljuttottak a kibontásukig. Először is apunak meg kellett érkeznie. Már mint szertartásosan. Ahogy a kalapját felteszi a ruhaakasztó feletti kalaptartóra, ahogy leveszi a kesztyűjét, szép lassan, mint aki nem kapkod. Hosszú útról jött végül is. Sőhajtás, hűmmögés, kérdések, hogy jók voltunk-e. Cipő, kabát a helyére a sufniba. Szép lassan bejutunk a konyhába. Vacsora, vagy legalábbis néhány falat az utazónak. A szobában kezdődik az élménybeszámoló. Azt illik szépen végighallgatni. A dobozok, a csomagok már kéz-ügyben vannak. Testvéremmel egészséges izgalommal adózunk minden pillanatnak. Nagyon érdekes végighallgatni, hogy a Csepik professzorral hol találkoztak és mit csináltak és hogy természetesen üdvözöl minket, meg anyut is. Ilyen kollégából per-sze több is van, a velük történeteket is meghallgatjuk. És elérkezünk az ajándékokhoz, amikhez eddig szerénytelenség lett volna hozzányúlni. Le a kalappal apu előtt, mert mindig, tényleg mindig hozott valamit, ha elutazott valahová.

Egyik külföldi útjáról hazaérkezve olyan ajándékot hozott, amit nehéz volt meg-érteni, utólag meg inkább feldolgozni. Mert mint mondta, azt igazából magának hozta, de ajándéknak számít az nekem is. A nőknek nem. Az kiderült. Nem tudtam, mi lehet majd az a különleges ajándék, ami apáé és fiúé egyszerre. Technikai dolog az biztos. Legalábbis reménykedtem benne. Nem túl nagy, nem túl kicsi doboz. Hm... Kisautó-nak nagy, távirányítós autónak kicsi. Villanyvasútban nem is reménykedtem, de hátha. De hát mitől lennének ezek a dolgok apások? Különben is eddig sem játszott velem.

Vajon mi lehet? Megengedte, hogy én nyissam ki a dobozt. Kartondoboz, precízen illeszkedő színes felső lehúzható tetővel és külön alsó résszel. Abban van a ...

„Tessék, fiam, a gép.” Csak néztem és nem tudtam mit. Csillogó fém, felismerhetetlen forma. Olyan, mintha szarvai lennének. Látszott, hogy van eleje. Igen. Határozottan elejeforma volt egyik oldalról. Rögtön autót láttam bele, bár egyértelmű volt, hogy nem az. Se kereke, se szétszedhető része. Se belerakni, sem kiszedni nem lehet belőle semmit. Mi ez? Hogy kell ezzel játszani? Mitől gép? Hideg a tapintása, szép a kidolgozása. Acél. Kicsit olajos párlat csapta meg az orromat.

„Na, fiam? Mit szólsz? Hajvágógép. Tudod, ez az, amivel a fodrászatban is dolgoznak, csak ezt kézzel kell működtetni. Kézzel mozgatja az ember a vágófésűket. Látod? Így ni! Eztán nem is kell fodrászatba járni. Ezt a hátsó részt nem lehet ollóval jól levágni, de ez, pont erre való.” – és végigsimította a tarkómat gyengéden.

Nem találok szavakat ma sem, mit éreztem. A kisfiús dac persze egyből azt jegyezte meg, mélyen bennem, hogy ha ezt kézzel kell hajtani, még csak árammal sem megy, akkor ez nem is gép. A legrosszabb az volt, hogy tényleg azt hittem, valami közös játékunk lesz végre. Csak neki és nekem. Ő nagyon örült. Talán észre sem vette a csalódásomat. Elég jók voltunk az érzelmeink elleplezésében. Tényleg jót akart.

Mindenesetre, az ahogy apám ezzel megoldotta az otthoni hajvágás problémát, egyben azt is jelentette, hogy egy ünnepnek vége. Amelyet szintén lehetett várni, lehetett rá készülődni, mélységében átélni, eközben oda és vissza sétálni. Hogy ez is fájjt valahol bennem aznap délután, biztos, de tudatosulni, csak később tudatosult.

Az ünnep helyett, lehetett félmeztelenül ülni a hidegben a sárga műbörkárpítózású konyhaszéken. Látni és érezni a vállamra hulló szűrős hajszálaimat. Majd hajmosás után, a fali gázmelegítő előtt előre dőlve hajszárítás közben számolni a lángnyelvek által pirosra felizzított kerámialapok csúcsait.

A KINYERMA

Az ebéd nagyszüleimnél minden különösebb erőltetés és feszített napirend nélkül tényleg mindig délben volt. Lehet, hogy csak gyerekként tűnt ennyire harmonikusnak minden, de nem emlékszem semmilyen szigorú rendszabályra, amire egyébként különösen a gyerekek nagyon érzékenyek. Nem tudom, hogy csinálták nagyszüleim, de amint kimertük a tányérba a levest, az állandóan bekapcsolt rádióban rögtön megszólalt a déli harangszó. Végtelen hosszan kongattak mindig. Alig vártam, hogy befejezzék. Szinte hipnotikus volt a hatása. De, amikor véget ért, és éppen a leginycsiklandóbban mutatta meg magát a mindig lenyűgöző leves, a többedik kanál elfogyasztása után, akkor jött a...

Tititi-tütütü-tatata-tú... „Kinyerma! Játék és muzsika tíz percben.” Tititi-tütütü-tatata-tú... „Aki kérdez, Cigány György”. Tititi-tütütü-tatata-tú... „Aki válaszol, ... X.Y.” Itt nehezen kivehető nevek és foglalkozások hangzottak el mindig.

De hiszen, itt játék van! Annyira örültem mindig, hogy de jó. Visszatér az élet. Nem csak a harangok bódítanak el, hanem játék, sőt vetélkedő van. Csupa izgalmas dolgokkal. Meg még az ebéd is finom. Az otthoni ebédekhez képest ez maga volt a megváltás.

Azt azért tudni kell, hogy fogalmam sem volt semmiről. Sem arról, miről szól, sem arról kik játsszák, sem arról, mi a játék maga. Egyetlen dolog, amit felfogtam, hogy nyerni lehet benne valamit. Ez, egy gyereknek elég ahhoz, hogy figyeljen. Kanalazom

a levest és figyelek. Egyszer csak valami komolyzenei bevágás, ... - három másodperc sem telik el... - és már vágja is rá a megkérdezett, hogy: „*Prokofjev, Péter és a farkas.*” „*Gratulálunk, helyes a megoldás.*” Hát, ez hogyan? Fogalmazódik meg egyből bennem a kérdés? Most ez mi? A Pétert és a farkast értem, de mi volt még? Hiába akarok rájönni, már megy is a következő bejátszás. Újból valami nagyon - már hallásra is - bonyolult és nehéz dolog. Öt másodperc ... és már vágja is rá a megkérdezett, hogy „*Verdi, Rogolettó.*” „*Gratulálunk, helyes a megoldás.*” *Tititi-tütütü-tatata-tú...* - hangzott a szignál. És ez így ment minden délben, nyáron, folyamatosan. Bach, Beethoven, Scarlatti ... és még sokan mások.

A leves tényleg mindig nagyon finom volt. És minden délben, amikor ezt a műsort meghallottam, tudtam, hogy itt komoly dolgokról van szó. De, hogy miről, azt nem tudtam. Végül is, a nyereség a lényeg, az izgat minden gyereket, mit is lehet is tulajdonképpen nyerni? Hát, nyilván Kinyermát! Világos! Hát ez a címe a műsornak is! Hát persze! Ezek, mind azért mennek el a műsorba, hogy legyen nekik otthonra Kinyermájuk. Bebiflázzák a zenéket, mindent megtesznek azért, csakhogy legyen a lakásukban Kinyerma. Ja, hát így már értem. Ezért már Cimarosat is érdemes felismerni tudni! Akkor ez nagyon értékes dolog lehet.

De hogy nézhet ki? Mire való egyáltalán? Hova kell rakni? Ki kell tenni a lakásba, hogy mindenki lássa, hogy nekem van? Értékes, az biztos. És ezen, tényleg éveken keresztül gondolkodtam. Mindig nyáron, mindig délben, mert otthon két értelmiségi szülő teljes időzavarában elképzelhetetlen volt, hogy délben ebédeljünk rádiószóra.

Biztos barna. Csak barna lehet. És olyan, polcra tehető méretűnek kell lennie. Olyan gúlaszerű, piramisforma valaminek írnám le így felnőtten, ahogy elképzeltem. Meg is győződtem erről gyerekként. Már nem csodálkoztam, miért török magukat annyira a felnőttek, hogy mindenféle krikzkraksz zenét memorizálnak miatta. Hozzákomolyodtam a dologhoz. Nyári ebédeken már bennfentesként hallgattam a műsort. Tudtam, miről van szó, tudtam a súlyát, a jelentőségét. Már vártam a déli harangszó után, hogy felcsendül a *Tititi-tütütü-tatata-tú...* „*Kinyerma! Játék és muzsika tíz percben.*”

Persze, tudni kell, hogy egészen kisgyermekkorom óta nyaraltam nagyszüleimnél hosszú időket. Elsős és másodikos korom között - de az is lehet, hogy egy évre rá - kezdtem gyakorolni az olvasást. Ami betű volt, azt megpróbáltam összeolvasni. Kezdtém nagyfiú lenni. Érteni a dolgokat. Próbálkoztam is mindennel. Nagyapa nem vette zokon, hogy bele akarok olvasni a TV és Rádió újságba. Belenézhettem. Szótagolva böngésztem a szavakat. Kinyílt a világ. Nem csak hallottam a szavakat, hanem a ki tudtam őket mondani írás alapján. Élveztem minden másodpercét. „*Hi-rek.*” „*I-dő-já-rás.*” „*Rá-di-ó.*” Halmoztam az élvezeteket. És egyszer csak: „*Ki nyer, ma?*”

„*Tessék? Micsoda? Ki nyer ma? És nem Kinyerma?*” Máig emlékszem, ahogy leesett a kezem az újsággal együtt. Pillanatok alatt veszítette el varázsát a világ. Gyönyörűen süttött a nap még ebéd előtt. Én ott ültem komoly, érdeklődő gyermekként az ebédre várva. És egy világ omlott össze bennem. Elolvastam újból: *Ki nyer ma? "Világos! Tehát nem Kinyerma?"* Ennek így nem csak értelme lett, de el is veszítette az érdekességét. „*Tehát, ez nem dísz tárgy? Ez, nem valami megfogható?*” Mit mondjon egy hétéves gyerek, aki épp elvesztette saját magyarázatait a világról?

Egészen konkrétan azt tudom mondani, hogy részben ekkor váltam felnőtté. Más-képp láttam a dolgokat. Óvatossá váltam az értelmezésekben.

Az egész műsor, valahogy részét képezte a nyári élményeknek. Továbbra is jártam nagyszüleimhez, aztán nagymami halála után csak nagyapámhoz. Körülbelül húsz évig együtt ebédeltünk még a műsorra. Az élet úgy hozta, hogy akkorra már egy sor dallamot magam is felismertem. De soha nem felejttem el az élményt, hogy felnőni, nagyszüleimnél nőttek fel valamikor hét-nyolc évesen egy gyönyörű nyári délelőttön.

SIRATÓ

Vasúti megállóhely Szarvastól keletre Orosháza felé. Egy tanyacsoportot jelöl a név, itt kell leszállni, ha Ezüstszőlőre megy az ember. Nincs állomásépület, sem peron, még egy esőbeálló házikó sem, de még egy pad sincs. Egy sín pár az alföldi pusztában, a békés megyei síkságon, ahol megáll a vonat. Mindösszesen egy villanypózna áll, – az is csak egyike a vasút melletti villany és telefon kábeleket tartó oszlopsornak – amelyen félredőlt elrozsdásodott táblán olvasható a felirat: Sirató.

A reménytelenség és kilátástalanság egyetlen szóba tömörült, ahogy az ember ezt a szót meglátta. Kijózanító volt minden alkalommal látni ezt a táblát. Rögtön tudta az ember, hogy ami itt van, a sors, ami itt az embernek kijár, nehéz és könyörtelen. Azonnal megértettem apámat, amikor olvasni tanulva először betűztem ki a vastáblán nehezen olvasható szót. „Csak innen el!” – mindig is érzem a lelkemben apám fiatalkori belső monológját. Az élet elől, ami itt elemészt. Mi az, amit itt folyamatosan elsiratnak? És ide jöttünk, minden nyáron gyerekként apám szülőfalujába. Itt kellett leszállni a vonatról.

Sopronból indultunk reggel hat húszkor. A római alapokon épült reneszánsz és barokk hangulatú kispolgári kereskedő városból - amely a középkorban szabad királyi városjoggal rendelkezett, ahol egyetem, líceum, várfal, Tűztorony, de még óriási méretű TV torony is magasodik - ide, a sárba.

Négyszáz kilométer vonatkozás után este ötkor összeomlás volt minden alkalommal megérkezni. És innen még el kellett gyalogolni nagyanyámékhoz, át Ezüstszőlőbe. El kellett menni a vasúttól a „kövesútig”, majd az országút túloldala mellett hosszan gyalogolva egyszer csak be kellett fordulni a második dűlőútra. Az már Ezüstszőlő volt, a neve felér egy megváltással. E két szó ezüst és szőlő egyben magasztos, szép, és fel-emelő. Ugyanakkor sehol nincs szőlő. Egy-egy udvarban egy-két tőkén kívül semmi. Minden ültetvényt elvitt a filoxéra bő évszázaddal ezelőtt, azóta se telepítették újra a vidéket. Szóval itt egy mesébe illő nevű tanyavilág, aminek semmi, de semmi köze a nevéhez. Föld, por, sár, trágyaszag, dudva. A dűlőút nyílegyenes és végtelen hosszú volt. Mai felnőtt szemmel is az, nemhogy gyerekként. A nehéz bőrönddel, szó nélkül, fáradtan, hallva minden lépést és lélegzetvételt egészen a legvégéig. Majd ott jobbra és már csak körülbelül a kilencedik és tizedik házig kellett menni. Az a két szomszédos ház volt apám hűgáéké, illetve nagyanyámé. Na, ekkor érkeztünk meg a reggel hatos indulás, két átszállás, és egy örökkévalóságig tartó gyaloglás után egy olyan világba, ahol nemcsak, hogy mindenki zárkózott természet, a gyerekekhez sincs sok szavuk, de ráadásul ahol mindenki tótl beszélt, amiből semmit nem érttem. A magány fizikailag tetten érhető volt gyerekként e környezetben.

Sokszor úgy alakult a Sirató utáni hosszú úton, hogy apám kiszúrta az udvaron neszező öregeket, vagy ők vettek észre minket és üdvözölték egymást, beszélgettek, meg-megálltunk. Volt, hogy behívtak magukhoz néhány percre, mindenesetre a kínálás

sem maradt el soha, s mire „hazaérkeztünk” apám már hangulatánál volt. Ezeket a kerítés melletti álldogálásokat, rövid vendégeskedéseket végigálltam csendben, figyelve, ahogy az öregek hallgatják apám beszámolóját a távolból. Mindenki büszke volt rá, ámulva élték át a történeteket, melyeket mesélt. Kicsit az ő történetük is volt - belegondolva, mi lett volna, ha ők is elindultak volna egyszer innen korábban, valamikor. És ez az út nyáron még elviselhető volt, de télen még a fagy is megkeményítette az élményt.

A párnapos ottlét után mindig elinteztünk a kertkapuban a nagyszoknyás, fejkendős mamámtól, és nagynénémtől, hosszan, vissza-visszafordulva, aztán apám sógora – nagybátyám – biciklire rakta a bőröndöket és indultunk vissza Siratóra, végig a hosszú dűlőúton, át a „kövesúton”, el az állomásig, ahol ott függött felszögelve a rozsdás tábla. Ott álltunk a sínpar mellett, tűző napban, esőben, hóesésben, szélben, míg szép lassan a távolban meg nem jelent a vonat, mely kiszakított végre ebből a síri világból.

Horváth Endre: Kitörés

TURBULY LILLA

TEAFILTEREK

(Bódi Kati Kályhafényben című festményéhez)

Otthon lenni egy hosszú vonatúton. Könyv
mellé napsárga termoszba forró teát, kerek
fémdobozkába némi aprósüteményt csomagolni.
Ha főzni már nincs idő, fedeles csészét eltenni,
a Déli egyetlen udvarias büfésénél telekérni.

Szüksős időket túlélni: Garzon tea
citrompótlóval és háztartási keksszel.

Szállodába, kempingbe filterekkel,
vízforralóval utazni. Megérkezni. Pisilni,
kezet mosni, bőröndöt kinyitni, teát főzni.
Három (négy, öt, hat stb.) napra otthon lenni.

Mínusz tízben teajáratra várni. Olvadozó
műanyagpoharat pereménél fogni, jobból
balba, balból jobba tenni.

Egy este egyszerűen elaludni. De addig:
citromfű és levendula. Várandósnak
málnalevél. Öreg szívnek rozsmaring.
Tavasszal friss csalán, ősszel csipkebogyó.
Áztatni, forrázni, szűrni. Hagyni langyosra
hűlni. Lassú kortyokban inni. Bodza-anyóka
mellé Kamilla nénét vendégségbe hívni.

Cukorral? Mézzel? Citrommal? Tejjel?
Magában?

Lázmérőcsörgéses kórházi reggelen pótkávés
kancsó helyett menzateásból kérni.

Teáscsészék: vicces, pöttyös, reklám.
Ajándék, örökség, bolhapiac. Kerámia,
üveg, porcelán. Rózsás, de csorba. Eozin
mázás Zsolnay. Öblös vagy karcsú. Füllel,
letört füllel, fül nélkül.

Filteres, szálas, gyümölcsdarabos.

Szűrő fémből, cserépből, műanyagból.
Teatojás. Gyerekkorból maradt kérdés:
miért az ezüstszínűt, ha kapni pirosat is?

Teasütemény. Linzer, piskóta, keksz.
Csokis, lekváros, zabpelyhes. Narancsos,
citromos, kókuszos. Pilóta vagy babapiskóta.
Mogyoróscsók, vaníliás kifli.

Ezüst kanál, üres kamra, üres tea.
Háromszor kiáztatott filter.

Ajándék Londonból: kilenc kicsi doboz egy
díszes nagyban. English Breakfast, Darjeeling,
Ceylon, Assam, Earl Grey, Russian Caravan,
Spice Imperial, Sencha, Jasmine. Fél évig
reggelente kirakóst játszani: melyik illik
legjobban a naphoz? Esténként, gőzölgő
porcelánfényben Austent és Gaskellt olvasni.
Megjegyezni, hogy nagy bajban sok cukorral.
Anyádnak özvegysége első napjaiban
agyoncukrozott teát főzni.

Teáskanna az asztalon, esti fény, pogácsa,
kutya a lábánál. Kézmeleg, szívmeleg,
otthonmeleg.

Ahol a vízfóralód, ott az otthonod.

VÖLGYI JÁNOS

MELLÉD ÜLÖK

Melléd ülök,
fogom a kezedet,
s észrevétlen,
behunyom szememet.

Mint mindig,
szótlan vagyok.
De a csend,
nem üres;
válaszait hallgatom.

Rám nézel,
válaszra vársz,
s azt reméled,
valaki rád talál.

Ez a csendes este,
most a miénk.
Ne kérdezd könnyeiddel,
hogy miért?

SZÜLŐI HÁZ

Üres az istálló,
üres a fecskefészek.
Jászolban lyukas kosár,
rozsdás csatok,
repedt famozsár.
Megült itt a csend és a por.

Nem érzem,
a trágyaszagot,
lovak és tehenek szagát,
nem érzem a langyos tej,
a szalma, és a széna illatát.

Idegenül járok itt,
mint egy úrinő.

A pókok hálójukba fonták,
a múlt időt.

AZ IDŐRŐL

Háttal ülök,
a vekkerórának,
ne lássam az idő múlását.
Elég, ha érzem!

Pintér Zsuzsa: Esőcsináló

VON ALEXANDER, A CSIRKEFOGÓ, MEG AZ UNOKÁJA

– Részlet a szerző készülő regényéből –

Öreg, de úgy is mondhatnánk, hogy vén csirkefogó állt a Sastér sarkán. Ott vigyorgott a henger alakú hirdetőoszlop előtt, a Szentlélek utca torkolatában. Még talán ma is támogatná azt a hatalmas vasmonstrumot, mert az 1924-es esztendőben maga sem tudta eldönteni, hogy valójában melyikük támaszkodik a másikra. A fémhenger tele volt városi reklámokkal: „Gollnhofer kifőzdéjében legjobb a savanyú pájsli, és ott készítik hozzá a legeredetibb knédlit”, meg „Holzmann szabászata egyedülálló női konfekciórúházzal várja a nagyságákat”, és „Hofmannék párizsi maxim kávéjával csak Hofferék dobostortája tud vetekedni”. Ugyanakkor a Kolostor strasse közepén „Daniszek fagyaltkölteménye viszi el a pálmát” az egész városban. Úgy tűnt, hogy a vén csirkefogó ragaszkodik a hatalmas vashengerhez. Úgy odacövekelte az oszlophoz, hatalmas karimájú, fekete kalapjában, amellyel így sem tudta eltakarni rettentően huncut mosolyát. Azt sem lehetett tudni, hogy ki rögzítette a fotografiát. Meglehet, hogy a nővére, aki híresen szép kiállítású asszony volt a városban, és önzetlenül nevelte Alexander aprócska lányait. Majdnem biztosra vehető, hogy Ottilia von Galbavy kattintotta el a masinát, mivel ő kísérte ki azon a kora tavaszi napon a bátyját. Azt sem tudni, hogy miért fényképezte le. Talán azért, mert biztos volt benne, hogy csak a '30-as évek végén látja ismét a bátyját. Alexander von Galbavy ennyire sűrűn, azaz ritkán kereste fel, látogatta meg a családját. Az a valaki, tehát minden bizonnyal Otti tanti volt, aki örökre fölvarázsolta a fotóra. Talán éppen a családjától jött ki a Sastér 2-ből, ahol az első emelet 4-ben az ötesztendő Ottilia lánya dajkálta a háromesztendő hűgát, Mária Magdolnát. Az édesanyjuk, a néhai Mária Magdolna von Galbavy akkor már a lajtaszentmiklósi katolikus temetőben nyugodott. Máiig sem derült ki, hogy önkezével vetett véget az életének vagy Alexander magatartása segítette a halálba. Másod-unokatestvérek voltak. Akkoriban még senkit sem zavart, ha ilyen közeli, vér szerinti rokonok házasodtak össze, mert a maradék, úri vagyont egyesíteni kellett, ha élni akartak. Meg hát 1918 őszén, már a tótok is nagyon akarták a hatalmat. Ezért rettenetes gyorsasággal menekülniük illett a Nagyszombat melletti Ótúráról Bécsbe. Édes nővére, az a gesztenyebarna szemű, gyönyörű kiállítású Ottilia tanti, már 1899 tavaszán Sopronban élt nagyanyjuknál, aki még a kiegyezés előtt költözött a városba.

Von Alexander minden bizonnyal ebből a Sas téri házból lépett ki, hogy belépjen ebbe a fotografiai halhatatlanságba. Évtizedekkel ezelőtt elbontották ezt a vasmonstrumot, amely akkoriban úgy kongott, ha megkopogtatta valaki a hasát, hogy az utca végén lévő kicsike templom bejáratánál is hallani lehetett. Csodálatos, ám egyben megrendítő dolog, hogy a gyermekeit és a korán eltávozó feleségét folyton elhagyó Alexander az idők végezetéig fog támaszkodni a hatalmas és élettelen vastárgyhoz a fotográfia által biztosított örök emlékezetben.

Sándorunk, ott az oszlop mellett nem is sejtette, hogy a két ritkán látott leánya hét unokával ajándékozta majd meg, akiket persze sohasem fog látni. Arra sem gondolt, hogy a jóisten így hálálja meg ezt az ostoba, magánakvaló csirkefogóságát, mert hogy odafönről másként mérik az emberek földi életét. Mindent betáraznak, mindent lajstromba vesznek és amikor eljön az ideje, akkor ráolvassák. Nincs mellébeszélés, nincs magyarázkodás, nincs szemlesütés, de van elszámolás arról, amit elkövettünk, de

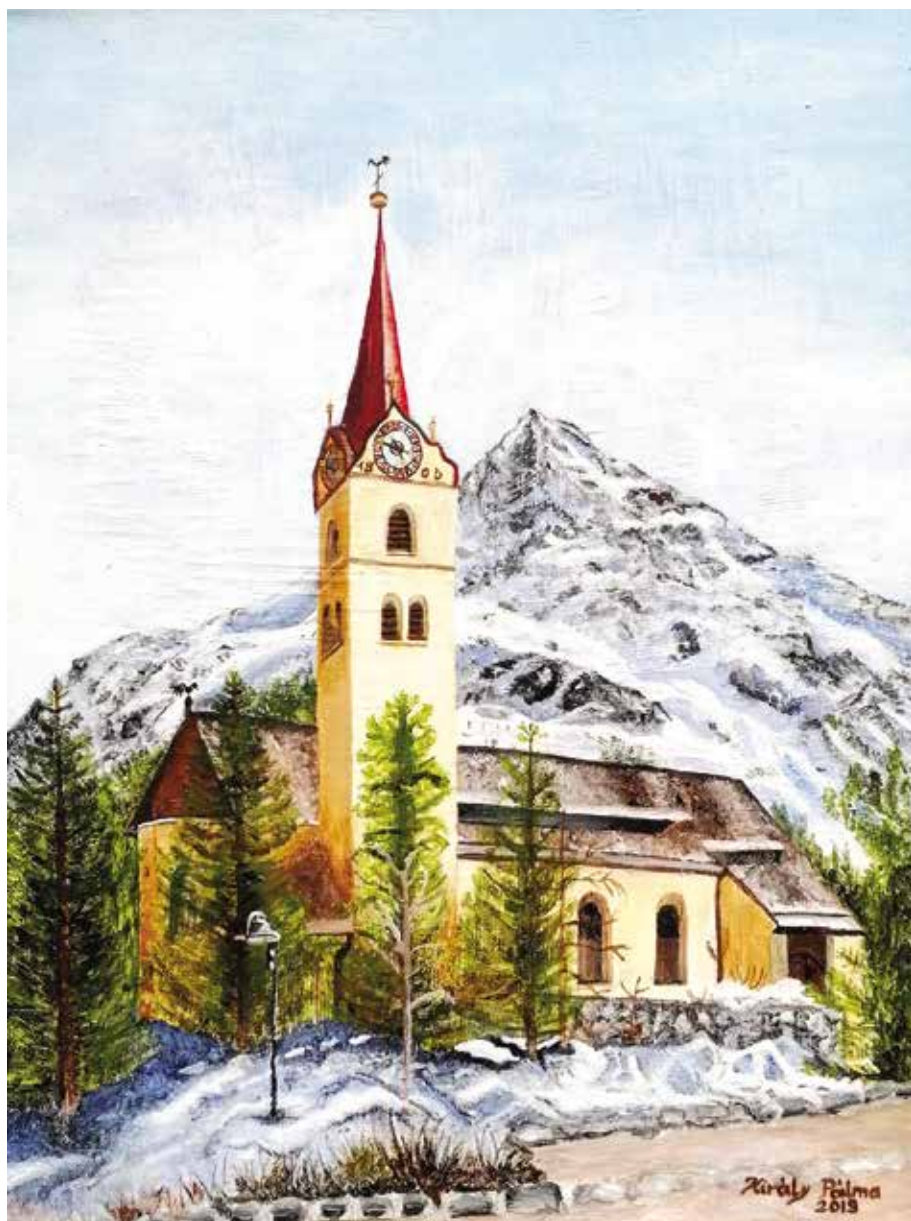
talán még arról is, amit csak el akartunk követni. A jóisten bölcsességére bízunk, hogy a jók, a közepesen jók, az átlagosan jók, az átlagosan rosszak vagy a nagyon rosszak serpenyőjébe kerülünk, s onnan emelkedünk-e föl a magasságokba, vagy egyszerűen, a tetteinknek megfelelően lepottyanunk az irtózatosan mély pokol sötét bugyraiba. Sándorunk ott, az oszlop mellett, Ótúrára gondolt, valamelyik istentelen ösére, akinek a teste Nagyszombat temetőjében nyugszik a törvényes felesége mellett, de őt valamiért egyházi szertartás nélkül földelték el, merthogy többszörös bigámiával vádolták meg, hiszen nemcsak Ótúrán volt egy gyönyörű felesége, hanem Brazíliában is, igaz őt, a brazil szépséget, csak az ottani előljáróság előtt fogadta hitveséül, merthogy az a lány egy gazdag szivargyáros egyszem leánya volt. Kicsalt, kikunyerált az ottani apósától egy kosárnyi pénzt, mondván, hogy bizony ő köteles előkészíteni a lakodalom utáni életüket, de a mézeshetek elteltével, ebből nem lett semmi, mert hamar visszazökött Európába. Mire az első asszonyához hazaért, addigra a féltucat köteg pénzből sem maradt semmi. Úgy elkártyázta az antwerpeni kikötő kocsmájában, hogy a végén a szállást, a brazil apósától kapott pecsétgyűrű árából tudta kifizetni. Amikor végre hazaért, a nagyszombati asszonyának csak annyit mondott:

– Bocsáss meg drágám, de nem sikerült az üzleti utam! – mosolygott rá, merthogy istentelen volt és cinikusan vállalt gazember. Rájátszott minden mondatára, rátolt minden gondolatára, amit kimondott.

Minden bizonnyal ezt a mosolyt és ezt a magabiztos, képmutató hazudozást örökölte Alexander. Ő is borzasztóan okos vigyorral verte át a feleségét. A szomszédok úgy mesélték, hogy néha nemcsak át-, de meg is verte, szabályosan ütötte, ahogy éppen az aktuális dűhe diktálta. Bevégezte, amit akart, azután rögvést elhagyta az ótúrai kastélyt. Nyugalmat erőltetett magára és diadalittas lendülettel bevonult Nagyszombatba, hogy megváltsa menetjegyét Bécsbe, mert ott is volt egy közös lakásuk, amit olykor-olykor kiadtak, de többnyire magának használta, ha megunta az ótúrai kastély börtönét...

Von Alexander annak érezte és egy pillanatig sem gondolta, hogy akár, maga is lehetne az a börtön. Senkit sem engedett nagyon közel magához, még Ottitántit, a saját nővérét sem, aki pedig méltósággal viselte öccse kiszámíthatatlanul tomboló viselkedését. Gyönyörű gesztenyebarna szemeivel folyton csitította. Semmilyen egyéb mozdulatot nem tett, csak egyszerűen és félreérthetetlenül ránézett. Tekintetéből úgy látszott, mintha egyetértene a másikkal, de valójában blokkolni akarta az indulatait. A szeme sem rebtent, ha lecsapott Alexanderre. Annyira sikerült megbénítania a testvére indulatát, hogy az, inkább elvonult a kastély valamelyik eldugott szobájába, mert nem akart vesztes lenni, és úgy gondolta azt semmiképpen sem lehet elviselni, ha egy szoknyás emelkedik föléje, még akkor sem, ha az, esetleg a saját nővére. Megkülönböztet is, ő a férfi, ő ennek az egész elszegényedett, kóválygó családnak a feje. Nála kezdődik a rang és nála is végződik! Elvégre, amit Mátyás király adott nekik, az még most is megvan, csak ebben a szétégett országban, valahogy nem ér már semmit. Ki tudja, hogy miért lett így, pedig még öfelsége, Ferenc József is megerősítette, hogy a nemesiségük, az adómentességük, az bizony jogfolytonos! Csak pénz nincs hozzá, mert az édesunokatestvérét vette feleségül és bizony annak se volt sokkal több hozománya. Nagyjából ebből érthetjük meg, hogy miért gyepálta el néha szegénynemes asszonyát, mert Sigmund Freud legfeljebb még csak gógicsélt a bölcsőben, s ott még nem fogalmazhatta meg a tudatalatti gondolkodás lényegét. Olyan nehéz azt elképzelni, hogy Sándor a nagyszombati Vörösfogadóba akar kártyázni, de üres zsebbel nem lehet. A

monarchia meg már összedőlt, a császár sincs már, aki elé lehetne járulni, hogy majd annak a feltétlen hűségnek a fejében kaphatna valamiféle kincstári támogatást, amit aztán abban a fogadóban egy este el lehetne kártyázni. Komoly és elviselhetetlen gondok ezek egy Galbavy életében, aki nemes, de valóságosan póriás életet él. Dehogy él, inkább vergődik.

Király Pálma: Tiroli templom

KARÁCSONY MÁSNAPJÁN

A tájéket lóhátról fürkésző erdész komótosan léptet a hóban. Edzett emberként még életében nem riadt meg a kemény téltől. Akkor is naponta bejár egy-egy terület-részt, ha viharzik, mert a vadat etetni kell, és védeni az étlen kóbor kutyáktól. Kisimult idegrendszerrel tart hazafelé, semmiféle különösebb esemény nem történt ma az erdőn. Ilyenkor, karácsony másnapján a fatolvajok is ünnepelnek. Fenyőfák feszes sorfala óvja a szél csapásaitól, az ágakon díszlő hófoltok alatt bújik pár szendergő madárka.

Jégcsapok csillognak a fákon, akárha karácsonyfa-díszek volnának. Tócsák alattomos jege a hólepel takarásában. Ráró mintha érezné, merre veszélyes a talaj, lassan ballag a hóban, szintén megszokta a szelet. Nem tántorítja semmi, ám ahol csak lehet, kerüli a csúszós helyeket. Alkonyati csend települ a tájra, elhallgattak a fácánok is, meg a varjak is.

Tekintetével megsimít egy hantot a hó alatt, kibetűzhető a magányos sírköbe vésett név: Anna. Tavaly halt meg az erdész felesége. Könnycseppet csempész arcára a fagy. Harangszó penderül fel a hegyre a faluból. Messziről ugyan, de mégis olyan élesen, mintha miccenésnyire szólna. S ebben a mínusz tízfokos fagyban is felmelegíti az erdész lelkét. Toboz hullik a fejére, sapkáján koppan. Nyughatatlan mókus aján-déka is lehetne.

Aztán arra lesz figyelmes, hogy amott, az autóbusz-megállóban dideregve vára-kozik egy férfi. Egyetlen élő ember rajta kívül ebben a zord időben. Amint a megálló-hoz ér, megáll, leszáll a ló hátáról, és megszólítja az idegent:

– A buszra vár?

– Igen – feleli kurtán amaz. – Késni szokott?

– Nem késik az – mondja az erdész.

– Jézusom! Csak nem én késtem el? Már elment? – riad meg a városi bundás férfi.

– Ugyan, dehogy ment el. Nyomát sem láttam a hóban.

– Akkor még van remény, csak késik.

– Bizony, úgy van az, hogy a remény az utolsó halott. De a busz ma már aligha ér ide fel ebben a magas hóban.

– Jézusom! Akkor most mit tehetnék?

– Hiába várna a buszra, biztosan nem jön már ma.

– Hát mikor?

– Reggelre letakarítják a havat az útról. Addig pedig vendégem lesz az erdész-házban. Kérem, tartson velem!

– De nem fogom zavarni? – kérdezte bizonytalanul a férfi.

– Ugyan, dehogy. Itt akarna megfagyni az éjszaka? Széttéphetik a Tátrából átté-vedt farkasok. Na, jöjjön velem!

A férfi – látva, hogy nincs egyéb megoldás – csatlakozik az erdészhez és a lová-hoz.

– Mi járatban erre? Karácsony másnapján az emberek ünnepelnek, beszélgetnek, templomba mennek. Jókat esznek-isznak a rokonokkal.

– Mi pedig veszekedtünk egész nap a húgommal, mert mindent magának akar az örökségből. Novemberben temettük anyánkat, Terusra maradt a ház a faluban. Anyám nekem ígérte az ágya felett függő festményt, Mária a gyermek Jézussal. Rómából

hozatta, régen. A húgom pedig nem adja ki számomra. Igaz, jobbára ő gondoskodott anyánkról betegségében is. Övé a ház, de anyám nekem ígérte azt a festményt.

– Való ez, fiam? – nézett az idős erdész a nála sokkal fiatalabb férfire. – Pont karácsonykor civódni?

– Mindig kiszámíthatatlan volt a húgom. Ma is az, nem változik meg soha. A munkám miatt ritkán utazhattam haza, a faluba. Most is otthagytam a húgomékat, gyalogosan indultam útnak, hirtelen. Gondoltam, elérem még az esti buszt.

Közben az erdészházhoz érnek. Mérgecs, a nevével ellentétben jámbor tacsó csóválja a farkát a tornácon. Örül a gazdinak, méregeti az idegent. A falakon tróféák, rend mindenfelé a házban. Asztalhoz telepednek, jóféle házi pálinka kerül elő. Kítúnő szer a hideg ellen. Az erdész közvetlen ember, magára hagyja vendégét a gondjaival, amíg feléleszti a tüzet a cserépkályhában, s kolbászt süt a konyhában.

A férfi az asztalon árválkodó, nyitott könyvbe pillant. Olvas. „Toronyiránt vándorogott ki az erdőből. Szántásra ért. El-elbotlott. Enyhe dombhajlat elé fordult. A dombot bokrok szegélyezték. Ledőlt, hogy erőt gyűjtsön. A vércsik megvastagodott az ajkán.

A Nap kelőben volt, hajnali ködpára emelkedett. Dénes két karjára támaszkodott, próbált feltápászkodni. Közben szarvastehenek kis csapatát látta nem messze. Merőn néztek az erdő felé, szinte remegni látszottak. A vadórnek a Nap izzó korongja felé fordult a tekintete. Ekkor látta, hogy két bokor között egy hatalmas szarvasbika áll. A fején gyönyörű, sok-ágú agancs díszlik. De az is merőn néz az erdő felé, az is remegni látszik. Harmatos tróféáján megtörtek a kelő Nap bíborsugarai. Olyan volt, mint egy totemisten aranykoronája. Megkövülten, de már megnyugodva nézte:

– Nem csaltam! – szállt diadalmasan a gondolata. – Igaz, hogy ezt nem tudja senki, de elég, ha én tudom.

Szédülés fogta el. Hirtelen úgy érezte, hogy felesége mellette van. Halkan súgta:

– Nézd, Ilonám! Ott, látod? Ott az aranytrófea!

Fejét kíváncsian fordította arra, amerre a szarvasok néztek. Két kóbor farkaskutyája imbolygott az erdőből a falu felé. A szájuk vércafatos volt, a hasuk ki volt gömbölyödvé.

– Átkozottak! – nyögte Dénes. Aztán két karja elernyedten engedte vissza a földre.”

A férfi ujjait a hajtásba helyezve lapozott. A könyv borítóján ez állt: Honti Pál Aranytrófea, és egy bögő szarvasbikát megörökítő Csergezán-festmény színes reprodukciója.

– Persze, a festmény – morfondírozott magában a férfi.

Az erdész közben behozta az ételt. Ízesen falatoztak. Jól esett a kolbász, a parasztkenyér, a boros tea.

– Jó cimborám az öreg pap. Holnap beszéllek vele az érdekében. Az majd megbékíti a húgát – mondja vizsgálatásul az erdész.

A férfi szemében szűnik a szürkület, arcán elsimulnak a düh ráncai, s tekintetéből mintha a szeretet napsütése bukkanna elő.

– Köszönöm! – hálálkodik a vendég. – Maga ritka jó ember.

– No, egészségére! – emeli fel a borosüveget az erdész. Koccintanak az ünnepre, a Megváltó születésének hírére, miközben odakint tombol a téli hóvihár. – A vendégszobában nyugodtan elalhat reggelig, s aztán majd megtalálja azt a buszt.

A férfi imádkozik, mielőtt elaludna. Kéri Istent, hogy szelídítse meg hajnalig a zordon időt, meg a húga szándékát is. Az erdészház csendjében vigyázzban álló kará-csonyfa és Mérges, a jámbor tacsó őrzi az álmod, meg az angyalok.

– Míg élünk, megvan mindenünk – adja útravalóul a bölcsességet az erdész, miközben másnap reggel elbúcsúzik az „idegentől”, majd komótosan léptet lovával az erdőn.

A felhők közül előmosolygó napsugár a béke derűjével érinti homlokukat. A természet e szerényen pompás mozdulatában kifejeződik a szeretet.

**Mutatvány a szerző Rózsaillat című kötetéből
(Szülőföld Könyvkiadó, Szombathely, 2021.)*

ÜZENET

Bágyadt, júliusi délután terpeszkedik a tóparti strandon. A Nap alkonyi búcsúja előtt még aranyos derűt szór az ég a pázsiton heverő emberekre. Figyelmük őrzi-vigyazza a kifeszít-tett, türkiz tófelszint és a túlpart zsongó zöld hegyoldalait.

Gézaváry mindig ide menekül, amikor nyugalomra vágyik, amikor már huzamosabban és csillapíthatatlanul éheznek az Istentől áldott természet idegcsillapító ölelésére. Dolgozószobájában könnyedén magára hagyja ilyenkor a könyökével koptatott íróasztalt, s az asztal hátán terpeszkedő számítógépet. Utóbbit egyszerűen csak robotnak nevezi, hiszen a robotmunkát testesíti meg. Azt a kíméletlen készenlétet könyörte-nül követelő billentyűkalapálást, amit írásnak neveznek. E működés eredménye per-se, többnyire felemelő, mert a lelke kútjának mélyéből felhozott, ujjai segítségével rögzített versek, novellák, regények a jóság boldogságát közvetítik az olvasóiknak.

Kell-e ennél nemesebb szándék?

Olyan küldetés ez, mint ételt adni az éhező gyermekeknek, bekötözni a sérültek sebeit, vigaszt nyújtani az elkeseredetteknek. Ebben a fékevesztett mai világban különösen nagy szükség van a lelki támaszra.

Érdekes, hogy a strand duruzsoló moraja nem zavarja Gézaváryt. Éppen ellenke-zőleg. A kissé távolabb tollaslabdázó kislányok beszélgetése csak annyira érinti füleit, akár a hajnali madáracsicsérgés: rigók, fenyőpintyek, cinegék gyengéden riadóztató kórusa. Minden hajnal-ban így adják tudtul az ébredező emberek számára, hogy új nap indul, újabb lehetőségek jegyében.

Kisvártatva mégiscsak arra lesz figyelmes, hogy a közeli nyugágyak felől beszél-getés foszlányai erősödnek. Odapillant. Két fürdőruhában pihenő nagymama társalog egymással a homlokukra tolt szalmakalapok alól.

– Képzeld csak! Az a megátalkodott bátyám minden ingóságot eltüntetett sze-gény anyánk házából mire mi odaértünk – jelenti ki egyikük.

– Tényleg. Hogyhogy? – ámul el a másik.

– Bosszúból. Azért, mert azt gondolta, befolyásoltam az anyut abban, hogy a végrende-letben a fiamat is megjelölje örökösként.

– Ugye, nem volt igaza a bátyádnak?

– Persze hogy nem. Ám, hogy a vevővel összejátszott a hátam mögött és lega-lább egy millióval átvert, az tuti. Most mit szólsz ehhez, Pirikém?

– Aljasok, Gizus, aljasok! Az én öcsém is, amint kiorrolta, hogy nem akarom a nyaraló-mat potom és bizonytalan életjáradékért áttestálni a családjára, egyből követelőzni kezdett.

– Jaj, Istenem, Pirikém! Mit követelt tőled?

– Azt a bronzszobrot, amit még Rómából hoztak a szüleim a nászútjukról.

– Csak nem az anygalkát az ágyneműtartó tetejéről?

– De igen, azt. Pedig anyám kifejezetten rám hagyta. Aladár megörökölte a szüleim la-kásának nagyobb hányadát. Rengeteg könyvet is adtam neki, de most a szobrot követeli.

– Mire fel, drágám! Hiszen semmi köze a nyaralódhoz a szobornak.

– Mert nem ígértem neki potom pénzért a nyaralót.

– Na, most mondd!

– Számítók. Az ember saját testvérei.

– Aljasok, fogalmuk nincs a szeretet parancsáról.

– Nincsen, Gizus, ezekben se tapintat, se szeretet.

Gézaváry figyelme más irányba fordul az árnyékban pletykálkodó hölgyektől. Halkan suttagó hangjukat egyébként is elnyomja a strand hangszóróiból áradó zene. Ez sem zavarja Gézaváryt, mert az énekes lírai számot ad elő. „Nem tudom, hívsz-e holnap, / nem tudom, jössz-e holnap, / de szeretném, ha szeretnél ma még. / Nem tudom, látsz-e holnap. / Nem tu-dom, lesz-e holnap. / Szeretném, ha szeretnél ma még” – hallja a kellemes hangú énekest.

– Mi ez a szám, fiúk? – tudakolja a szomszédságába telepedett, újdonsült ismeretlenjei-től. A fiatal emberek fülig érő szájjal felelik:

– A Tunyogi Rock Band egyik sikerszáma. Üzenatként küldtük a Marinak, meg a Zsu-zsinak. Hallhatják a zuhanyzóban is.

– Köszönöm, fiúk! – mondja Gézaváry és hallgatja tovább a szokatlanul nemes gondola-tú szövegnek alárendelt muzsikát. „Ha nézhetném, ahogy elalszol. / Ha itt lennél, mikor ébred-nék. / Ha mégis máshogy lenne, / és én már nem leszek benne, legyen szép. / Legyen úgy is szép. / Akárhog és akármerre, / vezessen a jó szerencse, / és segítsen, segítsen az ég” – terjed a dal friss levegője az alkonyat felé hajló júliusi délutánban.

A rockerek sokszor vallanak Istenről, és szívből sokat tudnak a szeretetről. A hazaszere-tetről is. Húsvét előtt szentképet lelt a hentesboltból hazavitt csomagban. Jézus Krisztus áldást osztó kezére figyelt fel a domború aranyozással díszített képen, amelynek hátoldalán kézzel formált felirat állt: „Ne féljete!” Hamisítatlan magyar jellem a hentes, a rockerek többsége az, szívében a szeretet izma pumpálja a vért. A Pünkösdi előtti pénteken nem találta az üzletben. Helyettesétől tudta meg: befizetett a szekély zarándokvonatra, és elutazott a csíksomlyói bú-csúba.

Gézaváry legszívesebben a hentes jelleméről mesélne a zsörtölődő hölgyeknek, de azok már a strand portájánál járnak színes köntöseikben, az oldalukon fityegő, csinoska gyékény-táskáikkal. Mire megszólalnak a nyaralótelepi kápolna esti misére hívó harangjai, az író is pa-kolni kezd, aztán lassan elindul a társalkodó hölgyek után a kijárat irányába. Arra, amerre na-rancsvörös korongjával búcsúzik a Nap a tiszta égbolton, mintha holnap hajnali visszatértét ígérné a nyári alkonyatban.

**Mutatvány a szerző Rózsailleset című kötetéből
(Szülőföld Könyvkiadó, Szombathely, 2021.)*

ZSIRAI LÁSZLÓ

KÖTŐDÉS

*„Sopron, Sopron, sáros Sopron,
Te vagy az oka mindennek.”*

Az öreg diák dala

*Sáros Sopron a bölcsőm,
érelő napsütésem –
Budának adott kölcsön.
Táplálja szívverésem.*

*Bárhol járok a Földön,
kísér a város lelke,
szívemnek édes börtön,
emlékekkel betelve.*

*Fenyők haját az erdőn
apró manók a széllal
fésülik, és a felhőn
piktor játszik a fénnel.*

*A híd alatt az Ikva
csobogó könnyű álom.
Hogy mi lehet a titka?
Keresve sem találom.*

*Harangok kondulása
halkan terjed a légben,
megszentelt muzsikára
igazítom a léptem.*

*Bárhogy is távolodtam,
mágnesként vonz e város,
belőled bátorodtam
Sopron, Sopron, Te sáros.*

HAGYHATNÁNAK

Siettetik a távozó időt,
kik sürgetik az elkövetkezőt.
Hagyhatnának a mának némi rést
a napjainkról megfelelőkézők.

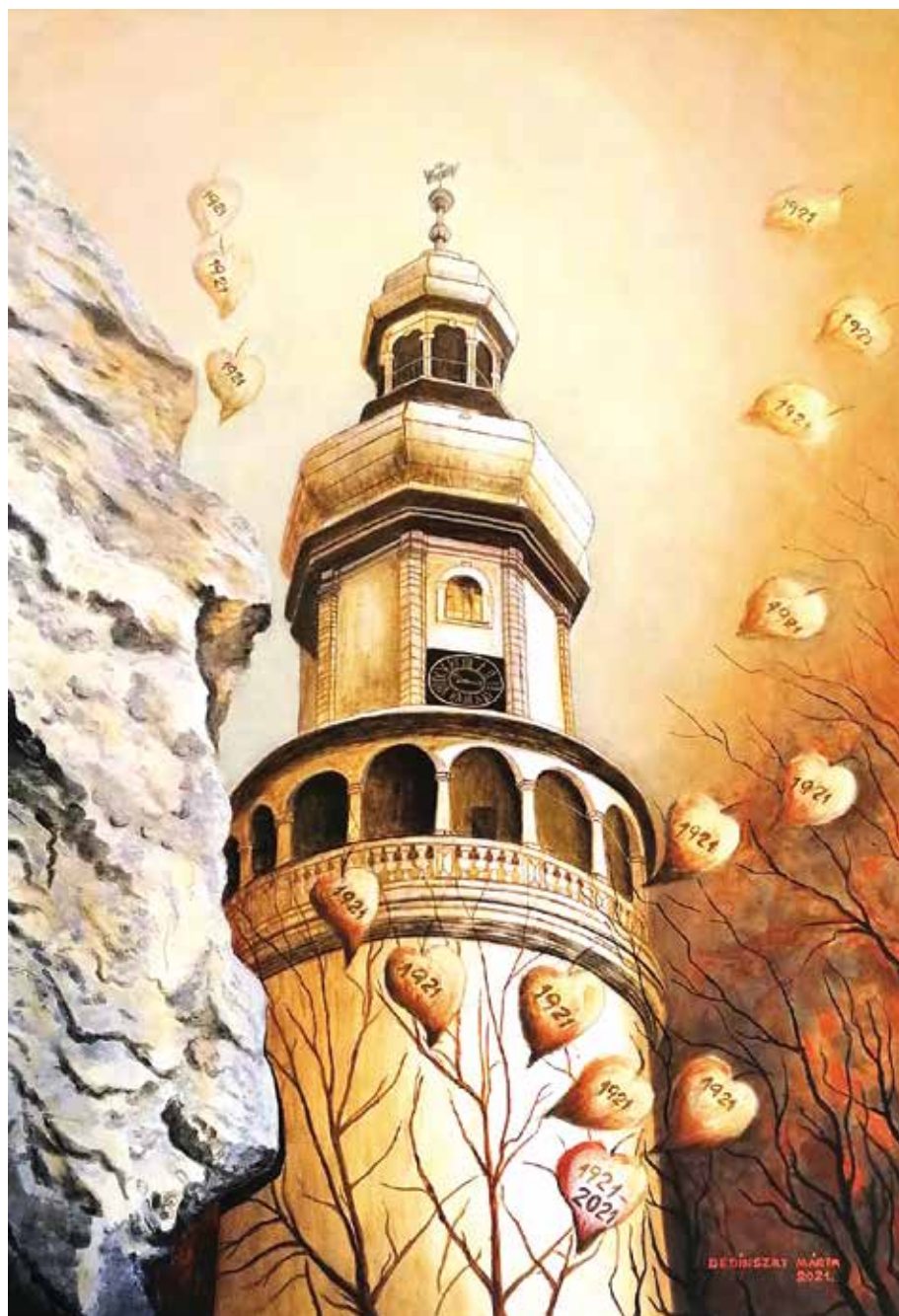
AJKAMON ÉNEK

Néha az ember
teng-leng,
a föld s a lelke
reng, reng.

Férjen az észbe
csend, csend!
Nyugalom fészke:
rend, rend.

Hogy sose félek?
Szleng, szleng.
Istennel élek,
megment.

A tiszta lélek
cseng, cseng,
ajkamon ének
zeng, zeng.

Dedinszky Márta: Népszavazás

OLVASÓNAPLÓ

HŰSÉGGEL MÉRT IDŐBEN

(Zsirai László válogatott és új versei)

Ez az életmű arról (is) szól, hogy lehet úgy is istenes lírát alkotni, hogy nem minden pillanatban szól Istenről, Jézusról és a hitről. Ám minden sorát áthatja a teremtett világ csodálata. A válogatott kötet élén álló mottó is ennek a jegyében keletkezett: „Gyűlölni nem születtem én, szeretni csak.” (Szophoklész) S erre rímek az *Értékbecslés* záró strófája: „...Szilárd hitednek / sorsa más: / teljes életed / vallomás.” Igen, Zsirai László eddigi lírai életműve ilyen tiszta vallomás a „hűséggel mért időben”.

A Kányádi Sándornak ajánlott vers, a Gondviselés már címével is ezt jelzi, s egyben adózik a *Valaki jár a fák hegyén* költőjének. A *Hisz jót sugall* pedig ezt küldi az olvasónak: „...néma falak közt hallgat a csend, / nyugodt álmaiddal Isten üzent...” S ez a csend, ez a meghittség járja át a versek többségének egészét. A kezdeti próbálkozásoktól kezdve napjainkig. Pécsi Görgyi ajánló szövege szerint: „A hétköznapi élet költője Zsirai László: méretarányosan emberléptékű, tehát élhető, szerethető világot közvetít.” Ez így van, de tegyük hozzá, hogy a költő túl is lép a hétköznapiságon, miközben hirdeti a szeretetközpontúságot és az erőszakmentességet, mint a nagyon fontos kereszt(y)ény értékeket. Vallja, hogy „Hiába háborognak nappal kötengerek, / nem tehetnek kárt a szeretetben...”. (*Álmokkal bélelt*)

Tüskés Tibor szerint „tisztá fényű ragyogás” jellemzi ezt a versvilágot. S a formai gazdagság, hiszen a négy sorosok, a rendkívül tömör szerkezetek épp úgy jelen vannak, mint a nagy ívű költemények. Ihletforrása is sokrétű. Sopron, a szülőhely épp úgy, mint sorsának számos pillanata. Az ifjúkori útkeresés, a kamaszkori emlékek sokasága a korai pályaszakasz vissza-visszatérő elemei. Fontos nála az emlékezés, az ezzel összefüggő hűség ábrázolása. Hangja már idejekorán érettnek mondható, erőltettségnek nyoma sincs, látszólag könnyedén születnek tollán a verssorok. Mindeközben ellenáll a divatoknak, és konokul járja saját szellemi útját. Nem tartozik a nagy megújítók közé, de erősíti a számára rokonszenves társak hangját.

A már említett négy sorosok külön ciklusban is helyet kapnak. Apró képeivel, villanásaival. Rögzíti a sebek és fájdalmak erejét, színei melankolikusak. Egy híres négy soros költőjére így reagál: „Kifulladt cigarettafüstje, / aranykeretben fej-ezüstje. / Lendülete már, mint a szikla, / örökös jószágba taszítva – „ (*Pilinszky emlékére*) Van is jeles elődjéhez köze, világképük rokonságot mutat egymással. Ugyanakkor más hatásokat is fölfedezhetünk Zsirainál: Fodor Andrásét, Ladányi Mihályét, Kormos Istvánét vagy Váci Mihályét. Mind-mind egymástól különböző alkat volt. Vácira például tájírója emlékeztet. Érdekes kivételt jelent az ipari táj megjelenítése a Tandori Dezsőnek ajánlott *Fehérvárcsurgói anzikszban*. „...Fehérhomok, / verébnymok, / napfényben éró / dallamok...” Ipari tájról szólnak egy másik nagy előd, József Attila bizonyos versei, itt pedig az *Idill* világa mintha az ő útját jelezné: „Vágyakkal vasalt türelemmel / viselem hiányok halmazát...” S aztán elérkezik a „felépült csendhez” és „fénylabdázó csinos csillagokhoz”. A vágyakhoz, a távlatokhoz. Másutt így fogalmazza meg szerepét: „...Mert mi a költő? / Szerény rigófütty / az öntelt verebek kórusában, / gyógyító sugár a vers / a világ beteg lelkének húsában.” (*Hitvallás*) Visszafogottság és önismeret – ez is eszünkbe jut eme sorok olvasása közben.

Számára a múlandóság ellenére a remény nem halandó. De hát hogy is lehetne ez másképp a hívő költő esetében? Persze ennek jegyében azért nem minden mű telitalálat, a *Két mondat* című négysoros szövege túl egyszerűsített: „Bántó késeket élesít / a kígyó gyűlölet. / Fenyőágakat ékesít / a boldogító szeretet.”

Feltűnő, hogy mennyire kedveli az alliterációt, és gyakran él vele. Néhány példa: „Lankadatlanul lobogó láng lohol...” (Tét), „Szelíd szavakkal szóljatok...” (Szelíd szavakkal), „...a borongó Bakony / balladáival ballagok / tova...” (*Mennék, maradnék*), stb. És számos példát idézhetnénk még. Kétségtelen, hogy tetszetős játék ez, bár nem minden esetben szolgálja a mondandót.

Alapjaiban azonban színes, elemekben gazdag ez a költészet. Valóban jellemzi a szelídség, a visszafogottság. Akkor is, amikor a hazaszeretetről szól eképpen: „... Mégsem mennék. Maradnék. / Szívedben albérlőként lagnék / hazám.” Ám mindig tágabb értelmű is a vonzódása, s ezzel is összefügghet, hogy egyik fő motívuma a Nap. Érdekes, hogy ezek a vonzódások oldják a kétségkívül nála is meglevő magány nyomasztó hatását. Az *56 éve* elején a „Nap rejtőző sugarát” lájuk, aztán szó esik arról, hogy „ólomidők jönnek”, és így érkezőnk el az „ugyanaz a Nap süt”-féle közlésig. A változás és a változatlanosság közti feszültség is érzékelhető itt.

És találunk nála részösszegzéseket is, hiszen a „boldog vagyok, mert tiszta maradt / a kezem, a lelkem, az elmém” megvallása a *Számvetés*ben ennek számít. Persze rögtön föltolul bennünk a kérdés: totális értelemben lehet-e ilyen a bűnös ember? Hiszen éppen a kereszt(y)énség tanítása szerint egyikünk se büntelen. Valószínűleg az ilyesfajta költői vallomás úgy értelmezhető, hogy a hívő emberben a *szándék* mindenképpen megvan a tisztának maradásra.

Ideje érik címmel a kötet végén olvashatjuk Zsirai László új verseit. Az élen egy remek négysoros: „Mama már más mesében él, / álmát őrzik a csillagok - / szeretetéből létezem, / mit örökségül rám hagyott.” (*Örökség*) Dal ez, a legjobb változattól, miként másutt is művelői költőnk ezt a műfajt. Amúgy alapvetően a jól bevált költői utat járja tovább, tudatos életműépítéssel. Változatlanul a szeretetközpontság a szellemi-lelki háttérben. *Időtlen szeretete* már címében is a végtelenségét sugallja. Másutt érinti a hiányát is, pl. a be nem teljesült szerelemmel kapcsolatban. Helyenként a korábbiaknál szenvedélyesebben szól, s az érzelmek is intenzívebbek. A *Confessio*-ban 2017-ben közölt versében, az *Utolsó üdvözlés*ben T. Ágoston Lászlótól búcsúzik méltósággal.

Érinti korunk visszasságait is, s ekkor keserű a hangja. „...És Rodolfóznak a tárt ajtók mögött / a pénzsonglőrök s a kamatördögök...” (*Küldetés*), s a költő ebben a világban bizony idegenül mozog. Így, együtt hiteles az összkép, amit a *Hűséggel mért időben* fölmutat.

(Hungarovox Kiadó, 2020.)

EGY RÁBAKÖZI NOVELLÁSKÖTET – ROSS KÁROLY KÖNYVE

Ross [született Horváth] Károly 1980 óta publikál, azóta öt önálló kötete jelent meg: *Futás éji mezőn* (elbeszélések, 2000), *Klausz mérnök kicsapongásai* (kisregény, 2004), *Harték* (regény, 2006), *Ártériek* (elbeszélések, 2014), *Híd az ártér felett* (regény, 2020). Legújabb novelláskötetét (*Velem vagy, ugye?*) a budapesti Napkút Kiadó jelentette meg 2021 nyarán. A puhafedelű borító fülszövegéből megtudjuk, hogy Ross Károly 1954-ben a rábaközi Egyeden született, Budapesten és Pécsen tanult, az utóbbi helyen szerzett angol-magyar szakos tanári oklevelet, Sopronban él, tanárként és nyelvkönyvkiadóként ismert. A szerző 1983 óta műfordítóként is dolgozik az Európa Kiadónak. Az angol nyelvű regények fordítása is hozzájárult saját írói hangjának megtalálásához.

Az író rövid életrajzi adatai azért lehetnek fontosak, mert bizonyos fokig orientálják az olvasót. Az elbeszélések olvastán azonosíthatóvá válik a rábaközi, nyugat-magyarországi táj, amely legtöbb esetben történeteinek színhelye.

A kötetben összesen tizenhat elbeszélés olvastató; ezek többsége rövid (néhány oldalas), a címadó záró írás azonban már kisregény terjedelmű.

Az önéletrajzi elemekből is építkező írások többsége az elmúlt években már megjelent különböző szépirodalmi folyóiratokban (pl. Kortárs, Jelenkor, Mozgó Világ, Tiszatáj, stb.), egy részük viszont most került elő az íróasztal fiókjából (pontosabban: a számítógép egyik mappájából).

A kötet többféle módon olvasható: kezdhetjük a végétől, vagy ahogy éppen kedvünk tartja, az írások közt szemelgetve. Ugyanis önálló történetek együtteséről van szó, amelyeket az írói világkép, az egységes stílus és az elbeszélésmód fog össze. Ez az írói világkép közel sem mondható derűsnek és harmonikusnak; a jelenkor kemény valósága tűnik elénk, amelyben a világosabb és sötétebb színek drámaian vibrálnak, összességében mégis a sötétebb színek dominálnak. A harmadik személyű elbeszélésmód a történetet hol közelíti, hol távolítja az olvasóhoz, a feszültség más és más formában oldódik fel, de a megoldás (a „csattanó”) egyik esetben sem megnyugtató, ahogy az életben is lenni szokott. A történetnek két alkalommal van fizikai lezárása: a Balaton-felvidéki pénzbehajtót, a könnyű meggazdagodásra vágyó fiatalat az egyik elkeseredett áldozat főbe lövi (Kolosnak mindent). A kereskedelemből nyugdíjba vonuló házaspár a Nyárliget falu melletti erdőben sétálgatva magyar és cigány fatolvajokat akar igazoltatni és felelősségre vonni, akik úgy megerőltetik, hogy belehal sérüléseibe. „Így találtak rá három nap múlva a helyi vadászok.” (99) – E szavakkal zárul a drámai történet (*Utak*).

Máskor úgy érezzük, hogy az elbeszélt élethelyzetnek nincs igazi megoldása: az idősebb házaspár házát és ingóságait is elveszi az uzsorás, aki kivár, emeli a tétet, egészen addig, amíg a tetőfelújításra felvett kölcsön földönfutóvá nem teszi a családot (*Éden*). A falusi családok életét szétzilálja, reménytelenné teszi a szegénység; a váratlanul hazalátogató fiút a helyi kocsmában egykori focista társai inzultálják, de otthon sem találja helyét, inkább elutazik (*Cserejátékosok*). A vidéki táj is pusztul: a falu határában hiába építenek a folyóra függőhidat, már egyhónapi használat során megrongálják (*Függőhíd*). Egy másik alkalommal a falun élő idős, beteg apját látogató fiú a család teljes széthullásával szembesül: az anya – nem bírván elviselni a férj

természetét – a városba költözik és a különélést választja; féltestvére, Zozó is inkább az alvilághoz kötődő vér szerinti apja mellett keresi a boldogulását s Balaton-parti drogárusként próbál megélni. Apja élethelyzete a testi-lelki kiszolgáltatottságot tükrözte a számára (*A látogatás*). Ezzel párhuzamba állítható egy másik elbeszélés, melyben a Hollandiában átmenetileg munkát kereső, elhagyott asszony tízéves kisfiát jobb híján a falun élő nagymama gondozására bizza (*Boldogság*).

Valamivel derűsebb történet a kertészeti szakiskolát otthagyo és a falusi nagygazdánál munkát vállaló kamaszfiú, Kristóf esete, aki szerelmes lesz a gazda által befogadott lányba, aki konyhai kiségitőként dolgozik, és közben felvitelire készül. Végül Adri elbúcsúzik tőle, hogy ősszel megkezdhesse az egyetememet. Hatására Kristóf is elhatározza, hogy felmond és Pápán beiratkozik egy gimnáziumba, hogy néha találkozhasanak (*Ódon történet, tóval*). Hasonló figura a határszéli városban özvegyen élő és a városgazdálkodásnál vezetőként dolgozó Arnold, aki egy lecsúszott cserépszindely megigazíttatása kapcsán mintegy erkölcsi áldozata lesz a Városszépítő Egyesület elnökségéért folyó küzdelemnek, melyben a zsidónak tekintett kiskereskedő szomszédja, Löw is részt vett (*A lecsúszott zszindely*).

Az egyik korábbi kötetben is feltűnő Hart kísérteties színházi élménye a megromlott házasságra utal: Hart felesége betegsége miatt egyedül megy színházba, de nem tud az előadásra figyelni, mert felesége bérletes helyén egy rá hasonlító, de harányabb és élettelibb szinglit talál, akivel a szünetben akaratlanul összeismerkedik. A szimpatikusnak tűnő nő hazakíséri és belöki a bejárati sötét folyosóra (*Két pohár száraz fehérbor*). A vonat késése miatt a vasútállomáson ismerősére várakozó férfit egy egzaltált nő folyamatosan inzultálja, aki szintén vonatra vár. A férfinak nem érkezik meg az ismeröse, a nőnek viszont igen. Egy kerekesszéket tol kifelé, de nem tudjuk meg, hogy ki ül benne (*Várakozás*).

Az elmondottakból kitűnik, hogy a rábaközi tájon játszódó történeteknek két fő helyszíne van: a felnőtt, képzett nemzedék tagjai által elhagyott, hozzájuk még vékony szálon kapcsolódó falu, és az élhető kisváros, amelyben kiteljesedhetnek, sikeres karriert építhetnek. A jól megírt elbeszélések tanulságos és izgalmas olvasmányok, amelyek nemcsak hasznos időtöltést kínálnak, hanem a jelenkori valóság mélyebb megismerését is elősegítik.

(*Napkút Kiadó, Budapest, 2021.*)

„SZERETNI MIND A SZÉPET, JÓSÁGOT, IGAZSÁGOT...”

Zsirai László: Mosolyfény c. kötetéről

Emlékhangok szövik át Zsirai László – a Kráter Műhely Egyesület gondozásában – idén megjelent Mosolyfény című verseskötetét. Hol személyek, hol hétköznapi helyzetek, életképek hangja elevenedik meg. Egyéni érzések, észlelések közösségi üzenettel. De ez az emlékezés velejárója is, hiszen az egyén csak a társadalom keretein belül emlékezik – ahogy ezt megtanulhattuk Maurice Halbwachs szociológus tanulmányából is. Az emlékezéshez szükség van a társadalmi keretekre, a nyelvre, a közös tapasztalatra... Az egyéni észlelés így válik aktívvá, akár egy költemény befogadása alkalmával is.

A Nyitány – Kovács Sándor karnagy, „Tanár Úr” emlékének címezve – adja meg az alaphangot, ahhoz a dallamívhez, amely az író költészetét szervezi a Mosolyfényben, illetve más köteteiben is. A zeneiség, a rím, a ritmus lüktetése szervezi verseit. „E nyitánytól éled frissen minden élet, / amikor szívében megszólal az ének...”. Persze a természet kiszámíthatatlan, körforgása szükségszerű, mint az élet és a halál dinamikája. Ezért a hó vagy a jég „olvadásától félni szükségtelen”, hiszen „örökké újraszületik szívünkben” – ahogy Vasadi Péter költő életútja is. A család egy albumból elevenedik meg, fényképek és emlékképek összeolvadásából a Vervonalban. Az Emléke vésve című versben Zsirai László édesapjának az alakja is tárul az olvasó elé: a nagy kéz, a szívlapát forma tenyér, a magas termet. Egy kisgyermek szemével láttatja őt a költő; az apát, aki egyaránt volt komoly, nyitott szívű és mosolyra fakasztó. Nem csak nevelte a gyermekét, hanem cinkosként, társként titkaiba is beavatta. Együtt élték meg a mindennapok hullámait: „Bár volt részünk sok rút felhőben, / jutott azért napfény is bőven, / jégeső oldódott a hőben. / Emléke vésve áll a kőben.”

A Tanításban a dunántúli dombok, a zakatoló kisvonat, a hajnali harmat az ébredést hozzák, mind fizikai, mind szellemi valójában. A ritmikus lüktetésű verssorok a gyerekversek világát idézik, gondolatvilága azonban messze túlmutat ezen. Az „ébredő” gyerekek megvilágosodása a jóság által érhető el. A szótóismétlés ad nyomatékot a mondanivaló összegzésének: „igaz igazaknak / csupa jóság az élet”. A természet, a táj szimbolikája „minta” lehet a boldogság eléréséhez. A természet körforgása az emberi élet körforgásának szimbólumaként jelenik meg a Minta c. versben. A feltételes módú igék sorozata (íntene, szomorkodnánk, ártanánk, kiderülne) jelzi, ez egy ideális állapot lenne. A tavaszi ébredéssel a szellem is ébredne, a nyári „lombsátorozás” hozná a termékenységet, a nyugalmat, a jólétet, az ősz a komorságot, s vele az imát, míg a tél az elnyugvást. Ha ez a „minta” működne, ígéretes jövőt hozna az emberiség számára: „s a múltban besötétült napvilág, / számunkra újra kiderülne.

A természeti képekből kibontakozó képi és nyelvi világ a kötet több versét jellemzi. A Merényletben egy életkép elevenedik meg: az elbeszélő (E/1), vagyis a költő fejére esik egy gesztenye. A bevezető két sor, akár egy fénykép, rögzíti ezt a hétköznapi szituációt, aminek a lezárását késleltetéssel, humorral teszi kevésbé hétköznapivá. Már a feltételes módú igék is arra utalnak, hogy itt valami váratlan történhet. A költő sértett vadhoz hasonlítja magát, miközben a lepottyant gesztenye után ered, majd a bíró és a fogva tartó szerepébe bújva hoz ítéletet: a gesztenye a zsebébe, vagyis börtönbe kerül.

A múltból Széchenyi és Ady hangja nyomán („a magyar ugaron”) szólal meg a költő az *Önépítkezés* c. versben, akár egy művészi ars poetica. Az írói lét mélységének és magasságának dinamikáját cselekvést kifejező igék jelzik: „szédülök, / leomlok, újraépülök”. Ez pedig az egész részekre bontása által valósulhat meg, s ezek a részek téglaként épülnek egymásra. Hiába a magyar ugar fenyegető szellemi öröksége, nem húzza vissza, a költő inkább felfelé tekint. A föld felől („elássam”) a szív (szeretet), az ég felé, Isten irányába néz. Az építkezés, mint a költői munka metaforikus ábrázolása, a *Monoton* című versben is megjelenik. Az építés, összeomlás váltakozásának ütemét adja vissza a verssorok ritmikája is. Mind az öt versszak negyedik sora csupán egy vagy két szóból áll, ez a tömörség szigorú lezárást ad a strófáknak. Márai Sándor emlékének szánt verse a Más arccal, más hazában. A nyelv, a haza, az írói lét, az identitás kontextusának monológja ez. Zsirai elképzeli, mit is jelent(het) „más hazában” élni, ahol más a dac, a pohár, a szerelem is. Ezt fejt ki a második versszakban az érzékszervekhez – a látáshoz, halláshoz, ízeléshez – társított felsorolással, jelzők és betűrímek áradásával: „mosolya pírja pirosabb”, „cipője fénye fényesebb”, „kifejezése kényesebb”, „lelkének kínja kínosabb”. A külsőségtől indul befelé, az emberi belső, a lélek felé, itt a jelzők már negatív tartalmúak (hazugabb, kínosabb). Ez már előrevetíti a szigorú költői összegzést: „Valójában csak anyanyelven tudunk őszintén / énekelni!” A megingathatatlanak tűnő felkiáltó mondat után azonban a kérdő modalitás a bizonytalanságra utal, arra a kiszámíthatatlanságra, amely Márai életét is jellemezte, amely a befogadói attitűdöt is jellemezheti: „Virágozhat-e majd a bánat? S tud-e még minket / érdekelni?” Sulyok Vince szintén az ország elhagyására kényszerült 1956-os szerepvállalása miatt. Emlékét, életét szövi bele Zsirai a *Menekülő* c. vers soraiba. A rövid, tömör nyelvi megformáltság a zaklatottságot, a menekülés dinamikáját sugallják. Ahogy a sorok végi vesszők is... pont, megállás csak az utolsó kimondott (leírt) szó után van. A túlélés forrása ezúttal is a hitből fakad, „Jézus segít a dróton át”. Ekkor vált ritmust a vers, az emlékezés működésbe lép, a jelzők szelídebbé válnak, mert „egyszer feljön szabadság napja, s eljön / amiért oly sokan haltak...”.

Az egyén boldogulása a hazában, helye a társadalomban morális kérdésként foglalkoztatja az írókat. Tisztán és tisztességesen című versében csalódottságát fejezi ki: becsapottnak érzi magát az „eladott” hazában. Csalódott az emberekben, akik lelketlenül, gondterhelten élik napjaikat, nem találják itthon a boldogulást. A konklúzió a szerény – szegény, a tiszta – tisztességes szójátékában, összekapcsolódó jelentésében rejlik. Akár üzenetként – Babits Mihály és József Attila lírájának hangját is fellillantva – a mai társadalomnak, a következő generációknak: „Tudod mit, herceg? / Maradjunk inkább szegényen. / Igaz, hogy egyszer élünk, / ám szerényen, / tisztán és tisztességesen.” A csalfa emberi természet összegzése a Létszámhiány. A költői kérdéssel induló vers hiánnyal zárul. A barátok, akik csak látszólag azok, valójában saját útjukat tapossák, másokra nem gondolva. A bokorrímes versszakokon belül betűrímek adnak hangsúlyt a mondanivalónak, amely játékosága ellenére komoly: „Látszólag (...) ragaszkodnak” – „csúnyán ravaszkodnak”. Karakterek, melyek hordozói jelen vannak a közösségekben mindenkor, ahogy ma, ahogy a Pál utcai fiúk narratívájában is. Geréb, Boka, Nemecek emberi tulajdonságok hordozói, az áru-lóké, a segítőké és a szerényen meghúzó-dóké. De a példaképek, a tiszta és tisztességes jellemek hiányoznak. A nemesek – NEMECSEK társítás nem zárja le a köl-

temény ívét. A gondolatjel hiányt támaszt, annak a hiányát, hogy kevés NEMECSEK él közöttünk. Az emberi természet reflexiója a Különbőség című vers is, amelyben az ironia eszközével bírálja azokat, akik „tanfolyamon” tanulnak meg, miként juthatnak nagyobb részhez az „isteni” boldogságból. Velük szembe állítja Zsirai az önzetleneket, akik „szeretettel” viszik tovább a keresztet.

A hiány fizikai valójában is megjelenik Zsirai költeményeiben, a szegénység, az éhezés problematikájában. Olykor keserű-melankolikus humorba ágyazottan, mint az Ahogy... kezdetű versben. A hivatali ügyintézés nem mindenki számára hoz megoldást, előrelépést. „Vagy nem is haladunk?” A költő kérdést nem válaszol(hat)ja meg, a kétely újabb kétségeket vet fel: „Gond-magányba zárva maradunk?”, és egy lehetséges jövőt vizionál, a nyelvi játék, a bokorrímek, betűrímek erejét is felhasználva: „(t)együnk” és „(t)ehetünk”. Amíg ezt megtehetjük, addig emberek lehetünk – zárja le a verset.

A Mosolyfény kötetét átjáró emberi hangok, a küzdelmek és a kétségek lírai megszólaltatását a remény, a hála, a szeretet szavai zárják. A (M)értékben az eltérő emberi utakat villantja fel, a keresztrímek sorok az ellentétekre épülnek: valami - semmi, maradni – menni, érték aranya – arany értéke, eső – nap. Lehet élni így vagy úgy, de „az Istennek köszönhető éltető sugárzásnak” öröme ad okot. Zsirai saját sorsában is ezt tartja szem előtt. A szép, az igazság, a jóság vállalásával (szeretetével) lehet hozzájárulni a világ boldogságához (Magamban így). És a címadó, záró költemény is ezt súgja: a tisztaság, az önzetlenség, a szeretet kapocs lehet az emberek között, mert „mosolyfényt adunk-veszünk kölcsön, / Isten pillantását a léthez.” A közösség ereje, emlékezete kell ehhez – emlékeztetve az embert, nem egyedül él a földön.

Zsirai László versei, írásai 1973 óta jelennek meg; a fent bemutatott kötet, a Mosolyfény, a 15. könyve. A szerző Magyar Arany Érdemkereszttel kitüntetett író, költő, publicista, irodalmi szerkesztő, a Magyar Írószövetség, az Anyanyelvpolók Szövetsége, az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, és a Magyar Művészeti Akadémia (nem akadémikus) tagja.

(Kráter Műhely Egyesület, Pomáz, 2021.)

BOLDOG, SZOMORÚ PILLANATOK

Zsirai László: Rózsaillesat c. kötetéről

Egy sajátos hangulatú, finom hangolású road-movie-ba csöppen(het) az olvasó, ha belevág abba az utazásba, amire Zsirai László idén megjelent novelláskötete hív. Egy utazás Budafok terein, utcáin keresztül, a Balaton-parton, Sopronon át egészen a Mátráig. Autóval, tömegközlekedéssel vagy éppen gyalog. Utazás a hétköznapiakban, a múltban, az emlékekben. Az élet és a halál között.

A Rózsaillesat című kötet 23 novellát tartalmaz. Az első ott kezdődik, ahol az emberi utak megszakadnak: „Tegnapelőtt meghalt Gézaváry legjobb barátja.” Gézaváry, az elbeszélő (E/1.), a Holnap már február című novella főszereplője is. Séta közben Gyurira emlékezik, túlsúlyos, „bánatevő” barátjára, aki szeretett utazni, és „angyalként szerették”, mert tiszta szívű, őszinte ember volt. – Annak ellenére, hogy élete nem haladt mindig zökkenőmentesen, „botorkált abban a világban, ami körülölelte”, tudott boldog lenni. Ez az emberi vonás meghatározó és visszatérő motívum a Rózsaillesatban. Novellái mélységet és felemelkedést, napi küzdelmeket, kételyeket és örömeket fogalmaznak meg, humorral fűszerezve. Jellemző a szövegekre az intertextualitás, az Üzenetben – például – egy tóparti strandon a Tunyogi Rock Band egyik számára figyel fel Gézaváry. Az író az Áhítat a gyertyafényben című novellában Váci Mihályt, a Temetés hóesésben szövegében Ady Endre versrészletét (Imádság háború után) idézi, Bíró András költeményét (A meggyfa alatt) a Megoldásban, Nagy Gáspár Sírfeliratát (Latinovits Zoltán emlékére) a Látásmód-változásban, Sík Sándortól a Mint a Mátrát pedig az Orgonaszóban – a teljesség igénye nélkül.

A címadó novellában elővárosi vonaton utazik Gézaváry, előbb egy nyilvános kútról cipel haza vizet, majd egy bevásárlóközpontba tart. A helyszín Zsirai (Gézaváry) lakóhelye és környezete: Budafok-Tétény. Gézaváry foglalkozása (is) író, ez már a kötetnyitó novellából kiderül. Ahogy az a vissza-visszatérő tény, hogy ez sokszor nélkülözéssel járó foglalkozás. A kiadók, a folyóiratok nem vagy csak későn utalnak a közzétett írások után. Ez Gézaváry hétköznapijait szintén érinti – az elővárosi vonaton nem vesz jegyet, a megspórolt összegből aztán barátját tárcsázza egy nyilvános fülkéből, a boltban pedig akciós zsemlét, banánt és olcsó főzőkolbászt vásárol. A bankkártyája, pénztárcája mindig üres. Ez a komor, fanyar és gondterhes valóság. Ebből a térből kilép, amikor elhagyja a bevásárlóközpontot, és séta közben a budatétényi Rózsakertben „finom-nemes” rózsaillesatot érez, ami által megelevenedik a múlt, illetve egy reményteli jövő képe is. A rózsza szimbólumként a kötetben másutt is felbukkan. A növény az emberiség kultúrtörténetében folyamatosan jelen van. A keresztény mitológiában a Paradicsom virága, a vörös rózsza a középkorban, többek között, a vértanúság jelképe. A maga korában, életében – a szegénység fokozatainak megtapasztalása által – Gézaváry is átélte „a szenvedés stációit”. De bízik a feltámadásban, a jóságot hirdető könyvei megjelenésében a „boldogságos rózsaillesatban”. Az író létbizonytalanságából fakadó egzisztenciális bizonytalanság hangja, a mellőzöttség szólal meg a Megoldásban („Az íróasztalán hangtalanul fekvő, kifizetetlen számlák szintén, mintha dübörögtek volna.”), a Visszaútban is („Olyan ez a mai irodalmi élet, mintha az áfonyalekvárt bekeverték volna mustárral, és odatették volna az ember orra elé, hogy ez van, ezt kell szeretni.”). Ez utóbbi novella önéletrajzi vonatkozású utazás visz-

sza a múltba, vissza Gézaváry (Zsirai) szülővárosába (Sopronba). Az író tüneményre hívják, ahol kitüntetéssel ismerik el életművét, ennek kontextusában megelevenedik gyermekkorának, családjának egy-egy története. Az emlékezés során – ahogy Frederic Bartlett angol tudós közismert, magyarra fordított munkájából is kiolvasható – az ember utólag teremti meg azokat a részleteket, amelyeket később saját története eseményeként azonosít. Ehhez szükséges a Visszaút. A jelen sajátos, iróniával átszótt, kritikája is benne van ezekben a novellákban. Többféle modalitásban, kontextusban – belső monológként, költői kérdésként vagy dialógus részeként – bukkan elő a rendszerváltozásra visszavezethető gondolat, amely a változások és a hozzáfűzött reményekre reflektál: „Ezért harcoltunk?”; „Ezért harcoltunk. Nem?”

Gézaváry utazási úgy indulnak, mintha a történetek láncolatát kapná a befogadó, de ezt megszakítja több ízben is Zsirai. Főhőse a kezdő és a kötetet záró novellák meghatározó karaktere; hiánya, illetve visszatérése kikökönt a lineáris olvasás dinamikájából. A közties novellák a vallásos hit köré szerveződő történetek, olyan ünnepekhez kapcsolódva, mint a keresztelés és a karácsony. Valamennyi a jóság, a szeretet példázata. Hétköznapi emberi sorsok kisebb csodák közepette, amelyek reményt és vigaszt nyújtanak a szereplőknek. A történetek helyszínéül a templom, a temető, valamint – ezekhez kapcsolódó rítusként – az imádkozás szintén vissza-visszatérő motívum. Egy vidéki, „kis falusi temető hangtalan csendjében” él át az Áhítat gyertyafényben című novella (Béla nevű) főhőse meghitt pillanatokat karácsony napján. Ott, ahol a régmúlt és a múlt nyomai egyre inkább elhalványulnak. Béla nagyszülei sírját keresi fel, emlékei már békések, szelídek, amilyen az elhagyatott téli temető is. Ez lelki „csendesség” Mária számára még nem érkezett el Az utolsó szál rózsában – férje sírjánál az emlékek még felkavaróak. Ezt a gyászt nehezíti még, hogy a közös életüket meghatározó, a szép emlékeket előhívó Duna-parti nyaralót el kellett adni, hogy a család (a fiú és az unoka) jövője biztosított legyen. A földi paradicsomot is szimbolizáló kertjükből Mária az utolsó szál sárga rózsát a temetőbe viszi ki; könnyei csordulnak, amikor „vigasztaló napsütés simogatja meg imára kulesolt kezeit, elmerengő arcát”. Rávezetve a megbékélés felé vezető útra...

És ennek az útnak a megtalálása a Vakáció, az utolsó novella a kötetben. Gézaváryt egy mátrai faluban éri el a „csoda”. A kert motívuma ismét szerepet kap, mint a békesség, a meghittség szimbóluma. A fenyvesek, a környező hegyek a rendet, egy (lét)bizonytalan világban a bizonyosságot sugározzák. Annak a bizonyosságát, amit Gézaváry a helyi templomban, a pünkösdi misén is átél, ami a hit, az ima erejéből, a közösséget átjáró őszinte vallásosságból fakad, mert „a közös dallamok összefűzik egymással az embereket, legalább lelkileg...” A mátrai kirándulás után az író sorsa megpecsételődött, az ott átélt élményekből fakadtak későbbi művei. Reflektálva Gézaváry egy korábbi gondolatára: „Az élet boldog pillanatai annyira ritkák, hogy megjegyzi az ember”.

(Szülőföld Könyvkiadó, Szombathely, 2021.)

REBEKA, MEG AZ A 66. SENKI ODAFÖNN

Talányos címet adott legújabb kötetének a szerző.

Ahogy korábbi regényeiben már megtapasztalhattuk, Zentai László mesterien szövi a többsíkon futó cselekmények szálait. Ezúttal sincs ez másként. Nem kevés fanyar humor, életének megélt keserű fordulatai, önnön sorsának máig elvarratlan számai, az emberi kapcsolatok mélysége vagy éppen erkölcsi deficittől terhes kicsinyességei - mind-mind felbukkannak új regénye jellemábrázolásaiban.

Barátság és szerelem erőterében zajlanak az események. A szereplők belső vívódásain keresztül lélektani mélységeket és magasságokat járhatunk be. A két párhuzamos cselekményben az emberi tulajdonságok kerülnek terítékre a már jól ismert írói fantázián átszűrve, ugyanakkor minden egyes karakter rendelkezik valós alappal is.

Zalyáczai Mihály, Szenczey Rebeka, Tönköly Tihamér és Huncut Huba sorsa elevenedik meg előttünk. Fokozatosan, lassan rajzolódnak ki a kapcsolódási pontok. A múlt század hetvenes éveiben játszódó történetben minduntalan felbukkannak – a korabeli kamaszok látásmódján keresztül - az évtizedekkel korábbi soproni személyek, események. Az arisztokrata származású Tönki (Tönköly Tihamér) hatvanon túl is izgalommal idézi fel gyermek és kamaszkora meghatározó emlékeit. A fővárosba került Zalyáczival együtt esnek nosztalgikus révületbe, amint sok év után ismét a Borostyán cukrászdában ülve szakadnak fel az emlékezés kutjai. Általuk az olvasóban is tudatosulhat, miként válhat sorsunk meghatározójává életünk egy-egy korai epizódja. Hogy nehezülnek ifjúságunk sebhelyei életünk keresztjeivé. A közös indulástól oly messzire kanyarodó életutak bogozása közben arra is választ kaphatunk kinek a „jövöltábol” és miként lett Zalyácziból „az a 66. senki odafönn”.

Rebeka, a végzős óvodapedagógus, diplomaosztóján botlik bele szöszátyár barátnője unokabátyjába, Huncut Hubába. Bár csak odahaza, sok-sok vívódás után tudatosul, a fiatal óvónő rögtön szerelmes lesz a többször nősült, „nőfaló” férfibá. . . Romantika és kényszerűség alakítja kapcsolatukat. Hazugság és méltánytalan helyzetek sora viszi őket a végkifejlet felé. Az igazi szerelem és hűség révületében égő fiatal leány és a bohém kalandor kapcsolatának lehet-e jövője?

Rebeka édesapja egy nagyközség Tsz-ének főagronómusa. „Igazi” elvhű, szögletes kommunista. Feleségét és Rebeka bátyjait valóságos lelkiterror alatt tartja. Életükbe pillantva elevenedik meg előttünk a szocializmus patriarchális családtípusa, amit gyökerestül felborít a nő férfi titkos feltűnése. Konvenciókon nyugvó elvárások és a józanész, némi érzelmi túlfűtöttséggel átítatva színezi már-már tragikomikussá a családi kapcsolatokat. . .

Az író „nem akart senkit sem bántani, de arra rá akart világítani, hogy a kivagyiság, a gőg, az irigység, a másik ember lenézése, degradálása a legnagyobb gonoszság forrása, a valódi bűn kezdete” - olvasható a könyv borítóján. Zalyáczik, Rebekák, Tönkik és Huncut Hubák... - itt vannak bennünk és körülöttünk. A Sopronba helyezett cselekmény bárhol és bármikor megtörténhet. Sorsunk idősíkjai a legváratlanabb élethelyzetekben vetülhetnek egymásra, esetenként felszakítva bennünk behegedtnek vélt régi sebeinket, megadva a tisztulás és gyógyulás lehetőségét. . .

A kimondott és kimondatlan kérdések egy részére a szerző válaszol, illetve bennünket késztet erkölcsi állásfoglalásra.

Zentai László kötetét ugyanaz a budapesti székhelyű Civil Flotta kiadó öltöztette méltó köntösbe, aki legutóbbi könyveit (Fel a hatodikra – 2018, Lemosott idő – 2019, Bolhasípok Jankó városában – 2019) is gondozta. Így ezúttal is egy tetszetős, keménytáblás kötetet tarthatunk kezünkbe, mely kellemes méretével és szemet vonzó, jól olvasható tipográfiájával vonzza magára a tekintet és irányítja figyelmünket a tartalomra.

(Civil Flotta Kiadó, Budapest, 2021.)

Keresztes Anna: Őrtűz

CARPE DIEM?

Gondolatok Zentai László Rebeka, meg az a 66. senki odafönn című regényéhez

Nehéz dolga van az ismertetőt írónak Zentati László legújabb regényével. Ugyanis a kritikus is olvasó, s mint bárki, aki regényt fog kezébe, ő is hagyja a szöveg kibomlásával sodortatni magát, s nem ment az asszociációktól sem. Amikor az ember Zentai László könyvét olvassa, főként a címlapon megjelenő irigység szimbólum és a bevezetőként felfogható Márai idézet alapján valami nagyon súlyos morális összegzést vár a szerzőtől. Ráadásul a regény első felében még nem igazán tudja, kik is a szereplők. Nevek és jellemzők tűnnek elő, de az asszociációk tovább lendítik a fantáziát, s az olvasó már Goethe Faustjának, Madách Az ember tragédiájának szellemi magaslatában jár, sőt, Salinger filozofikus abszurditása, Nagy András esszéregényeinek útke-resése (és még sorolhatnánk) is gondolatkísérletként felvillan, hiszen éppen Rebeka (a gyengébbik nem, Éva utódja) gondolkodik a teremtés koronájának nevezett emberi lényről. Mert hogyan is írja a Genezisz? Ádám teremtése után szegény Jóisten elégedetlen, nem érzi tökéletesnek a teremtményét. Addig nem pihenhet el, amíg Évát már nem sárból, hanem a férfi oldalbordájából meg nem alkotja társnak. „És látta Isten, hogy jó”... Vagyis a szerző korán deklarálja, hogy a férfi-nő ellentmondásos egységét állítja regénye fókuszába.

Hamar rájövünk azonban, hogy valamiért mindezt az író balettcipőben billegő vaskos humorral teszi. A recenzor amint idáig eljutott, már illeszti is ujját a del billentyűre, mert úgy érzi, az eddigi eszmefuttatások igazságai szétfoszlanak. Ugyanis a regényben tovább haladva az idepötyögött asszociációk, benyomások második olvasatra mintha felszínesek, pillanatnyiak, múlékonyak és megcáfolhatók volnának, de mintha mégsem vesztenék el érvényüket... Mert úgy tűnik, a regénybeli abszurd valóság az eddigi filozófiai, teológiai hagyomány negatív képét hozza, ahogyan Zentai egy helyütt meg is fogalmazza: a darwinizmus fordított képlete érvényesül, vagyis az ember visszamászott a fára...

S ezt az eszmefuttatást tovább tágíthatjuk azzal, hogy próbáljuk megfejteni, ki a címben szereplő Rebeka, s ki lehet az a 66. senki odafönn. Úgy tűnik, az utóbbi maga az író, de Goethe-re vagy Madáchra utalva akár maga Lucifer is lehet. Később azonban nevet kap: ő Zajácsi Mihály, s kiderül, egyáltalán nem luciferi alkat! Sőt, inkább korabeli, átlagos ember.

De melyik kor emberei a szereplők? Gondoljunk Szeneczey Rebekára, Hajnóczy Erzsikére, Huncut Hubára, Zajácsi Mihályra vagy Tönköly Tihamérra...

A 66. senki odafönn, alias Zajácsi Mihály egyes szám első személyben kezdi írását, ő maga a narrátor, s még arra is vállalkozik, hogy értékelje anyáik-apáik korát, vagyis nagyjából a teljes, morálisan hanyatló XX. századot. Ezért is gondolkozhatunk azon, hogy Zentai László művét az esszéregény műfajába soroljuk. Ő adja tehát meg a történet időkeretét, valójában saját generációjának végigélt történelmi időszakát, s onnan nyúl vissza egy-egy villanásra a korábbi történelmi eseményekhez úgy, ahogy azok a regénybeli családok életét formálták.

A két szálon futó cselekmény végtelenül profán: két diákbárság és mellette egy szerelem. Bár mondhatnánk, több annál, mégsem találjuk meg a romantikus érzelme- ket. Zajácz Mihály és Tönköly Tihamér diákkorukba nyúló barátsága ugyan kitart a XX. század végéig, de ez a barátság inkább diákkori nosztalgia. Mi sem bizonyítja jobban, mint a sok évtized után a Borostyán Cukrárszába szervezett találkozójuk, ami bár felidézi, vissza nem adhatja a diákkort, hiszen az egykori fő vonzerőt jelentő csinos felszolgálónővel már nem találkozhatnak. Sőt: a várt varázslat szertefoszlik, amikor az új pincérlány megjelenik. Ő már egy új kor gyermeke, unott és jellegtelen. De nem csak ő hozza a változást: minden átalakul. A két egykori, reményekkel induló fiú különböző életutat jár be. Azonban közös bennük, hogy ezek az életutak mindennapiak, nincsen bennük hősiesség, a lendület is megkopott, s részükről az elégedett összegzés inkább beletörődés, mint büszke sikerélmény. Ugyanígy Szeneczey Rebeka és Hajnóczy Erzsike barátsága is változik, bár kettejük esetében a gyermek- és diákkori szálak nem minden érdek nélkül valók voltak. Ez Huncut Hubának, Erzsike unokabátyjának megjelenésével lesz igazán egyértelmű. Míg korábban Erzsikének volt szüksége Rebeka segítségére, most Rebeka szorul Erzsike beavatkozására. S bár mindent tudnak egymásról, együtt is dolgoznak, az ő barátságuk is megszokottá válik, felszínes marad.

A cselekményszálak linearitását meg-megtörik a történeti visszautalások, emlékezetfoszlányok, múltidézők, s mindehhez a szerző szükségesnek látta, hogy moralizáló keretet illesszen. Az esszé jellegű bevezető tükreként a zárás is válaszkéréses: vajon a deheroizált korban beszélhetünk-e bűnről, s ha igen, mik azok? Állítja itt is, ahogy a kezdeteknél is, hogy az emberi tisztesség legyőzhetetlen, s hogy az életben nélkülözhetetlenek a morális tartalmak. Talán azért is szükséges ezt deklarálnia, mert a saját sorsát a regényben leginkább irányító Rebeka is bűnben találja meg a boldogsá- gát: egy nő ember társa lesz. Pedig Rebeka mélyen vallásos, mégis ő harcolja ki a férfi szerelmét. Miközben elítélhetjük ezért, menthetjük is őt. Hiszen azzal, hogy magához köti Hubát, a csélcsep, már sokadik feleségétől váló embert hűséges, többgyermekes családapává teszi, egyházához visszavezeti...

A fő helyszín, ahogyan azt a korábbi, a Bolhasípok Jankó városában (2020) című regényében is láthattuk, egy „rezdüléseitől is aluszékony, hazájához és népéhez is hűsé- ges, de rettenetesen konok kisváros” (11.p.). S ha a népszavazás 100. évfordulójáról még nem hallott olvasó ebből nem tudta azonosítani, a felsorakoztatott többi jellem- zőből biztosan sikerül, hiszen olyan emblematikus épületek és közterek jelennek meg, mint a Kecsketemplom, Löver, Várkapu, Pannónia Szálló, Szürkék temploma, Deák- tér, GySEV, Borostyán Cukrászda, Konvent, Fáber-rét, Deák-kút, Tacsai-árok, Lenck villa, Liceum, Széchenyi István Gimnázium, a Selmecről átmenekített Egyetem stb. A soproniak vagy Sopront jól ismerők pontosan látják lelki szemekkel a felvillantott helyszíneket, s örömmel konstatálják, hogy a „magasságos” főváros helyei sem min- dig hízogó megvilágításban villannak föl: „A budapesti vörös olajfák hegyén néhány hóhér villájában”... Itt már a sajátos írói nyelvi fordulatok, véleményt tükröző sűrített képek jelennek meg, amire később ki kell térnünk.

Most azonban kanyarodjunk vissza a helyszínekhez: a kisváros környékén lévő falu is megjelenik, hiszen a két lány, Rebeka és Erzsike ott nő föl, s pedagógiai tanul- mányaik után oda kerülnek vissza, sorsukban pedig keverednek a faluban szerzett gyermekkori élmények, a diákévek városi benyomásai, és a már felnőtt ifjú hölgyek otthoni tapasztalatai.

Érdemes kitérnünk a mellékszereplőkre is, hiszen a soproniaknak így teljes a korrajz! Ugyanis olyan azonosítható alakok villannak fel a történetmesélésben, akikkel a mai 50-es és idősebb korosztály találkozhatott. A tanárok azonosítása nemcsak a körülírásokból lehetséges, hanem még a keresztnévek is segítenek, hiszen a keresztnévek szerepeltetésével is tiszteleg előttük a szerző. Lássuk, kiket vett fel Zentai László e szeretnivaló soproni tablóra! Loli bácsi, a fényképész (Lobenwein), Mester (Krasznai Ferenc), a híres tornatanár, edző, Laczy István, a legendás orvos, Szeder (Sámson) Klára, a szeretett magyartanár, Ódor (Czobor) László, a fiatal orosz tanár, Halmos (Höfle) József, az igazgató – és még sorolhatnánk. Hogy mi szerepük van a regényben? Néhányuk a történeti hitelességet erősíti, hiszen a város emblematikus alakjai voltak, mások a szereplők életének részeseként segítették tanítványaikat, válalva a hatalom retorzióját is.

Természetesen a mellékszereplők között megjelennek a kor jellemző figurái, a párttitkárok, tészelnökök, a deklasszált elemek, a Felvidékről áttelepítettek, az Erdélyből menekültek is. Ők általában a főszereplők családtagjai, felmenői, vagy azok sorsát befolyásoló alakok. Cselekedeteikkel, erkölcsi motivációikkal a szocializmus kisztílu, torz, kegyetlen és embert nyomorító rendszerének kiszolgálói.

Zentai László könyve ettől lesz korrajz, hiszen nem csupán a főszereplők életének jelentős eseményeit jegyzi le a szerző, hanem azok történelmi, politikai háttere is megjelenik a történetben. S bár eddig a hitelesítő helyszíneket és városi figurákat vetjük sorra, van olyan részlet, ami mögött ugyan nincs tárgyi pontosság (ilyen az óvóképző egyetemné válásának a dátuma), mégsem tarthatjuk ezt hibának, ugyanis éppen a társadalomrajz egyik szelete ez: a magát különböző politikai-ideológiai rendszerekbe átmentő értelmiségi, vezető bemutatása. Ugyancsak a korrajzhoz tartoznak azok az egyszerű iparosok, akik tisztességes munkával keresik a kenyerüket, nem akarnak belefolyni a politikába (Zajácsi apja, aki tetőfedő mester, s művezető), vagy a Felvidékről áttelepített grófnő, Tönköly Tihamér nagymamája), azután a Zajácsi fiú anyja, akinek viselősen, mindenórásan is vasgyári munkásnőként kellett dolgoznia, Szenczey Rebeka apja, aki a téesz főagronómusaként is megmarad dogmatikus keresztény, s bár a tsz-elnök magabiztos, családját szerető, embernek tartja, a téesztagok faragatlan tuskónak nevezik. Folytathatjuk a sort Tönköly Tihamér apjával, aki '56-ban letépte a vörös zászlót, ezért disszidált, esetleg Hunczut Hubával, aki ugyan főszereplő, de a neveltetése és ifjúkori élete közötti hatalmas ellentétet mégis a kor ideológiája, erkölcsisége okozta, ugyanis a mindennap ministráló, papnak szánt fiúból egy élvhajász férfi lett, akit apák és bátyák baltával üldöztek esténként a kisváros utcáin. Miközben Rebeka mélyen istenhívó, barátnőjének, Erzsikének az apja a tanácsitkár.

A fő helyszíneken játszó szálakban csak említés szintjén jelenik meg a politika szörnyűsége, maguk a főszereplők, talán, mert ők még fiatalok, nem érzik át a nemzeti sorstragédiát és az ideológiai nyomorúságot, ők élnek mindennapi életüket. Jelmondatuk lehetne a sokféleképpen értelmezett ókori mondás *Carpe diem* (Élj a mának!). Míg szüleik generációja megharcolt a rendszerrel, ők már csak saját boldogulásukat, boldogságukat keresik. Gondoljunk itt Hubára, aki a hedonista figura fő megtestesítője, az apai szigor elől menekülő Rebekára, aki a szerelemben keresi az élet fő célját, Erzsikére, aki olykor irigykedik barátnőjére, de összességében elégedett a tanítói sorssal, vagy a mindig fennhéjázó Tihamérra, aki mindenkit gyűlöl („a papokat, a zsidókat, az ateistákat, a kommunistákat meg a parazitákat... magamagán kívül minden-

kit – 21.p.), illetve az örökké szolgálatkész Misire, aki magas rangú hivatalnokként találja meg a boldogságát.

A kort tehát nem a szereplők életéből, hanem a narrátori szövegből ismerhetjük meg, hiszen a jobbára saját magukra figyelő főszereplők, mondhatnánk, ösztönlények, élhetnének bármikor, akár napjainkban is. Az író, mint 66. senki, a nyelvi lelemények és sajátos fordulatok egyéni felhasználásával jeleníti meg az elmúlt század gyötrelmes éveit, s ugyanilyen nyelvi fricskákkal jellemzi szereplőit is. Álljon itt néhány példa! Tönki „olyan, mint az a hím páva, amelyiknek nincsenek színes tollai, de lehet, hogy a legutóbbi vesztes ütközetben megkopasztották ... úgy csámpázott, mint egy pálcán függő marionettfigura” (21.p.). A Rebekák (nők) az „örök rebellió ... , az orruknál nem látnak tovább,... e század agyonsminkelt, élőhússá tárgyiasult teremtményei... Leg-alább annyira érzéketlenek, mint amennyire érzékenyek a világ dolgaira... Gyakran az irigység sárga virágai. Gyalulatlan műveltségük megfelel a szellemvilág éghajlati viszonyainak” (8.p.). A Hubák (férfiak) szimatja „akár tökéletesebb is lehetne minden négy lábúénaál, de nem képesek megfelelően használni az érzékszerveiket... Vagy meglátják Rebekában a Rebekát, vagy meghallják bűgő hangjában Karády Katalint, esetleg testének arányaiban Vénuszt, de együtt a hármat sohasem” (9.).

És hogyan is jutottunk el idáig, ebbe a tudathasadásos állapotba? Zentai narrátora azt is elmondja: a vörös világ „tudatosan kizárta a legfontosabbat, azt az utat, amely hitet, erőt és tiszteletet parancsolhatott volna, bizonyosságot és biztonságot, kitartást, és mindnyájunknak azt a féltő kezét, melyet Jézus nyújtott évezredekken keresztül a földi embereknek” (94.p.). Mert, mint mondja, „keményen figyelő szem és lesújtó vasököl mozgatja a társadalmat” (101.p.)

A kemény, vádló mondatok között felsejlik a felelősségtudat, az általános bűnbánat is: „Elhamvadtak a példaképek... Kalapáljuk, kenegetjük a bádoglelkünket... Csámpássá formáltuk ezt a világot, mert olyanná akartuk” (7.p.).

E súlyos állítások mellett a történet szálaait könnyed kornyelven, humorral bontja ki Zentai László.

A könyv tele van ellentmondásokkal: a nemzeti történelmi kálváriák, a múltbéli egyéni tragikus sorsok felvillantása mellett megtalálhatók a hedonista antihősökként élő emberek. Az esszé jellegű szakaszok mögé az olvasó odateheti a fájdalmat, a történet felszínén azonban megtörténnek a dolgok, olykor csak úgy, olykor akarattal. A tartalmas élet jelentése is valami felületes létté változott. A főszereplők egyáltalán nem mély, drámai jellemek, romantikájuk is halovány. Küzdeni talán leginkább Rebeka küzd Hubáért, de önmagával, neveltetésével már kevésbé...

Ez a felszínes világ – Zentai meglátásában – Isten nélküli, ideák nélküli, hősök nélküli, valós és mély gondolatok nélküli, Orwellt és Koestlert is túlhaladóan abszurd társadalmak kora. Lehet-e ebben drámaiságot keresni? Van-e itt valódi katarzisz?

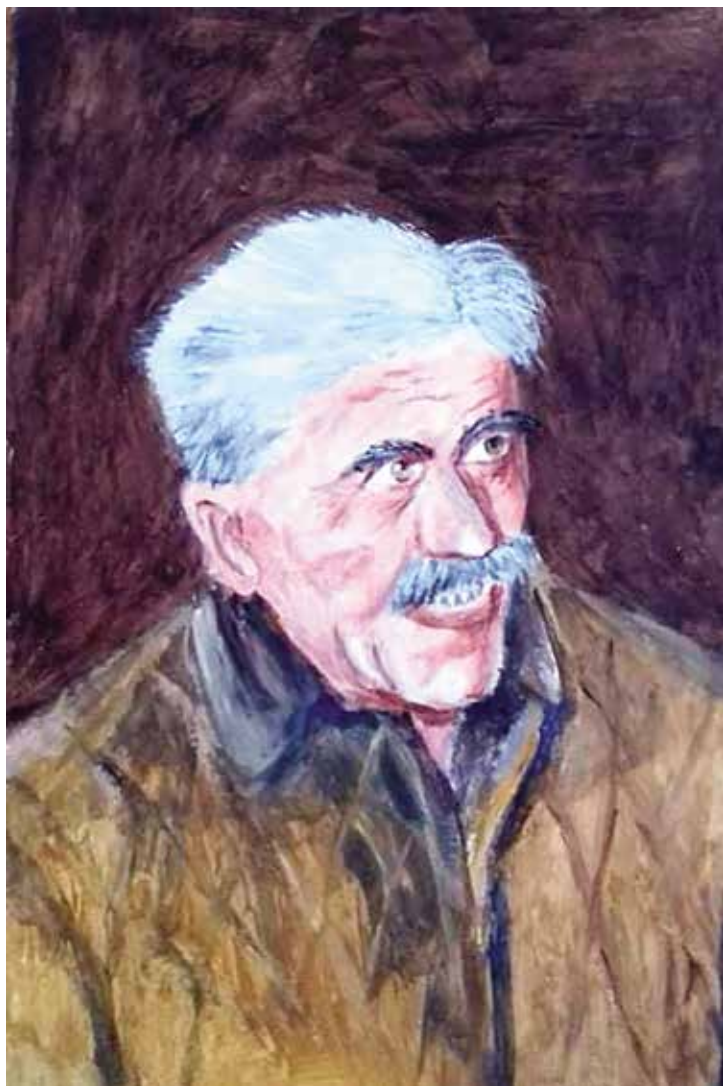
Ezt az olvasónak kell megmondania.

Aki a szavak jelentését a kor/korok történelmi tükrében értelmezi, az meglátja a szarkazmust a szövegben. Hogy megérti-e ezt az úgynevezett z, illetve a már az ábécéből is kicsúszott generáció, majd kiderül. Félő, hogy az azután a nemzedék után jövők, amely holmi „trendi” szlogenekkel kiakobólította nyelvünkől veretes, sokévszázados/évezredes magyar szavainkat, hogy feloldódva a cocacola-feelingben és az energiaitalok bombasztikus, médiasulykolta hatásában, életének vezetője helyett a média gyepplőjét szájába véve hagyja, hogy csak úgy megtörténjenek vele a dolgok, s közben azt hiszi, ura sorsának, már kevésbé birkózik meg a szarkazmus stílusjegyeivel.

A szocializmusban felnövő korosztályok azonban bizonyára sokat fognak derülni a szerző kiszólásain.

Aki nem akar drámai feloldódást keresni, megetheti, hiszen éppen azért, mert hiányzik a jellemelek mélysége, mert a szereplők felszínesen élik életüket, nem is okoz nagy fejtörést, hogyan olvassuk a regényt könnyed nyári olvasmányként. Ha ez utóbbit szeretnénk Zentai László könyvében látni, akkor csak a „storyra” és a humor nyelvi megoldásaira koncentráljunk! Ez már valóban a mi személyiségünkön múlik!

(Civil Flotta Kiadó, Budapest, 2021)

Kiss Margit: Francia Kiss Mihály

RÉSZEI VAGYUNK-E A VILÁG BOHÓZATÁNAK?

– *Alapvetések Hegyi Ferenc Burleszk – című regényéről* –

A burleszk vagy burlesque az olasz burla („tréfa, móka”) szóból származó többjelentésű fogalom, de ma leginkább olyan bohózatfajtát jelöl, amely képtelen helyzetekre, torzításokra, kiélezett helyzetkomikumokra épít. A hősök esetlenek, irreálisan viselkednek és ebből bonyodalmak adódnak. – idézhetjük a Wikipédia szócikkét és magyarázatát. Azonnal a filmművészetből ismert – főként a némafilm korszakában praktikus jelenetekre gondolunk –, mert Hegyi regényében a leghatásosabb kifejezési forma a lehetetlen és valóban képtelen dolgok egymáshoz igazítása. Olyan formában, amilyen magából a sikamlós sztorihalmaz feszültségből következik. Vannak véletlenek, mondhatjuk, de hamarjában rálegyintheünk: még sincsenek! A regény műfajában az író teremthet ilyeneket, de a sikerre továbbra is várni kell, miként az elismerésre is!

A gúnyolódásra ebben a regényben az intellektuális szarkazmus meghatározása illik. A gondolatok vibrálnak, olykor azt hiszi az olvasó, hogy fel akarnak robbanni, de néhány oldallal odébb ugyanaz a színész, a pályája végén serteplő, kiégett Rajnai akár az ellenkezőjét is mondja a lányának, Sárinak. Egy film is készülhet Martell Károlyról, de a pénz az arab világból érkező „neomagnásoktól” fedezheti a költségeket. Valójában ki lehet Martell Károly? A regényben egy fantomizált személy, akiről nagyon filmet akarnak csinálni, de mindenki másképpen képzei a cselekmény szálait. Robognak a szereplők, viaskodnak egymással, néha persze magukkal is. Az öreg Rajnai megfásult arccal ül és a megengedett adagnál több bort ereget magába, kinlódik és maga ostorozza a filmvilág iránti vágyának komikumát. Mert valóban a XXI. század szégyene, hogyha valaki úgy húzza magára a zongorát, hogy a valóságban semmi köze hozzá. Tudjuk a regényből, hogy Sári is jól keres, de nem királynőszerepekben, ahogy az anyja vagy az apja, az a kiégett, vágyálmokban fetregő színész ember, aki tényszerűen állapítja meg önmagáról, hogy ő sem a régi már. Lehorgonyzott az emlékeiben, mindent ostoroz, dűnnyög is hozzá, kifogásolja a lánya minden mozdulatát, mert ez a század megtanította az embereket támadni, kifogásokat keresni, ha nem sikerül valami. Mert „egyeseket erősen foglalkoztat az értelmes, maga után nyomot hagyó élet kérdése és mindannak a veszélyeztetettsége, amit kereszténységnek, európai kultúrának, civilizációnak gondolunk” – írja Hegyi, de megerősíthetjük mi is: az bizony nagy veszélyben van! Tudja ezt Hegyi Ferenc író is, mert a kérdés bonyolultságában is egyszerű: Ahmedé lesz-e a kontinens, merthogy a pénz megint a legnagyobb úr, vagy az egyistenhitű földrész új messiást kereshet-e magának?

Ahogy olvastam Hegyi Ferenc regényét, egy másik, nagyon is életszerű víziós történet jutott eszembe. Michel Houellebecq Behódolás című több kiadást megélt regénye, amelynek védőborítóján Mona Lisa látható, fekete csadorban. Ott is tréfálkoznak a Sorbon Egyetem mihaszna, kiégett tanárai, nagyokat szeretkeznek a diáklányaikkal, s közben beleasszimilálódnak a muszlim kultúrába. Ott sem vetélkednek már a kontinens „féhér emberei”, csak igazodni próbálnak, miként itt is, Hegyi mesterien komponált bohózatában.

A sokszereplős regény minden alakja zaklatott, Sáriról megtudjuk, hogy mindenkivel azért nem fekszik le, Brúnó valahogy reménytelen és esetlen figurájától tudjuk,

hogy szemrebbenés és következetesség nélkül cseréli le Vadászt az arabra, s meg is magyarázza, hogy a Martell ügy miatt rúgta ki, de még mindig nem tudjuk, hogy ki az a Martell Károly. Milyen fantomizált politikus vagy sima közszereplő, aki valahogy nem akar vászonra kerülni? Vajon ki kaphatná a szerepet, a főalak megformálóját? Kérdések és zaklatások, beletörődések és sok-sok vívódás! Tévedés a kulisszák előtt és mögött. Azután csend, mert valaki „bepotyog” az erkélyen, nem potyog, inkább beesik, menekül egy szinttel magasabbról, merthogy az ottani körülményekből kizárták, de inkább maga zárta ki magát abból a bohózatból. Kellett neki lukra futni? És a történet itt kezd bonyolódni, mert vannak kényszerek és vannak, akik hagyják magukat kényszeríteni. Így lesz teljesen pantomimikus a jelenet, senki sem tudja a helyét, de azzal mindenki tisztában van, hogy Hegyi Ferenc regénybohózatának fontos szereplőjévé avanszált. Az író tudatosan tette ilyenné a regénybeli szereplőit, mindegyiknek megtalálta a helyét. A saktáblán jó előre kiszámolta a lépéseiket, még akkor is, ha a cserék okairól kevesebbet tudunk meg a regényből, mert hagyja, hogy az olvasó gondolja tovább a bohózatban szereplők további lépéseit. Vajon sok rajongó Kemal játszik a táncosnő Juló férjével, aki „ékszerész”, de valójában ingatlanos? Azaz Kemal és Ahmed embere lehet Európa szép kastélyainak megszerzésében, mert a XXI. században a muszlim katonák már nem karddal jönnek elfoglalni Európát, a büszke nőt, hanem sok-sok pénzzel. Mégcsak csellel sem, ahogy 1541-ben Budával tették, mert akkor csak nézelődni jöttek, hogy majdnem 150 évig nézelődjenek.

Hegyi Ferenc humora fokozza a szereplők iránti kíváncsiságunkat, mert, aki az egyik pillanatban még szimpatikus embere, a másikban már, ellenszenvessé válik. Minden bizonnyal az író szándékosan formálta ilyenné. Ezzel is borzolva a történesek iránti figyelmünket.

A Burleszk pontossággal felépített mű, lankadatlan harcra árulkodik, amelyben nekünk, olvasóknak kell eligazodnunk a regényfolyam valóságos dzsungelében. Ne féljünk elmélyedni, mert ebben a regényben nemcsak a művészvilág kudarca adja a mű igazi eszenciáját, hanem a modernkori népvándorlás, vagy vallási térhódítás gazdasági térnyerését követhetjük nyomon. Az író megírta, tehát mindent láthatunk. Azt is, hogy Martell Károlyt még nem láthatjuk a filmvásznon, de látni fogjuk, ahogy a párizsi Charlie Hebdo satirikus hetilap munkatársait nemes egyszerűséggel lemészárolják egy másik, feltörekvő világvallás nevében.

Az író azért ír ilyen tárgyú regényeket, hogy útbaigazítson, s nem azért, hogy a tudatlan olvasót riogassa. Különösen azért fontos ezt leírnunk, mert a XXI. század embere a kultúrkörnyezetében elpuhult, kényelmessé és gyanútlaná vált.

Fontos regény tehát Hegyi Burleszk-je, sokszereplőssége ellenére fontos könyv, mert a művészvilág erjedése mellett megmutatja az igazi veszélyeket, amely már évtizedek óta nem Martell Károlyról szól, hanem Európa elveszejtéséről. Mi nézők-olvasók, egy-egy bohózatra nevetetés céljából ülünk be a páholyunkba, de Hegyi bohózata figyelmeztet minket, hogy ne kényelmesedjünk el benne, mert mi is elveszthetünk mindent úgy, hogy észre sem vesszük...

(Unikus Műhely, Budapest, 2021.)

TARTALOM

Tartalom

ALKOTÓMŰHELYEK 5

Szabó Attila: „Beleszerettem az impresszionista stílusba” - beszélgetés	
Magyarné Derszib Eti festőművésszel.....	7
Hipságh Gyöngyi: A Soproni Fotóklub bemutatkozása.....	22
Szalai Ferenc (1925 – 2005) fafaragó, emlékezete.....	30
Tanay Zsófia: „Az alkotás öröme”, avagy mit tanultam a nagypapámtól?.....	30
Füzi Edit: A legszerényebb polihisztor köszöntése	
Taschner Frigyes 90 éves	32
Török Bernadett: A természet csendjében... ..	42
Köves Andrea: Balogh Eszter üvegfestő és ólmozott üveglak készítő	
kötetlen beszélgetés „Üveges Eszterrel”.....	51
Raffel Pálné: Wéberné Nagykutasi Erzsébet műhelyében	
haza – szeretet – hűség – hármass üzenete!.....	55

TÁRLATOK ÉS TÁVLATOK..... 63

Ujvári Gábor: A soproni Fotóművészeti kör.....	65
Raffel Pálné: Wéberné Nagykutasi Erzsébet kiállításának megnyitóján	74
Magyarné Derszib Eti tanítványai, Fülöpné Farkas Gyöngyi	
és Györffy Gabriella kiállítása	77
Eszik Alajos, Németh Márta: Votívumok	79
Jakabné Tóth Márta: „20 év, 20 kép”	
Szabó Katalin kiállításának megnyitója elé	80
Sulyok Gabriella: „Hűséggel Festve”	82

CENTENÁRIUMI HŰSÉG 85

Vitéz Somogyváry Gyula: A soproni túsok.....	87
Hollós József: A balfi gesztenyefa alatt	97
Horváth Miklós: Sovány cél (glória a város fölött).....	98
Sarkady Sándor: A soproni Szent Mihály–templomra Jánosy Istvánnak	100
Czobor László: Hűség / tisztesség / boldogság –	
triptichon 1921-1956-2021 „aktualizált” curriculum vitae.....	102
Török Zoltán: A hűség napján.....	105

DIÁKKÖLTŐK, DIÁKÍRÓK 107

Alpár Nándor	109
Vihar előtti csend	109
Szellemváros	109
Harkay Péter	110
A drága rózsá.....	110
A magány	110
Kasoly Réka.....	111
Első.....	111

Belefulladok	112
Tánc az esőben	112
Nyáron.....	113
Felégetett híd.....	113
Szétnyílt a függöny	114
Összezavarsz	114
Ősz	115
Már megint.....	116
A tavalyi ősz.....	117
Kovács Borbála.....	118
...ez is a hold nyakába varrva.....	118
Mi	119
Egészen értem	120
Módos Virág.....	122
Mindenmentes	122
Az úr	123
Hálafelhő	123
A merengő tündér	124
Szivárványos rét.....	125
Nagy Dorina.....	126
Koszorúcska	126
A bálon	127
Szeret-e?.....	128
Seregély Ármin.....	130
A kőcsipkés ódon várfal története.....	130
Soós Anna	132
Szokom a hiányodat	132
Menthetetlenül	132
Átfogytam.....	133
Az ölelésről	133
Tehetlenség	133
Titányúrú	134
A legelszomorítóbb válasz	135
A szeretethiány következményei	135
Tavi impresszionizmus	136
Hogy szeressek végre.....	136
A méltóságom	137

HELYI MEMOÁROK..... 139

Kiss Jenő: Emlékezés Kozák Lajosra, a legendás soproni tanárra	141
Cs. Varga István: Szakralitás, átragyogás Keller Péter Gárdonyi–értelmezéséről	146
Molnár Pál: Eger írócsillaga magyar örökség interjú Cs. Varga Istvánnal Gárdonyi Géza alkotóművészetének magyar örökségéről.....	155
Nagy Alpár: Múltba tűnő húsztendő.....	163
Richly András: Apa – kép(ek) – Sopron	169

Szönyiné Szerző Katalin: „...a nemzet sorsa, ami fáj” – ismeretlen Németh László levél 1957-ből	172
Surbán Frang Zoltán	175
Mi lesz az erdélyi magyar színjátszással?.....	175
Tavaszi vasárnap	176
Portré	178
Szénagyűjtés.....	179
Barta Tamás	182
A találkozás	182
Izes Mihály: Két önéletrajz egyben	185

VERSEK, VERSFORDÍTÁSOK ÉS SZÉPPRÓZÁK..... 187

Barna István	189
Cogito, ergo sum	189
Ez lelki sztriptíz	189
Körülölelnek az álomkarok	190
Bibor István.....	191
Böjt.....	191
Both Balázs	192
Két orosz pasztell	192
Őszi határ, 1950	193
Böröndi Lajos	194
Sopron	194
Január	194
Cseke Szabolcs	195
Telihold	195
Amikor	196
Neved	196
Dalos Margit	198
Az ajándékfotó	198
Drescher J. Attila.....	200
Ambivalens	200
Furcsa időket élünk	200
A hit kitart	201
Új ének kéne már	201
Dilemma.....	202
Pünkösd táján	202
A döntés.....	202
Rádöbben/t/és.....	203
Drescher J. Attila.....	204
A kert.....	204
Az a drága ember	205
Dylan D. Tides	207
Kirakat.....	207
Románc	208
Somma	209

Toldi Miklós: Aranyrak	210
Eiger Levente	211
Középkor	211
Hatalmas	211
Meséld el	212
Wittner Máriához	212
Lelkem	213
Hadarits Vilmos	214
A virág dala	214
Hét szavam húsvét előtt	214
Egy költőre	217
Hegyí Ferenc	219
A napkeleti bölcsék látogatása	219
Metszéspontok	220
Huszár László	224
Üzenet Szent – Györgyí Albertnek	224
Pihenő	225
Földre rajzolt porvirág	225
Izes Mihály	226
Édes hazám	226
Négysoros fohász	226
Töredék	226
A kis fűrészelőgépi	227
Budapest, nagykörút	227
Csillagmuzsika V.	227
Széchenyí soproni szobrára	228
Te	228
Juhászné Bérces Anikó	229
Borosán–völgy	229
Kikeletkor	230
Labdarózsa	230
Kassai Róbert műfordításai	231
Johann Wolfgang von Goethe versei Mailied / Májusi dal	231
Lebensregel	232
Életelv	232
Erinnerung	232
Intelem	232
Nähe des Geliebten	233
A kedves közelléte	233
Heinrich Heine versek	234
Anfangs wollt ich fast verzagen,	234
Ne kérdezd	234
Ein Fichtenbaum steht einsam	234
A magányos fenyő	234
Loreley	235
Loreley	235
Ich hab dich geliebt und liebe dich noch!	236

Szerettelek s lángol szívem érted!	236
Es liegt der heiÙe Sommer	236
Orcádat pír lepte el,	237
Das Fräulein stand am Meere.....	237
A lány a tengert nézte.....	237
Leise zieht durch mein gemüt	237
Lelkemet simogatja	238
Lieb liebchen	238
Szeress kedvesem!.....	238
Bertold Brecht	239
Der Pflaumenbaum.....	239
A szilvafa.....	239
Rainer Maria Rilke	240
Herbsttag-	240
Ószi nap.....	240
Sandro Penna.....	241
Il mare è tutto azzurro	241
Azúrkék a tenger vize	241
Giuseppe Ungaretti	241
Soldati.....	241
Katonák	241
Salvatore Quasimodo ed e' subito sera	242
És beköszönt az este.....	242
Николай Некрасов.....	242
«Музе»	242
Nyikoláj Nyekraszov.....	242
A múzsához... ..	242
A. Sz. Puskin.....	243
Красавица перед зеркалом.....	243
Szépséges lányka a tükör előtt.	243
Я вас любил: любовь еще, быть может,.....	243
Szerettem önt.....	243
Экспромт на огареву	244
Rögtönzés	244
Kerék Imre	245
Örmény dal.....	245
Ószi rézkarc.....	245
Széttör hitet, látszatot.....	246
Ószi csokor ilonának	246
L. Burda Zsuzsanna	247
A lepkeszárnyú idő.....	247
Önarckép	247
Táncolnak mind a folyók!	248
Locsmánci László.....	249
... Vadvirágok... – Kócnak –.....	249
Magyar Balázs	253
Madarak	253
Fecske	255

Vörös Ákos	258
Nyelvében él a nemzet	258
Ross Károly	261
Az írnok	261
Surbán Frang Zoltán	263
A meglelt nyugalom ágán	263
A megtérőkről	263
A méhész	264
Aranybotú nyár	264
Az öreg kaszás	265
Az őszhöz	265
Szülőföldem	266
Szappanos András	267
A gép	267
A kinyerma	268
Sirató	270
Turbuly Lilla: Teafilterek (Bódi Kati kályhafényben című festményéhez) ..	272
Völgyi János	274
Melléd ülök	274
Szülői ház	274
Az időről	275
Zentai László: Von Alexander, a csirkefogó, meg az unokája – részlet a szerző készülő regényéből –	276
Zsirai László: Karácsony másnapján	279
Üzenet	281
Zsirai László: Kötődés	283
Hagyhatnának	284
Ajkamon ének	284
OLVASÓNAPLÓ	287
Bakonyi István: Hűséggel mért időben (Zsirai László válogatott és új versei)	289
Hudi József: Egy rábaközi novelláskötet – Ross Károly könyve	291
Kloiber Alexandra: „Szeretni mind a szépet, jóságot, igazságot...” Zsirai László: Mosolyfény c. kötetéről	293
Kloiber Alexandra: Boldog, szomorú pillanatok Zsirai László: Rózsailles c. kötetéről	296
Kovács András: Rebeka, meg az a 66. Senki odafönn	298
Frang Gizella: Carpe diem? Gondolatok Zentai László Rebeka, meg az a 66. Senki odafönn című regényéhez	300
Zentai László: Részei vagyunk-e a világ bohózatának? – alapvetések Hegyi Ferenc Burleszk című regényéről	305

KÉPEK ÉS ALKOTÓK

<i>Ambrits Tamás – Személyes tér</i>	66
<i>Angyalfi Andor: Séta (1954)</i>	25
<i>Bódi Katalin: Kályhafényben</i>	129
<i>Bokán Csilla: Brennbergi hangulat</i>	190
<i>Csendes Csaba: Szívem vágya</i>	197
<i>Csik Ferenc: A padláslépcsőn (1934)</i>	26
<i>Dedinszky Márta: Népszavazás</i>	285
<i>Diebold Károly: Gyerekszoba</i>	27
<i>Fejér Zoltán: Trianon vitorlás</i>	83
<i>Ferenczi József: Aratás után</i>	124
<i>Gerhard Cervenka: Az olló</i>	203
<i>Giczi Lajos: In memoriam 1921</i>	99
<i>G. Nagy László – Zóna</i>	67
<i>Grabner József: Esős Rózsa utca</i>	244
<i>Grabner József: Napos külváros</i>	106
<i>Hainer István – Három</i>	67
<i>Hajdú László – Valami</i>	68
<i>Hartner Vilma: Panoráma a balfi szőlődombról</i>	125
<i>Hauszner Sándor: Újságolvasó (1957)</i>	26
<i>Helyes Jenő: Belvárosi utca</i>	162
<i>Herr József – Angyali üdvözet</i>	68
<i>Hipságh Gyöngyi: Angelina-4 (2020)</i>	27
<i>Horváth Endre: Akt–Játék</i>	168
<i>Horváth Endre: Kitörés</i>	271
<i>Jakabné Tóth Márta: Quo Vadis</i>	138
<i>Keresztes Anna: Őrtűz</i>	299
<i>Király Pálma: Tiroli templom</i>	278
<i>Kiss Margit: Francia Kiss Mihály</i>	304
<i>Kránitz Roland: Pontos találát (2019)</i>	28
<i>Kutas László: Dombormű Ágoston Ernő emlékére</i>	101
<i>Lángh Gábor: Félénkség (2020)</i>	28
<i>Mayer Kornél – Zóna</i>	69
<i>Molnár Zoltán – Átélni</i>	69
<i>Nagy Béla: Virág vázában</i>	186
<i>Nagy Béla: A fény útján</i>	193
<i>Németh Béla – Rohanás</i>	70
<i>Németh Csaba – Poharak</i>	70
<i>Ottília Hennecke: Lenck-villa</i>	121
<i>Örökös Mária: Thurner Mihály polgármester 1921</i>	104
<i>Pintér Zsuzsa: Esőcsináló</i>	275
<i>Prunner László: Mo'92 (1992)</i>	29
<i>Reinhardtne Bugledits Natália: Az én kutyusom</i>	118
<i>Sántha Katalin: Kolostor utca</i>	248
<i>Soltész Boglárka – Tavaszváró</i>	71
<i>Süveg Gábor – Szó nélkül</i>	71

<i>Szepes Péter: Teremtés, a hatodik nap</i>	213
<i>Szurokné Strassner Klára: Alkonyat</i>	208
<i>Tóth Tibor – Cím nélkül</i>	72
<i>Ujvári Gábor – Ásatás</i>	72
<i>Ujvári Gábor – Emlékem egy kertből</i>	73
<i>Völgyi János: Őszi táj</i>	218
<i>Zsombolyai Mária: Ahol az ima az égig ér</i>	252

